ADVERSUS

GEORGII BUCHANANI DIALOGUM, DE IURE REGNI APUD SCOTOS, PRO REGIBUS APOLOGIA,

quà regij nominis amplitudo, & imperij maiestas ab hæreticorum famosis libellis, & perduellium iniuria vindicatur.

Per Adamum Blacuodæum Pictauensis curiæ consiliarium regium.

Hac secunda editione per auctorem recognita, multis partibus aucta & emendata.

Accessit & index rerum copiosus.

PARISIIS,
Apud Arnoldum SITTART, sub scuto Coloniensi monte Diui Hilarij.
1588.
Cum priuilegio Regis.

EXTRAICT DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR lettres patentes du Roy noſtre ſire, données à ſainct Maur des foſſez, le 7. de Iuillet 1581. ſigné Forget, & ſcellees du grand ſeau de cire iaune, il eſt permis à Maiſtre Adam Blacuod Conſeiller dudit Seigneur en la Cour ordinaire, & Preſidialle de Poictou, de faire imprimer vn liure intitulé, *Aduerſus Georgij Buchanani dialogum, de iure regni apud Scotos, pro regibus Apologia.* Et defendons à tous Imprimeurs & Libraires, d'imprimer, vendre, debiter ſans la permiſsion dudit Blacuod, pendant le temps & terme de dix ans, à peine de confiſcation deſdits liures, & d'amende arbitraire & autres peines portees par leſdites lettres patentes.

Comparut en ſa perſonne ledit Maiſtre Blacuod Conſeiller de Poitiers, lequel a permis à Arnould Sittart Libraire Iuré en l'Vniuerſité de Paris, d'imprimer ou faire Imprimer, par tel Imprimeur que bon luy ſemblera, ladite *Apologia contra Buchananum*, & ce ſuiuant le priuilege à luy donné. Promettant & obligeant, &c. Fait & paſſé à Paris, le douzieſme de Feurier 1588.

Perier.

A. Blacuod,

Le Normant.

D.

MARIÆ SCOTIÆ REGINÆ, EIVSQVE FILIO IACOBO, ID NOMINIS SEXTO Adamus Blacuodæus Fœliciter agere.

DEMETRIVS *Phaleræus Ptolemæum regem hortabatur, vt libros de regno scriptos studiosè perquireret, quorum lectione disceret ea, de quibus amici reges admonere non auderent. Rectè quidem ille regalis fortunæ miseriam indicabat, infra omnium mortalium conditionem positæ, nisi fideliũ amicorum inopiam librorum copia consolaretur. At verò si Demetrij temporibus quidquam huiusmodi scripti fuisset, quod hostiliter ac tyrannicè in vitam fortunásq; regum insultaret, non quod afflatu rerum secundo ferocientes animos, & oblitos humanæ conditionis, intra gyrum rationis & doctrinæ cõtineret quod mentes bene sanas exulceraret, non leniret ægras, id neutiquam, meo iudicio, regibus*

ã ij

legendum esse consuluisset. Quantò minus, si nunc inter mortales ageret, huius tempestatis effrænem laudaret in scribendo licentiam, ad status publici ruinam, non ad emendandos imperantium mores, ad abolenda regna, nō ad reformanda grassantem? Nihil enim quidquam id genus ab amico animo profectum videri potest, nec huiusmodi librorum quantumuis magna facultas principibus viris amicorum sarciet penuriam. Et tamen hoc delirio mundi senescentis, & miserrima rerum omnium confusione, vix alia de regno scripta publicantur, quam libelli famosi, quam rebellionis & perfidiæ seminaria, quam tragicæ, non dicam historiæ, sed fabulæ, quibus sacrosancta regum maiestas impiè per populariũ ora traducatur. Illa principes auersantur, etiamsi nonnulla rectè consulant: vulgus auidissimè legit, etiamsi calumniarum ac mendaciorum plena sint, & quod miserrimum est, pro veris accipit ea mendacia quæ nemo refutat. Quæ me res in hanc arenam prouocauit, vt talentum eruditionis & doctrinæ, quantulum illud est, quod benignitati numinis acceptum habeo, patriæ promendum esse putarem, in cuius necem principibus illatæ redundant iniuriæ. Cum enim anno superiore, paulò post reditum ex Anglia meum, incidissem in id dialogi, quod de regno Georgius Buchananus edidit, quo vestrûm alteram regni legibus in ordinem coactam, & auitò patrimonio

ſpoliatam eſſe pronunciat, alterum ita populi tyrannide mancipatum & cõſtrictum haberi iubet, vt ſine multitudinis arbitratu & imperio digitum exerere, vt commouere ſeſe non queat, exacui memet, atque excitaui illam diuinæ particulam auræ, vt quantum hac tenuitate mea fieri præſtaríque poſſet, offenſam in principe patriam vlciſcerer, & ſummam iniuriam eſſe docerem, quod ille regni ius appellare non erubeſcit. Nihil dicam de genio viri, in quem extant amoris veſtri ſingularia monumenta, quem veſtra maieſtas opinione doctrinæ tot honoribus dignum eſſe iudicauit, hoc tantum queror, hominem artis poëticæ fama nobilem in principum contumeliam abuſum ingenij facultate, quam ad eorum laudes natura comparatam eſſe nõ ignorat. Quod niſi præiudicata religionis opinione tueatur, nihil eſt quo maieſtatis crimẽ excuſet, qui nefariis hominibus ad imperij ſummam graſſantibus in hoc ciuium diuortio ſemper adhæſerit. Quorum improba conſilia præuidere tibi, Regina, facile fuit ea mentis & ingenij dexteritate, qua mortalium nemini ceſſeris. At verò conſiliorum euentum fallere non erat in tua manu ſitum, niſi vel Chriſtianæ pietati nuncium omnino remittere, vel eam, quam ſemper inuicto animo profeſſa es, religionem diſsimulanter & obſcurè præ te ferre voluiſſes. Quo ſi digni principe ſpiritus demiſiſſent ſeſe, haud ſcio an dicam regno frui, at certè cauſam

turbarum omnium, & inuadẽdi regni prætextum elidere potuisses. Nunc verò quoniam ita numini visum est hæroicæ virtutis ac regalis animi tui periculum facere, quam mortalibus in tam illustri loco positam exemplo spectandam præbet, vt temporum discant iniquitati resistere, singulari sapientia vitam instituis, quæ fortunæ mandasti laqueũ, & virtute temet inuoluis tua, nec vlla re vehementius animo commoueris, quæ nostri non est arbitrij sed imperio sortis obnoxia. Quanquam enim res omnes rationésq; tuæ latrocinio populari conturbatæ sunt, eam tamen in omni genere pietatis, & in omni vitæ ratione constantiam sequeris, quam tenere posses,

Si te fata tuis paterentur ducere vitam
Auspiciis, & sponte tua componere curas.

Quo fit, vt perduelles ipsi, cum inter se quid seriò conferunt, virtuti laudique tuæ, vel inuitis erumpente veritate, suffragentur. Et tamen ita prauis opinionibus maleficiorum assuetudine callum obduxerunt, vt te, Iunonium puerum, & verè partum matris aureum, indignentur cum Oreste manius furiisque non agitari. Nam eò spectabat officij simulatio, eò vergebant propensa nefariorum hominum studia, qui vt sub nomine publicæ maiestatis matrem opprimerent, id cuius ipsi nullum ius habebant infantulo sceptrum adiudicarunt. Tu verò caue ne quam hîc iis gratiam deberi, neu ma-

matris hostes tuos amicos putes. Nam

„ Illa tibi rerum commendat habenas,

„ Et merito sacros ornat diademate crines.

Hi verò qui patrem incendio, matrem exilio, proximum quemq; vel gladio, vel veneno sustulerũt, quid de te, quid de regno statuissent, si fortuna consilium adiuuisset, hac ætate certè nõ potes ignorare. Vt enim cætera prætercam, quæ te scelerata eorũ consilia latêre non sinunt, vixdum nati crepundia sinistris vulgo rumoribus perfidè, ne dicam crudeliter ac barbarè, traducebant: sacrorum librorum oraculis abusi mulierũ abrogata volebát imperia, quò translatis in alienam gentem atque familiam regiæ dominationis insignibus, te matri, te regni legitimum hæredem auito patrimonio fraudarent. Quæ tu sapienter hucusq; dissimulasti, ne præcipitata scelerũ vindicta fenestrã maioribus aperiret. Nunc verò quoniá nũminis benignitate singulari perduellium iugo solutus es ac tui compos euasisti, tempus est, vt indolem prodas tuam, & aduersus vim atque tyrannidem virtuti patrocinère, vt dispersos colligas hinc inde bonos ciues,

Relliquias Danaum, atq; immitis Achilli:

Malos verò & impios tot coniurationum architectos, prædones imperij, principum paricidas, pauperculæ plebis improbas hirũdines, incestos, sacrilegos, flagitiis ac sceleribus infames, qui diuinis humanisq; legibus conculcatis, te nondum natum,

vt imperij fascibus ad libidinem suam abuterentur, vnà cum patre, cum matre tollendum curauerant, horrendi carminis lege persequare. Superos habes læsæ maiestatis vindices, qui aduersus hoc genus hominum impias machinationes & insidias tibi suppetias ibunt; consilia suggerent. singularem indolem, iudicium acerrimum, laudis & virtutis auidißimum ingenium ad fœlices exitus popularium fide & obsequio promouebunt.

Paruus erat, manibúsque suis Tirynthius angues
Pressit, & in cunis iam Ioue dignus erat.

Macte igitur virtute, pietatem & iustitiam cole, patrias, auitásque laudes amplectere, nec patitor eas artes obsolescere, quibus imperij statum maiores tui continuerunt. Vixerunt illi quidem auitæ Religionis obseruantißimi, profanos homines, & publicæ pacis & otij perturbatores, hæreticos, hypocritas, & nouorum dogmatum artifices, quorum studia non aliò pertinebant, quam ad distrahendos à principe bonorum ciuium animos, exilio, carcere, vinculis aut morte multarunt. Quarum rerum documenta libri de regno scripti suppeditant. At verò nihil huiusmodi Buchanani dialogus inculcabit, qui sub auo tuo solum vertit, nouarum (vt puer audiui) rerum iudicio damnatus. Reuersum pòst longo tempore filia perquam liberaliter excepit, sed offensum animum placare, & inueteratum

odiũ abolêre certè non potuit. Quã ex re facillimũ fuerit augurari, quo studio ad scribendum accesserit, an vt in amicorum inopia tibi rectè consuleret, an potius vt animo satisfaceret suo, & veteres iniurias vlcisceretur. Sed ne parum cautis hominibus imponat, & popularium à regibus alienet studia (quanquam non parum doleo, mihi cum illo viro contentionem esse, quem antea propter egregias animi dotes semper plurimi feci) librum hunc offerendum tibi censui maiestatis regiæ vindicem, qui te fortunæ moneat, populũ in officio retineat, matris solitudinem consoletur. Eum si gratum vobis esse cognouero, faciam, numine consilium adiuuante, vt intelligatis verum esse verbum, quod adscribit Euripidi Cicero,

multos suam
Rem bene gessisse, & publicam, patria procul.

Satis enim superest argumenti, quò bonis viris, & de religione réque publica rectè sentientibus, non animos, sed tempora defuisse, malos verò, & impietatis perfidiæque damnatos si minus ad Dei cultum, ad principis obsequium se reduci patiantur, aduersus sana consilia sinistris opinionibus obduruisse, satis supérque testatum posteritati relinquamus. faxit Deus quam diutißime viuatis, valeatis. Datum Pictauis 4. calend. Nouemb. 1580.

Εἰς Βουχανανόν.

Βουχανανὸς μὲν ἀοιδὸς ἀοιδότατος πρὶν ἁπάντων,
Μοῦσ' ὅτι τὴν σφετέρην ἤσκει ἀοιδοσύνην.
Νῦν δὲ νόμων ἱερῶν τε καὶ ἁγνῶς ὧν ἀγορεύων
Ὡς θάρσησεν ὅμως ἀμφὶ νομογραφίην.
Εὔνομος ὁ πρὶν ἐὼν ἀνόμων ἀνομώτατος ἔθνους
Ἐξεφάνη, βασιλεῖς ἀνεμνησάμενος.
Οὓς καὶ διογενεῖς καὶ διοτρεφέας πέρ Ὁμήρου
φάντος, φᾶν' αὖ ἐς τλῆθος βροτογενεῖς.

Ἰωάννης Αὔρατος ποιητὴς βασιλικός.

LVDOVICVS SAMMARTHANVS Iuris vtriusque Doctor, & in Pictauensi prouincia Regis Aduocatus, in Apologiam Adami Blacuoddai.

Nostra licet meritos tibi Gallia mandet honores,
Qua leuis in gyrum Clanidos vnda fluit,
Te blando patriæ pietas deuincit amore,
Natalisque soli publica cura iuuat.
Qui regni contra prædones sceptra tueris,
Præsentémque absens trans mare reddis opem.
Congressus nostræ Buchanano ætatis Homero
Inclyta diffusæ præmia laudis habes.
Communis patriæ, & facundi Heliconis amores,
Propositíque facit finis vtrumque parem.
Ille tyrannorum exlegum & ratione carentum,
Excutit è manibus sceptra cruenta feris.
At caueat ne regna ruant, dum sceptra fatiscunt,
Regnum cum sceptro statque caditque suo.
Tu quoque ab immani disiuncta tyrannide regna
Laudas, & scriptis astruis illa tuis.
At nec adularis laudatis regibus: ipse
Laudandus regum nil sine lege probas.
Sic illinc sæuis infamia dira tyrannis,
Hinc iusto regi gloria iusta datur.
At conspectius hoc (mi Blacuodæe) per orbem,
Regnóque vtilius forte retexis opus.
Quidquid erit, multum certè tibi regia debet
Maiestas, cui tu debita iura refers.

AD GEORGIVM BVCHANANVM AVCTOR
Apologia.

Si tu Mæonij premeres vestigia cygni,
Si tu Thebanæ plectra sonora lyræ,
Si tu Veroni festiua poëmata vatis
Tractares, thyrso liberiore iocans,
Quis genio Buchanane tuo certare valeret,
Si Phœbo dignos persequerere modos?
Nunc tibi Mercurius ridet, qui legibus orbem
Turbas, & Nomij deseris antra Dei.
Exhilarat Iouis ille dapes, & carmine diuos
Mulcet, Terrigenûm prælia dira canens.
At tu terrigenis pugnas, cœlúmque lacessis,
Et sceptrum eripiunt impia plectra Ioui.
Mutato liquit genio te Phœbus, & ille,
Quem sequeris, refugit te quoque Mercurius.
Mercurius Phœbúsque Iouis sunt pignora, patrem
Titanas contra iuuit vterque suum.
Sceptráque firmarunt vni, quæ turba rebellis
Multorum voluit seditione regi.
Tu turbam regnare iubes, & legibus ima
Exæquans summis, sceptra ligone domas.
Vixisti certa quondam sub Apolline lege,
Nunc sub Mercurio lege solutus agis.

1588.

Vitam animo donec peragam patiente pioque,
N Æ SANIS *duplici nomine* CHARVS ERO.

ã ij

AMPLISSIMO, OMNIQVE VIRTVTVM HEROICARVM GENERE celeberrimo Antiſtiti, D.D. Ioanni Sarracæno, ad diuum Vedaſtum Attrebatium Archimandritæ dignißimo, ſereniſsimique Hiſpaniarum Regis Philippi II. in ſanctioris ſtatus Belgici intimo Senatu Conſiliario integerrimo, &c. Domino ſuo obſeruandiſs. S.

PER MAGNI ſemper (& quidem non abs re) interfuiſſe exiſtimarunt nõ modò veteres Eccleſiæ ſanctæ & in ipſis adhuc cunis vagientis, Patres, verumetiam legum ſacratiſsimarum Conſulti, quibus diſciplinis, quibus inſtitutis, quibus denique moribꝰ res cùm publica, tum priuatæ ſtabilirẽtur, ampliſsime admodumque reuerende Præſul. Nam, vt diuinus ille Plato in Dialogo qui Protagoras inſcribitur, ſapienter poſteritati prodidit, longè maius eſt periculum in excipiendis hauriendiſque diſciplinis, quàm alimentis conquirendis. Alimenta ſiquidem vbi à tabernario compararis, in vſus futuros aliis vaſis reponere fas eſt: diſciplinas verò, ſiue fructuoſæ ſiue noxiæ ſint, non alio in vaſe licet, ſed in tuo ipſius animo, memoriæque theſauro recondere neceſſium eſt. Adeo quidem, vt prudenter admodum, & ex re omnium, veteres Legumlatores ac Reipub. Chriſt. clauum moderantes Proceres, proſpexiſſe mihi ſemper viſi ſint, dum & aduerſus impuros, improboſque bonorum morum corruptores legibus vindicandum cenſuerunt, & libros peſtiferorum dogmatum veneno delibutos (quos incolumi fide ac pietate vix vllus legere poſſit) nõ modò expungendos, ſed & de medio prorſus tollendos ſanxerint. Eiuſmodi nãque librorũ peſtifera edax que ſerpigo, mentes animoſque mortaliũ ſic perturbat & inficit, vt pro-

miscua multitudo quid statuere debeat aut credere, sæpenumero ignoret, adeóque permixtè falsa cum veris imbibat. Et certè, mea hac est sententia, ut existimē ad eos qui Imperij Christiani habenas, & gubernacula tenent, nō magis spectare, ædes, vias, aquas, annonasve curare: Nundinarum, litiu, aut rei nūmariæ iura urgere: hostes abigere seu profligare, patriæ fines tutari, pacem demū stabilire ac retinere: quàm satagere ut publicè priuatimq́; mores integri & honesti usu recipiantur. Quos tamen puros putos comparare conseruaréque, nulla ratione fas sit, si eiusmodi pestiferis libris (quorū hic unus & finis & scopus est, ut rectam disciplinam corrumpant, moresque synceros inficiant) in Repub. liber relictus sit vel locus, vel usus. Hac porrò nostra præsertim turbulenta tēpestate (in quam cuncta scelera, velut uno edita partu, cōfluxisse videntur: in quam omniū malorū in unū veluti cornu deriuatorū, fæculenta colluuies uno effusa eiectu, refractis pietatis ac fidei repagulis, irrepsisse videtur) satis eorū probare studium nequeo, qui id operam pro sua virili dare non desinunt, ut eiusmodi pestiferâ lue & instar cancri serpente scabie, Ouile dominicum repurgetur: ac, quoad eius fieri potest, funditus mortaliū animis longè lateq́; (proh dolor ac pudor) infectis, euellatur. Dum Pastores & Doctores falsa dogmata refutant, perniciosaq́; scripta veritatis ancipiti gladio confodiunt: Typographi eorum lucubrationes quàm limatissimè excussas publici iuris efficiunt, ac in communi clade speciatim quisque pro sua vocatione (Spartam quam nactus est ornando) aliquid peculiaris operæ ad conseruationem gregis dominici aduersus grassantium luporum ingruentem rabiem, & vulpecularum Domini vineam demolientium subdolam astutiam, conferunt. Et quidem, ut hac in parte officio meo non deessem, Apologiam aduersus perniciosissimum Georgij Buchanani de iure regni apud Scotos Dialogum, ab ipso auctore correctam mihiq́; cōmendatam, magno (ni fallor) Reipub. Christ. bono, euulgare statui. Quoniam verò ex more inueterato

opus hoc mihi euulgandum sine patrono non videbatur, sub sacrati nominis tui auspiciis illud exire volui. Cum enim ad memoriam reuocabam nobilem illam legationẽ quam pridem apud inuictissimum Hispaniarum Regem Philippum prudentissimè dubiis sollicitudinisq; plenis temporibus Ordinum Belgicorũ nomine, vt solertiâ tuâ afflictis Belgarum rebus medela adhiberetur, obiisti: dum in te cũ excellenti doctrina, vitæ quoque certare admirabilem quandam sanctimoniam: aliaq; id genus innumera animi, corporis & fortunæ ornamenta, quibus dignitatem illam amplissimam qua ornatus es, viceuersa mirificè illustras, quibusque adductus Rex Philippus in Senatus sui sanctioris status Belgici Senatorem te cooptare voluit: dum animi illius tui verè niuei candorem ac beneuolentiã qua me licèt immerentem, nuper benignissimè suscepisti, animo complectebar meo, in teq; suspiciebam: committere non potui, quin huiusce operis inscriptione publicum meæ gratitudinis testimonium præberem: & meam erga te singularem obseruantiam testatam facerem: Eaque ratione, A. T. erga me propensionem: & vicissim meũ de eadem bene merendi studium æternæ memoriæ consecrarem. Accipe igitur amplissime Præsul, exiguũ hoc munusculum literarium, quo offertur animo: Nec tam ipsum donum quàm animum donantis, qui est impendiò propensus ad gratificandum si facultas par foret, ex natiuo illo animi tui candore, & cunctis obuia benignitate, vti soles (quæso) expende.

Interea, Deum Opt. Max. deprecor, vt A. T. Reip. Christ. quàm diutissimè sospitem, omniq; felicitate circumfluentem seruare dignetur. Lutetiæ Parisiorum, 8. Cal. Mart. 1588.

R. A. T.

Addictissimus.

Arnoldus Sittart Coloniensis.

ADVERSVS
GEORGII BVCHANANI DIALOGVM, DE IVRE REGNI, apud Scotos.

CAPVT I.

QVOD Superioribus annis futurum augurabar, vt Caluinianæ scholę decreta religionum finibus ſe minimè continerent, ſed vlterius progreſſa noui quidpiã in rerum adminiſtratione molirentur, id vtinam hodie res ipſa non argueret, ſtatúſque publici fœlicitas mendacio prædictum id à nobis, & calumniandi ſtudio ſcriptis noſtris [1] publicatum eſſe loqueretur. Quamquam enim procul natali ſolo, fruor hic eorum conſuetudine, quorum moribus & religione delector, non tamen ita ſum animo à patriæ commo-

1 lib.2.de coniunct. relig & imp.

dis alieno, vt ea vel mendacij nota ſtipulari dubitem, vel legis Memmię pœna redimere. Sed quod equidem hortante muſa vaticinatus ſum, id plærique omnes vel mediocriter humanarum rerum periti, animo præſagiebant. Multorum enim annorum vſu, & longinqui temporis periclitatione didicimus, eos qui Chriſtianæ pietati nuncium remiſerunt, leuiſſima occaſione regibus oppedere ſolitos, & tot in politica dominatione factiones excitare, quot in religione ſectas inſti-
[1] tuerunt. Nam quod ſcripſit ad Theodoſium
Leo, pap. Epiſt. 23. Romanus ille pontifex, [1] priuatæ cauſæ pietatis aguntur obtentu, & cupiditatum quiſque ſuarum religionem veluti pediſſequam habet. Iſtarum mutationum initio nihil videbatur hoc hominũ genere ſimplicius. Nihil præter euangelij puritatem vulgo iactare: nihil præter eccleſiaſticæ diſciplinæ, & morum emendationem præ ſe ferre: nihil odiſſe præter epiſcoporum ſordeis & auaritiam: nihil arguere præter ſacerdotum flagitia: aliud denique nihil niſi conſcientię libertatem affectare. Sed quæ, pro Deum, conſcientiæ libertas, quæ in effrænem progreſſa licentiam, diuinis humaniſq; legibus abrogatis, ſacrorum librorum auctoritate impudenter in ec-

clesiæ necem abusa,non auaritiam , non flagitia sacerdotum, sed sacerdotes ipsos impiè sustulit? Aiunt Gnathonem quendam Siculum,& Philoxenum E[illegible]xidis filium, ventris & gulæ mancipia, quò cæteris conuiuis nauseam facerent,& soli omnia fercula vorarēt, narium mucum solitos in catinis emūgere.[3] Sic isti grauiter in Ecclesię facultates inuehebantur,quibus omniū maximè inhiabant: in sacerdotum auaritiam & flagitia spuebāt, vt soli templorum auro potirentur, vt liberè sacra veneri facerent,& impunè voluptatib⁹ ingurgitarent sese,incestámq; libidinem explerent. Eò certè spectabat animorum acerbitas illa,qua in cœlibatus & cōtinentiæ vota debacchabātur,ij pręsertim quos sacerdotalis, & monasticæ disciplinæ fastidiū incessérat. Nam cùm arderent æstu libidinum, & iureiurando ac diris imprecationibus cœlibi se vitæ deuouissent, quærendus erat cuneus quo nodum illum soluerent,& species aliqua periurio, quo cœlibatus & continentiæ iugū excuterēt. Hinc illę lacrimę, homines inuita Minerua venereis voluptatib⁹ arceri : fœminarū interdici cōmercio atq; adeo cōspectu, reclamāte naturæ fragilitate:nuptiarū libertate sublata diuini iuris auctoritatē abrogari.

3 Plutarch. in libr. περὶ τῦ λαθ-βιῶς.

Quid igitur? Omnibus licere coniugia: furta, ſtupra, flagitia nemini. Egregij veteratores præclara ſpecie & prætextu Æſopicam animo vulpem agitabat, quæ cùm abſciſſæ caudæ pudore laboraret, in aliarum vulpium caudas inuehebatur, eas vt præciderent hortata, quò ſuum dedecus communi turpitudine velaret. Sed hi vulpe callidiores effecerũt quod intenderant: nuptiarum licentiam hominibus ſui ſimilibus facili negotio perſuaſerunt, ſed vtinam iis contenti aliò non diuerterent.

,, *Hoc fonte deriuata clades*
,, *in patriam populúmque fluxit.*
,, *fœcunda culpæ ſæcula nuptias*
4 ,, *primùm inquinauere, & genus, & domos.* 4

4 Horat. libro,3. carm.

Vidimus enim apoſtatæ ſexagenario, infimæ conditionis homuncioni, quem vnius vxoris virum eſſe oportuit, ſecundis nuptiis illuſtris familiæ virginem elocari. Adduci vix poſſum, vt credam ſuſceptos ab eo liberos, cui iam non feſta nuptialia paranda, ſed conficiendum erat vetere more ſilicernium. Niſi enim vxoris indoles, & inſitus generi pudor aliud perſuaderet, eorum certè quos illius eſſe nuptiæ demonſtrant, gratiam vel bonis vicinis, vel iuniori miniſtrorum alicui, haben-

dam esse putarem. Quos enim liberos tollere potuisset infamis apostata, nisi vel hermaphroditos effusa venere, vel raso in gyrum capite sphingas, ægypanas, aut minotauros? Qui effœtus anteactæ vitæ luxu, & impar tollendæ soboli, cæteris auctor fuit, vt remissis continentiæ habenis, & soluta religione sacramenti, ex Epicuri decretis è natura viuerent, vxores sibi adiungerent, liberis operam darent. Quę res hominibus ante id tempus monasticæ vitæ paupertati assuefactis, & Deo, magis quàm genio, vacare solitis, pecunię studium ingenerauit. Posteaquā enim ex monachis in œconomos euasere, nō modò sui, sed & vxorū, sed & liberorū, & familiæ cura ingētes animo stimulos addidit, vt quo iure, quáve iniuria ditescere vellēt. Neq; enim fas est, verbi ministrum (vt illi vocant) vulgari cibo vitam tolerare, eiúsve liberos, aut vxorem plebeio cultu prodire in publicum, qui præ cæteris in ecclesia debent eminere. Igitur eò templorum opes, eò sacrum censum, eò patrimonium ecclesiæ conuerti volebant. Quæ res effecit, vt opifices, agrestésque omnes, quorum res fidésque in manibus sitæ erant, relictis operibus frequentarent sectariorum archipræsules, & sua necessaria

post illorum iussa ducerent. Quisquis autem ventre, manu, pene, bona patria dissipauerat, quisquis iudicio conuictus erat, aut pro scelere iudicia timebat: quisquis vel ardore libidinis, vel ambitionis æstu, vel vindictæ studio flagrabat: omnes à furca redēpti, ganeones, adulteri, incesti, parricidę, sacrilegi: quos denique flagitium, egestas, conscius animus exagitabat, hi velut oblatam à diis occasionē arripientes, vndiq; in hunc ludū nomina daturi confluxêre. Atq; hanc perditorum hominum & rebellium colluuionem, congregationis vocabulo signatam, armis aduersus legum pœnas, & veteris disciplinæ seueritatem ita muniuerunt, vt impunè quiduis in quemuis & facere possent, & dicere. Neque verò tantùm hoc genus homines sceleratos & improbos, verumetiam domestici cōpendij spe & opinione, plærosq; minimè malos eò pellexêre. Nam præterquā quod decimarum & ecclesiasticarum pensionum sperabāt immunitatem, pellionibus, fabris, sartorib⁹, latomis, ac vilissimis quibusque cerdonibus, vocatis, non vocatis, nihil minus quàm literarum, nedum sacrarum rerum peritis, viam ad diuini verbi prædicationem, ad tractanda Christianæ fidei mysteria, populóque mini-

ſtranda, patêre videbant, qua nulla compendioſior eſſe poſſet hominibus ad diuitias, ad honores, ad opes, ad potẽtiam graſſantibus? Sed abolita maiorum pietate, ſublatis eccleſiæ ceremoniis, expugnata Chriſtianorũ fide ac religione, fuſis, fugatiſque ſacerdotibus, minimam, ac vix minimam earum rerũ particulam aſſecuti ſunt, quas animo & opinione conceperant. Nam ex eo tẽpore perditis moribus, & relicta numinis reuerẽtia, cœpere nobilitas dignitatem in ſuperbiam, plebs libertatem in libidinem vertere, ſibi quiſque ducere, trahere, rapere, nihil penſi, nihil moderati, neq; ſancti habere. Quod igitur in tãta rerum perturbatione factu facillimũ erat, proceres, quia plus poterant, eccleſiaſticorũ prædiorum acceſſione patrimonium auxerunt ſuum, vix modico ſtipendio miniſteriis nuper inſtitutis, & præcipuis factionum auctoribus relicto, quantum tolerãdæ vitę ſatis eſſe queat. Nam vt quiſq; vel opibus, vel auctoritate, vel gratia plurimum potuit: ita maximam ſacri cẽſus & bonorum ſacerdotaliũ partem occupauit. Sed infinitis rerum documentis, & longinqui temporis periclitatione perceptum id vſq; à prudentiſſimis hominibꝰ eſſe videre mihi videor, vt quo magis ma-

gísque templorum exuuiis insolescunt, quò plus earum rerum, quarum Christianis interdictum est commercio, in Charybdin illam libidinis & auaritiæ ingurgitauerint, eo magis res rationésque domesticæ conturbentur, & ea quam maiorum meritis & virtute consecuti sunt debilitetur atque proscindatur quodammodo potentia. Sed ad rem. Cũ tot sacrilegiis parum satisfactum esset eorum hominum libidini, quibus ad habendum nihil satis esse potuisset, & cupiditatum suarum auctoribus vterentur iis, qui non minore in principem quàm in sacerdotes studio & cõtentione acerbitatis suæ virus effunderent, ad Regiæ gazæ direptionem animum appulerunt, vt peculatum, vt perduellionem sacrilegio cumularent. quemadmodum igitur sacerdotum auctoritatẽ, & ecclesiasticos magistratus omnes abrogarunt, vt templorum auro, vt prædiis ecclesiæ potirentur: ita principem auito patrióque regno expulerũt, potestatẽ omni & imperio abdicarunt, vt impunè sacrum patrimonium diriperent, & sublato maiestatis regiæ metu fisco manus iniicerent. Sed interea pauperculi ministelli receptis, & vulgo probatis doctrinæ suę decretis, quod votorum pręcipuum erat desiderari

conqueruntur: Nihil esse pauperibus alendis reliqui: & principis, & ecclesiæ patrimoniũ, tanquam priuati ciuis hęreditatem, erciscunda familia paucorum arbitrio diuidi: frustrà se tot periculis obiectos, si rebus ita mutatis esuriant: frustrà tot susceptos in euangelio propagando labores, si proceres ecclesiæ facultates in suos vsus conuertant, & dicatis deo possessionibus in familiæ commodum abutantur: non esse consentaneum, vt sacris vescantur profani, vt suis quæsita laboribus illi consumant, vt denique partam suo periculo prædam interuertãt, qui nihil in ea captanda sudauerint. Sed bellas admonitiones istas irridendas vulgò propinabãt. Pudorem rei sustulit multitudo peccantium, & desiit esse probri loco commune maledictũ. Nam vbi palatum degustata semel lucri dulcedo febri malarum cupiditatum infectum habet, vanæ sunt sapientum voces, vana doctrinæ cœlestis oracula: quotidie morbi vis ingrauescit, magisque remediis irritatur, quàm extinguitur.

„ *Syncerũ est nisi vas quodcumque infundis acescit.*

Grauiter igitur, vt iam diximus, & iniquè ferunt istarum mutationum architecti, tamdiu captatam abs se prædam à potentioribus in-

tercipi, & suis vesci laboribus eos, qui per ignauiam & superbiam ætatem agunt: se verò modestos scilicet homines & industrios inædia tabescere. Semel atque iterum perperam cessere consilia, numine suas iniurias vlciscente. Neque tamen eo magis conquiescunt, sed nouis quotidie machinationibus rem aggrediuntur, miro commento nobilitatis in ordinem cogendæ. Quod si processerit, & ad optatos exitus prouehatur, non modò attollent humo sese, nobilitatisque vires eneruabunt, verumetiam in regem, caput totius & fontem nobilitatis, imperium obtinebunt. Neque enim contenti nouis legibus atque ceremoniis, ante multa sæcula maiorum nostrorum auctoritate sententiáque damnatis, ecclesiæ faciem innouasse, nunc, quæ horum temporum licentia est, amisso pudore, nulla neque legum, neque magistratuum reuerentia, politicæ disciplinæ noua dogmata spargunt in vulgus, quibus eodem iugo legitimos principes atterant, quo non ita pridem sacerdotes oppresserũt. Regna successione proximis agnatis minimè deferenda: populo ius esse creandi regis, abdicandi, puniendi, si deliquerit, & supremo abutatur imperio: neque id populo tan-

tum vniuerſo iuris eſſe, verumetiam ſingulis: marmoratíſque laudibus efferendum eum, qui priuatus regem impotenter ſe ac libidinoſè gerentem mactauerit: ſummam denique poteſtatem ac imperium in populo eſſe, non in rege. Quorſum verò iſta, ſi vulgo hoc genus blanditiis nugíſque delinito, legitimóque regum ſanguine ſuffuſo, ipſi regium non affectant imperium? Oculis animóque adhuc obuerſatur Iohannes Leidenſis, quem ſuæ farinæ hominem, ex fæce plebis ad regiæ dignitatis apicem, hoc genus inſtitutis publicandis euectum fuiſſe non ignorant. Quid enim mente non conciperet, quid non auderet is, cuius animo ſemel huius inſtituti atque ſectæ dogmata inſederint? Non eſſe liberum cuiquam mortalium arbitratum: omnia fatali neceſſitate ad certum exitum eſſe deſtinata: non eſſe bonarum & malarum actionum diſcrimen vllum, nec in hominum meritis quidquam momenti ad æternæ ſalutis adeptionem: numinis voluntate ac imperio cogi nos ad turpia facinora, quorum pòſt vindictam & vltionem depoſceret: & quod Muhamedicæ religionis caput eſt, ac veluti, κυρία δόξα, ſ ferro ignéque propugnandam eſſe

religionem, & aduersus Christianos principes ac magistratus, non candore morum, nō innocentia vitæ, non modestia ac demissione sui, sed elatione, superbia, temeritate, insolentia, vi deniq; & armis astruendam, quæ multo æquius in Christiani nominis hostes conuerterentur. Hæc sunt incunabula, hæc elementa pietatis, quam isti coniurationibus obtendunt suis, quę parum circunspectis hominibus, & eorum fraudulenta consilia minus accuratè perpendentibus, visa fuissent exigua, si in iis conquiescere potuissent.

6 Iuuenal. Sat.2. *Sed nemo repente fuit turpissimus.* [6]

Vt enim virtutes, sic & vitia suis progressionibus vsu augentur, ac primum quodque flagitium gradus est ad proximum. Nam, vt

7 Senec. lib.1. de clem. ait ille, [7] *Nunquam vsque adeo temperatæ cupiditates sunt, vt in eo quod contigit desinant. Gradus à magnis ad maiora fit, & spes improbissimas complectuntur insperata assecuti.* Itaque quod antea mirabar homines πολυτρόπους, & multa lectione peritos adeo in ciuili disciplina turpiter hallucinari, vt ea quæ diximus scriptis libris dogmata vulgo proponant, quę sine

8 L.2.& 3. c.de trim. Sacril. sacrilegio cogitari, [8] nedum verbis asseri queant, nunc magis mirarer, si aliter sentire possent, iis initiati sacris, quæ in rerumpub.

necem, in humanæ ſocietatis interitũ, & naturæ ſubuerſionem excogitata periclitamur. Μεταβεβλημένων γὰρ τῶν ἐν τοῖς ἀνθρώποις περὶ θεῶν
δοξῶν μεταβάλλειν δεῖ καὶ τοὺς νόμους.[9] Cũ enim 9 Plat. lib. 12. de leg.
publicum ius omne poſitum ſit in ſacris, ſacerdotibus, & magiſtratibus,[10] qui, quan- 10 L. 1. d. de iuſt. & iur.
tum in ipſis fuit, ſacra profanarunt, qui ſacerdotum nomen abolendum curauerunt, ij qua tandem conditione magiſtratus ferent? Quod ſi cui minus oratio noſtra ſatisfacit, & teſtium fides vrgetur, vt vetera ſilentio laudemus, quæ illi perfidè calumniari ſolent, in medium prodeat horum temporum hiſtoria: ſuas Gallia, ſuas Germania, ſuas Britannia tragœdias recenſeat. Res ipſa loquatur quod illi malitioſè diſſimulant. Lutherus ſacris in Germania corruptis Carolo quinto bellum excitauit: eóque primùm tempore gens illa cõtra iuris clientelaris auctoramentum imperatori ſuo fidem & obſequium denegauit. Geneuenſes in vrbem introductis Pharello & Caluino, legitimis principibus portas occluſerunt. Scoti vno eodémque momento numinis & principis iugum excuſſerunt, nec iuſtum magiſtratum agnouerunt vllum, ex quo primum tempore ſacris & ſacerdotibus bellum indixerunt. Hodie puero caudas ia-

ctant, eiuſque videri volunt amantiſſimi, quem nõdum natum vnà cum patre, cum matre perditum iuerant. Adulentur hodie quantum volent, ſuperiorum temporum nequitiam, & toties offenſæ maieſtatis crimina, quo poſſunt fuco, diſſimulent, innatum principis odium quocumque velint obtendant ſupparo, tamen vbi ſemel reipub. gubernaculo manum admouerit, ingenium prodent ſuum impij veteratores, ambitionis & auaritiæ ſtimulis ad rebellionem ſemper & perfidiam incitatum. Non iidem in Gallia ſacerdotum & regum hoſtes fuerunt? Quid in Belgio? Vnde tot illic turbæ? Vnde tot in principem coniurationes? Atque vt ab infinitate illa & multitudine recedentes, ſingulorum facta notemus, quis, niſi contemptor numinis, infami illa Francogallia regiæ maieſtatis auctoritatem conuellere niteretur? Quis ſalua religione vindiciarum contra tyrannos auctor eſſe potuiſſet? Quis æquo vel in ſacra, vel in ſacerdotes, vel in ſuperos animo famoſum illum dialogum ediſſet, DE IVRE REGNI APVD SCOTOS? Quis putida illa declamatione Londini aduerſus principem debacchatus fuiſſet? Quis

denique tot quotidie mendaciis, tot libellis impudentiſſima fronte regum ſuorum, quis optimorum principum famam laceraſſet? Quis è noſtris vel in malos & impios principes vnquam inuectus eſt? Et iam miramur homines, quamuis eruditos, in imperij ratione deſipere, qui in cæteris quoque publici iuris partibus turpiſſimè delirant? Miramur ſi regibus obloquantur ij, qui ſacra, qui ſacerdotes flamma ferróque perſequuntur? An non quemadmodum ſacerdotes, ſic & reges cum inaugurantur, oleo, id eſt, diuina quadam virtute inunguntur? Nam oleum illud, quo reges olim, ſacerdotes & prophetæ perfundebantur, diuinitatis ſymbolum erat, ac veluti ſacramentum. Quoniam igitur numini bellum & religioni denunciatum eſt, eo reges implicari neceſſe eſt, diuinioris naturæ participes: nec politicam dominationem ferent vnquam, qui principatum eccleſiæ ſuſtulerunt. Sed quoniam hæc res definita nobis eſt libris duobus, quibus communi religionem & imperium vinculo teneri docuimus, ſacerdotes & ſacra miſſa faciamus iis qui ad theoſophian ſtudium omne contulerunt, & quoniam beneficio numinis aliquas in rerum

administratione partes obtinemus, & publico munere defungimur, cum illis hæc disputatio nobis instituetur, qui vt præter vulgus hominum sapere videantur, in magistratuum ratione nouum quoddam politiæ genus introducunt, & tertiam iuris publici partem, non modo peruertere, verumetiam tollere penitus & abrogare conantur. Hotomanni francogallia satis supérque pœnarum dedit. Stephani Iunij Bruti vindicias contra tyrannos doctissimis popularium ingeniis flagellandas relinquemus, cum Buchanano nostro manus conserturi. Qui si poëticis se fabulis oblectare maluisset, quàm administrādi regni legibus animum appellere, omnium suffragiis propriam ingenij doctrinęque laurum adipisceretur. Nam, vel me tacente, viuent mellitissima poëmata, viuet omnium sæculorum memoria psalterium illud Musis & Apolline dignissimum. Atque vtinam illa potius imitari possemus, quam perperam ac temerè scripta reprehēdere. Nunc verò eam mihi necessitatem impositam esse video, vt senis obseruem deliria, cuius antea suspicere virtutes, & ingenij vim admirari solebam. Sed natalis amor soli, sed officium principi debitum in hoc me certamen prouocauit,

quod

quod equidem deprecari nulla ratione possum, nec sine flagitio detrectare. Dabit igitur mihi veniam doctissimus ille vir, nec amicitiæ legem atque beneuolentiæ violatam esse conqueretur, à qua nihil longius abesse nouit, atque dissimulationē & hypocrisin. Vetus enim illud verbum est, quod ex Publij, aut Laberij mimis iactari solet, AMICI VITIA SI FERAS, FACIES TVA. Vterque principi, vterque patriæ bene consultum esse cupimus, sed ita contrariis, ita pugnantibus eò rationibus aspiramus, vt alterutrum non errare modò, non hallucinari, verumetiam maiestatis reum esse oporteat. Quod si ille publicæ libertati, si commodis omnium velificatur (ne quid in tanti viri contumeliam aliorsum atque res est interpretemur) opinionum modo nobis erit, quod maximis in repub. viris vsuuenisse legimus, non etiam animorum dissensio. Cum enim principis adolescentiæ præsit, eius ingentes animos, ac nihil nisi regium quiddam & sublime spirantes, hoc libello, tanquam monitore domestico atque pædagogo intra gyrum rationis & doctrinæ retinendos esse putauit. Sed debuit hæc principis tantum auribus insusurrare, & animi penetralibus arcano silentio, tāquam Eleusina sacra, committere, non efferre do-

mo,non vulgare. Quod verò ſcriptis ea myſteria publicauerit,quorum vel cogitatio ſola capitis ſupplicio vindicatur, [11] nobis, qui iuris & æqui ſacerdotes eſſe debemus, qui quotidie legum vocibus obtundimur, quibus regni,quibus reipub. patrocinium incũbit, quanto ſceleri fuerit ad ea conniuere? Quod in aliis hominibus veniæ locum promerebitur,ſi forte principis iniuriam obſcurè ac tacitè præ ſe ferant,nos crimini reddit obnoxios, quibus ruſticitatis excuſationem & inſcitiæ prætexere non licet. Nam in hac rerum humanarum parte locati,vt his ſtudiis exculti, his artibus inſtructi eſſe debeamus, quibus imperij ratio continetur, facere non poſſumus,quin ſilentio noſtro læſæ maieſtati ſuffragemur.Bis peccat, inquit ille, qui peccanti obſequium accommodat.[12] Age ergo, prodeat libellus ille de regno, non quas meritus eſt,daturus pœnas,ſed quas ferunt amicitiæ leges,cuius idem finis eſſe debet,qui & honeſtatis.

11 L. quiſquis c. ad leg. Iul. maieſt.

12 Auguſt. ſerm. 6. de verbis domini.

CAPVT 2.

LYcurgus, Solon, Charondas, Zaleucus, atque id genus alij,quos vetus illa Græcia præ cæteris mortalibus ſapientiæ fama no-

bilitauit,non potuerunt ita propitiis vti numinibus,legum suarum auctoribus,vt vllam Reipublicæ formam instituerent, quæ iusta reprehensione caruerit.Princeps ingenij doctrinæque Plato,vt eum M. Tullius appellat, hominibus rerum humanarum peritis exagitandam rempub.suam,&deridendam propinauit.[1] Eius auditor Aristoteles, alter philosophorum deus, cum in viros incidit ciuilis scientiæ gnaros, eo vultu, eo gestu omniũ excipitur, vt penè philosophi nomen amittat.Quæ cum ipse non ignores,mi Buchanane, doctissimorum hominum ingeniis obseruata,scriptis prodita,commendata posteris ad cauendum, temeritatis me pudet tuæ, qui poëticæ facultatis (cuius laudem nemo tibi potest eripere)sic abusus es opinione, vt florentibus hucusque veteribus institutis patriam, nouis in discipuli necem legibus excogitatis euertere coneris.Nescis quid de te vulgo iactetur?Admonet amicus:nihilo melius cessurũ filio quàm matri, quod in te magistrum inciderit:te tuæ conditionis oblitũ, Apolline relicto satis inconstanter ad Mercurium transisse:non recordatum esse verbi, quod Stratonic⁹ cytharœdus Ptolemæo regi dixerit,aliud esse sceptrum,aliud plectrum,[2]

1 1. Ioseph. lib.2.aduers.Apion.

2 Athenæus lib. 6.

qui eodem iure ſceptrum quo plectrũ moderens, & ex bono poëta malus legiſlator euaſeris. Ac principio quidem temeraria voce, ne dicam impudente, principes in ordinẽ cogendos eſſe dicis, de quorum auctoritate crimen eſt ſacrilegio proximum diſputare [3]. At neſciebas adeo grauiter à te peccari cùm ad ſcribẽdum acceſſiſti. Itáne legiſlatoribus, vt poëtis, quidlibet audendum eſſe putas? Quidni? Nam ne nunc quidem admonitus ſacrilegij, quidquam in eo peccati ſentis. Quibus enim ſacri nihil eſt, ij opinione iudicióque ſuo ſacrilegi eſſe non poſſunt. Quid vero quod ſacrilegia vobis laudi ſunt, quæ priſci legumlatores parricidij ſupplicio multanda cenſuerunt? [4] quæ Plato (cuius popularem formam reipub. in hoc tibi dialogo ſequendam propoſuiſti) non habet vulgariũ criminum loco, ſed à numine contemptum legum, & ſuas iniurias vlciſcente, in ſcelerum vindictam & pœnam immiſſa eſſe dicit hominibus à priſtina fœlicitate delapſis, & iam penitus cœleſti gratia deſtitutis. Sed vt hæc temeritati condonemus tuę, quæ diuinis humaníſque legibus acerbiſſimè coërcentur, excutiemus nobilem hunc dialogũ, vt ad ea quæ ſunt improbitatis & inſcitiæ veniamus.

Ac primùm quidem, quid eſt in tota illa

[3] L.2. & 3. C. de crim. ſacrileg. L.1. C. de ſedit. L.1. vt dignit. ord. ſeru.

[4] Plato lib. 9. & Cic. lib. 2. de leg.

diſputatione,quod inſcriptioni reſpondeat? Neque enim traditur ius vllumScotici regni proprium, ſed, vt ipſe videri vis, ex naturæ fontibus educis ius omnium gentium commune,nec id tamen vllius gentis obſeruatione receptum vnquam, aut iudicio probatũ, ſed opinione ſuffragióq; tuo,nõ modo Scotis,verumetiã aliis nationibus omnibus atq; populis obſeruandum. Quorſum igitur iſta?

DE IVRE REGNI APVD SCOTOS.

Nam ſi naturę ius ſequendum eſt,non erit aliud Scotis, quàm Gallis, quàm Germanis, quàm barbariſſimis quibuſque nationibus. Vna enim ſimplexque naturæ lex eſt,vbique ſui ſimilis,vbique eadem,cuius peritia belluę quoque cenſentur, vt loquitur Vlpianus?[5] Quæ lex omnibus animantibus eam libertatem indulſit, vt neque regem, neque legem vllam aliam ferre queant.[6] Sed tu cùm à natura ius repetendum eſſe dicis (quamquam ea in parte non admodum tibi conſtas) hanc naturæ conditionem atque legem, opinor, non intelligis,ſed eam quæ humanæ tantum naturæ maximè conſentanea eſt, quod noſtri ius gentium appellant. Nam eo priſtina libertas euanuit,ſeruitutes & manumiſſiones introductæ, regna condita, diſtincta rerum dominia, emptiones, venditiones, locatio-

[5] L.1.§.pen. de iuſt. & iur.

[6] l.4.cod.

nes, conductiones, obligationes institutæ, sancitæ leges, quæ prohiberent iniuria tenuiores, & summos cũ infimis pari iure retinerent.[7] Ex hoc naturæ fonte ius, ni fallor, Scotiæ regi præscribis. Sed quodnam illud?

[7] L. 5. cod.

,, *vt sumat, vt ponat secures*
,, *arbitrio popularis auræ.* [8].

[8] Horat. lib. 3. car.

Sed quæ tandem huius rei testimonia profers? nulla, si Iacobum eius nominis tertium exceperis. Neque tamen id exempli quidquam ad rem facit, vt pòst suo loco dicetur. Sed Chilpericus Francorum rex, Christiernus Danorum, populi iudicio se summis imperiis abdicarunt in priuatorum ordinem redacti. Sed quid hæc ad regni ius apud Scotos? Neque enim hi Scotis imperarunt, sed Gallis, sed Danis. Cum igitur rerum in Scotia gestarum fides & historia nihil argumenti suppeditet asserẽdo iuri quod proponis cur potius de Scotici regni iure, quam vel Gallici, vel Danici, dialog⁹ ille tuus inscribitur? At rationibus id ius in Scotia receptum probas? Sed gestorum exempla refragantur, quæ destruunt quidquid rationibus astructum putas. At inquies in illo dialogo non agi de facto, sed de iure: non præscribi ius aliquod Scotiæ maioribus obseruatum, sed obseruãdum, si è virtutis & naturæ lege viueretur.

Quod si ad virtutis, si ad naturæ legem nos reuocas, vt tibi ius istud rectè positum esse concedamus, quo nullum execrabilius esse potest, nec à naturæ, nec à virtutis præscripto alienius, nō satis dictum fuisset, DE IVRE REGNI? quorsum illud? APVD SCOTOS. Cur enim virtutis imperio Scoti magis obnoxij sint, quàm cæteri mortales? Quæ ratio Galliam, Hispaniam, Italiam, Germaniam, cæterásque nationes omnes naturæ lege soluet, vt ea soli teneantur Scoti? Sed esto, soli teneantur hoc iure Scoti, vt populus regib⁹ imperet: vt rerum summæ præsit: vt multitudinis optioni regnum, ac non legitimæ successioni deferatur: vt imperitæ multitudini reges, non regibus multitudo sit obnoxia (nam hæc, opinor, quædam eius iuris capita sunt, quod rogatum cupis) cum tot sæculorū memoria, florentibus Scotiæ rebus, contrario iure steterit imperium, quorsum ista nobis obtruduntur, si pristina non displicet imperij forma? si non imperij loco affectatur anarchia? si non post arnarchiam tyrannis? Itáne leuiter mutanda sunt iura? Ita veteres antiquandæ leges? Putas hic agi de syllabarū quantitatibus, & non maiore periculo metaplasmos & tropos in legibus admitti, quâm in versibus? Ita liberas arbitraris regnorum,

vt verborum, diæréſeis ac metaphoras? Plato, cuius tu rempub. introducere velle videris, adeo vehementer abhorret à rerum innouatione, vt ne muſicæ quidem modulos immutari patiatur.[9] Ciuitatúmque hoc multarum in Græcia interfuit, antiquum vocum conſeruare modum, vt eſt apud M. Tullium, quod hac vna in re maxima rerumpub. momenta verti iudicarent. In Terpandrum Ephori, Timotheum, & Phryniden muſicos grauiter animaduerterunt, quod ille præter neceſſitatem, variandæ vocis gratia, chordam vnam intendiſſet: hi ad pleniorem modulationem vnum aut alterum neruum fidibus addidiſſent. Quid ſi nouas leges refigere, quid ſi patriæ ritus abolere, quid ſi maiorum inſtituta peruertere voluiſſent? Et tibi quiduis in rempub. licere putas? Vtinam arbitratu tuo muſicam fingeres, refingeres, ac politicis tantum legibus abſtineres, quæ niſi cum publici ſtatus interitu mutari non poſſunt. Zaleuci vetus illa ſanctio Locrenſibus diu ſalutaris fuiſſe dicitur, vt ſi quis vel antiquam legem abrogare vellet, vel nouam ſuadere, is in collum iniecto laqueo prodiret in concionem, atque ſi populi ſuffragiis æqua & reipublicæ profutura ſanctio videretur, abiret indemnis: ſin autem inutilis & perni-

9 Lib. 2. de leg. & lib. 3. & 4 de repub.

10 Lib. 2. de legib.

ciosa, attracto laqueo suffocaretur. Quid si tu incidisses in ea tempora, & nouam hanc de imperio legem tulisses? Vbi Stillicidiorum ac parietum ius tanta seueritate constabat, quanta cautione sanxissent eam legem, qua rerum summa contineretur? Sed, vt valeant Locrensium instituta, satis hoc nostris moribus, & maiestatis lege cautum fuisse videmus, ne quid perperam ac temerè de summo magistratu, ne quid incõsultè de imperij ratione dicatur. Sed nos leges habemus, tanquam gladios in vagina reconditos, quas iniuria temporum, quas hominum impietas vim suam exercere non sinit. Eóque minus insolentiæ tuæ concedendum esse censeo, quod hac perditissima rerum omnium confusione conculcatis legibus, ac publica priuatáque disciplina corrupta, in pueri necem, cui tu consulendo præfectus es, abutaris ingenij facultate, quam tibi summam largita est natura, quibuslibet studiis quàm ferendis legibus aptiorem. Nondum cœptus est dialogus ille tuus, & tam turpiter in ipso vestibulo in duo maxima peccata impegisti, quorum alterum temeritatis est, alterũ ineptiæ, ne dicam inscitiæ. Nam quod terminos moueris, hoc est, imperij legem refixeris, horrẽdi carminis legem extimescere debuisti, qua

temerè factum expiari oporteret, si iure tecum ageretur. Quod verò nihil adduxeris inscriptioni consentaneum, & lectorum fefelleris expectationem, quanquam hoc stellionatus crimini proximum est, tamen quia dolo malo fecisse non videris, non extraordinario iure tecum, sed interdictis agam, vt restituas quod factum est. Ecce enim nouũ opus tibi denuncio. Errorem igitur agnosce tuum, fuerit pœnitenti medicina confessio. Sed quid si duobus illis tertium adiiciamus, & leuitatem illam tuam ac ineptiam cumulauerit impudentia? Regi librum nuncupas regiæ potestatis euersorem: sarcasmo regem appellas quem regno spolias: hostiliter insultas ei quem regis nomine salutas. Non hoc est Pilati more Christum Iudæorum regem inscribentis, vnctum domini populo deridendum exponere? Tu regiam maiestatem popularis auræ pedissequam facis: tu ademptam regi, populo maiestatem attribuis: tu sacro sanctam illam potestatem plebis libidini subiicis: tu constitutum dei iudicio magistratum leonis instar aut vrsi cuiuis arbitratu suo tractandum præbes. Et tamen officiosus homo regi librum mittis harum contumeliarum & perfidiæ plenum, quasi in illum studij testem tui. Scis tibi rem esse cum

puero, cuius nunc legitimum imperium agnoſcis, quanquam eo tempore quo ad ſcribẽdum acceſſiſti, ſpurio regnum illud, quod nunc legitimum appellas, comparare ſtuduiſti. Nam eius rei multi proxenetæ fuiſtis. Argumento ſunt ſecreta illa conſilia tot locis agitata: famoſi libelli paſſim editi: ſiniſtri ſermones clam habiti, quibus patris, quibus matris ſugillabatur fama, partui ſtatus quæſtio mouebatur. Teſtes erunt quotidianæ miniſtrorum veſtrorum conciones de abolendo iure ſucceſſionis: non deferendum generi, ſed virtuti regnum: non eſſe legitimi ſanguinis eam vim, vt quemquam ad regiæ dignitatis faſtigium prouehat, nec illegitimi, vt quemquam inde moueat: populo datam eſſe numinis oraculo creandi regis optionem: populum euangelicæ libertatis aſſertorem, non eſſe agnationis legibus obnoxium: iniuſtum eſſe mulierum imperium, & ſacris tabulis interdictum. Quorſum verò iſta, niſi vt in ſpurij gratiam reginæ partum regno excluderent? Si negas, profer aduerſaria illa tua, profer ſchedam, componatur hic liber cum archetypo, cum exemplari ſuo conferatur. Omiſſa prome, repone deleta, reſtitue cancellata. At ne nunc quidẽ, quanquam legitimum agnoſcis

regem, maieſtatis & dominationis vocabula ferre potes, eáque barbariſmos & ſolœciſmos aulæ vocas. [11] Nam ſi mens tua ſcriptis conſentit, hæc honoris & reuerentiæ nomina, hi maximi magiſtratus tituli, opinione iudicióque tuo populi ſunt, non principis. Populum enim & legibus & regibus ſuperiorē facis. Quod eò pertinet, vt excuſanda paucorum perfidia, qui reginæ ſceleratas manus iniecerunt, ingrati animi labem eluas, tibi cōtractam ex falſa accuſatione quam in Anglia latinè declamaſti, quo tempore Londini cum perduellibus agebas. Nam eò coniurati veneratis in dominæ caput pauculi prædones cum parricida ſpurio, Iohannis Ballioli patrum noſtrorum memoria, patriæque iudicio damnatum fœdus cum Anglo renouaturi. Sed illi quamquam incendia regni Scotici per vos excitata cupidè fouebant, ea fœlicitati ſuæ tribuentes, cauſa tamen cognita, & veſtram damnarunt impudentiam, & miſeræ principis innocentiam agnouerūt. Eam tu è veſtigio neci traditum iri putabas, ſpurio tuo in ei⁹ dominationem ſubrogato. Sed non fuit ea vis putidæ illius orationis quam ex Latina Gallicam reddidiſti, vt ingrati indiſcipulam animi tui certius ac luculentius teſtimonium extaret. Id ſcripti paſſim hîc

11 In Epiſt. nūcupato.

manibus hominum teritur pro famoſo libello, cum nec orationis, nec hiſtoriæ vllam præ ſe ferat imaginem: eóque nec malis probatur, propter inelegantiam ſtyli, nec bonis, propter argumenti falſitatem & proditionis infamiam. Vnum modò laudant, quod auctoris ſuppreſſo nomine, libelli famoſi, calūniarum & mēdaciorum lectori ſuſpicionem inieceris, quanquam id aliò pertinebat, vt perfidiam tuam & ingrati animi notam ſilētio tectam & occultam haberes. Quod quoniam erumpente paſſim veritate obtinere non potuiſti, nunc pertinaciter in eo perſtas, & flagitiū illud tuum probabili ratione quadam adumbrare ſtudes, eiuſq; populum atque adeo totius cōiurationis auctorem laudas. Quod quanquam ipſe falſum eſſe non ignoras, nec populus vnquam in vllam tyrānidis ſocietatem coierit, ſed conſtanter in obſequio principis & fide permanſerit, eo tamen confugis, vt multorum infamia paucorum ſcelus eleues. Qua in re nihil penſi habere videris, quātopere lædas quidquid id maieſtatis eſt, quod populo attribuis, cum priuati ſceleris inuidiam in publicum dedecus amoliris. Nam multo maior meliórque populi pars reginæ ſemper adhæſit, vt altera illa ſpurij tui, vt Mortonij factio ſine veterrimo-

rum hostium copiis & auxiliis nunquam se tueri, nunquam in acie consistere potuerit. Ac ne nunc quidem si populum perconteris, auctoritatem coniurationi vestræ suam interponet, nec vlla ratione litis periculum in se recipiet. Sed esto: litem hanc suam faciat, quid tum? Iure factum videbitur, quod errore populi factum est? quid si non errore, sed insania factum est?[11] Quid si non insania, sed deliberato consilio & voluntate? Tum verò multo magis iure factum erit. Hunc nos errorem suo loco refellemus, nunc agamus quod instat.

11 L. Barbarius. D. de offic. præt.

CAPVT 3.

OCcasionem Dialogo præbet nefaria cõiuratio, qua dominam vestram in ordinem coëgistis. Nam liber hic tuus nihil aliud quam rebellionis illius & perfidiæ defensionem continet. Si enim iure tueri poteris eorum facinus, qui ferro ignéque principem persecuti, tyrannide regnum occuparunt, te quoque vitio exemeris, qui petulantissima linguà profugam lacerasti, qui furiosa concione tyrannidi patrocinatus es. Sed gratificari voluisti spurio tuo, qui iamdudum animo Scotiam inuaserat, & Mortonio, cæterísque spurij fautorib⁹, qui ab ipsis incunabulis

hucuſque proditionis & lęſæ maieſtatis infamia laborarunt. Nam hi cædis illius auctores fuerunt, quàm ab iis in dominæ caput auertere conaris. Sed ad rem. INITIO diſputationis quod boni omnes & à partium ſtudiis alieni falſum eſſe intelligunt, pro cōfeſſo aſſumis (quoniā id Londinenſi declamatione tibi probatū eſſe putas) reginæ facto cæſum eſſe maritum, ac proinde nō iniuria tam turpe facin⁹ populariū armis ac rebellione vindicari. Sic enim totā rem ratione tibi cōcluſam arbitraris. [1] *Si exteræ nationes prioris atrocitatem ſceleris tantopere execrātur, quî conuenit ſeueritatem in eo vindicando reprehendere? Aut ſi reginam in ordinem redigi moleſtè ferunt, prius eſt neceſſe vt probent.* Imo nō eſt neceſſe vt probent, primùm, quia (quod tu totius diſputationis fundamentū eſſe vis,) nemo ſanus, & veritatis amans tibi conceſſerit, priori ſceleri conſenſiſſe reginam. Nam teſtimoniis ac laudationib⁹ ſuis optima princeps iam ſatis ſuperque nequiſſimorum hominum periuria refutauit. Deinde, vt conſenſiſſe fateamur, non ſeueritate crimina, ſed legibus puniēda ſunt. Nam & populus Romanus, ad cuius leges nos plærumque reuocas, cum extra ordinē cognoſcebat, nō quouis id accuſante, ſed tribuno deferēte, faciebat: & in illo populi iudi-

1 Pagina Dialogi quarta. Editionis Ediuburgenſis.

cio iuris ordinarij solennia maximè vigebant, vt esset accusator, testis, citatio post trinundinum. Neque enim præhenso reo statim audiebatur feralis illa vox horrendi carminis, I lictor, colliga manus, caput obnubito, infœlici arbori suspendito. Hic autem nec accusator vllus idoneus, nec testis, nec iudex auditus vnquam fuit. Sed ipsi parricidæ, qui legitimam non habent vllam in iudicio standi personam, huius criminis & accusatores, & testes, & iudices extitêre, cōscientiæ furiis agitati, ne veritas innotesceret. Nam huius paricidij vindices videri volunt, vt eius suspicione se liberent, quos omnium mortalium iudicio constat nō modo consensisse sceleri, verumetiam eius auctores extitisse. Nam egregij veteratores toties proditionis infamia notati, toties damnati perfidiæ, toties à furca redempti, stante legum auctoritate, saluo imperio, incolumi principe, iusti supplicij metu conquiescere non poterant. Eorum princeps apostata, nō regis ille quidem, vt vulgo prædicabatur, sed terræ, nec terræ, sed Orci filius, post adeptū Morauiæ comitatum, quasi natalibus restitutus, falsa criminatione regnum sibi parabat. Nota sunt secreta illius colloquia, nota consilia cum Lyndesæo, cum Knoxio, & aliis

aliis coniurationum architectis agitata. Notum matris somnium, cui prægnanti visum est, vtero se draconem gestare, qui leonem (Scotorum regum insigne) pessundaret. Quid verò, quod importuna flagitatione reginam quotidie fatigabat, & propè conuitiis extorserat, vt suis hæredibus regni iure spoliatis, eius potiundi spem quatuor familiis adiudicaret? Ac inter eas suam primo post principem loco esse volebat. Verũ vbi multis repulsis præcidi postulata sua cognouit, se propitiis hymenæis cõceptum, se iustis nuptiis procreatum, matrem regis vxorem, se legitimum regis filium iactitare. Nam & eius rei tabulas quasdam proferre in suorum hæredum necem ingeniosè compositas. Eius conatum Mortonius adiuuare, non amore hominis vllo, non beneuolentia, nõ officio, sed partim iudiciorum metu, partim predæ opinione, quòd animo fixum ac cõstitutum haberet, spurium de rerum summa deturbare, quemadmodum ille Hamiltonum gentẽ regni spe summouerat. Neutrum fefellit opinio. Nam eiecta legitima principe, vterque tyrannide regnum occupauit:

,, *ausus vterque nefas; domini respersus vterque*
,, *insontis iugulo.* [2]

At hic sæpius ob scelera, ob flagitia profug⁹,

[2] Claudian. de 4. cons. Hon.

ſæpius volente, ſæpius inuito principe reſtitutus, debita legibus ſupplicia declinauit. Sed parum bene conſultus id in comitiorũ acta referri paſſus eſt, ac publicis monimentis conſignatum infamiæ teſtimonium poſteris extare. Cæteri verò qui in hoc crimen ſubſcripſerunt, partim ex infima nobilitate, partim ex plebe, ſuo commodo patrocinabantur, ſi quo iure, qua iniuria, regio ſtemmate profligato, in ſpurij familiam atque gẽtem regni faſces transferre potuiſſent. Nam horum alij eius magna parte cognati, familiares, amici: alij excurſores & emiſſarij: alij mercenarij, ſatellites, aſſeclæ: alij quadruplatores improbi, & ſectores regiæ ſupellectilis: omnes inceſti, ſacrilegi, perduelles: omnes infami aliquo iudicio notati, cõturbari rempublicam, quàm nimis valerè malebãt, quod ſalutis ſpem nullam ſaluo imperij ſtatu ſibi relictam eſſe putarent. Igitur quod genus hominum iura non patiuntur in cauſæ pecuniariæ teſtimonium adhiberi, nec priuato crimen intendere [3] id in principis accuſationem admitti potuit, ac non accuſatorum modo, verumetiam teſtium perſonam ſuſtinere? Vetant antiquæ leges Chriſtianos à Iudæis, orthodoxos ab hæreticis, epiſcopos à laicis, à liberis parentes, à libertis patro-

[3] L. qui accuſare. & paſſim D. & C. de accuſat. de teſtib. & de his qui accuſ. non poſſ.

nos, maiores à minoribus accuſari. [4] Arcadius & Honorius augg. ſolenni lege cauerunt, ne ſerui dominorum delatores audirentur, ſed ſi quis eius exiſtimationem, caput atque fortunas peteret, cuius familiaritati vel dominio inhæſerit, ante exibitionem teſtium, atque examinationem iudicij in ipſa expoſitione criminum atque accuſationis exordio, vltore gladio feriretur. Vocem enim funeſtam, aiunt illi, [5] amputari potius oportet quàm audiri. Quæ cum ita ſint, qua fronte mancipia nequiſſima aduerſus dominam, profani ſycophantæ aduerſus ſacroſanctum magiſtratum, impuri apoſtatæ contra Chriſtianam principem, & vice patriæ colendam, in iudicio conſiſtere potuiſſent? Itáne ſummi vis imperij patêre debuit infimorum ludibrio? Ecquis impune tuliſſet iſta iudex? Mortonius, credo, aut ſpurius, qui cauſæ ſummæ diſceptationem ſibi depoſcebant. Ius, mos, leges, reſpectus imperij, reuerentia legitimi magiſtratus quem poſt hæc vel retinebunt pudore, vel metu coërcebunt? Clandeſtina cũ hoſtibus colloquia, initę cũ externis populis factiones maieſtatis iudicio vindicantur. [6] Hi verò quo ſupplicij genere perfidiam luẽt ſuã, qui cum adeptã ſibi quæſtionis exërcendę facultatem animaduerterent,

[4] L. quoniã C. de hæret. & Manich. D. L. qui accuſare. D. de accuſat. 1. Corinth. 4. clem. rom. epiſ. 1. ad Iacob frat. dom. Euſeb. epiſt. 1.

[5] L ſi quis. c de his qui accuſ. non poſſ.

[6] L. quiſquis c ad leg. Iul. maieſt.

ne penitus extincta Balioli posteritas videretur,& principem & patriam alienæ (ne dicam hostili) iuridictioni & imperio subiecerunt? At illa quanquam ea in re ius omnium gentium violatum intelligebat,& se fori præscriptione tueri posset, anteactæ vitæ conscientia,quasi aheneo se tectã muro sentiens, nihil morata periculum, quod inesse negotio non ignorabat,ne tergiuersari, ne latebras quærere videretur,accusatores ipsa suos iudicio prouocabat. Quid inde consecutum est? Hostibus ita suam probauit innocentiã, vt accusatorum infidelitatẽ, barbaram, crudelem & impiam coniurationem abominarentur. Quid si testibus obrutam & oppressam,quid si iudicio conuictam, quid si paricidij compertam, delegati iudices in noxa esse,ac manifesto teneri pronunciassent? Iure in numerum coacta videretur? At apud eos iudices lege agi nõ potuit. Priuatorum enim cõsensus iudicem non facit, nec quod is statuit rei iudicatę vim & auctoritatem habet.[7] Cum igitur occupãdi regni spe & opinione, nullo iure, nullo ordine, sed priuati quæstus & emolumenti gratia, populo non interpellato,prodita patria, causam hanc susceperint impij perduelles,& crimen abs se perpetratũ in principem innocentem mendacio contu-

[7] L. 3 C. de iurisd. om. iud. cap. significasti. de for. cõpet.

lerint, iure meritóque dãnant hanc in ea persequenda seueritatem, qui prioris atrocitatẽ facinoris execrantur. Vides nunc, Buchanane, quàm solidum ac stabile sit fundamentũ, cui totus dialogus ille tuus incũbit? Sed esto (quod nemo bonus vnquã animo præsumpserit) cædis conscia fuerit, quid tum? quid si verbo vno rationes tuas omnes eluserit? Quid si tuo te gladio iugulauerit? Nam si tibi constare velis, tyrannum fuisse fateberis, ac proinde iure cæsum. Siquidem ille Dauidem Riccium, hominem haud vulgaris sapientiæ, fidei, probitatis, & religionis integerrimæ, nullius conscium sceleris, nulla causa, supplicem, & ius, fas, leges inuocantem, in oculis Dominæ vim & iniuriam deprecantis, in augusto regiæ cænaculo, in sanctioris aulæ penetralibus, immaniter paucorum perduelliũ libidini mactauit. Parũ hoc erat, nisi & vxorem, ex cuius nutu res illius omnes rationesque pendebant, cuius benignitati quidquid erat acceptum ferre, in cuius amore atque beneuolentia conquiescere debebat, ac fortunam, quod aiunt, reuerenter habere, in arctissimam custodiam ablegasset. Atqui vt iusti doloris ac vindictæ specie turpissimum facinus adumbraret literis ad Christianissimũ regẽ, ad exteros principes & populos datis,

impiorum paricidarum, quorũ nomina tum crebris sermonibus vsurpare cogor, consilio & suasu, ne dicam imperio, dominam sinistra pudicitię fama traduxit. Ecquid hoc crimine grauius in optimã castissimámq; principem vel admitti, vel confingi potuit? Sed eò inductus est, eò pertractus incautus adolescens perduellium fraude ac dolo, qui ambitione cæci, qui regnandi cupiditate flagrantes, mariti facto primùm vxorem tollere, deinde iusto supplicio maritum, maiestatis lege damnatum, vxoris manibus immolare decreuerant. At, inquies, hoc illius vnicum facinus est, tyrannidis vocabulo minimè designandum. Sed & illud vnicum est reginæ: ecquod enim aliud obiectum est illi? ecquod aliud vnquam à vobis excogitatum? At est alienæ religionis, & illius iugo libertus euangelij nos exemit. Vestræ religionis nemo bonus vnquam fuit, & publicæ pacis ac tranquilitatis amans. Illa Christum, prophetas & apostolos, illa maiores nostros suæ religionis auctores habet ac magistros, quorum tanta sapientia fuisse videtur, vt satis supérque prudentes sint, qui illorum religionem non dicam assequi, sed quãta fuerit perspicere possint. Illa patriæ legibus receptam, & à Donaldi primi temporibus in hæc vsque sæcula pa-

trum nostrorum iudicio probatum religionem colit: vos sontico morbo attoniti, præ noua & inaudita Caluini rebellione patrias leges, maiorum sapientiam, pietatis & iustitię sacra contemnitis. Sed non est huius loci de religione controuersia, nec patitur instituti ratio, vt insolentiam leuitatémque vestram cum illius constantia & animi moderatione contendamus. Positū hoc sit nobis, quod inficiari saluo pudore non valetis, vnius eam à vobis noxiæ postulari. Illa tyrannidis appellatione censebitur. Tyrannidem ergo fuisse fatebere priorem illam Dauidis, innocentis viri, cædem. At hæc, inquies, in maritum, in regem: illa in extraneum, in abiectum & vilē homuncionē perpetrata fuit. Quid inde? Tu personarū nō vis vllā, sed criminū modo rationē haberi, eandémq; legē summis viris dictā & infimis. Nā, quod ipse ex poëta refers, Pag.91

„ *Facinus quos inquinat, æquat.*

Vbi enim in ius ventū est, regis persona deponitur, & legis vox, omnibus eadē, perinde regē dānat ac cęteros. Sed cui persuaseris vnquā facin⁹ illud adolescētis optimi, ad quod nō sponte sua, sed imprudētia, sed perduelliū astu pellect⁹ est, captionibus & insidiis, cū vt vnà cū vxore perderēt (quanquā id ita clarū est orbi terrarū, vt negari nō possit) tyrānidis

infami notatione vindicādum: Quanto minus tyrannicam fuisse probaueris reginę dominationem ob vnicum illud eius nomini falso conflatum scelus, cuius eos auctores fuisse norunt omnes, qui vitandi supplicij, & suspitionis à suis capitibus amoliendę gratia, violatæ coniugalis fidei vindices populo videri voluerunt? Non te pudet hominem in literis exercitatum, vnius criminis occasione, necdum probati, reginam quasi tyrannidis non iam ream, sed compertam & damnatam, Scotici regni iure in ordinem coactam esse profiteri? Excusari posses, nisi puer olim didicisses, οὔτε μία χελιδὼν ἔαρ ποιεῖ, οὔτε μία ἡμέρα. [8] Et tu tyrannidem, quod extremum est omnis insipientię, quod plurimorum colluuione flagitiorum ac scelerum, quod incurabili morum ac naturę malignitate, quod deplorata reipub. ruina conflatur, censes vnius facinoris admissione definiri? Rex ille psalmographus, tibi maxima cum ingenij laude notus, homicidium adulterio cumulauit, nec propterea tamen à populo cæsus est, nec tyrannidis appellatus, quanquam apud Hebræorum gentem adulterium capitis pæna sancitum erat. Sed vt vitiorum nulla sint principia, quemadmodum sunt virtutū, nulla incrementa, nullę accessiones, sed vt vno eo-

8 Aristot. Ethic. Nicomach. lib. I. cap. 7.

démque momento & inchoentur, & cõsummentur, atque vt Scotiæ regina, quod tibi fixum ac cõstitutum esse video, vnico hoc facinore nihil ad extremam, & numeris omnibus expletam tyrannidem reliqui sibi fecerit, itáne crudeliter illud animaduertendum fuit, vt indicta causa princeps, vt pręter reuerentiam sacrosancto magistratui debitam, vt nullo maiestatis nec diuinæ, nec humanæ respectu damnaretur à suis? Itáne barbarè crimen illud, quod vnum aduersus principem probabili coniectura & argumento aliquo ementiri potuistis, expiandum erat, vt patriæ ius & imperium hosti proderetis? Quid si verum illud esset, & cum infinitis eius virtutibus in certamen veniret? Tantam ei caliginem offunderent, vt ne in cõspectu quidem relinqueretur. Quanto æquius Persæ rerum capitalium reos iudicio non condemnabãt, nisi plura in iis probro quàm præmio digna reperissent? [9] Sed nescio quo naturæ vitio comparatum est, vt non tam quæ recta sunt laudentur, quàm quæ praua fastidiis adhæ rescant, [10] & si quid semel in vita deliqueris, id infinitas animi dotes, & res quantumuis egregiè gestas obliteret. Quo in genere valdè mihi peccare videris, mi Buchanane, qui adeo Stoica fronte cum tæterrimis illis mõ-

9 Diodor. Sicul. lib. 1. & 15. ant.

10 Cicer. lib. 2. de orat.

ſtris, Caligula, Nerone, Domitiano, quorum poſt fata memoriam crudelitas ſola nobilitauit, dominam tuam in contentionem vocas, calamitatem ſola clementia, lenitas, & miſericordia, quã ſæpius æquo nefariis proditoribus abutendam indulſit, regno peſtem & exitium attulit.

CAPVT 4.

QVid ſi nec eos quidem, quanquam vtiliter cæſos euentus comprobauit, iure pœnas luiſſe fateamur? Vulgo quidem id videri ſolet, nullam inferri tyranno poſſe iniuſtam necem. Nec enim iure vel iniuria quidquam, ſed rerum euentis omnia metitur, & quod ait ille,

[11] *Turba tremẽs ſequitur fortunã, vt ſemper, & odit damnatos.*

Sapientibus autem hominibus, & in rerum adminiſtratione verſatis, qui non ex arbitrio fortunæ, ſed ex ſua quamque rem vi ac natura æſtimant, longè alia mens eſt, quippe qui non priuatorum affectibus & libidini, ſed legibus ſupplicia permitti volunt. [12] Ac recte M. Tullius in ſua republica vim ſemper abeſſe iubet, [13] quod nihil exitioſius ciuitatibus eſſe queat, nihil tam contrarium iuri & legi-

11 Iuuenal. ſaty. 10.

12 L. ſi cum nulla. D. de re iudic. L. 1. C. de except. rei iudic.

13 Lib. 3 de legib.

bus, nihil minus ciuile & humanum, quàm composita, & constituta repub. quidquam agi per vim. Ac proinde legem Plautiam de vi, cuius primo capite tenebantur ij, qui magistratibus vim attulissent, ad imperium, ad maiestatem, ad statum patriæ, ad salutẽ omnium pertinere scribit.[14] Tyrannos fuisse illos neutiquam inficias iuero,

Quorum supplicio non debuit vna parari
simia, non serpens vnus, non culeus vnus,

sed publicas iniurias priuatorum auctoritate nego potuisse vindicari. Horum enim interfectores sibi cauere, non populo, voluerunt: nec populi, sed suas persequebantur iniurias. Publicarum legum vox est,[15] etiamsi quis perditè sceleribus implicetur, idcirco tamen iudiciorum vigorem, iurisque publici tutelam in medio constitutam videri, ne quis sibi ipse permittere valeat vltionem. Cassius Chærea nullo nec magistratuum, nec populi iussu C. Caligulam interemit, quòd se illi suspectum coniurationis, & inuisum esse sentiebat. Neronem peremit Galba, monstrum ipso Nerone propè deformius, non vt populum indigna seruitute liberaret, sed vt ipse potiretur imperio, & ad libidinem suam bona ciuium fortunásque vexaret. Domitianum è medio sustulit è gladiatorio ludo

14 In orat. pro M. Cœlio.

15 L. nullus. C. de Iudæis & cœlico.

quidam inita coniuratione cum Maximo libertinæ conditionis homine, & Stephano quodam per id temporis interceptarum pecuniarum reo. Nemo bonus tyrãnorum cædi suffragatus est. Populus harum mutationum ignarus agebat: priuati iuris haud erat, magistratus tollere, populi iudicio & auctoritate constitutos. Gratiam tyrannicidis intermissæ tyrannidis, non sublatæ, respublica nullam habuit, quod hominũ id iniuria, fortunæ beneficio cõtigerit. Quidam cum hominem occidere cogitasset, tuber eius gladio diuisit, & nocendo sanauit malum, quod medicorum manus reformidauerant. Eodẽ planè modo profuerunt illi reipublicæ, non obligarunt. Aconitum multis aliquando remedio fuit, neque tamen ideo medicis inter salubria numeratur. Sic illi tyrannicidæ, peiores iis fortè quos sustulerant, beneficium hoc, si quod est, non ipsorum virtuti, sed fortunæ tribuendum, publica iniuria cumulatũ maiore maleficio pensarunt. Neque enim scelus scelere vindicandum erat. Nam bono vinci satius est, quàm malo more iniuriam vincere. [16] Sed vt hac in re quod vtiliter factum est iure factum esse concedamus, licuisse Cassio, Galbæ, Stephano tyrannos haud expectato *S.P.Q.* Romani suffragio trucida-

16 Salust. in Bello Iugurth.

re, videamus nunc eadem ne ſit illorum & principis noſtræ cauſa: & quemadmodum interpoſita populi auctoritate id illi perpetrare iure potuiſſent, ita ſpurij, Mortoniíque factionibus dominam populi iudicio & volũtate in ordinem cogere licuerit. Hoc enim primum ac præcipuum eſt dialogi tui caput, cui tu fulciendo velificaris, vt nõ modò impune tibi tua ſint conuitia, verumetiam laudi, quibus dominam cruentis perduellium manibus elapſam, & iam indigna calamitate proſtratam & afflictã, impiè proſcindere nõ dubitaſti. Ac primum quidem tyrannos fuiſſe illos rerum nequiſſimè geſtarum memoria loquitur, quæ cum principis tuæ viuendi ratione contendantur. Tyrannus enim, vt ait Seneca,[17] diſtat à rege factis, non nomine: ſpecies enim ipſa fortunæ ac licentia par eſt. Sed quia lõgum foret rerum ab illis immanitate barbara geſtarum hiſtoriam recẽſere, vt compendio rem includamus, expreſſam eleganter à chriſtiano poëta, & ſuis coloribus adumbratam tyrannidis ſpeciem & imaginem exhibeamus, ad quam fingamus imperandi rationem illos omnem, atque adeo totius vitæ inſtituta conformaſſe. His enim Africam ille de Gildonis tyrãnide cõquerentem introducit.[18]

17 Lib. 1. de clem. cap. 12.

18 Claudian. de Bello Gildon.

pars tertia mundi
Vnius prædonis ager, distantibus idem
Inter se vitiis cinctus, quodcumque profundæ
Traxit auaritia, luxu peiore refundit.
Instat terribilis viuis, morientibus hæres,
Virginibus raptor, thalamis obscœnus adulter.
Nulla quies: oritur præda cessante libido,
Diuitibúsque dies, & nox metuenda maritis.
Quisquis vel locuples, pulchra vel cõiuge notus
Crimine pulsatur falso: si crimina desunt,
Accitus conuiua perit. Mors nulla refugit
Artificem. Varios succos, spumásque requirit
Serpentum virides, & adhuc ignota nouercis
Gramina. Si quisquam vultu præsentia dãnat,
Liberiúsve gemit, dapibus crudelis in ipsis
Emicat ad nutum stricto mucrone minister.
Splendet tartareo furialis mensa paratu,
Cæde madens, atrox gladio suspecta veneno.
Crinitos inter famulos, pubémque canoram
Orbatas iubet ire nurus, nupérque peremptis
Arridere viris. Media Carthagine ductæ
Barbara Sidoniæ subeunt connubia matres.
Æthiopem nobis generum, Nasamona maritum
Ingerit: exterret cunabula discolor infans.
His fretus sociis ipso iam principe maior
Incedit. Peditum præcurrunt agmina longè,
Circundant equitum turmæ, regésque clientes,
Quos nostris ditat spoliis. Perturbat auita

Quémque domo, veteres detrudit rure colonos.

Ecce descriptam habes tyrannidis idæam, cuius meritò damnati fuerunt illi, quos modo nominasti, auaritia, crudelitate, luxu ac libidine perditi. Quid in principe tua simile reperisti? Quid in ea tam repræhendere potes, quàm quod effusa beneficentia ac liberalitate, se quibus potuit commodis omnib⁹ spoliauerit, vt ciuium amorem atque beneuolẽtiam demereret? Quis vnquam beneficij ab ea repulsam tulit? Quantis spurium illum, quantis Mortonium auxit honoribus? Quot prædiis locupletauit? Sibi vim attulit, vt viperam illam eniteretur, vt regno inhiantem velut Amaltheæ cornu satiaret, vt benignitate atque munificentia iugulo suo flecteret imminẽtem. Quid vnquam à quoquam exegit? Quid vnquam tributi nomine præter regni morem & patriæ consuetudinem, quid vnquam oneris irrogauit? Nisi forte semel in vita spurij consilio atque suasu, vt ab eo suorum animos auerteret, populo vniuerso vix decies mille numûm imperauit. Quod quanquam re ipsa modicum erat, magnorum tamen malorum causa fuit, & hoc initio ciuium odium in dominam nihil inde mali suspicantem exardere cœpit. Profer igitur nunc in ea sordium & auaritiæ testimonium,

profer iudicium aliquod, si potes, alioqui tyrannidem eius mihi non argueris. Tyrannũ enim mendicum semper & inexplebilem esse necesse est, ait Plato.[19] Aristoteles, quem tu nunc sequeris, nunc aspernaris, tyrannidẽ vnius dominationem esse definit,[20] ad suum quæ agit omnia commodum referentis. Rectius illa sibi consuluisset, si auarior, quàm liberalior, esse maluisset, nec se copiis atq; facultatibus iis exuisset, quibus euecti perduelles nimis bene merenti crudeliter insultarũt. Tu verò, qui tyrannidis ream agis, eam suis tantùm commodis obnoxiam animaduertisti? aliquam in ea rapacitatis & auaritiæ notam obseruasti? At, inquies, crudelitate, luxu, & libidine tyrannis agitur magis quàm habendi cupiditate. Nam & immanissimi quique liberalissimi fuerunt. Sed profer harum rerum exempla. Cui per vim manus intulit? Cui clam molita est necem? Cui damnum, cui noxam iniuria procurauit? Perdidit illam sua lenitas & clementia. Tyrãni cum voluptate sęuiunt: illa ne ex causa quidem & necessitate crudelis esse potuit. Quoties enim perduellium manibus sicam illam extorsit suo iugulo destinatam? quoties apertam vim, quoties occultas vitauit insidias? Ecquem omnium vlta est legibus? Ecquem ferro persecuta?

19 Lib. 9. de repub.

20 Lib. 2. polit. cap. 5.

ſecuta? Quoties illi ſcelerum conſcientia fracti, quoties iudicio ſuo dānati ad hoſtes profugerunt? Quoties illa perfidiam, quoties iuſta ſupplicia cōdonante reuocati? Sed ea ſiue lenitas, ſiue mollities animi, deploratæ nequitiæ conniuens, tyrannidis illi conflauit inuidiā. Nec iniuria. Nam rectè ſtoicus ille, [21] TAM OMNIBVS IGNOSCERE QVAM NVLLI CRVDELITAS EST. Proditores impios, opinione omnium furcæ mancipandos, ſemel atque iterum famæ fortuníſque reſtituit. Hanc tu crudelitatem laudas: ſed ne laudes omnino, diuerſum probri genus cōminiſceris, non tu quidem, ſed illi coniurationum omnium coryphæi, quorum tu conſiliis & machinationibus adhæres. Nam illorum mendaciis & cōſiliis, haud aliter ac manifeſtæ veritati, calculum apponis. Dominæ mariti cædem imputarunt impij ſycophantæ, quorum execrabili mendacio tu nō modò patrocinatus es, verumetiam contra ius fas in crimen ſubſcripſiſti, ac infami illa declamatione paricidij ream egiſti. Quid ſi peregiſſes? Quid ſi perſuaſiſſes id ſenatui populóque Londinenſi, geſtienti nimio gaudio, & cupidiſſimè tragœdias veſtras audiēti? Proptereáne tyrannidis in eam conſtitui iudicium potuiſſet? Sed accuſationi luxū re-

[21] Senec. lib. 1. de clem. cap. 2.

ginæ, ſed libidinem adieciſti? Nihil horum. Sed infinitis aliis criminibus tyrannidem arguiſti? quibus tandem? Sed flagitium ſcelere cumulaſti? Cumulaſti ſanè quidquid id erat ſceleris flagitio tuo, non reginæ. Nam id flagitij quod obiectas, nunquã illius admiſſum fuit impudicitia, ſed impudentia veſtra confictum & excogitatum. Non potuit aliã ſpurius tuus rationem inire, qua infantulo principi ſtatus controuerſiam moueret, niſi matri partus crimen intenderet. Magnam verò habet illa numini gratiam,

Laudata eſt ſimili prole puerpera.

Sed ſpurio tuo regnandi gratia ius, fas violãdum fuit, ac neceſſario mẽdacio conatus improbi ad eum, qui ſecutus eſt, exitum prouehendi. Parum abeſt quin aperiam, quod amicum cælare, quod diſſimulare non poſſum, illo te improbiorem videri, qui non es mentitus in dominam, vt ipſe regnares, ſed alterius ambitionem, atque tyrannidem patrocinio tuo promouere ſtuduiſti. Quid ſi flagitium illud veritate niteretur? Quid ſi paricidium flagitio cumulatum eſſe fateamur? Nã ne hoc quidem tyrannidis vocabulo notandum erit, [22] nec inde quidquam argumenti ſuppetet, vt optimam alioqui principem, & moribus ſuauiſſimis, ac mitiſſimo ingenio

22 Bartol. in tract. de tyrannia.

prǽditam Caligulis & Neronibus exæques.

Nam vitiis nemo sine nascitur, optimus ille est,
Qui minimis vrgetur.

Ecquis vnquā ita bene subducta ratione ad vitam fuit, ecquis ita bene vel à natura informatus, vel arte compositus, vt nihil hominū reprehensioni, nihil odio numinis & offensioni reliquerit? Ecquæ species ita pulchra corporis existit, vt nullum in eo næuum reperias? Bene sapiens ille omnibus malis punicis aiebat granum aliquod inesse putre. Intuere maiorum nostrorum imagines, regum omnium historiam animo percurre, annales omnium gentium excute memoria, ecquis omnium ita virtutibus abundauit, eū vt omni vitio eximere queas? Rursus animo complectere Nerones, & id genus principū monstra, quem omnium ita damnaueris, vt à turpitudine, probro, dedecore, nulla ingenij do te, nullo virtutis exēplo, nullo cælestis gratię talento redimatur? Vides ergo quam ancipitis negotij sit de principe statuere, quāti momenti regum famam rumore sinistro vellicare, quātę temeritatis & audacię de vita fortunisq; summi magistratus sententiā ferre. Nūquā satis laudaueris Persarū illud, quod modo retulimus, institutū, qui velut ad Critolai libram crimina exigebāt, virtutibus ac rectè

factis in altera lance positis: neque pœnam ciui, neq; mulctam irrogabant, nisi mala quæ in eo reperissent, bonis præponderarent.

CAPVT 5.

SEd progrediamur vlterius, largiamur tibi quod probatum velles, quod vulgo facile fuerit persuadere, sapientibus hominibus & doctrina legum, ac rerum vsu peritis, suda quantum voles, nunquam in animum induxeris: iure supplicium de Neronibus sumptū: illis Scotię regem non modo parem, verumetiam immanitate, luxu, nequitia deteriorē. Quid inde? fidem nugis factam, conclusum ratione quod proposueras, effectum quod institueras arbitraris? Eodem iure censendū Romanum principem & Scotiæ regem autumas? hac tu si opinione duceris, toto erras cælo, totáque terra. Nam vt illi Romanæ ditionis principes fuerint, non fuerint tamen regibus nostris imperio & potestate pares. Licuit in illos aliquid *S.P.Q.* Romano: nihil in hos licitum est senatui populóque Scoto. Illis definita in populum potestas erat: his libera ac summa. His merū semper fuit ac solutum: illis ex alieno nutu pendebat imperium. Horum dominatio, regnum: illorum,

principatus appellatur. Hi semper monarchę fuerunt: illi principes duntaxat reipub. id est, quibus nō omnes, vt nostris regibus, sed primæ tantum in repub. partes deferebātur. Ac ne commentitium hoc esse putes, auctorem tibi meum laudo Suetonium Tranquillum,[1] qui non multum abfuisse dicit, quin Caligula statim diadema sumeret, speciémq; principatus in regni formam conuerteret, regibus qui officij causa in vrbem aduenerant, apud se super cœnam de nobilitate generis concertantibus. Principatum vocat aristocraticam vel democraticam reipub. formam, cui pręerat vnus singulis ciuibus prior, inferior vniuersis. Quid verò quod idē Suetonius non in imperatore, sed in consulibus summam potestatem fuisse significat?[2] Talis erat Etruscorum illa respub. post initum fœdus cum Tarquinio Prisco rege Romanorū, cuius ea lex erat, vt nihil de patriis institutis innouaret, nihil præsidij vrbibus imponeret, vitæ necísq; potestas penes populum Etruscum esset, ciuitatum principatus penes regē Romanum.[3] Erat ergo Tarquinius Etruscorum princeps, id est, primus, in comitiis ordinum, & in omni reipub. ratione, sed potestas omnis imperij, & rerum summa in populo residebat. Eadē conditione censeri debet

1 In Caligula. cap. 22.

2 In Calig. cap. 26.

3 Florus & Dionisi. Halicarn. lib 3.

Lacedæmoniorũ aristocratia, ex duobus regibus, quinque ephoris, octo & viginti senatoribus composita. Inane regum nomẽ erat, nisi quod forte primi sententiam rogarẽtur. Maior enim potestas erat illis nulla quàm cęteris senatoribus, [4] ex quo tẽpore Lycurgus duobus Heraclidis relicto regũ dũtaxat nomine, in populum ius imperij publicæq; moderationis omne transcripsit. Sed post centesimum annum populo in ordinem coacto, Polydorus & Theopompus senatum in eam potestatem vnde vi deiectus erat, oraculi iussu restituerũt. Regum autem potestas ephoris erat obnoxia, non aliter ac Romanorum consulum tribunis plebis, à quibus nõ modo pecunia quosdam reges, verumetiam capite mulctatos fuisse didicimus. [5] Ex quib⁹ intelligi potest Lacedæmoniorum reges nõ modò nostris imperio pares, sed nẽ reges quidẽ fuisse, sed principes tantum senatus, aut exercituum duces. Olim hoc iure vixẽre Galli, cũ sub regulis agebant, quod Ambiorigis illa testãtur apud Cæsarem, [6] sua esse eiusmodi imperia, vt non minus haberet in se iuris multitudo, quàm ipse in multitudinẽ. Quibus verbis significatum voluit Ambiorix, se dignitate superiorem singulis, sed vniuersorũ decretis obligatum. Non igitur Eburonum rex

4 Dionis. Halicar. lib. 2. Plutarch. in Lycur. Lysandro Agesilao & Cleomene.

5 Pausani. lib. 4.

6 Lib. 5. de bell. gall.

erat Ambiorix, sed princeps. Quod planius intelligi potest ex eo, quod est apud eundem Cæsarem,[7] Celtilum, patrem Vercingetorigis Aruerni, principatum Galliæ totius obtinuisse, & ob eam causam, quod regnum appetebat, ab ciuitate interfectum fuisse. Aliud ergo principat' erat, aliud regnũ: aliud princeps, aliud rex. His accedit aristocratica Venetorum respublica, cuius princeps non regis, sed ducis nomine, viuit iis ferè legibus, quibus cæteri ciues: neque statuere quidquã potest, nisi vel sex minimùm, vel decem viris in consilium adhibitis: ac tantũ abest à summa rerum potestate, à mero mixtóve imperio, vt ne vocationem quidẽ habeat, infimæ iurisdictionis notam. Dux Falerius quòd inconsulto senatu peregrinam duxit vxorem, capitali iudicio dãnatus est ad furcas. Quin & alij duodecim Venetorum duces, quod ex patrum consilio minimè remp. gessissent, temeritatem suam capite luerunt.[8] Principatũ igitur appellemus licet illud reipub. genus, non monarchiam. Eadem est imperij Germanici ratio. Nam ex quo tempore septemuiralis electio locum habuit, vnius imperium in aristocratiã degenerauit. Quo factum est, vt hodie Germanorũ imperatores, minimè rerum summam, sed principatum tantùm

7 Lib. 7. de bell. gall. in princ.

8 Sabellic.

obtineant,ſeptemuiris electoribus,quos vocant, trecẽtis plus minus principibus, ac imperialium vrbium legatis, vltima iuriſdictione reſeruata,&iure maioris imperij,quo non tantùm creandi,verumetiam abdicãdi principis,ac puniẽdi poteſtas continetur. Teſtes Adolphus & Venceſlaus ordinum iudicio principatu moti. Hodie Cimbrica Cherſoneſus & Sueuia,neſcio quo iure,qua iniuria,hac reipub.forma ſe venditant,regibus ſuis procerum aliquod libidini mancipatis. Talis igitur initio ſub Cæſaribus erat Romanæ reipub.forma,vt in eos S.P.Q. Romano licuerit animaduertere, quod certè minimè omnium licuiſſet, ſi monarchæ fuiſſent poteſtate ſumma & imperio præditi. Scotorum regũ longè diuerſum ius eſt,quibus capita fortunæque ciuium ſunt obnoxiæ, cum ij nulla conditione populo teneantur, nec ſuperiorem vllam præter ſolius numinis poteſtatem agnoſcant. Eodémque iure ſuis regibus adſtricti ſunt Galli,Angli,Hiſpani, Luſitani, aliíque permulti, quorum res rationéſq; omnes ita regibus addictæ ſunt, vt ne volentibus quidem populus, in vllam ſupremæ poteſtatis & imperij ſocietatem admitti queat. Ea ſiquidem eſt monarchiæ natura, vt ſine hoc imperio conſiſtere non poſſit,quod nec

diuidatur, nec cõmunicatione cum alio profanetur.[9] Id euincit ipſa verbi notatio, id regni definitio, id maieſtatis vocabulum, regum, non populi, proprium. Atque adeo regum propria eſt hæc poteſtas, vt eius particulam vllam citra maieſtatis crimen, nemo ſibi poſſit arrogare.[10] Magiſtratus omnes cũ in prouinciis agunt, quia regis perſonam ſuſtinent, faſcibus vtuntur, & lictoribus, mandatæ iuriſdictionis inſignibus. Vbi verò præſto rex eſt, ſubmiſſis faſcibus auguſto cedunt imperio, eam perſonam, quam in prouinciis agunt, precariò ſibi impoſitam agnoſcentes, non à populo, quem ſuis decretis obnoxium habent, ſed à rege, quem ſuum, quem populi dominum eſſe intelligunt. Adeo verò ditionis omnis expers eſt populus, vt nec rex in maximis omnium ordinum, nec magiſtratus in prouinciarum comitiis, quidquam ei deferant, nedum faſces amoueant. Quæ cum ita ſint, quo iure populus, qui neque vocationem, neque præhenſionem habet, de regis capite cognoſcet? Si populus Romanus hac conditione principes habuit, ab eo Nerones iure vllo cæſos fuiſſe nunquam homini iuſta & æqua ſentienti probaueris. Sed hæc pòſt fuſius, nunc pergamus ad reliqua.

9 L. 3. C. de præſcrip. quadr. ca. imperiale §. præter. de prohib feud. alienat. Alciat lib. 2. parad. cap. 6. felin. cap. quæ in eccleſi. de cõſtit. col. 11. Bald. in cóſil. 363. Iaſ. in authẽt. quas act. C. de ſacroſ. eccle. Carol. Molin. in conſuetu. Par. tit. 1. §. 2. gloſſ. 4.

10 L. ſacri afat. C. de diuerſ. reſcript.

CAPVT 6.

Pag. 9.

HVmanæ Societatis originem à natura petis: assentior. sed positam à te naturæ definitionem aliam malo, quàm lucem animis diuinitùs infusam, si modò perstas in eo quod paulò antè dixeras, eam naturę conditionem non hominibus modo, sed mansuetioribus etiam aliorum animantium inditã, qua cũ sui generis animantibus libenter cõgregantur. Nam belluis hanc diuinę particulam auræ tribuere, vt inter se iustitia, religione, fide coëant, profanæ sapientiæ, ne dicam Christianę, legibus aduersatur. Sed hęc actio non est huius fori, nunc tantum hoc agitur, vt Scotorum regum auctoritatem tuis anno superiore scriptis interturbatam retinendæ possessionis interdicto conseruemus. Nam tu multitudinem eò tumultuatum introduxisti, nos possidenti regi vim fieri vetamus, cui non triginta, vel quadraginta annorum, sed multorum sæculorum præscriptio, securitatem præstare debet imperij. [1] Quid huic rationi respondebis tu, qui Romanis legibus imperij vim omnem & potestatem attribuis? Nam præscriptionis ista lex est, omnium penè gentium moribus vsurpata, cuius auctorẽ Theodosium Valẽtinianus, optimus imperator, vt eum vocat Sozomenus, [2] & apice principali dignissimum, ait humano generi

[1] L. 3. & 4. c. de præscript. 30. vel 40. ãn. l. hoc iur. §. ductus aquę d. de aqua quotid. & æst. l. 1. de aqua plu. arc.

[2] Hist. tripart. lib. 7.

profunda quiete profpexiffe. [3] Quam legem Caffiodorus vir confularis, & qui non in fophiftico puluere & vmbra, fed in clariffima reipub.luce vitam egit, humani generis patronam appellat, vetantem ne tot annorum poffeffio cuiquam moueatur. Hanc tu legem eludi putas Platonica fimilitudine, nec aptè, nec eleganter ad eam rem quam inftituis accõmodata. * Ciuitatem corpori noftro perfimilem videri vis,mot⁹ ciuiles morbis, medico regem. Vtinam hîc in Platonis fententia conquiefceres, cui quanquam auditum nunquam fuit Scotiæ nomen, nec his temporibus leges tulit (quibus longè fecus ac olim conftitutæ funt refpublicæ) fed Græcorum moribus ac inftitutis ferè cõfentaneas, non tamen ita regibus noftris iniquus eft, vt eos imperio fpoliatos infanæ multitudinis libidini fubiiciat. Nam ille adeo non moratur in ferendis legibus, vel abrogandis, populi fuffragia,vt quemadmodum medicus ęgro vel nolenti remedia præfcribit, & vel vrendo, vel fecãdo, quamuis repugnantem & infeftum curat, fic nec regem ex multitudinis arbitrio pendere iubet, [4] fed vel reluctãtis & inuitæ falutem procurare. Tu verò legũ vinculis conftrictum habes regem, quarum fummã illi multorum capitum belluę defers.

3 Nouell. Valentin. de 30. ãn. præfcrip.

* pag.12.

4 In politic.

Sed vide quàm abſurdè. Æger medico morbi remedia præſcribit, an medicus ægro? Atqui medico regem, ægrum populo comparas, medicamentis leges. Quid ſi medico curandi rationem dictaret æger? Quid ſi eo neceſſitatis adigeret, vt abs ſe medicinæ faciẽdæ leges acciperet? Quid ſi veteris morbi deliria valetudini ſuæ reſtituendæ medico decerneret? Exclamaret Æſculapius frontẽ de rebus periiſſe: hoc cum natura pugnare, nec ſalutis illi ſpem vllam eſſe reliquam. Ecquis enim hac conditione medicus inuiſeret ægrotantem? Eodem planè modo res habet in ciuilis vitæ ratione. Ecquis mortalium ita ſibi inuiſus eſt, quis omnium adeo ſe ſuáque faſtidit, vt ea lege regni curam ſuſcipiat, non vt dominetur multis vnus, ſed vt multorum legibus vnus obtemperet? non vt præſit, non vt imperet, ſed vt perpetuam ſibi parẽdi neceſſitatem imponat? nõ vt legem populo dicat, ſed à populo legem accipiat? Iſtud verò

Non ſani eſſe hominis non ſanus iuret Oreſtes.

Non is perinde facere videretur, ac ſi medicus ægrotantium turbam, nulla certa ſcientia, ſed ex ipſorum effrenata cupiditate curaret, ac veluti ſtomacho ſuo viuere permitteret? Neque enim hoc eſſet regnare, ſed regi. Rectius Plato legum lationem regiæ pote-

ſtatis atque muneris partem eſſe profitetur.[5] Populus enim ſemper æger eſt, ſemper inſanus, ſemper furore & intemperiis agitur. Eóque ſapientiſſimus ille vir, tantum abeſt vt in ferẽdis legibus populi conſenſum expectet, vt ſi regi vel nouam promulganti, vel antiquam abrogãti legem, ſponte nolit obſequi, multis pœnis, vi cogendum eſſe dicat. Quod ſi omnes omnium ætatum reſpublicas animo recenſeas, omnia regna cogitatione perluſtres, hoc ſemper in politica ratione receptum axioma reperies, penes eum poteſtatem omnem eſſe legum, qui ſummam habet imperij. In regno cum vnius omnia ditione teneantur; quo iure multitudo poteſtatis huius vllam ſibi partem arrogabit? Sed tu multitudinis ſummum eſſe vis imperium, populum rege ſuperiorem facis. Quo tandem igitur modo regiæ dominationi obnoxius aget? Quibus mulctis, quib⁹ pœnis, qua vi cogetur legibus acquieſcere? Si Platonem audias, obediendi neceſſitas incumbit, & vel ſponte, vel inuitus leges à rege poſitas amplectetur. Si ſuperior eſſet, à rege cogi non poſſet. Par enim in parem non habet imperium,[6] nedũ inferior in ſuperiorem. Et antiquis Romanorum inſtitutis maius imperium à minore rogari ius non erat.[7] Equidem tibi gratulor,

5 In politic.

6 L. minor. d. de min. L. nã magiſtratus. de recept. arb. L. ille à quo. §. tẽpeſtiuũ. ad Scõſultum Trebell.

7 cicer. lib. 2. Epiſt. ad Attic.

si Platonis sententia, cuius in hoc dialogo plurimum rationibus vteris, vinci te patiare. Sed redeamus ad institutam medici cum rege comparationem. *Æger, inquis, quem vult medicum adhibet, repellit cùm lubet, sic populus, in cuius optione fuit initiò sibi reges imponere, tyrannidis iniuria, & tædio prauæ moderationis affectus, imperio regem exuet, carcere, vinculis, morte multabit, & arbitratu suo quemcumque volet alium sibi præficiet.* Id enim ei vel optimo iure fas esse putas. Quid verò si negem, quod tu pro cõfesso passim inculcas, ac velut extra controuersiam positum, huius scientiæ tuæ principium ingeris, reges initiò populi suffragiis electos? Quoniam verò in huius rei mentionem incidimus, etiam atque etiam expediẽda videtur priusquam aliò diuertamus.

CAPVT 7.

1 Lib. 3 polit.

EAm Aristotelis opinionem fuisse video,[1] vt regna populi suffragio constarent, qui heroum temporibus ita regnatum esse scribit, vt reges sacerdotum, iudicum & imperatorum partes obirent: cæterum barbarorum esse legitima generis successione reges habere quales sors tulerit, non virtutis opinione populo probatos. Vide Buchanane

ne peius de discipulo meritus fuerit, quam tu de tuo. Nam Alexander ille magnus Heraclidarum iure Macedoniæ regnum obtinebat, quod magister barbarico mori ac legi tribuit, ac, si scriptis consentanea sentit, legitimo hęredi ademptum multitudinis optioni permitteret. Barbari fuerunt igitur Persæ, quorum neque consilia, neque res gestas Athenienses ipsi damnarunt. [2] Barbari fuerunt Ægyptij, barbari totius Asiæ populi, quos ex omni hominum genere constat humanissimos fuisse. [3] Ac si paucos Græculos exceperis, Aristotelis iudicio barbari fuere cæteri mortales, ac nationes illæ politissimæ, quæ legum, quæ doctrinæ, quæ humanitatis ac scientiarum omnium fontes Græcis ipsis aperuerunt. [4] Quin & ipse barbarus fuit Aristoteles, qui regi barbaro si non seruiuit, stipendio certè meruit. Barbari fuerunt ipsius populares, Athenienses, Lacedæmonij, Sicyonij, Corinthij, Thebani, Epirotæ, Macedones, cæterique Græci, apud quos longè pluribus sæculis regium viguit imperium, quàm populare. Nam apud alios sexcentis, apud alios septingentis, apud alios pluribus, apud alios paucioribus annis, non optione populi, sed nascendi condicione regnatum est, quoad mores ambitione

2 Anacharsis in Epist. Atheniensi. script.

3 Cicer. Epist. 1. lib. 1. ad Q. fratr.

4 Iosep. lib. 2. aduers. Appionē Alexand. Theodor. de græc. affect. curat.

corrupti nō tam ad populare genus imperij, quàm ad anarchiam deflexerunt. Nam si veteres totius Græciæ populos animo perlustremus, vnum inueniemus Timondam, qui Corinthiorum, & Pittacum, qui Mitylenęorum sceptra populi suffragiis obtinuit. Barbaros appellare debemus Aristotelis sententia Parthos, Assyrios, Medos, Indos, Affricanos, Tartaros, Arabes, Æthiopes, Numidas, Moschouitas, Celtas, Hispanos, Gallos, Anglos, apud quos perpetua generis successione regnatū est. Barbari fuêre Latini, Etrusci, cæteræque nationes omnes, præter vnā Sauromatarū, apud quos populari libidine fertur agitur imperium. Sed quid si damnato tecū Aristotele, populo ne interpellato quidem, quid si nolente, prima omnium regnorum constituta fuisse, ac subactam iugo libertatem euicero? Nam si veterum historiarum monumenta cogitando repetere vellemus, & antiquissimorum annalium fidem sequi, nullus controuersiæ locus relinquetur, quin vetustissima regum imperia fuerint, non ambitione populari, nec spectata inter bonos moderatione, sed vi primū & armis quæsita, deinde ad posteros hæreditario sanguinis & agnationis iure transmissa.

Nam terræ dominos Pelagique futuros

immenso

immenso decuit rerum de principe nasci. [5]. 5 Claudian de 4.cons. Hon.
Testes huius rei nominare possem locupletissimos, Berosum Chaldæum, Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Diodorum Siculum, Plutarchum, Iosephum, aliósque permultos haud vulgaris notæ scriptores, quorum fides Aristotelicæ fabulæ testimonium eleuabit. Sed vt his omissis prophetarum oracula consulamus, omni exceptione maiora, Nembrodus ille primus omnium regum, vi potitus est imperio, quem ea de causa robustum venatorem coram deo sacræ vocant literæ, [6] suo quodam loquendi genere, 6 Genes. cap. 10.
id est, bellatorem, cuius tamen dominationē deo probatam fuisse significant, & numinis auctoritate constitutam. Hic igitur Babylonicæ monarchiæ fuit auctor, quam omnium primam extitisse Xenophōti, profano scriptori, diuinæ vocis oracula suffragantur. Post in oriente Ninus bello rerum potitus est, qui magnitudinem quæsitæ dominationis continua possessione firmauit. [7] Ab Assyriis ad 7 Iustin. lib. 1.
Medos & Persas translatum est imperium, quo tandem modo? populorum consensu, an armis? Persas rerum summa deiecit Alexander. Romulum populus ad regnandum inuitauit, an populi multitudine Romulus vnum in locum aggregata regnū inchoauit? Quid

plura?populi suffragiis potẽtiã adept⁹ est ille,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Cùm verò nostræ gentis originem intuemur, haud vnum multi, sed instituto Romuli multos vnus elegit, quibus Ægypto profugus imperaret. Verùm hic non suum nobis, vt Romulus Romanis, sed vxoris nomen imposuit. Hodie verò Gathelicæ tãtum linguæ vocabulum, ab auctore gẽtis nostræ Gathelo, remansit. Quod si præsentem Scotici regni conditionẽ spectemus, nec ab ouo quod dicitur, eius initia repetamus, Picticæ ditionis accessione Kennethus rex non protulisse fines imperij, sed regnum inchoasse videbitur, ac virtute bellica peperisse, quod antè nullum erat, si cum incremento illo contẽdatur. Fusis enim, fugatísque Pictis, Fifam, Laudoniam, Merniam, Angusiam, Merciam fœcundissimas, atque optimas regni prouincias, atque eas regiones omnes, quæ Annandia, Tueda, Cluda fluminibus alluuntur, imperio adiecit. Quibus qui præest, eum Scotię regem dicemus, etiamsi regno desint ea quæ Kennethi maiores obtinuerũt. Confer enim cum his prouinciis id quod superest Scotiæ, horridum & incultum solum, pauculas arces, raras vrbes, insulas habitatore vacuas, deserta promontoria, villas infrequentes ac in-

formes, tesqua denique situ & silentio sacra, & quod ait ille,

Raris habitata mapalia tectis.

Vt autem intelligas nihil in hæc Scotico populo fuisse iuris, sed fisco cessisse omnia, rex arbitratu ea suo proceribus quibusdam erogauit, vt penes eos, eorúmque posteros, prouinciarum dominium esset, penes se potestas & imperium. Redi iam ad annales, omnes à Kennetho reges animo complectere, ecquẽ omnium multitudinis optione creatum inuenies? Ecquis omnium à populo potestatis aliquid aut iuris accepit? Pestifera patriæ fuit illa Brusij de regno cum Balliolo controuersia, quam Edoardi Angli arbitrio decidi neutiquam tulisset populus, si vel creandi regis suffragio niti potuisset, vel administrandi regni modum præscribere. Quid verò quod patriæ libertatem Anglo proditam idem Brusius armata vi restituit? Ad Brusium agnationis iure pertinebat, imperium, quod in Angli verba iurato populo, quod repugnante, quod inuito, iuuante Scotiæ genio, tandem victricibus armis obtinuit. Id ille, cum naturæ concederet, tanquam patrimonium optimo iure suum, hæredibus reliquit, quos nunc impij paricidæ non alio quã cæteros populares ordine censeri volunt.

Regum ille fortissimus in populum libertatis auitæ proditorem sibi suisque perpetuum imperium stabiliuit, quod nunc pauculi prædones illius ereptum soboli discerpendum, aut verius, denuò prodendum hosti curant. Sed Brusij soboles longo sæculorum interuallo populum sacramenti reum habet, quo suffragiorum illi ius omne sublatum est. Neque tamẽ inficias iuero, prudẽter ab eo cautum, vt si quando regni ius cõtrouersum foret, nec certus extaret hęres, stirpe regia deficiente, tum procerum sentẽtia res componeretur: is regnaret, quem illi regio sanguini proximum esse pronunciarent. Sed nihil ea lege populo potestatis attribuit, nec multitudinem ad arma vocandam cẽsuit, si qui procerũ iudicio minus acquiescerent, sed Christianissimum Galliæ regem eius rei disceptatorem esse iussit, ad quem confugiendum sit illi, cui procerum sententia regnum adiudicaretur. Eam enim Gallico fœderi legem addiderat, vt Galliæ rex Scoto, Scotus Gallo, cui rebus in controuersiam adductis magnatum iudicio regnũ deferretur, suppetias iret, atque non auxiliaribus tantum copiis, sed & præsentia sua, si res ita posceret, alter alteri laboranti vim & iniuriã fieri prohiberet. Quod ratum posteris fore sacrosanctę synaxeos cõ-

munione ſanxerunt, ſolenníque iureiurãdo, cui Romani pontificis auctoritas intercederet, vt eo nec ipſi, nec ipſorũ poſteri per pontificem eiúſve poſteros vlla conditione liberari poſſent. Quid diſſimulas? tibi notiora ſunt iſta, quam mihi. Neque enim ita rerum ignarus es, vt neſcias nõ modo perſonas omnium regibus obnoxias, ac veluti mancipio nexúque teneri, verumetiam res omnes popularium, atque fortunas ita regum eſſe proprias, vt vſu duntaxat, ac fructu ſingulorum eſſe videantur. Quod Vilielmus ille notus, Neuſtriæ regulus, armis Angliæ regnũ adeptus, præconis voce promulgauit, ſua eſſe omnia mobilia atque immobilia, vt cum vulgo loquar, quanquam eorum portiuncula quadam ſeſe continuit, dominióque prædiorum directo, quod noſtri vocant, reſeruato, libertatem hominum fide tantum & obſequio clientelarũ lege ſibi deuinxit. Carolus quintus imperator noſtra memoria partem quãdam occidentalium inſularum, veteribus ignotam, nobis Americæ vocabulo non ita pridem auditã, vi ſubegit, victis ſua reliquit, non mãcipio, ſed vſu, nec eo quidem perpetuo, nec gratuito, ac immuni (quod Anglis obtigit Vilielmi nothi beneficio) ſed in vitæ tempus annuæ præſtationi certa lege loca-

tionis obligata. Omitto priſca illa Medorum
8 iura, quorum inter cætera laudibus aſcribit
Xenoph. in Cyripæd. ſummus ille vir,[8] quod vnius & res omnes &
perſonæ dominio tenerentur. Omitto vete-
9 ra Perſarum inſtituta, quibus honori & glo-
Dio li.57. Xiphilin. riæ ducebatur regum eſſe mancipia. [9] Miſſa
in Adrian. faciam Æthiopici regis,[10] quem presbyterũ
10 Iohannem vulgo dicimus, miſſa Turcarum
Franciſ. aluar. in imperia, quibus maximi magiſtratus ad prin-
hiſt. æthi. cipis nutum atque libidinem, ſeruorum in-
ſtar, indicta cauſa, flagris, fuſtibus, virgis, neci
denique mancipantur. Nos mitiora regno-
rum exempla delectant, ac liberis hominib[us]
haud indigna. Neque tamen illa, quantum-
uis ſeuera, tyrannica videri debent, aut natu-
ræ contraria, quanquam vnum aliquem for-
tunæ beneficio ſuperbientem cum aliena ia-
ctura locupletarunt, & libertatem nobis ade-
merunt, hominum naturæ maximè conſen-
taneam. Alioqui nec ſeruitus vlla iuſta vide-
retur, nec hoſtium ſpolia noſtri mancipij fo-
11 rent, nec quidquam eſſet inter hoſtem & la-
l. manumiſſiones tronem, inter iuſtum bellum & latrocinium
& L. ex diſcriminis. Quæ iure gentiũ diſcreta ſunt,[11]
hoc iure. ac non tantum humanis legibus, id neceſſi-
D. de iuſtit. & iur. tatem rerum exigente, verumetiam diuino-
12 rum exemplorum teſtimoniis approbata.[12]
Geneſ. 14. & 18. Nam & ſeruitutis iugũ iniuria deponitur, &

iustissima bella sunt, cum repetitis rebus geruntur, & antè denunciata sunt & indicta, [13] vt olim fœciali populi Romani iure præscriptum erat. Et quę ab hostibus capta sunt, optimo iure nostra fiunt. [14] Quid verò quod regnorum quædam nec vi parta sunt, nec suffragiis emendicata, nec popularium iudicio aut voluntate constituta? Vrbium conditores earum sibi retinuerunt imperia. Quę certè vel in primis & antiquissimis haberi debent. [15] Augusti benignitate Iuba Numidiæ regnum obtinuit. Gallis olim Neapolitanũ & Siciliæ regnum dono datum est. Romanis Ægypti, Bithyniæ, Pergami, & Asiæ regna testamento relicta. Magis neci datis Persarũ imperium Dario sors adiudicauit. Alij technis & astu, populo nec vetante, nec annuente, ad tantæ maiestatis fastigium euaserunt. Nec his admodum refragatur Aristoteles, [16] qui tyrannidis auctorẽ ait esse populum, qui magnos viros, & vel virtutibus vel diuitiis abundantes, ferre nõ potest. Id quod Ephesiis vsuuenisse videmus, qui Hermodorum principem suũ, quod sapientia, religione, fide cæteris anteiret, exilio mulctarũt. Eóque morte dignos Ephesios omnes pronũciauit ille Physicus Heraclit⁹, vt est apud M. Tulliũ. [17] Regũ autẽ dominationẽ idem Aristoteles repertã

[13] Cicer. lib. 1. offic. & L. hostes. d. de capt. & postlim reuers.

[14] L. 5. in fin. D. de acquir. rer. dom. L. 5. L. 19. de capt. & postlim. reuers. L. 1. de acquir. poss. § Item ea quæ ex host. insti. de rer. diuis.

[15] Aristot. lib. 5. polit. cap. 10.

[16] lib. 5. polit. cap. 10.

[17] 5. Tuscul.

ait ad tutelam præſtantium virorum aduerſus indomitæ multitudinis inſolentiam. Si aduerſus populum, vt ait ille, hoc imperij genus introductum eſt, eius certè populum auctorem laudare non debes, qui niſi inſanus eſſet, vltrò ſeruitutis iugum ſibi non imponeret. Non iam animaduertis, Buchanane, quam ſolidum ſit hoc diſputationis tuę principium, quam firmo nitare fundamēto, cum tot regna non electione, ſed vel armis, vel alio iure quæſita reperiamus? Quanquam autem ea vi & armis initio parta fuêre, legibus tamen retenta, & iure poſteris tradita nemo non intelligit: iure, inquam, non popularium ſuffragiorum, nō Gabinia, vel Caſſia lege tabellaria, ſed agnationis atq; ſanguinis, quam populus nec abrogare, nec ex ea derogare quidquam poteſt. Eſt enim regia dignitas legi & naturæ donum, quod extra populi cōmercium perpetua regni conſuetudo ſtabiliuit. [18] Nam rege mortuo proximus agnatus ſtatim ſuus regni hęres exiſtit, etiamſi minus obita fuerint inaugurationis ſolennia. Si verò hęres, ergo & dominus. [19] Neque enim aliud hęres quàm dominum ſignificat. [20] Ac proinde principes cum regni hęreditatem adeunt, haud ſecus ac ſui hęredes, ad propria bona venire dicūtur. Et Plinius [21] hoc genus

18 L. Iulian. d. ſi quis omiſ. cauſ teſtam. L. ſi arrogator. §. ſed an impuberi. de adopt.

19 L. in ſuis de liber. & poſtum. L. vlt. de bon. dam. L. 1. §. largius. de ſucceſ. ed.

20 Feſt. lib. 8.

21 In panegyr. ad Traian.

hęredes bona non vt aliena & ſperanda, ſed vt ſua ſempérque poſſeſſa capere dicit, eoque non adire hęreditatem, ſed retinere videntur,[22] quippe qui iure ipſo, qui lege ſint hęredes, vt nec à parentibus exhęredari, nec à populo queant,[23] præſertim cum eiuſmodi regna ſunt, quæ naſcendi lege, quæ primogenituræ, quam vocant, iure contingunt. Id enim nec tolli, nec mutari poteſt, non tantùm humanis, ſed & ſacrarum tabularum legibus liberorum natu maximo fraudem fieri vetātibus.[24] Nam in principatibus, in regnis & imperiis tota hęreditas maximi natu legitima cenſetur, qua priuari non poteſt,[25] ne ex cauſa quidem ingrati in patrem animi, vt iuriſconſultorū doctiſſimi quiq; diſputant.[26] Nec enim à patre, ſed à lege ſanguinis, à cōſuetudine regni hoc quicquid eſt beneficij accepit, quod nec donari, nec vendi, nec teſtamento relinqui poteſt. Ex quo apparet, quam ingenioſi falſarum tabularum artifices fuerint illi, qui Henrici octaui regis Angliæ teſtamentum, cum tot ſubſtitutionum gradibus in ſuorum hęredum necem excogitatis, in lucem adferre non erubuerunt. Sed neſciebant de regno teſtari non potuiſſe, quamuis eum hęredem inſtitueret, cui regnū iure deberetur. Nec enim vi teſtamenti re-

22 L. ſi patronus. de bon. liber.

23 Bald. cōſ. 360. Benedict. in cap. Raynutius. in verbo, in eodem teſtam. nu. 18.

24 Deuter. 21. Ioſep. antiquit. li. 4. ca. 6.

25 Authent. nouiſſimę C. de in offic. teſt. dd. ad cap. licet. de vot.

26 Bald. ad L. ex hoc iure. de iuſtit. & iur. Iaſ. ad L. nemo poteſt de legat. 1. Iohan. Andr. ad cap. ſignificaſti de for. comp.

Benedict. loco citat nu. 207. Molin. in cõsuetud Paris. tit. 1. paragr. glos. 3. nu 8.

27 Molin. ibidem.

28 Paul. Æmil. lib. 10. hist.

gnum adiri potuit, sed immutabili sanguinis & agnationis lege. [27] Ante hunc aliquãmultis annis Henricus quintus affinitatis specie Carolum, qui pòst eius nominis septimus Galliæ sceptra moderatus est, viuo patre, sed parum mentis compote, per Philippum Burgundionem, populúmque Parisiensem non exhæredandum modò, sed proscribendum curauerat.[28] Nouo id exemplo factum & inaudito: sed

Vixtrix causa deo placuit. Anglis enim propitio numine fusis fugatis, in legitimã dominationem Carolus patri successit. Sed & hic nõ ita longo pòst tempore filium natu maiorem contumacem ac rebellem regni spe submouere cogitauerat, in eius locum minore subrogato. Consultus Romanus pontifex, eius rei mentionem auersatus est. Religioni habebat pius ille vir, legi derogare tot populorum iudicio, tot sæculorum obseruatione receptę. Ianus Galeatius Mediolani regulus simulac fati diem instare sensit, grauiter hanc legem accusauit, quod duorum liberorum alterius annos, alterius virtuti præferre cogeretur. Iis enim in conspectũ venire iussis, ó duram, inquit legẽ, quæ natalibus ac genere pares hæreditatis dispari sorte seiungis. Si gentilitij iuris prærogatiua tulisset, sapiẽtissimus

ille vir Insubrię ditionem haud ætati, sed meritis adiudicasset. Quod si nec princeps, nec populus spem natalitij iuris ac regni agnato proximo regis eripere potest, quanto minus hęreditate iam adita priuabit? Neque enim iam hæreditas est, sed proprium adeuntis patrimonium, cuius ei pleno iure dominium acquiritur,[29] non à patre, nō à populo, sed à lege. Quod igitur vulgo dicimus, nunquā mori regem, absurdum videri non debet, cū vni vita perfuncto mox alius, haud expectato nec populi cōsensu, nec procerū, ipso iure suc cedat, nō vt patris hęres, sed vt legitimus populi moderator, ac regni tanquā alicuius lati fundii, non optione, sed nascendi cōditione dominus. Quo fit, vt demortui facta præstare quantūuis magna iurisiurādi religione sancita, nec æs alienum ab eo cōflatum, nisi quid in rem suam & regni versum est, agnoscere teneatur.[30] Neque enim in successione iuris nomina veniūt defuncti.[31] Eóque Ludoicus ille Gallorū regum optimus, & populi parens cum ab eo tormēta bellica repeterētur, Carolo eius nominis octauo commodata, iniuria secum agi, ac hęredem se non esse Caroli respondit. Rectè quidē. Neque enim Caroli testamento, non edicto, non senatusconsulto, plebisve scito, non alicuius liberalitati

29 dd. ad l. hęredes, D. de acquir. hæred, glos. & Ias. ad L. 1. paragr. veteres. de acquir. poss.

30 cap. veritatis. de iureiur. ext. cap. 1. de probat & dd. eod Bald. ad l. pen. C. de bon. quæ lib. & ad tit. de pace. Constant in verb. successer. Afflict. decis. 282. nu. 7.

31 cap. licet. de vot. ext.

acceptum, sed legis beneficio regnum ferre debebat. Sed quis, inquies, huius legis lator fuit? Idem certè, qui regnorum auctor, DEUS, qui solus eam antiquare potest. Hoc tu si negas, vim tibi longæ consuetudinis obiicio, qua nulla sanctior lex esse potest. Quod vel ex eo facillimum fuerit coniicere, quod tacito consensu per desuetudinem scriptæ leges aboleantur. [32] Hoc ius æquum diu maioribus nostris visum est, hoc omnium sæculorum memoria iure vixerunt, euidentem vtilitatem adferre debes, vt nunc tandem ab eo recedatur. [33] Siquidem minimè mutanda sunt quæ semper interpretationem certam habuerunt. [34] Tu verò non ita magni facis hanc legem, vt in ea positam Scotiæ fortunã arbitreris. Maiorum instituta cõtemnis, quibus hac lege quæsitum est imperium. Regem enim, nescio quem, ranarum, vt est in fabulis, nobis introducis, cui populus insultet, ac desultet. Nam vsqueadeo libidini multitudinis adstrictum reddis, vt cõmouere se non queat. Si creandi modò regis ei, & abdicandi facultatem concederes, tolerabilior viderere, quam cùm puniendum, & leonis instar, aut vrsi tractandum insanienti populo committis, si quid in administrandi regni ratione deliquerit.

32 L. de quibus. d. de legib. L. consuetudinis. C. quæ sit lõg cõsu.

33 L. in reb. D. de cõst. princip.

34 L. minimè. de legib.

CAPVT 7.

SEd vt ad propositam regis & medici comparationem sese nostra reflectat oratio, hic disputationem istam abrumpemus, cætera hui[9] instituti, quæ Scotici regni propria sunt, suo loco persecuturi. Nam satis hic animo nostro factum est, errorem indicasse tuum, qui non tantùm initio regna parari, verumetiam multitudinis suffragio retineri, & ad posteros transmitti putas. Ex iis porrò quæ dicta sunt apparet tanta medici regísque dissimilitudo, vt officio tantum & cura, non etiã iure, non potestate, de qua nostra omnis disputatio est, veniant inter se cõparandi. Æger enim morbo profligando quem vult arcessit medicum populo: præsertim nostro, nascuntur reges, haud optioni relinquuntur. Æger nulla probabili ratione medicum arcere potest, quoties animo collibitum est suo: nulla populo tam iusta potest esse causa, vt regem abdicare queat, arbitratu beneficióque suo minimè constitutum. Verùm ne tibi duriores æquo videamur, demus initio reges populi voluntate susceptos, suffragiis electos, iudicio creatos, nec aliter ad regni curam accessisse, quã medicos ad ægri. Imperitia medici culpæ tribuitur, nedum sponte peccantis vęcordia reprimitur.[1] Sicut enim medico

[1] L. imperitia de reg. iur. §. Præterea. instit. ad leg. aquil.

non debet imputari mortalitatis euentus, ait Vlpianus,[2] ita quod per imperitiam commiſit, imputari ei debet. Nam prætextu humanæ fragilitatis delictum decipientis in periculo homines non debet eſſe innoxium. In medico punit imperitiã lex Aquilia, etiamſi dolus abſit, etiamſi propenſiſſimo ſtudio curet ægrum.[3] Nam ſi male ſecuit, ſi perperam medicamenta porrexit, ſuum illi nihil patrocinatur officium. Quin & ſi bene ſecuit, ſi tamen curationem dereliquit, Caius culpæ reũ eſſe pronunciat. [4] Regum flagitia quò deteriora ſunt exemplo, periculo maiora,[5] eò ſeuerius tibi videntur eſſe coërcenda. Rectè quidem. Sed quis medicum erroris arguet? Cuius ea de re cognitio erit? Ægri? minimè verò, ſed peritioribus accitis in cõſilium medicis, quorũ iudicio culpa detegetur, magiſtratus ſarciendã iniuriã, noxam redimendã, flagitium artis admiſſum iuſto ſupplicio luẽdum curabit.[6] At populum ægri ſimilem eſſe dixiſti, medici regẽ. Regis igitur delicta nec à populo diſceptari, nec populi iudicio vindicari debẽt. Siquidẽ populꝰ ſemper æger eſt, ſemper inſanus, à cuius arbitratu ſententiáq; pendêre nec fortis eſt viri, nec ſapientis. Sed quoniam eius optioni permiſimus reges, vt medicos ægri, perſequamur ſimilitudinem.

2 l. illicitas parag. ſi cuti de offic. præſid. l. ſi quis parag. Celſus. d. locat.

3 l. 7. & ſeq. D. ad leg. aquil.

4 D. l. idem iuris. ad leg. aquil.

5 Can. ex multis. 1. quæſt. 3.

6 D. l. illicitas. de offic. præſid.

Quid ſi medicũ adhibuerit æger imperitũ,& artis ignarũ, ea conditione ac lege, vt ſe totũ illi credat,nec arbitratui quidquam ſuo retineat? Quid ſi medico tantam virtutis opinionẽ conceperit,quid ſi tanta beneuolentia cõplectatur,vt ei ac in eum omnem ſui poteſtatem contulerit,atque vt impenſi officij gratiam retuliſſe videatur,eo priuilegio gentem eius vniuerſam honorarit,vt ex ea porrò ſibi ſuiſque medicos,quales ſors obtulerit,adſciſcat? Quid ſi ſuum ſuorúmque capita fortunáſque diris implendę cõditioni deuoueat? Certè volenti nulla fit iniuria. [7] Licet enim quãlibet contractui legem adiicere,ſed vt ea initio volũtatis eſt arbitriique noſtri,ita pòſt neceſſitate iuris conſtrictos & obligatos habet,[8] Principio modũ eius beneficij finémque præſcribere potuiſſet, ſed re iã non amplius integra,quod benignitatis erat in præſtationes mutuas cõuerſum eſt, vt nec ægro medicũ mutare,nec medico liberũ ſit ægrũ deſerere. Atqui profectò cõſtat his cõditionibus atque legibus creatũ eſſe regẽ, alioqui creatum eſſe nego,ſed vel armis, vel alio iure cõſtitutum. At cur ex Platone medici potius quã patrisfamilias, aut domini ſimilitudinẽ attuliſti? Nã ille regem non medico tantùm, verumetiã domino, patri familias,nauis gu-

7 L. nemo videtur. de regul. iur. l. venditor. c. de reſcind vend.

8 L. in commodato. parag. ſicut. D. cõmod. l. ſi fide iuſſ. parag. pẽ. qui ſatiſd. cog. l. ſicut. C. de oblig. & act.

grammaticis, certas adhiberi posse regulas, & quasi leges, quarum definitionibus atque decretis alligentur. Omitto istarum rerum dissimilitudinem à Stoico propositam, tibi forte notiorem quam mihi, tantùm aio regibus nullam præscribi nec posse, nec debere legem, vt medicis & grammaticis, quæ semper sui similis hominum genus perpetua necessitate cōstringat. Mortales enim sunt hominum leges, vt est apud Liuium, & temporibus ipsis mutabiles. Nam & ciuitatibus sua fata sunt, vt Magi Seleuco nouam vrbem cōdenti responderunt,[2] sicut & hominibus singulis, nedum legibus, quarum imperia personis, locis, temporibus semper consentanea fuêre. Hominum enim instituto constant, & vtilitate diriguntur, vt non iniuria mensuris eas comparet Aristoteles,[3] quæ non vbique terrarum pares inueniuntur, sed maiores iis in regionibus, vbi res emuntur: vbi venduntur, minores. Negotiorum enim varietas nō patitur vllam ferri legem perpetuam, constantem, & quæ apud omnes homines idem valeat, fati necessitate solutam. Eóque bonus ille iurisconsultus, omnem in iure definitionem periculosam esse refert,[4] Parum enim esse, vt subuerti non possit. Leges enim prudentiæ sunt, non alicuius artis aut scientiæ.[5]

1 Senec. epist. 1. Lib. 15.

2 Appian. in Syria.

3 Lib. 3. Ethic. Nic. cap. 4.

4 L. omnis. de regul. iur.

5 Arist. lib. 6. Ethic. Nicom.

Hæc vniuersarum rerum est, illa singularum: hæc necessariarum, & eodem modo semper habentium, illa mutabilium, quales sunt quæ sub actionem cadũt: illa præceptionibus certis ac legibus, hæc experientia modò continetur. Quo fit, vt pueri geometræ quidem & grammatici facili negotio fiant, prudentes non fiant. Si quidẽ vsum & experientiã mortalibus non præcepta pariunt, sed temporis longinquitas, & exercitatio. Aliud etiam harum rerum ex eo discrimẽ apparet, quod qui grãmaticæ, Rhetoricæ, Geometriæ, vel Medicinę peritiam & artem assecutus est, quãuis eam non exerceat, tamẽ grãmaticus est, orator, geometra, medic⁹, aut saltem esse potest, quoties id sibi in animum induxerit. Rex verò nec Stoicus ille Diogenes erat, nec Plato, nec Aristoteles, qui tot regnorũ ac rerũpubl. scita legésque percalluit. Neque enim versamur hîc in Platonicis idæis, nec Stoicę disciplinę seueritate regem metimur, sed hominũ institutis & vsu rerum id quod est quærimus, non id quod esse debet. Communem vitæ degendæ consuetudinem intuemur, paradoxa refugimus, qualia de sapiente suo Stoici comminiscuntur, splẽdido verborum apparatu ac lenocinio potius ostentandi sui, quàm veritatis indagandæ studio, magnificè vulgo

iactata. Namque solus, vt illi ferunt,

Sapiens vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique rerum,

Sed quid his immoramur, quibus ipse non aduersaris? qui prudẽtiam artem regiam esse definis, ac regem esse non eum, qui legum ciuilium intelligentia valeat, sed qui prudentia cæteris antecellat. Absurdum verò quod regi prudentia & vsu rerum humanarum excellenti legem adiecisti veluti collegam, aut potius moderatricem libidinum. Illud enim verè poëta,[6] pag. 17.

Nullum numen abest, si sit prudentia.

[6] Iuuenal. Saty. 14.

Ea legibus omnib⁹ superior est, quæ quasi architectonice versatur in publicis rebus, legũ & rogandarum & abrogandarum ratio,[7] imperandi, vetandi, permittendi, ac puniendi scientia. quibus rebus ciuilium legũ potestas omnis ac vis continetur.[8] *Sed tu liberam ei rerũ omnium potestatẽ tradis, in quo summa perfectáque prudentia cernitur, cúmque licet minus suffragiis, natura tamen regem esse contendis. Sed quia tales non reperiuntur, eum qui proximè ad illam excellentem naturæ præstantiam accesserit similitudinem quandam in eo veri regis amplexus, etiam regem appellas. Verum quia non solùm regem, verumetiam hominem esse meministi, multa per ignorantiam errantem, multa sponte peccantem,* pag. 18.

[7] Arist. lib. 6. ethic. Nicom. cap. 8.

[8] L. legis virtus. D. de legib.

multa propè inuitum, negas omnium rerum arbitriũ penes eum esse debere. Vide nunc quàm non obscurè præ te fers haud esse præsentis disputationis id ius quo Scotiæ reges hucusque vixêre, sed institutum hunc dialogũ, vt eo iure sublato nouum introducas, quod tuo palato sapiat, quod tuo iudicio naturæ magis consentaneũ esse videatur. Nam si rerum nostrarum annales euoluamus, summã iuris ac legũ potestatẽ penes reges semper fuisse reperiemus. Exemplis huius rei plenæ sunt historiæ, quas tibi cõsulendas relinquo. Sed ne fidem exemplorum eleuare, verbisquè nostram orationem refellere queas, obsignatis tabulis agã: audi vetustissimã patriæ legẽ, multis an-
22.2046. te Brusium natum annis latam, cuius armis regnũ hoc, quantũ quantũ est, longa posteritas cum iurisdictione & imperio possidet.
Hector. Boet. Scot hist. li. 12. *In profanis rebus nemo ius dicito, nisi quem iuri dicundo maiestas regia præfecerit.*

Solius regis nomine ius omne redditor, conuentus indicuntor, concilia conuocantor.

Ne quis alia quàm regia auctoritate magistratum obtineto.

Si quis in alterius quàm in regis verba iurauerit, capital esto.

Nemo fundum, prædium, agrum alia quam regis auctoritate possideto.

Si quis cum alio societatem coierit, fidẽ & obsequiũ aduersus quemlibet professus, capite punitor.

Si quis iniussu regis homines in armis habuerit, morte crimen expiato.

Si quis optimatium alienæ ditionis affinitatem contraxerit, capite luito.

Sunt & alia permulta huius legis capita regię potestatis assertioni consentanea. Non audis quã disertè loquatur? Duo sunt quibus omne continetur imperium, duobus reipublicę tẽporibus accommodata, leges & arma, quorũ summam potestatem cum patriæ lex antiquissima regi vindicet, vt quod ait ille,[10] 10 Claudian. in præfa. aduers. Ruffin.

Iustitia pacem, viribus arma regat,

quid est ei quod ad liberũ omniũ rerum arbitrium desideretur? Regis nomine ius redditur, magistratus à rege creantur, comitia indicuntur, in solius verba iuratur, omnia regni prędia solius auctoritate possidentur, soli fides & obsequium clientelarum lege debetur, solus iuri dicundo pręest, solus gladij potestatem, solus merum habet imperium, quibus ergo legibus obnoxius agit, nisi quas ipse sibi præscripserit? Næ tu valdè nostratib' iniquus es, qui legẽ ante quingentos annos latã, tot sęculorum vsu retentam, odio regum antiquare studes, in cuius obseruatione tamen fixum est Scotici regni fundamentum, atque

omnia salutis publicę momēta vertūtur. Laudatur opinione veterum egregia vox Ennij,

Moribus antiquis res stat Romana, virisque.

Tu verò præcipite consilio mutandam regni faciem arbitraris, conculcatis maiorum institutis, ac tota reipubl. ratione perturbata. Aliò iure viuitur, alio tu viuendum putas. Nō vis regis arbitrio regnum permitti, sed multitudinis. Regi legem adhibes cupiditatum moderatricem, auctore populo, non rege, latam. Quin profers si quam habes. Passim enim legis, nescio cuius, mentionem dialogus ille nobis inculcat tuus, sed loquentem audire cupio: nusquam enim verbum eius vllum attulisti. Nec potes sanè. Nunquam enim vllo æuo Scotis audita lex est, quæ legitimæ dominationis modum vllum principi definiret. Quinimo si qua lex olim in hanc sententiam scripta fuit, ea populi cōsensu, ea diuersa regnandi ratione, ea legibus in contrarium promulgatis abiit in desuetudinem, vt eius ne fama quidem remāserit, nisi quæ nuper auctore te prodiit ab inferis, nullo iuris, nullo veritatis argumento subnixa. At, inquies, non est verisimile solis Scotiæ regibus liberam & infinitam in suos populares à maioribus relictam esse potestatem, cùm cæteri mortales regum imperia legum cācellis cir-

cumscripserint, multis experimentis edocti, recti' libertaté legibus, quam regibus credi. Eius rei testem citas Macedoné Philippum, qui, cùm vetulæ, vt causam suam audiret, roganti, respondisset, sibi non esse otium, illáq; subiecisset, igitur ne sis rex, admonitus officij paruit, & quod regum esset munus agnouit. Rem opinor attigisti. Sed & Gorgo Cleomedis filia, cùm videret seruum hospiti Asiatico soccos detrahentem, accurrens ad patrem, exclamauit, pater, hospes manus non habet. Quo ex puellæ dicto de tota Laconica disciplina, regúmque domestica consuetudine iudicare possumus. Addis Agesilaum & Leonidam, cæteròsque Lacedæmoniorũ reges, qui hoc instituto vixêre. Addis & Scythas, qui regia dignitate præditi, vel suos distringebant equos, vel aliud operis faciebât, quod multo magis à nostris moribus abhorret. His & Stoicum tuum regem adde, si lubet, equidem nõ repugno. At quorsum ista? Non enim iam de regum agitur officio, non de veterũ sancta sobrietate, non de parsimonia & abstinentia, non de nostrorũ tẽporum munditiis & elegãtia, nõ de luxu & nequitia, quæ si præsentis essent instituti, nostrorum regum plærosq; non modò conferrem veteribus illis, sed & vnũ omnibus anteponerem Pag. 21.

Robertum Brusium, parentem nobis regiæ stirpis, qui humi cubare, in ferarum speluncis delitescere, baccis arborum, herbarũ radicibus, & aquæ potione vitam tolerare, iam inde à teneris assueuerat. De potestate regũ & imperio nobis controuersia est, adstrictáne legibus illa sint, an verò soluta & libera. Sed equidem miror te virũ ita variæ lectionis oblitũ Diodori Siculi, qui tibi vnus omnium instar esse debuit. Is Ægyptiorum reges vsque adeo legibus addictos fuisse narrat, [11] vt ex earum imperio priuatam vitam instituerent, nedum publicam personam sustinerent. Neque enim iudicandi solum, aut cogendæ pecuniæ ratio, verumetiam edendi bibendíque certa mensura, deambulandi, lauandi, & cum vxore cubandi, modus ei lege definitus erat, vt non à legislatore, sed à peritissimo medico totius vitæ ratio composita illi præscriptáque videretur. Huius rei si meminisses, nihil ad victoriam atque triumphũ tibi reliqui fecisses. Verùm idem auctor solis hoc Ægyptiorum regibus in more positum fuisse refert, cum aliarum gentium atque nationum omnium reges infinita licentia, ac voluntate sua pro lege regnarent. De iure regni apud Scotos nostra omnis disputatio est, de quo nullum verbum Diodorus.

[11] Lib. 2. cap. 3.

Cap. 9.

QVONIAM verò teſtimonia illa tua frigidiuſculè reſponderunt, nec tibi magis quàm mihi patrocinantur, M. Tullium huius opinionis auctorem laudas, quem equidem non reor vſqueadeo oblitum ſui, vt ſe cauſæ vindicem obtulerit, eius periculum in ſe recepturus. Nam quę ex eo protuliſti, auctoritatem rei cõtrouerſę defugiunt. Recita verba.[1] *Mihi quidem non apud Medos ſolùm, vt ait Herodotus, ſed etiam apud maiores noſtros iuſtitiæ fruendæ cauſa videntur olim bene morati reges conſtituti. Nam cum premeretur initio multitudo ab iis qui maiores opes habebant, ad vnum aliquẽ confugiebant, virtute præſtantem, qui cum prohiberet iniuria tenuiores, æquitate conſtituenda ſummos cum infimis pari iure retinebat. Eadémque conſtituendarum legum cauſa fuit, quæ regum, Ius enim ſemper quæſitũ eſt æquabile. Neque enim aliter eſſet ius. Id ſi ab vno iuſto & bono viro conſequebantur, eo erant contenti: cum id minus contingeret, leges ſunt inuentæ, quæ cum omnibus ſemper vna atque eadẽ voce loquerentur. Ergo hoc quidem perſpicuum eſt, eos ad imperandũ deligi ſolitos, quorum de iuſtitia magna eſſet opinio multitudinis. Adiuncto vero vt iidem etiam prudentes haberentur, nihil erat quod homines his auctoribus non poſſe conſequi ſe arbitrarentur.* Albi ſternantur equi,

[1] lib. 2. offic.

nam his verbis triumphũ tibi M. Cicero decreuit, nisi mentem atque sententiam viri penitus intueamur. Eam igitur, atque adeo verba, si libet, singula ponderemus. Iustitiam vsque adeo vitæ degendæ necessariam esse dicit, vt ne piratæ quidem & latrones, qui maleficio & scelere pascũtur, possint sine vlla iustitiæ particula viuere. Nam qui eorum cuipiã qui vna latrocinãtur, furatur aliquid, aut eripit, is sibi ne in latrocinio quidem relinquit locũ. Archipirata nisi ęquabiliter prædã dispertiat, aut occiditur à sociis, aut relinquitur. Leges enim quasdã esse latronũ ait, quibus pareant, quas obseruẽt. Exẽplis ea firmat Barguli cuiusdam latronis Illyrici, & Viriati Lusitani, quibus ęquabilis prædæ partitio magnas peperit opes. Apud Medos verò Deioces quidã cũ latrocinia passim exerceret, vt est apud Herodotum,[a] & æquissimè de præda statueret, propter iustitiã regnum adeptus est. Quô alludens Mar. Tullius, Mihi quidem, inquit, non apud Medos solum, vt ait Herodotus, sed etiã apud maiores nostros, iustitiæ fruendæ causa, videntur olim bene morati reges constituti. Mortuo siquidem Romulo sine liberis, ei successor Numa Pompilius pietatis atque iustitiæ fama Curibus, oppido Sabinorum, accitus est ad Romani guberna-

[a] lib. 1.

cula regni capeſſenda. Quin & Tullus Hoſtilius, & Seruius Tullius regnum ſibi virtutis opinione pepererunt. Atque vt regum, ſic & legum conſtituendarum iuſtitia cauſa fuit. Ius enim ſemper quæſitum eſt æquabile, quod in contractibus arithmetica proportio ne ſtultum ſapienti, diuiti pauperem exęquaret: in honoribus autem deferendis proportione geometrica non numerum, ſed pōdus & dignitatem intueretur. Secus enim in ſumma æquabilitate iuris ſumma eſſet inæqualitas, vt ait Plato,[3] imo pro iure coleretur iniuria. Cum igitur premeretur initio multitudo ab iis qui maiores opes habebant, ad vnum aliquem confugiebant virtute præſtantē, qui prohiberet iniuria tenuiores, & ſummos cū infimis pari iure retineret. Alii verò quibus ſuſpecta erāt hominū ingenia, ad omnē odii & amoris auram mutabilia, tutius rem credi legibus arbitrati ſunt, quæ cū omnibus ſemper vna atque eadē voce loquerētur. Ex quibus apparet iuſtitiæ fruēdæ cauſa leges inuētas, vt & reges, ſed quod inops illa & imbecilla multitudo, cū tenuitati diffidens ſuę, aduerſus potentiorū iniurias vnius ſe viri permiſit arbitrio, eius imperia legum repagulis incluſerit, nullum planè verbū. Hoc igitur voluit auctor ille tuus, populorū alios regibus, quo-

3. lib. 6. de legib.

rum voluntas legum esset loco, alios aliis magistratibus subesse maluisse, quorum potestas omnis legibus esset obnoxia. Hos liberos populos appellat, quod illorum libertas credita sit regibus, ex quorum nutu toti pendeant. Reges enim in quorum ditionem populi ius omne transiuit, legibus solutos esse significat magistratibus verò, qui liberis præsunt populis, ex legũ sanctionibus imperandi modum præscribi. Eius verba sunt libro de legibus tertio. *Nihil porrò tam aptum est ad ius conditionémque naturæ (quod cum dico legem à me dici intelligi volo) quam imperium.* Imperiorum varia genera statuit, ac proinde subdit. *Omnes antiquæ gentes regibus quondã paruerunt. Quod genus imperij primùm ad homines iustissimos & sapiẽtissimos deferebatur, deinde etiam deinceps posteris prodebatur, quod & in ijs etiam qui nunc regnant manet. Quibus autẽ regia potestas non placuit, non ij nemini, sed non semper vni parere voluerunt. Nos autẽ quoniam leges damus liberis populis, quæque de optima repub. sentiremus in sex libris antè diximus, accommodabimus hoc tẽpore leges ad illum quẽ probamus ciuitatis statum. Magistratibus igitur opus est, sine quorum prudentia, ac diligẽtia esse ciuitas non potest, quorúmque descriptione omnis reipublicæ moderatio continetur. Neque solum ijs præscribendus est imperandi, sed*

etiam ciuibus obtemperandi modus. Cicero popularem reipub. formam probat qualis erat Romana sub coss. & tribunis plebis, ad eámque leges suas accommodat, vt locus quidam incidat ex fragmentis libri primi de republ.[4] Eóque se liberis populis leges dare scribit, qui non nemini, sed non semper vni parêre voluerunt. His igitur magistratus dat, quorũ definitum est imperium eò iure quod populus in se dedit. Populus enim libertatis amãs, non hominum eam, sed legum potestati permisit, quam arbitratu suo moderari posset. Qui verò populi voluntate numinis in regũ potestatem concessere, nec sibi parendi, nec regibus imperandi modum vllum lege præscribere potuere, sed vel sponte sua, vel inuiti, in eorum verba iurare coacti, legum vinculis solutum iis imperium reliquêre. Neque tamen minus hi reges, quam superiores illi leges, iustitiæ fruendæ causa constituêre. His consentanea sunt quę refert Dionysius Halicarnassęus,[5] non modò grauissimus antiquitatum auctor, verumetiam reipub. gerendæ peritissimus, *Omnes, inquit, Græciæ ciuitates initiò sub regibus erant, sed posteaquam eorum nonnulli abuti potestate cœperunt, & in rebus administrandis non tam leges, quam suam libidinẽ consectari, regni tædio magna pars statum publicum*

4. Apud. Non. Marcellum in verbo, accommodatum.

5. lib. 5.

mutauit, in leges ac magiſtratus omni poteſtate, ac dominandi ratione tranſcripta. Non iam intelligis, quid ſibi tuus auctor velit, aliud nimirum eſſe regum, aliud legum imperium? Græciæ ciuitates, quandiu ſub regibus agebant, quoniam eos lege cogere non poterant, publicæ rei faciem innouarunt, & regum imperium in leges tranſtulerunt, Quod ſi minus iſta ſufficiunt, addam Halicarnaſſæo Cornelium Tacitum aſtipulatorem, cuius in hiſtoria fides atque religio omni ſcrupulo mentem tuam exoneret. Eius verba ſunt, [e] *Vetuſtiſsimi mortalium nulla adhuc mala libidine, ſine probro, ſcelere, eóque ſine pœna, aut coërcitionibus agebant, neque præmiis opus erat; cum honeſta ſuopte ingenio peterentur, & vbi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. At poſteáquam exui æqualitas, & pro modeſtia ac pudore ambitio & vis incedebat, prouenêre dominationes, multóſque apud populos æternum manſere. Quidam ſtatim, aut poſtquam regũ pertæſum, leges maluerunt. Hæ primò rudibus hominum animis ſimplices erant, maximéque fama celebrauit Cretenſium, quas Minos, Spartanorum, quas Lycurgus, ac mox Athenienſibus quæſitiores iam & plures Solon perſcripſit. Nobis Romulus, vt libitum, imperitauerat. Dein Numa religionibus & diuino iure populum deuinxit, repertáque quædam à Tullo & Anco.*

e. Annal. lib. 3.

Sed præcipuus Seruius Tullius sanctor legum fuit, queis etiam reges obtemperarent. Pulso Tarquinio aduersus patrum factiones multa populus parauit tuendæ libertatis, & firmandæ concordiæ. Deinde subiungit, rebus ad suffragia reuocatis, corruptissima repub. plurimas fuisse leges, tribunis reddita licentia quoquo vellent populum agitandi. Non ex his animaduertis initio rerum apud alios regum dominationes introductas, eásque multos apud populos æternum mansisse: alios verò statim, aut postquam regum pertæsum esset, leges maluisse quam reges? Non aduertis hic distincta regum & legum imperia? Regum placita pro legibus fuisse? Romulum, Pompilium, Tullum & Ancum Martium imperitasse iudicio suo, non populo, non legibus obligatos? Seruium Tullium, ancillæ filium, qui, vt plebi gratificaretur (cuius auxilio per vim alienum regnum occupabat) dimidium de regia potestate detraxerat, quíque leges sanxerat, quibus etiam tenerentur reges, nullam à populo legem accepisse? Quæ cum ita sint, alium auctorẽ quam Mar. Tulliũ laudare debuisti. Sed non potes. Nusquam enim gentium hoc frænum regibus in iectũ inueneris, vt multitudinis imperio submiseriut fasces, & legem acceperint supremę

ditionis atque potestatis suæ moderatricem. Princeps enim animata lex est in terris, [7] cuius potestas atque iurisdictio non alia lege quam ipsius voluntate in angustum cogi potest. [8] Aristoteles regẽ quasi deũ inter homines cẽsendum ait. Deinde subiicit, νομοθεσίαν ἀναγκαῖον εἶναι περὶ τοὺς ἴσους καὶ τῷ γένει, καὶ τῇ δυνάμει. κατὰ δὲ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος· αὐτοὶ γάρ εἰσι νόμος. Necessariũ est, inquit, legislationẽ inter eos esse qui sunt & genere, & ciuili facultate pares. In illos autem huiuscemodi nulla prorsus est legislatio, quippe qui ipsi lex sunt. Hoc enim imperii gen⁹ œconomica ratione institutũ est, ὅταν εἷς πάντων κύριος. quemadmodũ enim œconomia regnum est domesticũ, sic regnum œconomia quædam est ciuitatis. At ecquid iuris inter parentem & liberos, inter dominum & familiã intercedit? [9] Ab vxore vir, à liberis pater, à seruis dominus οἴκου νόμον accipiet? Imperium verò populare non œconomica, sed longè diuersa ratione constitutum est, cum in eo leges omnes ad summam ciuium ęqualitem referri videamus. Populus enim vbi legum sciscendarũ facultatem adeptus est ægrè patitur aliquem vel ingenio vel virtute vel nobilitate, vel opibus excellentem. Eóque populus Atheniẽsis ostracismon, Syracusanus petalismon excogitauit,

ne

7. Aristot. lib.3.polit. L.prohibitum C. de iur. fisc. authent. de consul. §. pen.in fin.

8. L.vlt.C. de legib. specul.tit. de feriis. parag. 1.nu.9.

9. Aristot. lib.5.Ethi. Nicom. L.lis nulla.de iudic. L. actiones. de obli.& act.

ne quis vlla re ciuis præ cæteris emineret. Testes appello Theseum, Solonē, Aristidem cognomento Iustum, Themistoclem & Damonem, quos ob virtutis admirationem & ingenii præstantiam, ad custodiam ænei bouis ablegarunt. Testis adhuc Miltiades, testis optimus quisque, quem fortitudinis & sapientiæ fama nobilem vlti sunt iniquissimo capitis supplicio. Ac nihilo meliores istis Lacedæmonii Agesilaum regis appellatione cæteris illustriorèm, quod ita ciuibus charus esset, vt eorū corda possidere diceretur, in ordinem irrogata multa coëgerunt. Quin & Hermodorum Ephesii virtutis opinione solum vertere iusserūt. Id enim illis lege cautum prouisúmque fuit, nequis popularium cæteris vlla re præstaret. Regium autem imperium æqualitatem huiusmodi summam inæqualitatem esse statuēs, multos ciuium gradus agnoscit. Rex enim ipse, cæteris vel genere, vel ciuili facultate superior, nullam ciuitatis partem facit eximius, & augusta illa dignitate sacrosanctus. Reliquorum ciuium vt quisque vel opibus, vel virtute, vel maiorum meritis, vel antiquitate generis, vel apud principem gratia maximè pollet, ita lōgissimè distat ab ignobilis vulgi fęce, principis idæam quādam ac imaginē referens, non aliter ac princeps dei.

Cum igitur ægrè plebs meliores se patiatur, & ad pręstantiũ virorũ defensionẽ aduersus plebis insolẽtiã cõparata sit regia dominatio, certũ est in regibus sitam esse legũ summam potestatẽ, quæ nũquã à summo diuelli potest
10. L. Legis virtus. de legib. imperio. Est enim legis virtus imperiũ, [10] & illius imperare, cuius est leges ferre. Quocirca cũ regnũ vnius imperio definiatur, vnius erit leges omnes figere, refigere, non arbitratu multitudinis, sed suo. Id quod initio rerũ humanarum vsu euenisse videmus, cum regum voluntas pro lege coleretur. Scriptã enim legem habebãt nullam, sed id demum ratum fixúmque populo manebat, quod principi placitũ erat. Cuius rei testis erit Homerus, apud quem nusquã legis mẽtionem vllam inueneris, cum paginis omnibus regũ nomen occur-
11 lib. 2. aduers. Appion. Alexand. rat venerandum, & augustæ maiestatis plenum. Qua vel sola motus ratione Iosephus, [11] grauis auctor historiæ, Græcis olim ignotũ fuisse legis vocabulum asserit, cùm moribus tãtum, & regum imperatis regerentur. Nec his admodũ diuersam fuisse constat Romanarum rerum originem. Vt enim silentio laudemus historiarum fidem, quarum & iam antè meminimus, non alio quam Pomponii iurisconsulti testimonio nitemur, quod pudore saluo reiicere non possumus, nedũ vlla pro-

babili ratione refellere. Is enim Romani iuris, & magistratuum omnium originem ab ipsa infantia repetens.[12] *Et quidem, inquit, initio ciuitatis nostræ populus sine lege certa, sine iure certo primùm agere instituit, omniáque manu à regibus gubernabantur.* Sed equidem his haud immorabor, à quibus ipse non abes. *Liberũ enim & legibus solutum imperium initio regibus traditum ait, sed cum libido regum pro legibus esset, hominésque in potestate infinita & immoderata collocati sibi non temperarent, sed multa gratiæ, multa odiis, multa priuatis commoditatibus indulgerent, regum insolentia legum fecit desiderium. Leges igitur hac de causa inuentæ sunt à populis, regésque coacti non sua in iudiciis licentia, sed quod populus in se dedisset iure vti. Regibus igitur cætera liberis, hic vnius imperio præfinitus est modus, vt suas actiones & orationem ad legum præscripta conformarent, vt rex esset lex loquens, lex rex mutus, vt ait summus administrãdæ reipub. magister.* Ciceronem intelligis, opinor. At equidem nego Ciceronem vsum hac similitudine regis, & legis, sed legis & magistratus. Eius verba sunt,[13] *Vt enim magistratibus leges, ita populo præsunt magistratus, veréque dici potest, magistratum legem esse loquentem, legem autem mutum magistratum.* De magistratibus loquitur popularibus, quos Platonem imitatus

[12] L. 2. de orig. iur.

pag. 20.

[13] in princip. lib. 3. de legib.

14. ille ministros legum,[14] Plato etiã legum ser-
In orat. pro Cluët. uos appellat.[15] Magistratuum autem appel-
15. latione reges haud includit, vt nec Plato βασιλεῖς τῶν ἀρχόντων. Iam enim antè Platonis sen
lib. 4. de legib. tentiam expressimus, regibus & condendarũ & abolendarum legum potestatem adiudicantis. Huc accedit quod ante diximus, Mar. Ciceronem Romanę reipublicę leges accõmodare, cui regum inauspicatum & inuisum erat nomen ob superiorum temporum insolentiam. Nam ex quo Tarquinius exulauit, nec Ciceroni, nec alii cuiquam Romani nominis monarchian probasses vnquam, quanto minus persuasisses quod apud Appianum
16. Seleucus ait,[16] vnam esse legem omniũ gen-
in Syriac. tium communẽ, id semper æquum esse quod à rege præscribitur? Sed hoc à rege dictũ est, cuius tibi suspectum erit testimonium, audi ergo loquentem Aeschinem, popularis imperii ciuẽ. Is enim vbi ex omniũ hominũ opinione & iudicio tres esse politias docuisset, regnũ, quã tyrãnidẽ vocat, paucorũ & populi imperiũ, è vestigio subiecit, διοικοῦνται δ᾽ αἱ μὲν τυραννίδες, καὶ ὀλιγαρχίαι τοῖς τρόποις τῶν ἐφεστηκότων: αἱ δὲ πόλεις αἱ δημοκρατούμεναι τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις. Ex quibus intelligi puto nullam regibus à populo dictam esse legem cupiditatum moderatricem, nec id vnquam in ani-

mum Marco Tullio venisse, cùm diceret inuentas esse leges, quæ cum omnibus semper vna atque eadem voce loquerentur, cùm ab vno bono viro ius obtineri non posset, sed omnes rerumpubl. auctores iustitiam ob oculos positam habuisse, quanquam diuersis cò tenderent institutis, diuersa gubernandi ratione. Hos regum, illos legum imperio subesse maluisse, quod hi legum, illi regum suspectam haberent tyrannidem.

Cap. 10.

QVONIAM autem hucusque prouecti sumus, & ingressi disputationem hanc de legibus, aliò non diuertemus, quoad ratione definitum nobis conclusúmque fuerit, quid de legum, quid de regum imperio sentire debeamus. Ais initio liberum fuisse regum & solutum legibus imperium, sed posteris temporibus ipsorum nequitia factum, vt legum cancellis circumscriberetur. Sed qui tandem populi, quibus temporibus, quam legem regi dixerunt? Hic obtumescis, ac nisi definitione legis, quam à iurisconsultis positam ais, veritatem eluderes, hæreres inops planè mētis & consilii, nec vspiam terrarum latebram inuenires vllam quò confugeres. Quoniam

enim Romani iuris prudẽtes legem esse aiũt quod populus sciuit, ab eo rogatus, cui rogandi ius est, tu reges omnes quamuis Romanæ ditionis ignaros & exortes, ea definitione cõtineri putas, qua illi Quiritium ius, & Romanæ reipubl. statum expresserunt. Quod ex ipsis definitionis verbis apparet, modo non interpolata, sed integra proferrentur. Cum
1. parag. cõstat instit. de iur. nat gent. & ciuil.
enim partitus esset imperator [1] ius omne Romanum in scriptum, & non scriptũ, iurísque scripti genera statuisset legem, plebiscitũ, senatuscõsultũ, principũ placita, magistratuum edicta, respõsa prudẽtũ, singula definitionib⁹ explicat, ac inter cætera, lęgẽ ait esse i⁹, quod populus Romanus senatorio magistratu interrogante, veluti consule, cõstituebat. Si apud Gallos, Hispanos, Anglos, Scotos, aut si vis etiam Venetos, quorum tibi maximè ridet aristocratia, hoc modo legem definires, quod populus Gallus aut Venetus interrogãte senatorio magistratu cõstituit, absurdus videre, nec quisquã vsq; adeo desiperet, quinte solẽniter insanire putaret. Nã rogationis
2. Bartol. ad L. vlt. C. de leg. Bald. ad L. 2. C. de adoptionib.
illa formula, qua plebis populíque iussa cõstabãt, ita nostris moribus aduersatur, vt ne vestigium quidem eius vllum appareat. Ac ne populus quidem Romanus hodie legem vllam condere potest, omni ditione atque imperio destitutus. [2] Etenim.

ex quo suffragia nulli
Vendidit, effugit curas. Nam qui dabat olim
Imperium fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, alienę dominationis iugo deseruiẽs.
Pudet me certe, popularẽ meũ, hominũ cætera literatissimũ, atque tota passim Europa doctrinæ fama nobilẽ, adeo turpiter hallucinatũ, vt regna sui iuris atque ditionis, Romani iuris definitione cõprehẽdat. Sed nesciebat eo maiestatẽ imperii lædi, quod peregrinis legib⁹ vel principẽ, vel populũ obligaret. Si tã diligẽs Scoticarũ rerũ obseruator esses, Buchanane, quã videri vis illa nostræ gẽtis historia, vel potius fabula, quã audio te mẽdaciis impudẽtissimis ad cõciliãdã dialogo tuo fidẽ adornare, nõ ita turpiter impegisses, sed à regni legibus admonitus, aciẽ styli retudisses anno.
ne in capitalẽ istã fraudẽ incideres. Nunquã, 1425.
opinor, oculos in ordinũ acta cõiecisti: legisses enim Perthi sub Iacobo primo maximis populi comitiis disertè cautum fuisse, ne aliis Scoti, quã regũ suorũ, legibus haberẽtur obnoxii. Idẽ quoque sub imperio Iacobi quarti repetitũ animaduertisses actorũ capite cẽtesi anno.
mo decimoquarto. Ista verò magnopere mi- 1503.
ror ignorare te, qui famoso isto libro tãtũ ordinib⁹ populi tribuisti: Sed non modo Scoticis, verumetiam aliorum regnorum legibus idẽ sapienter edictum est. Philippus &c.

Philippus cognoměto pulcher cùm Lutetiæ ſupremæ iuriſdictionis curiã inſtitueret, eam Romano iure ſolutam eſſe declarauit: in eámque ſententiã vetus extat eius curię decretũ, ne cauſarum patroni Romanarum legum au ctoritatẽ patriæ legibus opponerent. Sed cũ illæ bono & æquo niti vidētur, & probabilẽ vtilitatis publicę cauſam continere, nos earũ vtimur, haud imperio, ſed ratione, cui omnes homines naturæ præſcripto ſubiiciũtur. Quin & ſi quid aduerſus rationem legũ Romanarum perperam ac temerè iudicatum eſt, id earũ multis, pœnis haud æſtimatur, ſed vel principis, vel ſuperioris magiſtratus arbitratu. Nã cũ in publici muneris partem admittimur, & conceptis verbis inauguramur, ſolemni ſacramento regiarũ & municipaliũ legum atque morum obſeruationem, nulla Romani iuris mentione, ſpondemus. Apud Hiſpanos capitis pœnam iis indictam legimus, [4] qui Romanarum legum auctoritatem vel in foro laudarent, vel in puluere ſcholaſtico profiterētur. Sed ſi quid occurreret patriis legibus ac moribus indefinitum, quod iudicanti religionem adferret, vnicum erat eximendo ſcrupulo regis conſulendi remedium. [5] Alaricus Toloſæ regnans idem Gothis imperauit, vt ſi quis aduerſus ipſius leges ciuile

3. Bald. ad L. nemo C. de ſent. & interloc. & ad §. iniuria. de pac iur. firm. Iaſ. ad L. illã C de collat. Rebuff in proœm. cõſtit. reg gloſſ. 5. nu. 20.

4. Oldrad. conſil. 69. Polycrat. lib. 8. cap. 22.

5. Conſtit. Alphonſi lib. 1. ordinat. tit. 3.

Romanorum ius citaret, temerè factũ morte lueretur. Populares tui, Buchanane, Romanis vnquam obnoxij fuêre? Romanorũ principum, an regum ſuorum legibus paruêre? Quiritiũ inſtituta magis, an ſua coluêre? Cur igitur legẽ nobis definis, populi Romani ſcitum? Cur multitudinis ſponſionem? Nos vnquam Scoticæ multitudini, nedum Romanę paruimus? Profer in medium legem aliquam auctore populo Rogatam. Id ſi non potes, aliam legis definitionem expecto. Eam ſi velles adferre noſtris moribus ac iuri conſentaneam, quod principi placuit legem eſſe dices qui ſolus pro imperio iubere, vetare, permittere, ac punire poteſt. [6] Nam ſi Romanus ille populus, ex quo tempore in ditionem Cæſarum conceſſit, priuati loco ſemper egit, illorum non modò legibus ac imperio, verumetiam libidini obnoxius, quanto magis priuati cenſeri debent noſtrates, Angli, Galli, qui nihil vnquã in regem poteſtatis habuêre? A Cæſaribus gentium victor ille populus iure ſuo repoſcere ditionẽ potuiſſe videtur, quam in illos olim errore magis, quam volũtate iudicióque ſuo tranſcripſerat. Noſtri reges nihil acceptum populo ferre tenẽtur, ſed deo, à quo poteſtas omnis & imperium, eíq; ſoli rationem ſui reddere muneris & officij.

[6] L. 1. de cõſtit. princ. L. 1. de of. præf. pręt. L. vlt. C. de legib. L. Si quod extraordinariũ. C. de legation. lib. 10.

Sed inquies Cæsarum temporibus senatusconsulta, plebiscita, respōsa prudentum, edicta prætorum & ædiliū pro legibus habita, [7] quanto magis vniuersi populi iussum sacrosanctum esse debet, & vim optimo iure legis obtinere? Nam & Iustinianus imperator, qui populo ferēdæ legis potestatem abrogauit, [8] legum suarum libris magnam prudētum auctoritatem esse voluit, quorum responsa posteris velut oracula sacrauit. Senatusconsulta Macedonianum, Velleianum, Trebellianū, Silanianum, & id genus cætera: Leges Aquilia, falcidia, municipalis, aliæque permultæ: edicta de damno infecto, de publicanis & vectigalibus, de pactis, de procuratorib⁹: interdicta de tabulis exhibendis, ne quid in loco sacro, ne quid in flumine publico, de ripa munienda, de locis & itineribus, aliáque infinita passim in nostris libris obuia, non modò Iustiniani legislatoris, sed & aliorum imperatorum sanctionibus ad posteritatis memoriam peruenêre. Vniuersi populi conditio deterior est, quàm plebis, quàm senatus, quàm prætorum vel ædilium, quàm paucorum sapientum, qui & ipsi appellatione populi continentur? Bellè quidem ista: sed aio Cęsarum temporibus senatusconsulta non à senatu, plebiscita non à plebe, prætorum edicta non

7 L. nō ambigitur. D. de legib. § cōstat. insti. de iur. nat. gent. & ciuil.

8 L. vlt. C. de legib. L. 1. §. hoc autem. C. de vet. iur.

à prætoribus, prudentum responsa non ab iis qui consulebantur, sed ab ipsis Augustis vim & auctoritatem legum accepisse. Nam ita demum firma rataque manebant, si vel consulto, vel non contradicente principe ferebantur. 9 Sed vt olim illa valuerint, hodie certè legum non obtinent vicem. 10 Quid si nec olim valuisse concedamus, nisi certa principis & expressa voluntate firmata? Nam eo iure sub Augusto vixisse Quirites apparet. Si quidem irrita senatus erant decreta, quæ illo absente fiebãt, nisi pòst eius auctoritate sancirentur. Auctoritatem Xiphilinus 11 certam & manifestam principis voluntatem interpretatur, quam vno verbo Græcis efferri posse negat. Sic enim ille, Ἀπόντος δὲ αὐτοῦ ἐβουλεύοντο μὲν, καὶ ἡ γνώμη ἐγράφετο, οὐ μέντοι καὶ τέλος τι ὡς κεκυρωμένη ἐλάμβανεν, ἀλλὰ καὶ αὔκτωρ ἐδεῖνεν ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα αὐτῶν ᾖ. τοιοῦτον γάρ τι ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματος τούτου δηλοῖ. ἑλληνίσαι γὰρ αὐτὸ καθάπαξ ἀδύνατόν ἐστιν. Quin & nostris id moribus receptum est, vt senatus leges & condat & interpretetur, sed quarum promulgationi principis nomen præferatur. Qua ex re intelligi potest, eas sola principis auctoritate niti, sapientum autem hominum iudicio probari.

9 Bald. ad L humanum. C. de legib.

10 Iohann. Faber in verb. prætorum, & in verb. responsa, instit. de iur. nat. gent. & ciuil.

11 In Augusto.

CAPVT II.

SEd iterum insurges, eodem in regno, vt linguarum & idiomatum, sic & legum magnam esse varietatem atq; multiplicem differentiam. At verò si legum potestas omnis penes vnum principem esset, non viueretur alio iure Pictauis, alio Tolossæ: alio apud Armoricos, alio apud Neustrios: alio apud Hispanos, alio apud Belgas, alio apud Insubres: alio apud Laudonienses, alio apud Orcadas, Thulem & Hebridas. Sed cum varietas ista legum sub vno principe toleretur, apparet ab ipsis populis sibi ius impositum, cuius mutādi nullam princeps potestatem habuerit. Videmus enim singulas non modò prouincias, verumetiam vrbes, municipia, vicos, & collegia suis quibusdam institutis regi, non modò vetere consuetudine receptis, sed & nouis, quæ sibi, cum volunt, irrogant: idque iure illis optimo licere doctissimi Romanarum legum interpretes augurātur. [1] Sed eam rem ita verecundè propriis principum ac populi notis atque differentiis moderati sunt, vt nisi quod principi videretur, nihil iuris populo reliquerint. Sed vt & nos cum illis saxū hoc impellamus, alia quadam ratione controuersiam omnem decisum iri censemus, quæ paulum admodum negotij sit exhibitura, modo varietatis huiusce causam & originē exqui-

[1] Bartol. & Paul. de castr. & alij ad L. omnes populi. de iust. & iur.

ramus. Equidem igitur sic statuo, ciuitatum atque prouinciarum alias omnino regibus obnoxias, quæ vel armis subactæ, vel pactione quadam ac lege sic initio in regum verba iurarũt, vt nihil sibi retinuerint iuris, sed eas leges acceperint, quas victori lubêret imponere. Alias autem sic initio in potestatem regum atq; ditionem venisse, vt suis porrò legibus ac institutis nihilo secius vterentur. Quo iure fuerũt omnia ferè municipia, quíque populi saluis se legibus Romano populo dediderunt.[2] Quales Siculos fuisse legimus, apud quos non Romano tantùm iure, sed & suæ cuiúsque ciuitatis legibus agi consueuisse scribit Asconius. Quod genus ciuitates atque prouinciæ, quoniam saluis legibus in regum ditionem concessêre, iis institutis agũt, quibus tum egêre, cum se dederent. Nouum porrò ius sibi constituere non possunt, quod iuri publico, id est, regum sanctionibus aduersetur. Id enim deditionis legibus haud actum est, imo agi non potuit. Pugnant enim ista, leges arbitratu ferre suo, & alieno imperio viuere. Quibus enim id iuris esset, legem rogarent qua se imperio soluerent. Viuunt igitur quædam prouinciæ pristinis auitísque legibus, quibus ante regiæ dominationis iugum vixêre, sed illæ quoniam olim patientia

2 Aul. Gell. lib. 16. ca. 13.

regum magis, quàm auctoritate nitebantur, & diu publicarum tabularũ testimonio caruêre, non tam legum, quàm morum & consuetudinum nomen sortiebantur. Sed multis hodie locis principum auctoritate, iussu atque imperio monimentis publicis ad posteritatem consignatæ, legum municipalium appellatione vigent ac valent, nihil iuri publico derogantes. Neque tamen eam vim ac firmitatem habent, vt à principe mutari non queant, cuius tum in leges, tum in homines potestas nulla ratione definiri potest. Hoc enim diuina differunt ab humanis, quod illa perfectissima sint, ac perpetua stabilitate fulciantur. Humani verò iuris conditio semper in infinitum decurrit, instabilis & infirma, natura quotidie nouas edéte rerum formas, quæ noua legum remedia desiderent. 3 Eóque rebus humanis regalem fortunam præposuit deus, vt leges temporibus accommodet. Siquidem, vt ait Comicus,

Hæc ætas aliam vitam, alios mores postulat.

Quemadmodum igitur desuetudine lex abrogatur, sic & consuetudo lege. 4 Legem voco principis placitum iure suo, non precario regnantis, cuius imperio non modò singularum ciuitatum ac municipiorum iura cõsuetudinésque, verumetiam publicæ leges sunt

3 L. 3 § sed quia diuinæ. C de vet. iur. enucl.

4 L. de quibus. D. de legib. L. 3. §. diuus. de sepul. viol. L. vn. C. de Iust. cod conf. parag. si quæ verò pragm. L. 2. C. quæ sit long. cõs. L. eos. parag. 1. de vsur. auth. nauigia. de furt. authent. omnes pereg. C comm. de success.

obnoxię. Nam quod ad singulas ciuitates attinet, eæ priuatorum loco habentur [5] princeps vniuersi populi personã sustinet. [6] Quò fit, vt nullam sibi legem possint irrogare, nisi quæ principi probetur: aut si rogẽt ea pactionis cuiusdam potius vim, quã legis obtineat. Quod sodalitatibus atque collegiis vsuenire videmus, [7] quibus priuilegio concessum est, vt se suáque certo iure moderentur. [8] At verò priuatorum pactionibus nunquam iuri publico derógatur. [9] Eóque dicimus ciuitatum, collegiorum, corporum, vniuersi denique populi statuta principis auctoritate semper indigere, qua firma ratáq; permaneãt. [10] Quoniam sæpe fit, vt vltra quam iis liceat progrediantur, dum inter se quædam statuunt, quæ pactionibus includi haud quaquam possunt, publico nempe iuri contraria. Sed ne magis regiæ dominationis, quam legum municipalium vindices, aut parum æqui populo videamur, dũ incõsulto principe nihil contra formã publici iuris agi, ferri sustinemus, si qua tamen lex in municipio lõgi temporis vsu recepta sit, quam vel ratio, vel necessitas suaserit introducendam, eam nos, etiamsi scriptis legibus aduersetúr, ratam, stabilem, ac sacrosanctam esse volumus, quasi tanto tempore principis consensu iudicióq;

5 L. bona ciuitat. D. de verb. signif.

6 L. 1. de cõstit. prin.

7 L. vlt. de colleg. illic. L. vlt. C. de legi. L. 2 parag. hoc autẽ C. de vet. iur. enucl.

8 L. 1. D. quod cuiusq. vniuers.

9 L. ius publicum. D. de pact. L. nec ex prætorio. de regul. iur.

10 Bald. ad L. humanum C de leg b. DD. ad cap. cũ accessissẽt. de constitut.

11 L.vlt. C. de testament. L.1. & vlt. quæ sit long. consuet. L.2. L. nō tātum. C. de decur. L. venditor. §. si cō stat. cōm. præd. L. si fine §. lucius. de administ. tutor.

12 L. Antiochensium D. de priuileg. credit. L.1. de decret. decur.

13 Plin. secund. in Epist. ad Traian.

probatam.[11] Eam enim sic accipimus, quasi ea salua municipium initio se principi dediderit. Quod si non semper obseruatam appareret, sed pòst inualuisse consuetudine: nihilominus sequendam arbitramur, quasi principis vel auctoritate confirmatam, vel singulari quodam beneficio ciuitati concessam. Sed ea priuilegij potius, quam legis appellatione censeri debet.[12] Cuiusmodi multa Pōpeius, Sylla, Caius & Augustus Cęsares Asiæ & Bithyniæ ciuitatibus quibusdā indulserunt.[13] Neque tamen his, si quæ olim sodalitatibus atque collegiis, vel etiam prouinciis permissa fuêre, posteriores principes ita putamus adstrictos, vt ea mutare, vt ab iis recedere non queant. Reges enim, vt iam ante dictum à nobis est, non regum, sed regni sunt hęredes, ex quo fit, vt maiorum suorum conuentionibus haud teneantur. Ex quibus apparet omnium non modò legum, verumetiam morū, consuetudinum atque adeo priuilegiorum potestatem omnem in regum manu sitam, eóq; perperam ac temerè, ne dicam ineptè, definitam à te legem, id ius quod populus sciuit, senatorio magistratu rogante. Cum enim de regno instituta sit disputatio, id ius quod principi placet, legem definire debuisti, cui non modò populus, sed & magistratus omnes

omnes obnoxij sunt. Ac proinde principem legibus solutũ esse dicimus, quod ei soli condendarum, ei abolendarũ, ei moderandarũ, legũ onus incũbat. Alioqui summo fraudaretur imperio. Pugnãt enim ista, summũ imperium habere, & alieno Imperio coërceri. Quod quia fieri non potest, nõ tantùm alienis sed & suis legibus principem liberari necesse est. Hoc enim minimè consentaneum est rerum naturæ, vt quis sibi legem dicat,[14] sibi quid imperet, quod ex ipsius arbitratu pendeat atque sententia. Nam quod ait iurisconsultus,[15] nulla promissio, nulla obligatio consistere potest, quæ ex voluntate promittẽtis statum capiat. Nec enim sibi potest quis legẽ dicere, à qua recedere nõ liceat.[16] Si verò princeps suis ipse legibus adstringi non potest, quanto minus tenebitur alienis? Solennis est omnium edictorum & regiarũ constitutionum clausula derogatoria, quam vocant, qua principes non tãtùm suarum legum, sed & à maioribus suis latarum, vim atque potestatem abrogant, quę legi quam valere iubent, aduersari videntur.[17] Reges enim maiorum suorum sanctionibus, nõ magis quàm pactis conuentis, aut contractibus obligantur. Ac nemini cõtrouersum esse puto, quin extincto principe, rescriptorum eius

14 L. ille a quo. §. tẽpestiuum. ad Trebell. L. pe. de arbitr.

15 L. à Titio in fin. de verb. obli.

16 L. si quis in princ. de legat. 3.

17 L forma C. de offi. præf. prætor. orient. & illir. Bald. ad L. I. C. de sum. trin. & ad L. rescrip. C. de prec. imp. off. Alciat. d. cõs. 101. n. 5.

H

omnium, legum, priuilegiorum, atq; diplomatũ nulla ſit auctoritas, niſi ſucceſſoris vel confirmentur edicto atque lege, vel patientia tolerentur.[18] Titus Veſpaſianus, quem amorem ac delicias humani generis appellat Suetonius, ſuperiorum imperatorum placita omnia vno cõfirmauit edicto. Nam inſtituto Tiberij omnes dehinc Cæſares beneficia à ſuperioribus conceſſa principibus aliter rata non habebãt, quam ſi eadem iiſdem & ipſi dediſſent.[19] Carolus quartus imperator Bartolo in eam rem oratori delegato Peruſina priuilegia confirmauit, addita clauſula, quoad ab ipſius ſucceſſoribus reuocarentur. Siquidem nihil Bartolo, nihil Peruſinis gratificari potuiſſet imperator, quod de poſterorum principum commodis aut iure quidquã detraheret.[20] Eóque ſolenni more in Gallia videmus obſeruari, vt nõ modò ſinguli magiſtratus, verumetiã collegia, ciuitates, municipia, decuriæ, ſupremáque Themidis oracula nouo regi principatum ineunti negotiũ faceſſant, vt immunitates, iura, priuilegia, iuriſdictionem, poteſtatem & imperium, quod demortui principis liberalitate atque beneficentia conceſſum habent, ratum ſibi, firmũ ac ſanctũ eſſe iubeat, dato in eam rem, prout occaſio poſtulat, reſcripto vel diplomate.

18 Felin. in cap. ex parte in verb. regulæ. de reſcript. Ancara. conſ. 198. nu. 2.

19 Sueton. in Tito.

20 Bald. ad tit. de pac. conſtaut. in verb. amplius. affl. ict. in tit. quæ ſũt regal. in proam. nu. 61.

Nec tantum in Gallia, ſed & aliàs paſſim, & priſcis etiam hominibus obſeruatum fuiſſe videmus, vt legum latores legibus haud tenerentur. Legimus enim [21] tribunoſ pleb. ad populum tuliſſe, vt Qu. Fabius legibus ſolueretur, quò legem ferre poſſet, qua intra decẽ annos eundem conſulem refici non liceret. Narrat Plutarchus [22] Lacedæmoniorum liberos parcè ac duriter educari ſolitos, atque ab ipſis incunabulis equorum inſtar domari, & ad patriarum legum obedientiam aſſuefieri. Regum tamen liberos natu maximos, ad quos regni ſpes attinebat, hac diſciplinæ ſeueritate ſolutos, arbitratu ſuo victitare, neque hominum, neque legum obnoxios obſequio. Sed hæc parum teſtibus indigent, à quibus ipſe pòſt non admodum videris abhorrere, cum ais nihil intereſſe regémne liberum & ſolutum legibus relinquamus, an ei tribuamus legum iubendarum poteſtatem.

21 Liuius lib. 10 ab vrb. cond.

22 In Ageſilao in princip.

CAPVT 12.

VErùm vt planius intelligas nihil omnino iuris, quod ad legum lationem attinet, in populo reſidere, earúmque ſummam poteſtatẽ in regibus hærere, nonne ſumma legũ eius eſt, cuius eſt imperiũ? Quid enim magis

proprium legis est, quam imperare?[1] Sed cuius tandem est imperium? populíne, vel magistratuũ, an regis? Regis esse vel ex eo licet augurari, quod omnes populi magistrat⁹ vel ductandis exercitibus, vel iuri dicũdo præficiuntur à rege. Popul⁹ verò nec creandi nec abdicãdi magistratus potestatẽ vllã habet.[2] Rex multitudinem regit, an multitudo regẽ? Populus delectum militum habere, copias conscribere, bellum gerere, aut deníque armis vti potest iniussu principis?[3] Licuit vnquam populo fœdera sancire, pacem vel inducias cum hoste?[4] Populus aliquem, quantumuis bene de patria meritum, nobiliũ ordinibus adscribit?[5] Popul⁹ equestri baltheo, populus militiæ cingulo donat? Consule regnorum historias, in quibus hoc solius principis munus esse reperies. Quanquam non inficior Franciscum Galliæ regem conflictu Marigniano cingulum & ensem à Baiardo copiarum præfecto dignatum accipere. Sed eò se demisit præstantissimus heros virtutis amore, quam in illo viro suspiciebat, cum alioqui natus esset eques, nec illi⁹ honoris indigeret. Regis, an populi nomine ius redditur? Apud regem, an apud populum prouocationum causæ discutiuntur? Vtri tandem

1 L. legis virtus. D. l. gib.
2 Lib. 2. feu. tit quæ sint regal. L. 1. D. ad leg. Iul. de ambit.
3 L. 1. C. vt arm. vs. insc. prin. Nouell. de armis. Aufrer in styl. per lam quor. cogn. per. ad reg.
4 DD. ad L. conuẽtionũ. D. de pact. ad cap. 1. de treug. & pac. cap. cum olim de restit. spol.
5 Bart. ad L. 1. C. de dignitat. nu. 6. Al bric. ad L. imperatores in princ. D. de decur. Paul. Cast. ad L. quoti. in fin. C. vbi senat. vel. clariss.

ſupplicatur, vbi quid perperã aut iniquè iudicatum eſt? populóne, an regi? Princeps, an populus ætatis fragilitate lapſos, dolo circũſcriptos, aut eos qui vi, metu, iuſto errore, vel abſentia in captionem inciderunt, in integrũ reſtituit? Populo vectigalia ſoluuntur? [6] Populus tributum imperat? [7] Populi ſunt bona caduca? populi pœnarum mulctarúmque cõpendia? [8] Populi picariarũ reditus & ſalinarum? Vtrius tandem eſſe putas eximere noxę capitis reos, criminum impuritatẽ dare, vitæ, bonis famæque reſtituere? Principis an populi? [9] Vtrius æs, argẽtum, aurum flare, ferire? Hæ propriæ ſunt imperij notæ, hæ ſupremæ ditionis ſymbola, quorũ nihil à quoquam ſine capitali ſcelere, prætérquam à ſolo principe vſurpari poteſt. Tu verò quod imperij maximum eſt adimis regi, ac multitudini legum ſummam aſcribis. Quòd ſi ita eſſet, eóque iure maiores noſtri vixiſſent, & armorum & ærarij ius omne, atque adeo magiſtratuum inſtituendorum, iuríſq; dicendi poteſtatem, ſibi iandudum aliqua lege vindicaſſent. Aut certè rex, armorum & ærarij potitus, cùm cæteris rebus quæ ſummi ſunt imperij triumpharet, populariũ legum vincula ferre non potuiſſet, ac tantam poteſtatem multitudinis arbitrio cöercéri.

6 L. ex præſtatione. D. de vectig. tit. quæ ſunt regal. in feud.

7 L. 1. C. vectig. nou. impon.

8 L. inter publica, d. de verb. ſig.

9 L. 1. § vlt. de quæſt. L. relegat. de pœn. L. acta. §. de appellanda L. iudex. L. paulus. de re. iudic. L. 1. parag. an autem de poſtul. L. 1. C. de ſẽt. paſſ. Apuleius lib. 10. de aſin. aur. & lib. 5. flor.

CAPVT 13.

AT quid abſurdius dici poteſt, quam iuris dicendi regem, legum ferẽdarum auctorẽ eſſe populũ? Nihil, opinor, niſi fortè illud quod pòſt ſubiicis, legibus inter ſe pugnãtibus, aut non ſatis perſpicuè cauentibus, non regem, nõ populũ interpretem adhibendũ, ſed iudices, aut fori cõſultos, & quod regi negas hominibus inferiorũ ordinũ permittis, plærúmq; non tam veri, quam litigandi ſtudioſis. Sed vide quã ridiculus es. Pugnãt verba legis cum ſententia latoris, aliud ille vult, aliud verba ſonant, qui verborum interpres erit? Nõ is qui protulit? Alij mea ſentẽtia notior eſt, quã mihi? Cur igitur alium meæ voluntatis interpretem quæris? Populũ legumlatorem inſtituiſti, quẽ earum interpretatione ſpolias, cùm eam facultatem forẽſium rerum peritis adiudicas. Non attẽdis legis interpretationẽ legis vim obtinere? [1] Suæ ſentẽtię interpres eſt iudex, [2] cur igitur alius interpres legis, alius auctor adſciſcitur? Si populi non eſt leges interpretari, falſò legẽ definiuiſti ius illud quod populus ſciuit. Eius enim interpretãdæ legis poteſtas eſt, cuius eſt condendæ. [3] Quo fit vt cùm ſolum regẽ legumlatorem agnoſcamus, nec iudicum admittamus, nec populi, nec ſenatus interpre-

pag. 34.

1 L. vlt. C. de legib. Clement. c. vni. §. ex mo ordo de verb. ſign. Bart. ad L. 1. C. de legib.

2 L. 1. §. vlt. de præt. ſtipul.

3 L. cum de nouo. & D. L. vlt. C. de legi. DD. ad L. 1. cod. ſpecul. tit. de arbitr. §. ſeptimo. panor. ad cap. 1. de conſtit. nu. 14. 15. 16.

tationem,nisi regis auctoritate sancitã.Nam id ciuilis scientiæ præceptis edocti sumus, quod & omnium cõsensu regnorum in vitæ ratione probatum esse videmus, vt si quid emergat ambigui, quod certam interpretationẽ desideret,id per iudices ad principem referatur, & augusta enodetur auctoritate, cui soli leges & condere,& interpretari concessum est. 4 Rectius ænigmata legum soluet priuatus homuncio,quam is quem solum legislatorem esse voluit numinis prouidentia? Sed tu propter ea quæ iam olim secuta sunt incommoda,regi facultatẽ hanc inuides. Nã in decemuiratu legem tulerat Appius Claudius æquissimã, vt in liberali causa vindiciæ secundum libertatẽ darẽtur. At eam legem interpretando fecit inutilẽ. Interpretationẽ vocas euidentẽ legis euersionẽ & manifestã iniuriam? Perspicua legis verba nullum dubitandi locum reliquerant, sed Appius æstu libidinis insaniẽs,cõtrà quàm lege iusserat,à Virginio filiæ vindicias abdixit: quas cũ secundum libertatẽ dici oportuisset, secundũ eum qui in seruitutẽ suppositus ab eo petierat,pronunciauit,& malitiosè legem,non,vt tibi videtur,interpretando,sed euertẽdo,fas nefas,ius iniuriam miscere nõ dubitauit. 5 Ac nihilo magis ad rem pertinẽt ea quæ sequũ-

4 D. L. vlt. & L. 2. § si quid verò C. de vet. iur. enucl.

pag. 35.

5 L. 2. parag initiũ. D. de orig. iur.

tur factorum exempla, quibus pontificem Romanũ ſceleratè ac perfidè, ne dicam impiè, calumniaris. Nec enim Henricum Lucemburgium ille veneno ſuſtulit, nec ſacrilegum illud facinus & impium interpretatione ſiniſtra legis euangelicæ commiſſum fuiſſe, præter veſtræ factionis damnata capita, quiſquam aſſeuerauerit. Noſtrorum enim hominum, quos improbi ſycophantæ glorioſo papiſtarum vocabulo traducitis, neutiquam id ſceleris patronũ inuenit vllum, qui lege factum excuſaret. Quod de Pipino refers in Childerici locũ ſubrogato, nec id quidem Romani põtificis iudicio magis, quam nobilitatis Gallicæ precibus & optione factum norunt omnes, qui Gallicarum rerum
pag. 80. monumenta perlegerunt. Quin & ipſe poſt huius facti populum auctorem laudas, ac iure feciſſe contendis, quod nunc parum tibi cõſentiens, odio pontificis, iniquiſſimè criminaris. Quid verò ſi populo minus annuẽte pontifex Galliæ ſceptra Pipino regenda commiſiſſet? Nihil cuiquam feciſſet iniuriæ, cum regis abdicãdi iuſtiſſima cauſa ſubeſſet
6 põtifici,[6] quę populo nulla vnquã eſſerri po
Can. alius teſt. Sed Ferdinandus Arragonius pontificis
15. q. 6. interdicto Nauarri ditionẽ occupauit. Quid
6. tum? Ecquid enim aliud iuris ea re pontifex

vſurpauit, niſi quod Chriſtianis hominibus ſolenne ſemper ac vſitatum fuit? Quid hoc eſt noui, cùm vel Ambroſio referente, veteri iure donata legamus à ſacerdotibus imperia? Epiſt. 33. Teſtis Saul, teſtis Dauid, teſtis Ieſu, Hazael, & alii iudæorum, Iſraëlitarum, & Samariæ reges. Cur igitur damnas in pontifice, quod in recentis ſectæ veſtræ miniſtellis probas? Quotidiana ſunt exempla, magno ſanctorum hominum, ac de religione réque publica rectè ſentientium, damno probata. Nam illi ſimulatque ſacris ſuis interdixerunt, continuò bonis interdicti manus iniiciuntur, ac ni ſolum vertat, vel fame, vel corporis cruciatu perit. Tu ligandi, tu ſoluendi poteſtatem, quam vocant, impij apoſtatis concedis, quam Eccleſiæ principi, quã Petri legitimo ſucceſſori negas. Ac ne mendacio tibi hoc à me impoſitum aut confictũ Pag. 101 conquerare, audi tuam ipſe ſentẽtiam, quam in vltimo penè dialogi veſtibulo protuliſti.

Ad rem autem quantum intereſt, an extra ciuitatem Chriſtianam pellaris, an igni & aqua tibi interdicatur? Magiſtratibus enim omnibus aduerſus eos, qui facere imperata recuſant, hoc grauiſsimum eſt decretum, vt & illud Eccleſiaſticorum. Vtriuſque autem imperij ſpreti pœna mors eſt: ſed alter, corporis, alter totius hominis interitum

denunciat. Igitur ecclesia (quæ multo leuiora crimina morte puniēda censet) quem viuum è cœtu bonorum expellit, mortuum in cœtum cacodæmonum relegat, non eum morte dignum existimabit? At verbis tuis inquies hoc iuris ecclesiæ permitti, non hominibus: nos verò sacrorum legū interpretationem vni papæ concedere. Falsum hoc & impium. Nec enim Christianorū ille pater in terris vnquam sibi potestatem hanc arrogauit, nec quidquam in religione statuit, quod non fuerit prius in augusto Christianorum hominum cœtu, vel si mauis, ecclesia, definitū. Sed ne calumniis immoremur, legē scire aueo, cuius peruersa interpretatione Romanus pontifex effecit, vt filius in patrem, ciues in regē arma impia sumpserint. Sed non te pudet arma nobis obiectare, vnicum vestri euangelii præsidium?

Quis cœlum terris non misceat, & mare cœlo,
Cùm fur displiceat Verri, homicida Miloni,
Clodius accuset mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres?

Quod scelus vestræ sectæ propriū est, id pōtifici tribuitis. Pontifex in Hispani regis interitum filii gladium exacuit? Pontifex, an Caluinus id parricidii filio persuasit? Pontifex in necem matris filium, vnius anni puellum armauit? Pontifex principem suum antequam

nasceretur, vnà cum patre, cum matre iugulandum curauit? Pontificis auctoritate tyrannus scotiæ regnum inuasit? matrem principis exilio, patrem incendio, proximum quemque vel gladio, vel veneno sustulit? Pontifex vrbes & arces Scotiæ munitissimas Anglo diruendas præbuit? centuratis in nostrum exitium hostibus Scotiæ, regnum prodidit? Hosti supplicum vitam auro vendidit? Nobilium ædes incendit, plebem spoliauit, sacrum principis patrimonium, ac regiam gazam diripuit, focis & aris bellum intulit, maiorum sepulcra violauit, numinis sacraria deprædatus est, omnia monumenta vetustatis aboleuit, Pontifex harum tragædiarum auctor fuit, quarum incendio quod reliquum est orbis Christiani tot annis penè cõflagrauit: Pontifex harum coniurationum architectus est, quibus Scoti, Galli, Flandri quotidie cõflictamur: An non ista omnia, multóque maiora, Caluini scholę tribuenda sunt: Cuius tota propago semper.

Contẽptrix superûm, sæuæque auidißima cædis,
Et violenta fuit: scires è sanguine natam.

Hisne cœpit initiis Christiana religio, quibus vos terrarum orbem afflixistis: Pacificus ille rex dei domũ extruxit lapidibus dolatis atque perfectis,[7] in qua nec malleorum [7] Reg. lib. 3. Cap. 6.

nec securium ictus auditi sunt. Id autem pacis, id patientiæ symbolum erat, non ferro, non armis, sed malorum tolerantia, sanctitate & innocentia vitæ ecclesiam Christi coalescere. Id instituto vitę suę docuit ipse Christus, verbis imperauit, morte sanxit. Quod apostoli, prophetę, martyres, sanctissimi pontifices, sacerdotésque nostri, ducis imperatorisque sui vestigia secuti, constantissimè retinuerunt qui ne capitalibus quidem inimicis vnquam imprecati sunt, nedum legitimos principes, ac iudicio dei constitutos ferro ignéque persequerentur. Sed cùm ob oculos eculei, cruces, vnci, & tunica illa alimentis ignium illita & intexta versarentur; cum flagris cæderentur ad necem, truncarentur membris, serra dissecarentur, flammis arderent, viui diffinderentur, tyrannorum & carnificum sanguinarios spiritus modestia sua retundebant, veniã illis ac pacem à deo precati. His nostra religio cœpit auspiciis: vos cum Absalone seditioso ac perdito adolescente religionis specie rebellionem & perfidiam adumbratis, regna captatis, iustis regibus fugam & interitum, parentibus necem & exitium, patriæ ruinam & extrema quæque meditamini. Christus pedum puluerem excuti iubet aduersus eam ciuitatem, quæ discipulis suis ne-

garet acceſſum:vos malitioſa legis huius interpretatione,tormentario puluere ciuitates euertitis,quæ perpetuo ſacramento iuſtis dominis,ac regibus obligatæ, veſtra detrectant imperia.publicæ pacis & tranquillitatis inimica,furoris genio nunquam non turbarum materiam ſuggerente.Quò fit,vt non modò pacem & otium, ſed ne bellum quidem vnquam niſi nefarium & impium appetatis, ac dum terrenis inhiatis imperiis,parum admodum cœleſtia moremini. Ne nobis igitur ſeditionum ac tumultuum cauſas imputate,ne veſtris nos criminibus vrgete. Teſtes ſunt tot regnorum in orbe Chriſtiano ruinæ,per uerſa cœleſtium oraculorum interpretatione,non per Romanum pontificem in maiorum ſuorum poſſeſſionibus hærentem,ac veteris tuentem patrimonii fines, ſed per vos noua per vim & inaudita molientes,excitata incendia,quæ pii principes vitæ fortunarúmque omnium periculo reſtinguere conati,nihil porrò multorum annorum iactura profecerunt.

Cap. 14.

SED non vacat hiſce rebus enarrandis diutius immorari,ad ſe reuocant tuæ calumniæ,quibus Chriſtianorum illum parentem

dó castos esse, verumetiam continẽtes episcopos, quorum curę tot hominum salus incumbit. Incontinentiam autem arguunt iteratæ nuptię. Negat igitur Paulus humanæ salutis procurationem iis esse committendam, qui ad secunda vota conuolarunt. Quæ sentẽtia vel ex eo colligi potest, quod ait in ecclesiæ ministerium eas seligi viduas debere, quæ vnius viri fuerint vxores. 5 Vtraque nobis interpretatio placet, sed illa prior dogmatica videtur, & moribus accõmodata, hæc etiam verbis apostoli consentanea. Vtraque tamẽ ad menten auctoris propius accedit, vtráque Christiani persona dignior est, quam antistitis illa vestri, qui superioris vitæ maculis infamis, effœtus senio, libidine fractus, cum tamẽ alteris nuptiis diem dixisset, adhuc vetere scabie consuetáque lue pruriens, Iudæorum πολυγαμίαν apostoli sentẽtia dãnari pronunciauit. Vetari enim ne quis Christianorũ cœtui pręficiatur episcopus, qui binis eodem tẽpore votis implicetur. Quod si ita res habet, frustra episcopi meminit, cùm ea Christianorum vulgo non minus quã episcopo denegetur. Nec enim id citra flagitii notã, aut adulterii nobis euaderet. Nec certè Paulo sacerdotũ officia describẽti negotiũ facessere debebat, quod satis supérq; profanis legib⁹ erat inter-

Hieron. ad cap. 1. epist. ad Titum. August. de bon. coniug. cap. 18. Chrysost. hom. 2. ad Titum.

5. ad Timoth. 5.

dictum.[6] Vos tamen publicis miniſtrorum veſtrorum comitiis, vt incontinentiæ præſulis veſtri, ac effrænatæ libidini ſatisfaceretis, hanc ſanctiſſimi viri mentem atque ſententiam eſſe voluiſtis, ne quis bina ſponſalia, bináſve nuptias eodem tempore conſtitutas haberet: licêre porrò tot vxores ſubrogatione, quot libêret in demortuarum vicem aſciſcere. Quod ordinis veſtri decretum in Knoxii gratiam audio ſenatus etiam auctoritate firmatum, quòd ea res ornamento futura eſſe recens natæ religioni videbatur, & eccleſiæ nuper apud vos inſtitutæ, ſi maiorum gentium puella patriarchæ veſtro, quamuis impuro ganconi, deſponderetur. At quam male feriatus erat ſenatus, ſi in illo regno tot vocantibus ad ſe negotiis, tempore perſonáque abuſus eſt ſua, procurando viliſſimi apoſtatæ ſilicernio? Equidem adduci facile non poſſum, vt mihi perſuadeam id actum in ſenatu, aut tot primæ notæ viros in id flagitii fuiſſe prolapſuros, vt infimi ordinis homuncioni lenocinium facere viderentur. Sed vt res habet, impoſitum eſt apoſtolo, cui eam ſententiam affinxiſtis, vt antiſtes ille veſter religionis ſecurus, alteris nuptiis impune veneri litaret. Cuius exemplum ſecuti inferiorum ordinum miniſtelli, quarta quintá-

6 L. 1. ad fin. D. de his qui not. in fans. L. 2. C. de inceſt. nupt. L. cum C. ad leg. Iul. de adult.

quintáque, aut iis etiam vlteriora vota non abhorrent. Quæ cum ita ſint, qua nunc fronte nobis inſultatis? Quid tam turpiter à nobis excogitatum eſt, vt inuerſo ſacrarũ literarum ſenſu ac detorto, flagitiis noſtris patrocinium extundamus? Nã quæ hucuſque protuliſti, nihil ad rẽ faciũt: ac multo minus illa quæ ſequuntur. Nã quòd Iulium eo nomine tertiũ ais ſimiæ ſuæ cuſtodem, hominẽ propè nequiorẽ beſtia nequiſſima, collegã ſibi in ſa cerdotio cooptaſſe, nõ modò factũ eſſe, verumetiam legum noſtrarum interpretatione fieri potuiſſe nego. Quod ita clarum eſt orbi terrarum, vt huius calumniæ refutandæ moleſtia liberemur. Quin & id quod pòſt adfers de ſacerdotũ ſpuriis in eccleſiaſtica patrũ ſuorũ munera in fraudẽ legis inuadẽtibus, noſtrę diſciplinæ ſeueritatẽ arguit, qui quantũ in nobis eſt, fucũ legibus fieri vetamus. Quę verò ipſe per ſacerdotes in diſciplinæ fraudem excogitata cõminiſceris, non interpretatione legum, ſed abuſu fiunt. Quę cùm iudicibus innoteſcũt, non tam à vobis accuratè notãtur, quàm à nobis odio iuſtiſſimo ſeuerè vindicantur. Sed nunc non erat his locus,

amphora cœpit
Inſtitui, currente rota cur vrceus exit?

De iure regni apud Scotos tibi propoſita

erat omnis oratio,quorſum igitur nũc pontificię nobis obtruduntur leges? Noſtras enim audire aueo,ſi quid regũ interpretatione per peram ac ſiniſtrè factũ eſt,aut aliorſum malitioſè traductũ, quam regni iura patiuntur. Iſtius rei nullum planè verbũ,ſed cacangeliſtas veſtros imitari maluiſti, qui vbi propter inopiam,non argumenti,ſed doctrinæ, præſcriptã horam eximere dicendo nequeunt, in Romani pontificis auctoritatem, & ſacerdotum noſtrorum abuſus,in Hamiliones, in Scotiæ reginam,in Guiſios,in Galliarum,aut Hiſpaniæ regem,aut quem occaſio tulerit,in Chriſtianorũ principũ aliquẽ ſtrenuè debacchantur. Neque enim aliter hæc conſtant ſacra,quæ niſi conuitiis peragantur,& diris imprecationibus, Lindiorum inſtar pollui viderẽtur. Quid verò contumeliis in pontificem tuis effeciſti? Non eſſe principis legũ interpretationem? Alium eſſe legum latorem, aliũ interpretẽ? Minimè verò. Nã id tu probatum volebas,qui vtrãque principi facultatẽ hanc inuides,& latorẽ legum populũ, cauſarũ patronos interpretes admittis. Quòd ex iis quæ adducti ſunt incõmodis minimè conſequitur. Quanto rectius noſtri, qui vtriúſque rei ſummam poteſtatem regi tribuunt? Id enim naturæ, id omnium gentium inſtitutis,

id diuinis humanísq; legibus consentaneum est, vt legibus stabiliatur imperium, non multitudinis, quam parêre, quam subesse principi, sed principis, quem imperare, quem præesse populo iusserunt. Atqui si condere leges solius est imperantis, solius erit eas interpretari. Quę quoniam ex iis quæ dicta sunt, satis supérque probata nobis arbitramur, ad proximum dialogi tui caput, in quo de tyrannis agitur, accedemus, si prius paucula discusserimus, omissa consulto, ne suo loco refutata, susceptæ disputationis cursum, interrumperent.

Cap. 15.

AC PRIMVM quidem occurrit illud, quod ais, vereri te, nisi suffragiis electũ regẽ habeamus, ne legitimũ vllũ habituri simus. Legẽ more tuo populi rogationẽ intelligis, legitima regna, quæ rogato populo & annuẽte deferũtur. Quasi verò legitima nõ sint quæ bello parãtur. Et tamen Romanorũ imperium legitimũ vocas, quod vi & armis quæsitũ fuit. Bella, seruitutes, captiuitates, manumissiones nulla lege constare putas?[1] Atqui non modo gentium iure constituta sunt ista, verumetiam numinis auctoritate recepta.

pag. 17.

pag. 19.

1. L. ex hoc iure. D. de iu. & iur.

2. Omnis victoria, inquit Christianorum ille
August. de ciuit. dei. lib. 19. cap. 5. magister, [a] diuino iudicio victos humiliat.
Quid verò, quòd regnorum quædam dono data sunt, quædã testamento legata, quædam forte, quædã dolis & insidiis, quædam hac, quædam illa ratione primùm cõparata, dein de vel populi consensu, vel longissimi temporis exceptione stabilita? Ista omnia minus legitima pronunciaueris, qui tyrannorum genus quoddã etiã legitimũ dicere non erubescis? Sed nõ vacat hæc prolixiore disputatione refellere, quæ cùm nota sunt omnibus, tũ
pag. 21.
etiã à nobis, quantum occasio tulit, superius agitata. Quod sequitur pluſculum difficultatis habet. *Non multum referre putas, rex, dux, imperator, an consul vocetur, qui præsit, modo illud teneatur; eũ æquitatis tuẽdæ causa in magistratu esse collocatũ. Imperiũ enim modo legitimũ sit, nõ esse quod de nomine eius contendamus. Nã & quem nos Venetorũ ducem vocamus, eũ nihil aliud esse quã regem legitimum, & consules primos non modò regũ insignia, sed imperium etiã retinuisse. Id modo interfuisse, quod nõ vnus sed duo præerãt, quod etiam in perpetuis Lacedæmoniorum regibus fieri solitum non ignoramus, qui non in perpetuũ, sed in annum creabantur.* Egregiè verò ista, nisi rerũpubl. formas omnes cõfunderent. Nihil statuis inter Scotiæ regem, Venetorũ ducem,

&c annuos Lacedæmoniorũ reges, aut Romanorũ coſſ. diſcriminis? Scotiæ rex merũ ac sũmũ habet in ſuos imperiũ: in ſuo regno, vt & reges cæteri, μοναρχίαν obtinet, nemini par, nemini ſecundus, nõ modo ſingulis ſuperior verum & vniuerſis, [3] Supremã ac ſolidã ſine prouocatione poteſtatem habet, nemini niſi ſuperis obnoxius. Nam ea conditio regnorũ eſt omniũ, vt poteſtatis huius atque ditionis vltimæ nulla particula diuidi queat.[4], Ex quibus intelligi poteſt, Venetorum duces, Romanorum coſſ. ac Lacedæmoniorum reges, quos vocas, non tã nominibus ab eorũ, quos noſtri reges appellant, excellentia & dignitate, quam re ipſa fuiſſe diuerſos. Nam quod ad Venetos attinet, non alio quam ipſorum teſtimonio nitemur, eorum duces magno procerum concilio ſubeſſe, [5] nec ſuo nutu rempubl. ſed alieno gerere: adeo vero ditionis omnis expertes eſſe, vt neque præhẽſionem, neque vocationem habeant, infimorum magiſtratuum inſignia. Cùm verò vel in publicis ordinum comitiis de republ. ſtatuendum eſt, vel de priuatis alicuius collegii rationib⁹ ſententia dicenda, nihilo plus habent ſuffragii, quam cæteri ciues, nullam ſententiæ prærogatiuam, niſi quod vmbella, tubis argẽteis, ſella aurea, aureo puluino præ cæteris emi-

3. Bald. ad L. exẽplo in fin. C. de probat ad L. precib. C. de impub. & al. ſubſtit L. ſancimus. C. de donat. & in cap. cũ veniſſent de eo qui mitt. in poſſ. zaſſ. conſ. 15. nu. 50.

4. Bald. ad L. ſi plures. C. de condit. in ſert. ad authent. hoc amplius. de fidei con. & authent habita. ne fil. pro pat.

5. Cõtaren.

nentes,primi ſuffragia ferēt. Lacedemoniis inane regum nomen erat,qui tātum abeſt vt regnarent,vt iiſdem legibus quibus cæteri ſe natores agerent,ephoris inferiores.Quod ap paret ex eo,quod reges ephoris,regib' ephori non aſſurgerēt. [6] Hi enim rerum omnium ad ſe cognitione reuocata,quid in quaquere facto opus erat,quibus annis educēdæ copiæ forent,quo tempore velites, quo equitatus, quo grauis armatura,quo peditum acies promouendæ, atque earum rerum omnium mo dum regi præſcribebant.Iidem vt criminandi regis anſam arriperent,[7] nono quoque anno ſilente nocte de cœlo ſeruabant,& ſi ſtellam aliquā ſcintillantem, aut ex vna cœli regione in aliam declinantē animaduertiſſent, regē in vincula coniiciebant, quod in deos eum aliquid impiè moliri ſidera portēderēt. Eóque vel abire magiſtratu cogebant, vel in carcere detinebant,quoad Apollinis oraculo id quid erat oſtenti procuratum eſſe renūtiaretur.His accedit,quod ſi rex vocatus ab ephoris, vni atque alteri iuſſioni minus paruiſſet,tertium edictum peremptorium erat, cui niſi morem gereret, imperio cogi poterat,contumacia fraudi futura.Ecquam igitur in Laconum regibus illis tuis maieſtatis regiæ notam obſeruaſti? Qui tantum aberant

6. Plutarch. in præcep polit. & in apoph. Lacon.

7. Plutarch. in Cleom. & Alexād ab Alexan dr.lib.9. cap.24.

à summa regni procuratione, vt alieno arbi-
tratu ac libidine regerentur. Romanorũ pri-
mis illis coss. maior aliquanto potestas erat, 8.
qui, vt ait Liuius, [8] omnia regni insignia te- lib. 2. ab
nuere, id modò cautum est, ne si ambo fasces vrb. cond.
haberent duplicatus terror videretur. Eorum in princ.
cognitionem summam Fabius appellat,[9] qui
non modò prætoris sententiam rescindere, 9.
ac ius illud quod honorariũ dicebatur, euer- lib. 3. inst.
tere poterãt, verumetiã prætori iurisdictio-
nem abrogare.[10] Hos Marc. Tullius in sua re 10.
publ. regio imperio esse iubet,[11] quanquam Valer. lib
Romanæ nulla, si lictores exceperis, regii im- 7. cap. 7.
perii nota valuêre. Nam ipsi legum vinculis 11. lib. 3. de
obnoxii, nullam iniussu populi necfigere, nec legib.
refigere poterant, nec bellum inferre, nec pa-
cem, nec inducias sancire, nec magistratum
illum creare, nec rem à se iudicatam retracta
re, nec crimina remittere, nec damnatos li-
berare, nec irrogatam augere pœnam, nec
minuere, nec cõmeatũ exulibus dare, nec fa-
mę restituere, nec ærario, nec vectigalib' ma- 12.
num admouere, nec quidquam aliud vel face L. præfe-
re, vel faciendũ imperare, quod in regiæ do- ct. de mi-
minationis argumentũ adduci queat. Quæ re nor. L. di-
gibus omnia, multóq; maiora supremæ ditio ui. de
nis iure cõpetunt.[12] Verùm augustus ille ma pœn. L. 4.
gistratus, quem tu regem legitimum vocas L. ad be-
stias. codẽ L. solet. de offic. pro-

conf. L. a-cta. parag. amplianda. de re iudic. (quod reuerẽtiæ, quod obſequii ſuperiori imperio debiti teſtimonium erat) agens cum populo, ſtabat ſubmiſſis faſcibus, populus ſedebat: atque à tribuno plebis in carcerẽ obtorta gula detrudi poterat. Quod à M. Druſo tribunitiæ poteſtatis iure factitatum eſſe legimus, qui L. Philippum conſ. quia ſe in cõcione populi dicẽtem interpellaſſet, non per viatorẽ, ſed per clientem ſuum, adeo violẽter in
13 Valer. lib. 9. cap 5. vincula præcipitem egit, vt multus è naribus eius cruor perfunderetur.[13] Quid verò coſſ. tuis erat imperii? qui non modò capitali ſupplicio punire, ſed ne verberibus quidem nec
14. L. 2. parag exactis de orig. iur. obedientem & noxium ciuem coërcere potuerũt, nec iudicare, nec ſtatuere quidquam, quod non irritũ populi prouocatione redderetur.[14] Nã per populum multæ pœnæ certa
15. Cicer. lib. 3. de legib tio erat.[15] Quantum igitur aberãt à regia poteſtate: quantum ab imperio mero: Id enim
16. L. 3. D. de iuriſd. an. iud. iuriſconſulti definiunt [16] gladii poteſtatẽ ad animaduertendũ in facinoroſos. Illi verò nõ modo gladio, ſed ne ſecuribus quidẽ ſuis, aut faſcibus vti, niſi populo iubẽte potuerunt. Apud nos autem quammulti magiſtratus inueniuntur, qui nec rege, nec populo rogato, qui ſine prouocatione, gladii poteſtatem exercent: hos tu legitimos reges appellabis: minimè verò: quia nihil proprium habent, ſed

mandato nituntur imperio. Quod quia mã-datum eſt, merum eſſe non poteſt. [17] Hoc e-nim ſolis competit regibus, quorum iſti ſe mancipia profitentur. Nam in ſolis monar-chis poteſtas ſumma reſidet, per quã ea quæ iuriſdictionis maximæ ſunt explicantur. [18] Quis enim ſani cerebri dixerit, alibi ſummã fortunam, alibi ſummam poteſtatem inue-niri? Et tamẽ hoc quidquid eſt imperij, quod regali beneficio magiſtratibus delegatũ eſt, id eſt, à domino ſeruis indultũ, infinitis par-tibus & Venetorum ducum, & coſſ. Roma-norum, & Lacedæmoniorum regum ditio-nem excedit. Ne nunc igitur regum nomi-nibus abutitor, ne legitimos reges appella-to, quos ius gentium, quos nationum cõſen-ſus, quos regnorum leges indignos regum vocabulo cenſuerunt. Alioqui ſi auguſtum hoc nomen, & diuinæ maieſtatis titulo pro-ximum, magiſtratibus omnibus communi-cando profanaueris, reuulſo ciuilis ſcientiæ fundamento, nihil reliqui feceris, quod in-ter paucorum dominationem, rempubl. & regnum intereſſe queat. Sed tu legitimum nullum cenſes imperium, niſi populare, cæ-tera enim eſſe non æquitatis tuendæ, ſed vo-luptatis, eóq; populi magiſtratus regum ap-pellatione dignaris. Quaſi verò multitudinis

17 L.1.§.qui mandatã & L.3.D. de offic. eius. cui mand. eſt iuriſdict. Alciat. lib.2.parad.cap.6.

18 Oldrad. ad L.3. de iuriſdict.; om. iud. ſpecul. in tit. de iuriſdict.

imperiũ verbo, non re, differat à monarchia: quasi non fuerit apud Romanos sub regibus & coss. apud Lacedæmonios sub regibus & ephoris, apud Venetos sub regibus & paucis optimatibus, imperandi ratio diuersa. Plato, Xenophon, Aristoteles, cęteríque politicæ disciplinæ gnari, cùm res genere dissimiles agnoscerent, propriis ista nominibus distinguenda censuerunt. Cum igitur nominum hanc contentionem vocas, non minus
pag. 26. absurdus es, quam in eo quod Paulò pòst egregiè tibi conclusum putas, *reges in iis quæ in prouisione futuri temporis posita sunt prudentiores in consilium aduocare, ac proinde in iis summam sibi non arrogare potestatem, vt nec in iis quæ coniecturis colliguntur, testibus conuincuntur, qualia sunt cædis, adulterij, veneficij crimina. Nam ea causidiorum ingeniis excutiuntur, eruuntur solertia, ac ferè iudicum sententiis permittuntur.* Non vides quã ista rectè consequuntur? Quid si puer Andreapoli in sancti seruatoris auditorio, vel Leonardi, cui prefectus es, sic ridiculè ratiocinatere? Prudentiorũ consilio rex legem sancit, nihil igitur ipse in sancienda lege potestatis habet. Criminum cognitionẽ iudicib9 permittit, se igitur ipse imperio spoliat. Nescis ea quæ prudentum consilio statuuntur, non ipsorum, sed regis auctoritate vim

obtinere. Nescis ea quæ mandantur iudicibus, mandantis imperio definiri? Quid quod magistratuum edicta, sententiæ iudicum, & curiarum placita, regum nomen præ se ferunt, eóq; nituntur? Quid, quod procerum, quid, quod prudentiorum haud expectato consilio rex legem sancire potest?[19] Qua ex re intelligi potest, nihil esse illis imperij, præsertim meri. Hoc enim in solo rege subsistit, nec mandata iurisdictione transire potest.[20] Quid verò quod nec iuris quidem dicendi potestas ipsorum propria est, sed eius qui mandauit iurisdictione funguntur?[21] Hæc vltra tuam crepidam sunt, qui de regnorum iure disputas, cùm ista politiæ rudimenta minimè didiceris. Sed vtinam admonitus à nobis, ac velut ista contumelia prouocatus, iuri des operam, vt veritate victus errorem tuum agnoscas, vbi artis nostræ principia, vbi hæc quæ modò retulim⁹ prima, vera, certa perceperis axiomata. Quod Seruio Sulpitio vsuuenisse legimus, qui cùm Quint. Mutium Scæuolam respondentem de iure parũ intellexisset,[22] illéque dixisset, turpe esse viro patritio & nobili ius in quo versaretur ignorare, hac velut cõtumelia tactus Seruius, tantum iurisprudentiæ studij cõtulit, vt omnium iurisconsultorum eloquẽtissimus, elo-

19 Iohan. Faber. in verb. alia autem instit. de iur. nat. gent. & ciuil.

20 L. 1 & 3. D. de offi. eius cui mand. est iurisd.

21 D. L. 1. §. vlt. Bald. in cap. cũ vicesimũ. in fin. col. 1. vers. quæro quæ ætas. de offic. deleg. Alciat lib. 2. paradox. cap. 6.

22 L. 2. §. post hos. D. de orig. iur.

quentium iurisconsultissimus euaserit. Tu si minus hanc facultatem assequi potes, id vetante libitina,& pollinctoribus octogenariũ caput exigentibus, quod Seruius huius artis ignarus faciebat, idem tibi faciundum consulo: peritos in consilium adhibendos, doctorum sententiam exquirendam, in sapientum iudiciis acquiescendum. Ille de tigno immittendo, de rusticorum fortè, vel vrbanorum prædiorum iure, Scæuolæ negotium faciebat, qua in re si quid peccati fuisset, id modò præstare cogeretur, quãti ea res esset, imo culpam facile deprecari potuisset. Tu verò nec rerum istarum gnarus, nec prudentiorum auctoritate fretus, de mutatione legum ac imperij sententiam tuam ex periculo recitasti. Quid si verbo duntaxat præ te tulisses ea, quæ libris publicè cõsignata monumenta tuæ temeritatis ad posteritatem transmittenda curas? Quid si ne verbo quidem euulgasses, sed animo tantùm & cogitatione complexus esses? Nihil tibi, ne quid grauius dicam, maiori fraudi esse posset, ad minuendam doctrinæ famã, quæ de te mortalium sermonibus increbruit. Ecquis enim præ cæteris eximiè doctum putet eum, qui tam turpiter hallucinetur? qui tam male cohærentia ratiocinando connectat? qui tam

manifestè falsa perperam asserat? Nam vt illa superiora parum aptè conclusa, sic istud falsò tibi affirmatum aio, cum in ciuitatibus noua flagitia, velut vlcerum genera, quotidie pro- Pag. 27.
ueniant, *nihil hic posse legislatorem, qui leges ad præsentia & præterita accommodat.* falsum hoc & ineptum. Nec enim ad præsentia, nec ad præterita leges accommodantur, sed in futurum cauent.[23] Diserta sunt imperatorum 23 L. 7. C. de leg.
verba, quos ipse pòst etiam atque etiam ma- pag. 92.
gnificè laudas, leges & constitutiones futuris formā negotiis dare, nec ad præterita facta reuocari. Verùm equidem ex animo tibi hoc quidquid erroris est condono, quod iratus ad scribēdum accesseris. Est enim hoc viris minimè malis insitum vt (quod Epicuræis familiare fuisse narrat Mar. Cicero)[24] 24 Lib. 1. de
admodum irascantur.[25] Sed intereà, legib.

Impedit ira animum ne possit cernere verum. 25 Aristot.

Condono & illud quod pòst ais, durum & in proble.
inexorabilē esse debere nihilo minus bonū sect. 3. quæst. 2.
regem, quàm bonam legem. Quod non mo- pag. 31.
dò rationi, sed etiam vtilitati publicæ refragatur. Cum enim summum ius summa sit iniuria; legem rex non aliter ac Lesbiam regulam, ad æquitatem inflectere debet, ac non modò verbis, sed ne sententiæ quidem legis stare, cùm personæ, rei, temporis, aut loci ra-

tio recedendum ab ea suadet, aut aliud iuri, aliud æquitati consentaneum. Ac eo cōsilio Romani propter vtilitatem publicam adiuuandi, supplendi, corrigendi iuris ciuilis gratia magistratum honorarium sibi præfecerunt.[26] Tu verò qui nihil personis, nihil temporibus concedendum putas, nec regē exorari, nec legem mutari finis, humanarum rerum conditionem ignorare videris, quæ nō modò perpetuum quidquam, sed ne diuturnum quidem esse patiuntur. Leges enim si suppleri, si iuuari, si corrigi, si flecti, si mutari, non possent, frustrà de legumlatore, frustra de regis, frustrà de populi potestate dialog' hic tibi fuisset institutus. Tot enim legibus vetere memoria latis, hodie nec populo, nec regi nouarum promulgandarum facultas vlla suppeteret. Nulla vnquam lex antiquari, nulla aboleri potuisset, sed viuerent adhuc maiorum instituta nobis, apud posteros etiā nostros ęuo sempiterno fruitura. Vobis verò quorū conatus omnes ad legū mutationem, ad regiæ dignitatis interitum, ad reipublicæ ruinā nouis quotidie decretis aspirāt, certissima pestis, debitum audaciæ præmiū, & rebellionis vltor gladius ceruicibus imminēs, impune tot turbas esse neutiquā pateretur.

26 L. ius autē de iust. & iur.

CAPVT 16.

HIs vtcumque de regum poteſtate & imperio delibatis, quę in altera libri tui parte de tyranno diſputantur facile negotium fuerit expugnare. Quod ad nominis ἔτυμον attinet, equidem Iohannem Auratum, virũ non modo Græcarum literarum, ſed & omnis antiquitatis ſcientia pręſtantiſſimum auctorem laudare non dubitabo. Qui cũ Vlyſsis errores ex Homero nobis in regia Pariſiorum ſchola interpretaretur, tyrãni vocabulum ἀπὸ τῶν τύρσεων deductum videri exiſtimauit, quod in turribus tyranni degerent, ac vi partum imperium munitiſſimis artium propugnaculis aſſererent. Nam tyrannum Græcis appellatũ video, qui citra populi cõſenſum in libera ciuitate dominũ ageret: aut qui poteſtate par cæteris ciuibus, vi ſummã rerum ad ſe pertraheret. Quod nomen initio minime crudelitatis aut ſuperbiæ dominationis erat, ſed honoris. Nam & Plato datis ad Dionyſiũ literis, hac cum perſona ſalutat, Πλάτων Διονυσίῳ τυράννῳ Συρακουσῶν εὖ πράττειν. Quin & ipſe cum reſcribit, hoc ſe titulo cõmẽdat, Διονύσιος τύραννος Πλάτωνι. Bonis enim principibus atq; ſapiẽtibus, nec imperãtibꝰ niſi iuſta & æqua iſtud nominis tributũ fuiſſe videmus. Argumento eſſe poteſt illud Euripidis, Ἀνδρὸς δ᾽ ὑπὸ ἐσθλοῦ καὶ τυραννεῖσθαι καλὸν

id eſt, Bono viro, etiam tyranno ſubeſſe pulcrum eſt. Pittacus & Periander, quos inter ſeptem Græciæ ſapientes vetus fama commemorat, hanc honoris præfationem haud refugerunt, ille Mitylenæorum, hic Corinthiorum libertate ſubacta. Quin & Dionyſius ille, de quo loquimur, imperij moderatione, iuſtitia, fide, virtute plæroſque ſuperauit, quos iuſtis regum titulis ſimplex & ſeuera nobilitauit antiquitas. Sed quia populariũ iniuria quæſitum erat imperium, veteres id à cæteris imperij generibus proprio nomine
pag. 50. diſtinguendũ eſſe putauerunt. Quod igitur ais, *Tyrannos & Græcis & Latinis vocatos fuiſſe, penes quos erat libera omnium rerum poteſtas, nullis legum vinculis adſtricta, aut iudicum cognitionibus obnoxia*, nihil ad rem facit, cùm & reges eadẽ poteſtate definias; ac nihil inter regẽ & ty-
pag. 20. rannũ aliud diſcriminis ſtatuas, niſi quod tyrannorum, quam regum nomen fuerit antiquius. Quod falſum eſſe nemo non ignorat, quamuis mediocriter in hiſtoriarum lectione verſatus. Salluſtius enim in veſtibulo cõiurationis Catilinariæ de regibus loquens, in terris, inquit, id nomẽ imperij primum fuit. Nec illud omnino verum eſſe conſtat; Græcorum Æſymnetas, & Romanorum Dictatores legitimos fuiſſe tyrannos, cùm tyrannis

nis merum fuerit imperium, & pleniſſima rerum omnium poteſtas nullo neque tempore neque modo definita. Illis verò delegatum erat imperium in aliquot annos, mẽſes, aut dies. Igitur ſumma rerum in populo delegante reſidebat, quod eius ea natura ſit, vt mandari non poſſit, quod ſatis ſuperque iam antè nobis explicatum eſt. Sed hoc erratum equidem tibi lubẽter ignouerim, quẽ in Ariſtotele viri πολιτικώτατοι iuſtiſſimè repræhẽderunt.[1] Illud verò tibi facile non cõceſſero, tyrannis ſucceſſiſſe reges, nomine blandiore, & mitiore imperio. Conſtat enim tyrãnorum quorundam mitius fuiſſe, quam multorum regum imperium.[2] Teſtes erunt multi Siculorum tyranni, qui ſapientiſſimè rempubl. geſſerunt, imo iuſtiſſimè regnarũt, ſi cum Tarquinio illo contendantur, qui tam perditè res Romanorum adminiſtrauit. Neque tamen hic tyranni, nec illi regum nomẽ adepti ſunt. Neque minore poteſtate Romanis hic, quam illi Siculis imperarunt. Tyrannum igitur priſcis mortalibus non imperij gerendi, nec adeptæ poteſtatis, ſed adipiſcẽdæ ratio faciebat. Nam qui libertate par cæteris, vi, dolo malo, occultis fraudibus & obſidiis ſibi reipubl. partes omnes arrogabat, qui in libera ciuitate ſolus vtramque paginã

[1] Lib. 3 polit. cap. 10.

[2] Plutar. in Timoleõte & Dione.

K

arbitratu ſuo faciebat, etiamſi religioſiſſimè iuſtiſſimèq; perſonam publicã ſuſtineret, nec vllam pœnitendę dominationis anſam ciuibus relinqueret, eum tamen tyrãni vocabulo nominabant. Quod cùm initio non tam iniuriæ quam honoris eſſet, progreſſu temporis odioſum, infame, deteſtandum euaſit. Cum enim homines maximis ingeniis præditi, ſibi ſuiſque ſtabilire vellent imperium, ſummæque fortunæ ſummam inuidiam comitem eſſe non ignorarent, periculoſam in pares dominationem, paucos amicos, inimicos omnes, quib' vel res eſſet, vel ſpes bona, illorum augendis opibus hos vel morte, vel exilio multandos, nec aliter imperij ſe vitæque ſecuros vnquam fore animo proponerent, quoniam ciues ſuſpectos habebant oppreſſa libertate, peregrinos corporis ſui cuſtodes adhibere cogebantur, peregrina vrbibus & arcibus præſidia imponere, iis alendis noua ſtipendia exigere, noua tributa imperare, virginum, matronarũ, parentum iuxtà ac liberorum abuti pudicitia, non modò ſuæ, ſed & militum ſuorum explendæ libidini. Quæ res effecit, vt & legitimi reges cum abuti perſona publica cœpiſſent, & in iſtam barbariem degenerarent, odioſo tyrannorum vocabulo traducerentur, καταχρηστικῶς

id quidē & impropriè, imperij gerēdi ratione duntaxat, ſed tyrānidis cauſa minus obſeruata. Quæ te res in errorem pertraxit, vt cùm iure tyrannos occidi ſcriptum legas, eo nomine reges cōtineri putes iuſto flagitioſè, barbarè, crudeliter abutentes imperio. *Eos tu graui ſententia deo & hominibus habēdos inimicos pronūcias, ac in luporū alióve noxiorū animalū genere, potius quā hominū, habendos. Quæ qui alit, & ſibi perniciē alit, & aliis: qui occidit, non ſibi modò, ſed publicè vniuerſis prodeſt. Quod ſi tibi legē ferre licêret, iuberes (quod Romani in mōſtris procurandis facere ſolebāt) id genus hominū in ſolas terras deportari, aut in alto procul à conſpectu terræ demergi, ne contagio etiam mortuorū hominibus officeret: interfectoribus autē præmia decerni nō ab vniuerſo tantū populo, ſed etiā à ſingulis. Quemadmodū vulgo fieri ſolet iis qui lupos aut vrſos occiderūt, aut catulos eorū deprehenderūt. Neque enim ſi quod huiuſcemodi monſtrū naſceretur, etiamſi vocē humanam funderet, faciémq; hominis cæterarúmq; partiū ſimilitudines habeat, tibi cū eo ſocietatē eſſe crederes, ac nihilo magis hominē appellandum, quam ſatyros, ſimias, aut vrſos, quamlibet vultu, geſtu, & ſermone hominem mentiretur.* Egregia verò ſentētia, ac Stoico viro digniſſima, niſi perturbati & offenſi neſcio quid animi præ ſe ferret. Non audiſti eos qui reipubl. præſunt legū ſimiles eſſe de-

pag. 56.

bere, quæ ad puniendum non iracundia, sed æquitate ducuntur? [3] Dissimulare non potes odium in principem cõceptum, ac tam altis radicibus in pectore defixum, vt in filij quoque redundet caput. Excutiamus enim allegoriam illam tuam, nec verba, sed mentem atque sententiam dicentis enodemus. Non tãtùm iis qui lupos & vrsos, sed & iis qui eorum catulos interficiunt præmia decerni iubes. Lupos & vrsos tyrannos vocas, eorum igitur catulos tyrãnorum liberos intelligis. Nec te legis huius auctorem accuso. Erat enim ea priscis mortalibus solemnis & vsitata, vt cum parentibus liberi quoque tollerẽtur. Notus est ille tibi militum iocus occiso Maximino, ex pessimo genere ne catulũ quidem habendum. Quo dicto filium quoque patri victimam addiderunt. Cùm igitur matrem tyrannidis insimules, ac lupi instar aut vrsi tractandam cures, quidni de filio idem statuendum censeas? Sed hæc in spurij gratiam disputabãtur, qui per id temporis Scotiæ regnum occupabat, cum tu ista commẽtarere. Illum enim qui dolo malo, qui vi armata, qui procerum cędibus, ciuium sanguine, principum exilio, diuinis & humanis legibus conculcatis tyrannidem inuaserat, tyrannorum eximis numero, ac iniuria cæsum

[3] Cicer. lib. 1. offic.

Sext. aurel. Victorin. epit.

autumas, principes autem numinis auctoritate constitutos, patriæ legibus receptos, iure omnium gentium regnantes, iusta & æqua præcipientes, infami tyrannorum appellatione sugillas. Quæ res non obscurè, nec tacitè loquitur, quod tu pudore magis aut supplicij metu, quam patriæ studio tectum & occultum cupis: & animo magis obsequi te, quam veritati demonstrat. Sed vt filio bene consultum velis, cui nunc perduelles omnes adulamini, ac blanda regis appellatione redemptum parricidium, redẽptum maiestatis læsę crimen esse putatis, matris causam agamus, quam vos patriis legibus in ordinem coactam impudenter asseritis. Quamquam hîc, si penitius rem intueamur, nec matris, nec filij, sed regum omnium causa disceptatur. Nam si vobis contradicentibus digitum exerant, tyrannidis arguuntur, proscribuntur, exulant, aris atq; focis excluduntur abiiciuntur in profluentem, veneno pereunt, ardent incendio, ferro mactantur. Tu verò percussoribus etiam præmia decerni iubes, haud secus ac vulgo fieri solet iis, qui lupos, aut vrsos, eorúmve catulos occiderunt. Popularis reipubl. præcipua lex erat,[4] *Priuilegia ne irroganto: de capite ciuis nisi per maximum comitiatum, ollósque quos censores in partibus populi*

[4] Cicer. lib. 3. de leg. & Demosthen. in orat. κατ' Ἀριστοκράτ.

locassint, ne ferunto. Tu indicta causa regem à singulis interfici iubes, ac interfectoribus ab vniuerso populo præmia decerni. Vilissimi cerdonis, scrutarij, baiuli, lenonis imo carnificis potiorem causam esse vis in democratia, quam in monarchia regis. In illa Romanorum & Atheniensium adhæres legi, ac cẽturiata comitia requiris, vt de ciuis capite cognoscatur: in hac priuilegia pateris in necem principis irrogari. Quid enim sceleris admiserat optima princeps, quid sponsus regius deliquerat, cum inconsulto senatu populoque Scoto pauculi perduelles ad lacũ Leuinum collocatis insidiis, inter Perthum & Reginæ fretum, quod vocant, vtrũq; si non iugulare, certè perpetuo carceri mãcipare decreuistis? Cuius noxiæ reus erat is, quem hodie callido commento regem veneramini, vt eum matris aluo latentem abortu perderetis? Quò enim aliò nefanda cædes in conspectu grauidæ matris admissa, vim & iniuriam deprecantis? Quò aliò verbera intentata, scloppi ænei, gladij pugiones admoti prægnantis vtero? Quo aliò post patratum parricidium violenta matris custodia? ferro tollere poteratis, sed nondum excogitata verisimili mortis causa, populi tumultum verebamini. Non animus vobis, sed occasio dee-

rat, numine vindicem tot ſcelerũ nobis futurum è cruentis veſtris manibus eripiente. Quid tam grauiter à puerulo vixdum nato peccatũ fuit, vt eũ materno regno fraudaretis? Nam eò matris accuſatio, eò conflatum coniugij crimẽ, eò miniſtrorũ veſtrorum ad populum inſanæ conciones, eò libri de regum electione ſcripti pertinebãt. Iuris & æqui ſpecie ſpuriũ legitimi principis loco regnare volebatis: diuinæ leges & humanæ vetabant, legitimo principi ſtatus controuerſiam faciebatis. Nam eò crimine, quod emẽtiti eſtis, animus erat vobis matrem vnà filiámq; regno ſpoliare, vt eò veſtræ factionis ſpurium intruderetis. Tacebo cætera quibus infantuli crepũdia perfidè ſugillabatis. Miſſa faciã ſecreta colloquia veſtra, præteribo rumores in vulgus immani temeritate ſparſos,

Quorum animus meminiſſe horret, luctúque refugit.

Sed vt illa vera fuerint omnia, nec parentes modò, ſed & filius adhuc vagiens in cunis tyrannum egerit, cuius ea de re cognitio eſt? A vobis in numerum vllo iure cogi potuerunt? Tibi quidem id videtur, qui non modò huius opinionis auctorẽ vllum, ſed ne probabilem quidem coniecturam habes, eóque facilius ſingularum quæ à te proferuntur rationum examinatione refelletur.

CAPVT 17.

pag. 58.

1 L.1.de cõstit.princ. L.2.§ nouissimè. de orig. iur. L.1.§. cũ enim. C.de vet. iur.enucl. L.ex imperfect.c. de testa. L.1.D.de off.præf. præt. §. sed quod principi. instit.de iur. nat. gent. & ciuil.

2 Lib.34.

IN primis autem plurimum tibi negotij facessit lex regia, qua iurisconsulti affirmant omnẽ populi potestatẽ ita in principes trãsmissam, vt eorum placita pro legibus haberi debeant. Tu si rerum Scoticarũ intelligentia valeres, huius legis aciẽ vno verbo facilè retunderes, quòd Romanis ea lata fuerit, non Scotis, qui suis viuunt institutis, nullo vnquã æuo Romanis obnoxij. Quod quoniam tibi non venit in mẽtem, verborum ambagibus eludis argumenti vim quã fugere non potes. Ne iurisconsultis quidẽ expeditum ais qualis illa fuerit lex, quãdo, à quo, quibus verbis lata. Equidẽ tibi vix, ac ne vix quidẽ, assentior. Quanquam enim amissa iurisconsultorum monumenta legis auctorem nobis minimè prodiderunt, eius tamen vim atq; sententiam legum quas habemus rapsodiæ luculẽter expediunt.[1] Nam Vlpianus libro institutionũ primo, *Quod principi placuit, inquit, legis habet vigorem, vt pote cùm lege regia quæ de imperio eius lata est, populus ei & in eum omne suũ imperium & potestatem conferat. Quodcunque igitur imperator per epistolam & subscriptionem statuit, vel cognoscens decreuit, vel de plano interlocutus est, vel edicto præcepit, legem esse cõstat.* Titus[2] Liuius legẽ hanc simul cum ipsa vrbe natam

esse dicit, sed ex hoc Vlpiani loco aliisque per multis, euincunt doctissimi viri sub Augusto repetitam, copiosiúsque ac subtilius perscrip tam,[3] atque inde porro aliis deinceps impe- 3.
ratoribus principatum ineuntibus recitari so Strabo. lib. vlt.
litam. Sed non est in eo posita fortuna Græciæ: vna fuerit lex, quæ perpetua sanctione Cæsaribus imperium firmaret, an verò singu lis nouam potestatem adeptis noua ferretur, nihil ad nos, modo constet non solum Scotos, sed & Romanos gentium dominos principem legibus ac populi potestate solutum habuisse, ne quis in posterum ex Aristotelica politia nobis insultet. Tu verò negas eam Romanis regibus vnquam potestatē fuisse, quip pe à quibus populum appellare licebat. Falle ris verò Buchanane. Stultum est, inquit Vl- 4.
pian.[4] illud admonere, à principe appellare L.1.à quibus appell. non
fas non esse, cum ipse sit qui prouocetur. Nē
verò ad Hostilium recurras, & (quod vnicum lic.
famosorum huiuscemodi libellorum auctoribus argumentum esse video) factum illud singulare nobis obtrudas, sic habeto. Tullus Hostilius rex legem horrendi carminis dicta uit duumuiris,[5] ex qua Horatio perduellio- 5.
nem iudicarent, sed ita vt ei liceret, si iudicio Tit. Liu.
vinceretur, cum duumuiris populi prouoca- lib. 1. vrb.
tione certare. Nouo quidē id Hostilius & re- cond.

gibus inuſitato fecit exemplo, ne vel auctor eſſet ſubuertendi iudicij, ſi ſontē abſoluiſſet: vel inuidiā vſqueadeo triſtis ingrataque ſententiæ ad populum ſubiret, ſi iure cōdemnaſſet. Cùm enim fortiſſimum virum, & libertatis patriæ vindicem, elapſum vitæ periculo cum ingente gloria, fortunę iniuria captū, & ignominioſæ condēnationis grauiore pericu-
6. lib. 5. antiq. Rom. lo circumuentum eſſe videret, poſt longā deliberationem, vt Dionyſius ait,[6] optimum factu viſum eſt, eam cognitionem ad populum referre, non quòd ea re populum ſua poteſtate vel ſuperiorem, vel parem agnoſceret, qui lege regia faſces principi ſubmiſerat, ſed vt vel iniuriæ, ſi nocentē liberaret, vel, ſi condēnaret ingrati notā animi, atque popularē inuidiam à capite ſuo amoliretur. Nam alioqui conſtat ſatis Romanorum reges omnium litium iudicia, omnium criminum cognitionē
7. Dionyſ. Halicar. lib. 4. T. Liuius. lib. 1. ad ſe reuocare ſolitos,[7] ac primum omnium Seruium Tullium (qui propterea dimidium de regia poteſtate detraxiſſe dicitur) ſibi maieſtatis modò crimina reſeruaſſe, priuatarum perſonarū quæſtionibus ad alios iudices delegatis. Quid, quod ipſe Hoſtilius populi iudicio nō ſtetit? Nā de religione ſollicitus, ne diras ſceleris vltrices ab auctore parricidii in ſuam familiam auerteret, abſolutum populi

ſententia iuuenem hoſtili more ſub iugum miſit. His adde, quod ea populi cognitio propria non erat, ſed mandata, idque vel ex ipſa horrendi carminis lege quiuis auguretur. Ea ſic habebat. *Duumuiri perduellionem iudicanto: ſi a duumuiris prouocarit, prouocatione certato ſi vincent, caput obnubito, infœlici arbori reſte ſuſpendito: verberato vel intra pomœrium, vel extra pomœrium.* Quod ſi non propria, ſed mandata populi cognitio erat, potuiſſet Horatius lata ſententia regem appellare, qui mādauerat. Nec enim ea re merum à ſe rex tranſtulerat imperium, quippe qui iudicii formulam ipſe populo dictauerat, ſi duumuiri viciſſent, atque adeo ſentētiā ipſe iā lege pronunciauerat. S*i vincēt*, inquit, *caput obnubito, reſte ſuſpendito, verberato.* Vides à rege haud aliter iſta populo dictata, quā poſteris ſæculis à prætore iudicii formula recuperatoribus, priuatis hominib⁹, præſcribi ſolebat. Cùm autē à dictatoribus appellare populū minimè omniū liceret, [8] ecquis à regibus prouocationē admiſerit, quorum poteſtas ſacroſancta ſemper habita fuit, & dictatorum poteſtate ſuperior? Sed vſque adeo tibi lex hæc regia diſplicet, vt in eius odiū Iuſtinianū optimum imperatorum omnium calūnieris, eo ſolo nomine, quod eā legem ſuis adſcripſerit, grauique teſtimonio

8. Liuius, lib. 2. vrb. cond. Dionyſ. Halicar. lib. 5. Cicer. lib. 3. de legib.

comprobarit. Ingratæ crudelitatis in Bellisarium arguis. Aliud nihil est quod in eo crimineris? Cur non papistam, cur non idolorum, cur non mortuorum hominum cultorem appellas? Is enim Romanum pontificem sacerdotum omnium principem, & Christianorum patrem agnoscit: & Romanam ecclesiam omnium sanctarum ecclesiarum caput appellat,[9] litanias ac publicas supplicationes deo sine cruce fieri vetat.[10] Id enim redemptionis humanę signum Christianis gloriæ, vobis idolomaniæ tribuitur, vt & beatorum cœlitum appellatio, quam religiosissim' imperator salutarem esse putauit: quippe qui sanctæ virginis & dei genitricis Mariæ precibus apud deũ nititur, vt quod minus est reipubl. suæ per ipsum restituatur.[11] Eum igitur harum rerum insimulare debuisti, vt magnã apud tuæ farinæ cacangelistas, & nouos Plutonis apostolos, gratiam inires, ac non falsi criminis in Bellisarium meminisse, aut Tribonianum adulationis ac nequitiæ damnare, quem legem hanc tulisse putas, & cò adduci facilè potuisse, vt principi quoque pessimò gratificaretur. Si quidẽ veri speciem ista præ se ferrent aliquam, si solus iurisconsultorum Tribonianus, solus imperatorum Iustinianus legis regiæ mẽtionem iniecisset. De qua no-

9. L. reddentes. C. de summ. trinit. & fide cathol.

10. Authent. sed nouo. C. de Episc. & cler.

11. L. 1. C. de offic. præfec. præt. Afric.

bis hæc dicta ſint,tibi vel diſſimulata,vel minus intellecta.

Cap. 18.

SED redeamus ad noſtros principes, ad quos ſuffragiis regnum ais,non hæreditate peruenire. *Principes enim nobis ob virtutis opinionem delectos qui cæteris imperarent, populíque ſummam poteſtatem fuiſſe regum & creandorum & in ordinem redigendorum, vſque ad Kennethum tertium, qui primus regnum in ſua familia ſtabiliuit.* Reuoluamus hoc ſaxum quamuis ſuperiore diſputatione ſatis à nobis ſupérque verſatum. Ferunt noſtrarum rerum hiſtoriæ Ferguſium accitum ex Hibernia fatale marmor aduexiſſe,cathedræ forma,cui moris erat priſci Scotorum reges inaugurandos inſidere. Quæ cum eo venêre copiæ,non tanquã auxilium laturæ,ſed perpetuas in Scotia ſedes & tabulas habituræ,ſuarúmque rerum cõſtitutionem facturæ, vxores ſecũ paruóſque liberos cũ fortunis omnibus attulêre. Quod me valde mouet, vt credã regnum Ferguſio pactione delatum antequam patria diſcederet,aut in Scotiæ ſolo pedem figeret. Populus enim cum duorum potentiſſimorum hoſtium, Britannorum & Pictorum armis im- pag. 60.

parem se videret, nec aliunde quã ab Hibernis, gentilibus suis, auxilii spem vllam expectaret, non tã sponte iudicióque suo, nec tam virtutis opinione, quã vrgente status publici necessitate, se suáque Fergusio submisit. Nec modò peregrinũ hominem regnare passus est, verumetiam ei liberísque perpetuum spopondit obsequium.[1] Quod solemni sacramẽto, conceptis verbis, ac diris execrationibus sanciuit, se liberósque suos in vltimam vsque sobolem huius voti reos, nullo vnquam sæculo præter Fergusium, aut Fergusiani sanguinis regem admissuros. Hæc Scotis regia lex est, qua certò cõstat adẽptum populo suffragii ius, nec tabella regnũ, sed lege deferri: nec quidquam ea in re multitudini restare potestatis, cùm agnationis iure sanguini regio debeatur. Ac nescio certe si ex omni hominum memoria princeps vllus fuerit, qui cũ nostro de generis antiquitate certare queat. Nã ab hoc Fergusio, qui ante Christũ natum anno trecentesimo trigesimo rei Scoticæ gubernacula suscepit, Maria regina, mater illustrissimi principis nostri, distat in directo stẽmate, siue linea, quã vocant, gradu quinquagesimo septimo. Nec ex eo tẽpore (si Nathalocum Argathelum, & Donaldum tertium Hebridanũ tyrannum, & spurios quosdam exceperis,

1. Hect. Boeth. lib. 1.

qui regnum male partum breui tenuerunt) quiſquã præter Ferguſii liberos Scotis imperauit. Quæ res eo maiorem admirationẽ habet, quòd nulla gens tot tantíſque bellorum motibus agitata fuerit, ſiue domeſticas ſeditiones intueare, quæ plurimæ maximæque fuerunt, ſiue bella cũ Pictis, Britannis, Romanis, Danis, Noruegis, & Anglis geſta, quibus interdũ vſque ad internecionẽ propè alterutrius partis dimicatũ eſſe videmus. Quod ſi regnum hoc populi ſuffragiis cõmiſſum fuiſſet, fieri nulla ratione potuiſſet, vt tot ſæculis in vna Ferguſii gente perduraret. Alterum legis regię caput erat poſt Ferguſii mortem in iuriſiurandi fraudem excogitatum, *ne pueri regnarent*. Cùm enim ille relictis liberis deceſſiſſet, qui per ætatem habenas reipub. tenere non poſſent, in procerum comitiis decretum fuit, *vt filio demortui regis impubere, proximus agnatus ætatis integræ, populi cum regno tutelã ſuſciperet, quoad viueret ſumma rerum potiretur, eo mortuo, regnum ad regiã ſobolẽ ſine controuerſia rediret*. At ne hęc quidẽ lex ſuffragia tuetur, quæ legitimæ regum ſucceſſioni etiam atque etiam cauet. Sed inquies Fiduciarium illũ regẽ populi iudicio nominari. In quibus tandem rerum noſtrarum commentariis id obſeruaſti? Equidem inter proceres extincto rege grauiſſimas fuiſſe cõtentiones animad-

uium Tullium perfidiæ dãnemus, qui tutelæ gerendæ ſimulatione Tarquinii Priſci liberos, ſeu mauis nepotes, hæreditario regno ſubmouit, ad annalium noſtrorum fidem recurramus, in quibus tragędiarum plena ſunt omnia, quas poſterior iſta lex violata ſacramenti religione in hominum vitam inuexit. Nepotes auunculis, patrui nepotibus funeſtas inſidias ſtruxêre, patrueles inter ſe letali bello commiſſi, regum ac principum horrenda parricidia perpetrata, cædibus ac ſacrilegiis omnia completa. Ex quibus maximæ rerum mutationes deleta propè regum ſobole, & illuſtriſſimarum familiarum conſecutæ ſunt ruinæ. Vixdum lata lex erat, cùm maior natu Ferguſii liberorum patruo regi capitalia molitus eſt: eóque tandem ſublato, ipſe necis auctor in exilio periit. Reuther Nothatum patruum ſuum tyrannicè regnantem Douali conſilio peremit. Ferchardus Reutheri bellum intulit Scotis iuxtà Pictíſque fatale. Si quidem eo Gethus Pictorum rex occubuit, ac cęſis vtriuſque populi ducibus, ex infinita Scotorum Pictorúmque multitudine octingenti modò ſuperfuêre, cæteris ea pugna ad internecionem deletis. Britones occaſione freti vtrumque regnum milite vacuum occupant, & quod reliquum erat plebis indigna

ſeruitute premunt. Hæc nouæ legis initio nostram gentem infortunia tenuerunt, quid ſi cætera commemorem? Kennethus tot malorum impatiems (quanquam fortaſſe non magis regno, quam ſuæ ſoboli ea re conſultũ volebat) legem tot tragædiarũ cauſam abrogauit, liberiſque paternũ regnum aſſeruit, renouato ſacramento quo ſe maiores noſtri Ferguſianis obſtrinxerant. Eo violenter extincto, nihil antiquum iuſiurandum, nihil nouæ ſanctiones profuerunt, Conſtantino primùm, deinde etiam Grimo regnum occupante. Tandem inter hunc & Macolmũ pace firmata, legibus additum eſt,[3] vt regium nomẽ in Kennethi familia perſeueraret, eius caput cum fortunis ſacrum foret, ac læſę maieſtatis obnoxium crimini, qui legis per Kennethum antiquatæ memoriam populo refricaret. Idẽ Macolmo regnum ineunte repetitũ, ac omnium ordinum ſolemni ſacramento cautum, haud temerè pòſt à quoquam violatum eſſe videmus. Demus igitur tibi ante Kennethũ tertium populi ſuffragiis precario regnatum, & (quod falſo falſius eſſe rerum Scoticarum monimenta loquuntur) ſed quoniam ita tibi videtur (vtinam hac tãtùm hæreſi laborares) demus, inquam, quod probare non potes, tabellaria lege aliqua populo regis eligendi ius

3. Hect. Boeth. hiſtor Scot. lib. 11.

proditũ,quid eſt, quod ante ſexcentos plus minus annos ſolemnibus comitiis abrogatã, nunc tandem reſtitui velis?Odio dirumperis ſupereſſe nobis hoc quidquid eſt regiæ ſtirpis:ferre non poteſt animus inuitis furiis tot ſæculorum interuallo viuere valere Ferguſii ſobolem:nulla tibi poteſt eſſe iucunda lucis vſura, cum furoris genio minus ſatisfaciat, cui ſe Caluini ſchola deuouit. Maiores noſtri maieſtatis pœna teneri iuſſerunt eum, qui legis per Kẽnethum abolitę memoriam renouaret. Nihil hac cõminatione moueris? Sed vana ſint hæc omnia, largiamur tibi plura quam petas, maiora quã ſperes:fingamus ad Roberti primi tempora tabellam populo permiſſam,nec generi,ſed multitudinis optioni regnum deferri ſolitum,non tum ſaltem euanuit,cùm Scotica nobilitas,cùm populus vniuerſus in Angli verba iurauit? Robertus Scotiæ rex deſtitutus à ſuis,per omnia ferarum luſtra profugus, modò in hoc, modò in illo ſpecu non magis Angli regis,quam Scoticæ multitudinis metu latens,inædia,ſiti,frigore cõfectus,plærumque ſolus, plærumque vno vel altero comite lętus,baccis arborum, herbarúmq; radicibus,victu ferino vitã ęgre tolerans,meliorẽ fati cõditionẽ expectabat. Quid intereà iuris erat Scotis? qui ſuperbæ

dominationis iugo pressi commouere se non audebant, fidem & obsequium Anglo iuraue rant, Anglorũ mancipia, legibus Anglicis ac ritibus initiata, Scotici nominis oblita viuebant, omnibus magistratuum insignibus, libertatis pristinæ monimentis, ac ipso denique fatali marmore in Angliam asportato. Robertus paucorum amicorum opera, iusto bello superbos fregit Anglorum spiritus, ac vbi non minus Scoto, quam Anglo debellãdo sudasset, illud obtinuit imperii, quod quia suum erat, optimo iure transmisit ad suos. Ex eo tempore Brusianis hæreditario iure, non suffragio, regni gubernacula cesserũt, nec po pulus vllam in creando rege sibi potestatẽ arrogauit. Qui si ante id temporis regis creãdi iure aliquo niti potuisset, Brusii Balliolíque de regno cõtentiones, quarũ incẽdio res Sco tica penè cõflagrauit, auctoritate sua cõpescuisset, nec Edoardi Angli arbitrio dirimendas vnquã permisisset. Quæ cum ita sint, pate re nunc Brusii sobolem iure suo, nõ alieno re gnare, nec illi tua lege ius adimito, quod maiorum proprium fuit: nec populo regni ius tribuito, quod ipsius esse nunquam potuit: quod ipsius olim fuit, id amisit: quod si ipsius esset, eo in perniciẽ suam abutatur. Nã si huiusmodi potestatis aliquid in illa multorum

capitum bellua resideret, cum ei præsens conditio semper molesta sit, quotidiana principum abdicatione status imperii vacillaret, ac nihil cuiquam in vita certum & exploratum esse pateretur instabilis insolentia. Hodie deferretur vni regnũ, cras alteri, prout quisque vel pretio corruptus, vel spe falsus, animo vel in hunc propenderet, vel ab illo alienaretur. Quò fieret, vt breui quotidianis seditionibus omnia pessumirent, ac tam diu suspensæ omnibus vitę rationes haberentur: quoad oppresso populo res ad vni' rediret arbitriũ, qui eam in sua gente hæreditario iure posteris stabiliret. Populus Atheniẽsis ex quo sub regibus esse desiit, sub quibus ætatem egit auream, nihil in imperio stabile retinuit, nullũ genus dominationis diuturnũ esse tulit: sed cùm tædio præsentium noua quotidie molíretur, tandẽ anarchia periit. Cęcropis, Erichthei, Thesei, Codridarum salutaria moderatè passus imperia, sub Pisistratis tyrannidẽ expertus, eã quadraginta virorum aristocratia mutauit. Pòst paulò tantæ multitudinis fastidio, decemuiris se commisit. Sed nec his contentus, cùm ad extremum triginta sibi tyrannos imposuisset, orta confusione sine magistratibus egit. ⁴ Hoc enim popularis est incõstantiæ, vt libẽtius audita visis laudemus, ⁵

4. AElian. lib. 15. var. hist.

5 Velleius patercul. lib. 1.

præsentia odio, præterita veneratione prose-
6. Terent. in And. quamur, & quod ait comic⁹, [6] nostri nosmet
pœniteat, nec in vlla vitæ conditione diu ac-
7. Appian. lib. 1. bell. ciuil. quiescamus. At longè clarius exemplum est
reipubl. Romanæ, quam post exactos reges
perpetuis seditionibus agitatã fuisse cognoui
mus, nisi quibusdam interuallis, quibus cessa-
runt intẽperiæ, cùm vnius imperio regere-
tur.[7] Nam de magistratuum electione, de le-
gibus ferendis, de agrorũ diuisione, de nouis
tabulis *S.P.Q.R.* dissidẽte, vagãtibus sicariis
& modo hoc, modo illo procerũ in comitio,
in foro, in tẽplo cadẽte, & cũ mutuis iniuriis
crescẽte legũ & iuris cõtemptu, ac malo in in
finitũ prorũpente, tandem exortæ sunt in rẽ-
publ. validæ coniurationes, nũc exulibus aut
iudicio damnatis res nouas molientibus; nũc
contendẽtibus inter se tam domi, quam mi-
litiæ proceribus de rerũ administratione: nũc
factiosis hominibus ad dominationẽ aspiran
tibus, aduersariorũ tollendorũ prætextu pa-
triæ bellum inferebatur: omnia cædibus, om
nia ciuium sanguine redundabãt, quoad Syl-
la per vim rerum potito, paulisper cessatum
est à seditionibus, vnius imperio præsentibus
malis remedium adferente. Is simulatque na
turæ concessit, restituta plebi libertate, rei-
publ. vulnera recruduerunt, quoad Cæsar

exemplo Syllæ perpetuus dictator creatus, modum seditionibus imposuit. Eo mox sublato redintegratæ ciuiles discordiæ, ne tum quidem aboleri potuerunt, cum Antonius, Lepidus & Octauius Romanum imperium, tanquam priuati ciuis patrimonium, inter se partiti sunt, quoad hic cæteris prudentior illum Africa, hunc Ægypto profligauit. Qui confirmata demum longo tempore potentia, sublatis populi suffragiis, cum fortunatus per omnia, & augusta maiestate reuerendus stirpem successorum post se tanto parem imperio reliquisset, effectum tandem est insolentia populi repressa, tabellarum potestate conculcata, composito statu reipupl. ne rerum summa fluctuaret, atque pro seditionibus concordia subiret, ad vnum reuerso rerum arbitrio. Infinita sunt harum rerum testimonia, quæ nihil hic attinet inculcare, suo loco reseruata plusculum ponderis sunt habitura.

Cap. 19.

AD. KENNETHVM redeo, quem tu primum in familia sua regnum stabilisse narras, quanquã non es nescius ante Kennethũ successionis regię legem fuisse, qua parentum regno liberi, modo ne pueri, perpetuò

fruerentur. Nūc verò Kennethū accusas, qua si legis de successione regia latorē, atque hac tādem ratione factū id oppugnas. *Kennethus* pag. 62. *liberis suis regni ius vel inuito populo extorsit, vel à persuaso impetrauit. Sed vtrouis modo partum imperium, retineri non potest. Nam si vi coëgit populum sibi parêre, populus iugum excutere potest, vbi primum suis viribus cœperit confidere, cùm à regibus & populis recepta iura pronuncient, & natura clamet, quidquid per vim fiat simili vi solui posse. Si vero populus fraude circumuentus in seruitutem se se dedit, ei iura dant restitutionem in integrum, quam pupillis, eísque personis non negant, quas optimo iure esse volunt. Quis enim cœtus iustius restitui, quam populus vniuersus postulet? Cui cum sit iniuria: ea non in vnam aliquam ciuitatis partem, sed in omnia ciuilis corporis mē-bra latè permanat.* Egregiè quidē ista, & in speciem argutè. Naturæ ius est, vt vis vi retūdatur.[1] Sanè quidem. Nā id natura docuit, omnia animalia, quibus ad resistendum iniuriæ sua bilis inest, vt vel in muscis & formicis perspicere licet. At quo tandem iure factum tueri possunt homines, quod belluino more perpetratur? Iuris enim aut iniuriæ vocabulum in bellúas non cadit.[2] Ius esse certè non potest, vbi nulla communio est. [3] Ecqua verò naturæ cōmunio, quę societas nobis cum

1 L. vt vim D. de iust. & iur.
2 l. 1. si quadrup. paup. fec.
3 Aristot. lib. 3. ethic. Nic. 3. Cicer. lib. 1. de legib.

mutis animâtibus intercedit? Societatis humanæ principia sunt ratio & oratio, quibus illæ destituuntur. An quia bestiæ naturaliter corpora commiscent, in hominibus naturæ legi consentaneam esse dixeris quancunque corporum coniunctionem? [4] An quia feræ venatoribus obsistunt, & vim vi propulsant, iure naturæ magistratui resistitur, debita legibus supplicia decernenti, vel si mauis, etiã iniustam vim inferenti? [5] An quia belluæ naturaliter edunt, bibunt, dormiunt, hominibus gulæ seruientibus naturæ ius patrocinabitur? Absit vt animum humanũ ista subeat cogitatio. Homines igitur insita vindictæ cupiditate & ira, quam cum belluis communẽ habent, cùm vim vi defendunt, naturæ legẽ patronam accire non possunt, si minus id ratione faciant, qua sola naturam hominũ metiri debemus. Si quid hominum institutis, si quid more ciuitatis, si quid gẽtium iure prohibitum est, nullis interdictis ad naturæ ius recurretur, præsertim cuius participatione cæteræ quoque animantes cum hominibus censentur. Atque vt ab illa cõmunione recedamus, & leges humanæ naturę proprias cõsideremus, has etiam ciuilibus institutis assurgere necesse est. Naturę vox est, ne quis ex alterius incommodis sua cõparet commo-

[4] L. semper de rit. nupt.

[5] L. Iniuriarum. §. 1. & §. si quis D. de iniur.

da: ne quis cum aliena iactura locupleretur.[6] Et tamen hæc lex vsucapioni decedit, quam ciuile ius introduxit. Natura libertatem omnibus hominib⁹ indulsit: verùm humana iura seruitutem admiserunt. Cur id? quoniam hæ duæ leges naturales superiori parent, quæ societatē hominum inter ipsos omni ratione coli ac retineri iubet. Hęc suprema lex est quæ vsucapione fortunas & possessiones:[7] seruitute libertatem hominibus ademit.[8] Huius legis dicto magis, quam illarum audientes esse debemus, cuius obseruatio rerūpubl. omnium & legum finis est. Ea ciues nō minus regum quam legum dominationem moderatè ferre iubet: vim, perfidiam, ac rebellionem in dominos vetat. Quin & dominio rei controuerso, litium seminaria præcidit,[9] ac ne quis rei suæ curā abiiciat, aut eam perire sinat, incert⁹ sua futura sit, nec ne, sollicitudinem hanc & scrupulum animis eximit, annorum aliquot possessione dominum declarans, quē vult vsu rem acquirere, id est, possessione suam facere.[10] Eóque M. Tullius vsucapionem finem sollicitudinis ac periculi litiū,[11] & Cassiodorus, vir cōsularis, Theodosij senioris legem de triginta annorū præscriptione humani generis patronam appellat. His ita constitutis fingamus Kenne-

6 L. Nā hoc naturæ. D. cond. indeb. L. iure naturæ. de regul. iur.

7 L. 1. & tot. tit. D. de vsu. cap.

8 L. Manumissiones de iust. & iur.

9 Theophil. tit. de vsu cap. L. 1. D. eod. L. vlt. pro suo.

10 L. 1. 19. 21. D. ex quibus caus. maior

11 In orat. pro Cæcinna.

thi liberis vi partum imperium, id nunc tot sæculorum interuallo simili vi repeti potest? Reclamant leges quæ regnum præscriptum, vel si mauis, vsucaptum, id est, longissimi tẽporis possessione quæsitum esse loquuntur: Kennethos dominos agnoscunt, nõ iam vi, sed iure suo regnantes: constitutum imperiũ litibus atque iurgiis agi rapi vetãt: summam humanæ societatis legem iniusta vi turbari non patiuntur. At vis imperij causa obtẽditur. Quid tum? Euanuit illa tot annorum lapsu quibus lege regnatur. Ne nunc igitur nobis belluarum illud ius obtrudito, quod nihil ad rem facit. Nam si nunc tandem armis Kennethi sobolem appetamus, non vim vi, sed ius iniuria repellemus. Neque enim nostris tantùm institutis, sed & iure gentium ei parêre & obsequi tenemur, quibus ab illa ferarum communione longissimè recessimus. At verò ne præscriptioni tantam vim à regibus, imperatoribus, aut tyrãnis additam calumnieris, quibus ea commodo esse potuit, Platonem tibi, tuũ auctorem, laudo, qui suæ reipub. necessariam esse putauit.[12] Atqui vt humanę leges hic sileãt, miror equidẽ vobis, qui restitutæ religionis fuco dogmata vestra populo venditatis, nunquã id in animum venire, quod Christiana toties inculcãt oracula

[12] Lib. 12. de repub.

vindictam numini reseruandam, nec vim vi propulsandam, sed lenitate, patientia, & animi magnitudine tolerandam. Restat argumenti pars altera. Si populo Kennethus imposuit, & dolo malo soboli suæ regnum asseruit, vsitata sunt legum remedia, quibus acceptũ damnũ sarciatur. Ait enim prætor, [13] *Quæ dolo malo facta esse dicetur, si de his rebus alia actio non erit, & iusta causa esse videbitur, iudicium dabo.* Nos ad reipubl. commodum Romani prætoris adhæremus edicto, ac fucum populo factum, vbi iusta suberit causa, restitui nõ prohibemus. Sed omnes in integrum restitutiones à prætore causa cognita promittũtur.[14] Verùm in hac regni controuersia quis summæ rei disceptator erit, ad quem causæ cognitio referatur? Populusne? minimè. Vetant enim leges ne personam iudicis idem & actoris sustineat. [15] Iniquum admodum esset in re propria licẽtiam alicui tribuere sententiæ. Rex ne? Id eadem ratione videtur impeditum. Cuius igitur tãdem erit ista cognitio? Si non regis, certe solius numinis, cuius potestatem vnius rex sua superiorem agnoscit ac fatetur. Sed vt de iudice constet (populo, si videtur) omnes in integrum restitutiones euanescunt tempore, [16] nec minus ea quæ dolo malo, quam quæ vi metúsue causa

13 L. 1. D. de dol.

14 L. 3. D. de in integr. restit.

15 L. qui iurisdictioni D. de iurisd. om. iud. L. vn. c. ne. quis. in sua caus. iud.

16 L. vlt. 6. de temp. in integ. rest. L. vlt. c. de reipub. here.

fiunt, paucorum annorum ſpatio definiuntur. Quadriennium veteribus, vel lege Conſtantini quinquennium, longiſſimum erat. [17] Ecquid igitur nunc oblatum eſt cauſæ, vt poſt ſexcentos annos, & eo etiam amplius, aduerſus Kennethum reſtitutio poſtuletur? An ea tantùm arceri foro debet, ac non etiã iuſtiſſimo ſupplicio profligari? Quod ſi ea quæ metus cauſa geruntur, quę vi extorquẽtur, legitimi temporis tractu conualeſcunt, quæ cauſa tam æqua videri poteſt, quæ ſopitam & extinctam tot ſæculorum interuallo doli memoriã præſcribi non patiatur? Aiunt noſtri præſcriptionis maiorem eſſe vim & auctoritatem quam pacti, quantumuis iuſta lege firmati. [18] Pacto ſiquidem ſociorum fundo ſeruitus acquiri non poteſt, præſcriptione poteſt. [19] Ius glebæ pacto non acquiritur, acquiritur tempore. [20] Ius clientelæ, vel ſi mauis vti ſcholæ vocabulo, feudũ præſcribi poteſt, quod alienari pacto non poteſt. [21] Quocirca ſi regnum Kẽnethi liberis fraudulento pacto venit, illud certè multiplici præſcriptione munitum eſt. Quantum autẽ vtriuſque vis coniuncta valet? Ex quibus intelligi par eſt, ſiue vi, ſiue dolo malo, ſiue vtroque regnum Kẽnethus in ſua familia ſtabiliuit, id poſteris hodie ratum firmúmque

17 L. 2. Cod. Theodoſ. de in integ. reſtit.

18 Specul. tit. de feud. parag. quoniam verſ. 3.

19 L. qui pro parte D. de ſeruit. L. ſed & ſi. D. de ſeruit. vrb. pred.

20 L. 3. d. de diuerſ. tẽpor. L. 2. & L. quẽadmodũ. C. de Agric. & conſ.

2 Tit. ſi de feud. fuer. contr. §. ſi quis per triginta.

manere, nec sine sacrilegio posse status illis cōtrouersiam moueri. At verò quorsum ista
pag. 62. disputātur, cùm ipse pòst agnoscas id ius populi voluntate regibus datum? Verùm è vestigio quasi pœnitentia ductus, ais principes
pag. 63. *sua potius causa, quam ex vtilitate populi, in sua familia stabilem regni sedem constituisse, nec esse verisimile id impetraturos fuisse, nisi & ipsi inuicem aliquid de suo iure populo remitterent.* Istas coniecturas equidē haud moror, quod verò principum, non populi causa, regna stirpi regiæ perpetua successione collata putas, id vt falsum esse credam, moueor auctoritate Oldra-
22 di[22] Laudensis doctissimi iurisconsulti, qui
Cōsil. 94. elegāter. vtilitatis publicæ causa id in hominum vitā introductum fuisse demonstrat, quo popularium factionibus & cladibus intestinis obuiam iretur, quibus non tam regalis fortuna, quam imbecilla populi conditio laborat. Quod (ne rei perspicuæ probatione grauemur) nobis tacentibus horum tēporum tragœdiæ loquuntur, quibus principes fortunæ securos, populum, prçsertim verò pauperculam plebem, militum insolentiæ, direptioni, prædæ, incendio, morti, ludibrio rerum humanarum, ac omnibus iniuriis expositum esse videmus.

CAPVT 20.

QVoniam verò successionis iure stirpi regnum addicimus, paulò pòst quæris, pag. 64.
quid si cui regum filius sit stolidus? quid si insanus? Eosne nobis constitues rectores, qui se ipsi regere non possunt? Huic quæstioni statim ipse respondes, *nihil opus fuisse hac exceptione vti, cum huic generi legibus sit prospectum.* Quibus tandem? nullam enim attulisti. Equidē apud nos nullius legis memoriam extare video, cuius auctoritate stolidi & insani paterno regno spo- [1] L. 1. & 2.
lientur. Tu rem per se liquêre putas, qui tan- D. de bon.
ta confidentia sententiam tuam protulisti. poss. infāt.
fur. mut.
Nobis contraria placet, qui regna generi a- &c. L. vlt.
pud nos, nō virtuti concessa docuimus. Sed §. tali, C.
ne videamur vel ratione, vel auctoritate de- de curat.
Fur. L. hu-
stituti, primùm in priuatis hæreditatibus er- manitatis
ciscundæ familiæ iudicio, fatui mente capti, & cō An-
gelus C.
furiosi [1] nihilo deteriore sunt cōditione quā de impub.
hæredes cæteri. [2] Quin & si quid vel more, & sal. sub.
vel lege natu maioribus debetur, id propter [2] Authent.
mentis inopiam eis haud aufertur. Quid est, vt iud. si-
cur idem in regnis, quæ προτοτοκίας obueniūt ne quo-
quo suffr.
lege, non obseruetur? An quoniam interest §. 1. & §.
reipubl. per eos regi à quibus integra, sarta, sed & ma-
tecta custodiatur? Sed & interest reipubl. ne ior. inst.
quis priuatus re sua male ac perperā vtatur: [3] de his qui
sui vel al.
singulorum enim facultates & copiæ diuitiæ iur. sunt.
sunt ciuitatis, inquit Cicero. [3] Eóque apud [3] offic. lib. 3.

4 Lib. 16. geogiap. Nabathęos diminuti patrimonij multam lege sancitam fuisse refert Strabo, [4] honorem autem iis qui rem familiarem auxissent eadem lege definitum. Quin & apud Atheniēses & Romanos malè rem gerentibus patriis
5 In Caton. ma. bonis interdici solebat, [5] quod singulorum
6 Authent. de defens. ciuit. §. 1. Authent. vt om. obed. iud. prou. §. 1. opibus rempub. ornatiorem esse putarent. [6] Qua vel vna ratione moti legũlatores, adeo diligenter pupillis, furiosis, prodigis cauerunt, qui cum propter imbecilitatem consilij & rationis inopiam rebus suis superesse non possunt, ne decoquant, ne bene parta male profundant, atque ita demum ad pænuriam &egestatem redigantur, in tutorum,
7 L. 1. D. de tutel. L. 1. &2. de curat. fur. curatorúmq; arbitrio esse coguntur. [7] Quod non modò priuatis hominibus, sed & principibus quibusdam atque regibus opulentissimis vsuuenisse comperimus. Carolum eo nomine sextum morbus animi, quo grauissimè conflictabatur, Galliarum imperio minimè destituit, cuius negotia plurimis annis patruorum consilio procurauit: nec quisquā inuentus est eo viuo, qui sibi iuris aliquid au-
8 In Terpsichore. plutar. & Æmil. prob. in Agesilao. deret adscribere, quanquam non deerant plærique regum liberi, principes, & heroës, ad subeundam regni curā omni genere laudis singulariter instructi. [8] Narrat Herodotus apud Spartanos eo iure quo apud cæteras

ras gentes regiorum liberorum natu maximum defuncto patri in rerum summa succedere, eóque factum vt Cleomenes stultus & hebes, ad stiuam quam ad regnum aptior, tamen quia generi, quia ætati debebatur imperium, Doriæo fratri, quem virtutis & ingenij præstantia superiorem æqualibus fuisse constans hominum fama referebat, in hereditario regno præferretur. Hic ego tibi nec Pentheum, nec Orestem, nec Cambysem commemorabo, quibus totius familiæ suæ parricidio detestandis, regni ius haud ademit insania. Atqui vt hęc nihil ad rem faciãt, si stolidi, si insani paterno regno veniũt excludẽdi, cur pueri, cur infantes rerum habenis admouentur? Quid enim inter hos & illos interest? Si virtuti, si sapientiæ regna cederent, arcendi essent infantes, quos eò consensus omnium populorum admittit, aliorũ tamen cura studióque regendos. *S P Q R*, Mar. Lepidum Ptolemæi liberis tutorem in Ægyptum misit.[9] Idem Rhescuporidi, liberísque Cotyis nondum adultis Trebellenũ Rufum prætura functum curatorem dedit, qui Thraciæ regnum interim procuraret.[10] Lycurgus Charilai nomine Spartã rexit.[11] Agesipoli Laconũ regi tutor datus est Cleomenes Cleombroti filius.[12] Olympias Ale-

9 *Iustin.* lib. 30.
10 Cor. Taci. lib. 2.
11 Arist. lib. 2. polit. cap. 8. *Iustin.* lib. 3.
12 Polyb. lib. 4.

xandro defuncto liberorum tutelam vnà cũ administratione regni suscepit. [13] Ascanius in tutela matris post mortem Æneæ regnauit. [14] Isdigertem Persarum regem ab Arcadio Theodosij & imperij Romani curatorẽ fuisse relictum Procopius & Agathius memoriæ prodiderũt. Idem Agathius veterem apud Francos legem esse refert, quę infantes ad paternum regnum vocet. [15] Exemplis id Ludouici noni & Caroli octaui didicimus. Sed quid his recensendis immoror, quæ negare ipsi non audetis? Vos enim vixdum vnius anni puellum materno regno præfecistis. Si ad sacra nos conuertamus, idem iuris fuisse reperiemus. Manasses enim duodecimo, & Iosias octauo ætatis anno regnarunt. Infinita sunt apud omnes gentes harum rerum testimonia, quæ ad nauseam vsque percurrere dicẽdo possem, si probatione res indigeret. Verùm si cui minus ista satisfaciunt, vt exemplorum tædio leuemur, ad doctissimorum iurisconsultorum suffragia recurremus, quorum auctoritatem defugere singularis erit impudentiæ. Quotquot enim ea de re scripserunt, infantibus regna per tutores vel curatores administranda concedunt. [17] Stolidis & insanis inest rationis aliquid, his

13 Iustin. lib. 28.

14 Liu. lib. 1.

15 Lib. 1. de bell. Gothor.

17 Bart. ad. L. quidam cõsulebat de re iud. Bald. Alexand. & Ias. ad L. vlt. C de milit. test. Panorm. Felin. & alij ad cap. cũ vicesimũ. de of. deleg. ext. Oldrad. cons. 52. Ioã. Andr. in cap. cum vniuersas de elect. Alberic. ad L. de creationi. C. de Episc. aud. Philip. dec. ad l. 2. de reg. iur. Anto. Corset in tractat. de potest. & excel. reg quæst. 18. & 89. & alij permulti.

nihil. Quin & furiosis dilucida sunt interualla, quibus à morbo respirant: his nulla. Ecquid igitur est causæ cur hi potius quam illi paterni regni iure fruãtur? Regna πρωτοτοκίας vel, vt ita dicam, primogenituræ lege contingunt, quam rerum natura mutari non sinit. Quæ cùm successionis iure competat nihilo minus hebeti, stolido, & insano, quam rectè intelligenti, [18] quid erit quod hic illis in regno præferatur, quod non virtutis opinione, sed nascendi sorte contingit? Atque ita quidem sorte contingit, ita generi cohæret agnationis iure, ita regiorum liberorum maximo debetur, vt propter animi morbum intemperiis agitati, tolli non queat. Nec enim furor, vel amentia suitatis (vt iurisconsulti loquuntur) ius adimit, [19] cuius participes sunt infantes, stulti, furiosi perinde ac adulti, rationisque & intelligentiæ cõpotes, quo fit vt clientelarum quoque iure (quod legum interpretes feudale vocant) priuari non queant, in quibus regna facilè principem locum obtinere videmus. Clientelæ siquidem, seu mauis prædiorum beneficia, aut feuda, non secus ac aliæ res hæreditariæ, receptis regnorum legibus in patrimonio cuiúsque censeri debent. [20] Ac huic

18 L. 1. & 2. de bon. poss. infãt. fur. &c. Ange. ad §. sui autẽ. instit. de hæred. quæ ab intest. def. Oldrad. consi. 94.

19 D. L. 1. & 2. de bon. poss. & dd. ad D. §. sui autem.

20 Ias. ad L. de quibus D. de legib. Philip. decius cõs. 208. & cons. 586. Guliel. benedict. in cap. Raynutius. de testam. Ioã. Fabe. in tit. de legit. patron. tut. in fin.

quidē ſententiæ patrocinatur illi quos diximus legum periti,[21] quos ipſe conſule, ſi minus apud te fidem noſtra demeretur oratio. Sed vt filio, vel agnato proximo vitium animi nihil obeſſe volunt, quo minus legitimo regno potiatur, ita curatorem ei, vel adiutorem & adminiſtrū imperij dari præcipiūt,[22] ne ciuium vtilitas, ne publica ſalus imperito gubernatore periclitetur. Quod Portugalliæ regi factum legimus, cui pontifex maximus minus ſatagenti rerum ſuarum, & ſuam publicamque ſalutē negligenti, curatorem adhibuit ipſius fratrem, Boloniæ comitem, cuius imperio eius regni populares acquieſcerent.[23] Ex quibus apparet Scotiæ quoque regnū ſucceſſionis iure niti, nec animi morbo magis, quam corporis vitio legitimis hæredibus auferri. Nam eo degunt inſtituto Noruegi, Angli, Galli, Hiſpani, omnes vicini populi, quorū commercio viuimus; quorum quotidiana fruimur cōſuetudine. Nam eo inſtituto vixerunt Ægyptij noſtri generis auctores, quorū leges maiorum noſtrorū obſeruantia & honore viguerunt. A quibus verò populis diuerſum regni ius accepimus? Ab iis, credo, quorum vix, ac ne vix quidem, poſteris ſæculis ad nos fama peruenit.

CAPVT 21.

21 Ange. ad L. cū pretor. §. non autem. D. de iudic. Iaſ. ad L. nemo poteſt. de legat. 1. Iqā. Igneus in quæſt. an rex franc. recogn. ſuper. col. 18. Carolus Molin. in cōſuetud. par.

22 Can. quāuis. c. quia frater. C. petiſti. 7. quæſt. 1. cap. grādi. de ſuppl. negl. præ. in 6. arg. L. 1. C. de t. ir. vel. curat. illuſt. vel. clar. perſon.

23 D. cap. grandi.

ATque hæc quidem de creandis regibus dicta sint, de coërcendis videamus. *Au multos qui crudeliter & flagitiose regnum administrarunt, à ciuibus in ius vocatos: quosdam perpetuis carceribus dānatos, alios partim exilio, partim morte multatos: quorum cùm vel filij, vel propinqui in eorum locum assumerentur, nulla vnquam quæstio aduersus interfectores decreta fuit.* Quod ais in ius vocatos, falsum est. Id enim, vel factum esse, vel fieri potuisse, neutiquam probaueris. Quæ sequuntur facta esse non nego, sed nullo iure facta esse dico: nec à populo publicis ordinum comitiis, sed à priuatis quibusdam hominibus impiè peruerséque facta. Sed quia dādus est deformibus color, ea tu quasi legibus & iure perpetrata, partim rationibus, partim exemplis adumbras, ita confusè, ita perturbatè, vt ordinem in iis refutandis certum tenere non possimus. Quocirca ne quid repræhensione dignum prætereamus, eo quo res quæque tulerit ordine, singula discutiemus. Ac primū occurrit illud quod de phylarchis recitas, *quos Scoti prisci ad nostram vsque ætatem eligunt, & electis consilium seniorum adhibent, cui consilio qui non paret, honore priuantur. Quod igitur in partibus adhuc summa diligentia seruatur, in omnium salute negligerent?* Istud exempli falsum esse didici, cum ista scriberem.

pag. 19. 65. 80. & deinceps.

pag. 65.

Nec enim Argadi, nec cæteri, qui ſunt alicuius nominis, principes ſuos eligunt, quos naſcendi conditione ſortiuntur. Sed eligi concedamus: valeat id exempli, in quo tu regni fortunam poſitam autumas: at rationem exemplo additam nemini ſano probaueris. Montanum illud vulgus, Scotiæ fex (quod cum tua bona venia dicere liceat) & quos cęteræ nationes ſyluestrium hominum & ferorum habent loco, eos quos alicui tribui præfecerunt minus bene rem gerentes, phylarchia ſubmouent, igitur & cæteris Scotis reges in ordinem cogere licebit, quibus nihil iuris contulerunt? Vides quam nihil hic Buchanano dignum ratione concludatur. Illi tribunos ſuos (quos φυλάρχους vocas) eligunt, electis legem dicunt, à qua recedentes coërcere poſſunt. Hi nullam regi legem pręſcribunt, nullum populi beneficium agnoſcenti, nec referendæ gratiæ deuinctio, quia naſcendi conditio Scotis, non optio regem facit. Quid verò quod ipſe barbarũ phylarchorum tuorum morẽ auerſari videris? qui vt ſine riuali dominentur, & id quidquid eſt honoris pacatum liberis relinquant, fratres, & ferè proximum quemq; neci dedunt. Neque profecto ea res aliò quam ad turbas & ſeditiones excogitata videtur, cóque ſæpius

regni legibus inhibita. Sed quoniam hoc vnicum aduersus leges cædibus atque rapinis perfugium est ac veluti sceleratorum omniũ asylum, aboleri certe non potest. Cùm enim admisso patricidio, vel quouis alio grauioris notæ piaculo, in iure copiam sui facere iubetur facinoris auctor, eum phylarchus cum tota tribu armata, & ad vim hostiliter instructa, iudicio sistit, quasi nõ legibus expiatum scelus, sed armis propugnatum veniat, atque vt est apud Ennium,

Non ex iure manu consertum, sed mage ferro.

Postquam autem præclaro hoc instituto sic obitum est vadimonium, & ereptus iudicio reus, tribus inter se plærumque funesto certamine committuntur, occisi tribulibus perpetratæ cædis vltionem exigentibus. Hæc sunt ea vetusti moris vestigia, quę in antiquis familiis adhuc remanere dicis, qui cùm in regni partibus obseruetur, in toto minimè negligendũ esse cõtendis, rectius meo iudicio facturus, si quod in summa rerũ vniuersi populi salus antiquandum suasit, id optares in partibus, & singulorum stabilienda fortuna declinari. Alterum exemplũ est Ioannis Balioli, quẽ à nobilitate reiectũ ais, quod se regnúmq; suũ Edoardi Angli imperio subiecisset, inq; locum eius suffectũ fuisse Brusiũ.

Equidem Balioli flagitium agnoſco : cætera non ſatis intelligo. Nam tranſcripto in Anglum regni iure minus gratum populo fuiſſe Baliolum , atque ea de cauſa in auito patrimonio , quod apud Neuſtrios habebat in Gallia , orbum vtroque lumine conſenuiſſe, noſtrarum rerum hiſtoriæ loquuntur. Eum tu ſi ob hanc cauſam à nobilitate reiectum interpretaris, equidem tibi non aduerſabor: Si verò patriis legibus in ordinem coactum intelligis,alium quam me huius ſentẽtiæ expromiſſorem aduocato. Conſtat enim ſponte ſua Scotis valere iuſſis,in Neuſtriam abiiſſe , nec vnquã vllius criminis à quoquam in iudicio interpellatum . Nec magis id aſſequor , quod ais in locum Balioli ſuffectum fuiſſe Bruſium. Qui cum vix vnum aut alterum in Scotia fautorem haberet,omnibus in Angli verba iuratis, cui melius eſſe quã Bruſio malebant, amici cuiuſdam opera , quẽ in Hebridib⁹ fortuna ſeruauerat, auitum recuperauit imperium. Viuente Baliolo & apud Neuſtrios agente,nulla Bruſij mentione,regnum per duodecemuiros adminiſtrabatur, quoad ille perfidiã Angli regis & tyrannidẽ fugiẽs, iure ſuo patrióq; imperij per vim occupati recepit inſignia. Nõ ergo populi ſuffragiis in regnũ Balioli ſuffectus eſt Bruſius,

ſed aliquot pòſt annis, inuitò populo, ac debellato; regnum armis adeptus eſt, quod ei naſcendi lege obuenerat.

pag. 81.

Proximum exemplū eſt Iacobi tertii, quem tu narras omnium ordinum iudicio, iure cæſum, ob ſummam erga ſuos crudelitatem, & flagitioſam turpitudinem. Deus bone, itáne deſperata bonorum ſalus eſt, itáne conculcata iura, vt virtus ſceleri, probitati furor, fides perfidiæ, iuri iniuria vertatur? Quis tot mendaciorum auctorem, quis tanti parricidii patronum, quis tam inſignis perfidiæ præconē, quis læſæ maieſtatis encomiaſtatem, & aſſertorē ſeſe niſi perduellionis & parricidii reus obtulerit? Iacobus ille, quem tu crudelitatis inſimulas & flagitioſæ turpitudinis, ita regalib' omnibus virtutibus inſtructus egit, vt nihil abſit quin eum iis præferendum eſſe dicā, quos hæc ætas pietatis & iuſtitię laude poſteritati magnopere commendat. Nàm præterquam quod oris elegantia, & totius corporis forma, pulcritudine, robore, cum quouis hominum certare potuerit, ita maximis ingenii dotibus abundauit ad omnia compoſiti, vt paucos cum eo cōferendos, anteponendum neminem eſſe crediderim. Aiunt enim in ſacris ædibus aſſiduum, & rei diuinæ intentiſſimum fuiſſe: in concionibus autem euange-

licis semper nudo stare capite, & in diuini verbi præconem fixos & immotos oculos habere solitum, ac nihil lubentius quàm ea mysteria spectare. Quorum & filium natu maximũ instituto ritúque suo participem, memorabili popularibus exemplo, voluit sibi semper adsistere. Nec modò religionis, sed & humani iuris ac legũ studiosissimus erat. Cędes enim, latrocinia, rapinas, veneficia ne gẽtilibus quidem suis impune esse patiebatur. Literarum porrò dignitatẽ atque omnes artes bonas singulariter obseruabat. Quin & mechanicos artifices, quos hominũ fama præ suis ęqualibus extulerat, ad laborem, ad industriam, ad promendam aliquo maiore conatu ingenii facultatem, maioribus stipendiis atque præmiorũ exhortatione liberaliter inuitabat. Verùm ita impensè genus hoc plebeiorum hominum colebat, vt præter maiestatẽ suam iis interdũ nimis multa indulgeret. Quo factum est, vt dum placere cuperet omnibus (quæ ipsius humanitas erat) & sine delectu quosdam ad prima regni munera, & honores aulicos nimia facilitate promoueret, illustriũ hominũ, atque adeo principũ, gentiliúmque suorũ animos à se studiáque alienaret. Id enim aulicis hominibus vsuuenire videmus, vt nullũ plebeiæ virtuti locũ deberi putent, séque con-

tẽni, cũ posthabetur industriæ genus. Quod eo contingere videmus, quia si nobilitatẽ generis ademeris, cõscientia sua reliqui nihil habet, quod cuivsquã obnoxiũ sit inuidiæ. Ex hoc fonte manarunt coniurationes illæ, quibus tandẽ optimus princeps occubuit nõ populi iudicio, nõ sentẽtia procerũ damnatus, quod tu falsò cõminisceris sed rebelliũ hominum inaudita perfidia & crudelitate cęsus. Cùm enim quadraginta bellatorũ millia coegisset, quibus coniuratorũ aciẽ, nec numero, nec virtute parẽ, facili negotio prófligasset, tamen quia præsentia sua cõmoueri perduelles, & ad ęquas pacis veniæque petendæ conditiones adduci posse credebat, appropinquãte tãto exercitu, nec dũ rebus ad extremam pugnãdi necessitatẽ redactis, cũ exigua manu reliquas operiẽs copias, quæ bidui distabant itinere, ad famosum illũ vicũ, quem Banafus amnis præterlabitur, haud procul Sterlingo, castra locauit. Perduelles occasione læti, cùm antè sæpius cõdonata perfidiæ pœna spẽ porrò salutis omnẽ in regis exitio ponerent, statim arreptis armis dũ colloquia simulant, in regios inuadunt. Qui quanquam pauci numero, tamen bonitate causæ freti, neutiquam animos præliando remittunt. Sed cum omnibus occidione propè deletis, rex

prælio ſuperſtes, fuga ſibi ſalutem quæreret, nec iam amplius fugæ par equus ſeſſorem ferre poſſet, in moletrinam habitatore vacuam ingreſſus, latendi locum tantiſper ſibi tutum fore ſperans, quoad victorum ira deferbuiſſet, ab inſequentibus ardentiſſima contentione parricidis, ſine vlla, non dicam maieſtatis regię, ſed numinis reuerentia, immaniter, impiè, barbarè, ſceleratè confoditur. Hũc tu iure cæſum audes affirmare, quem pauculi parricidę nunquam expiando latrocinio, & diis hominibúſque deteſtabili coniuratione ſuſtulerunt? Ecquis illum in ius vocauit? Ecquis condemnationis vocem edidit? Vbinam locorum extat feralis illa pœnæ ſententia? vbi lex horrendi carminis exaudita? Quæ cum defuerint, quo iure cæſum argues? Sed argutiis iſta conaris eludere. *Omnes ordines iure cæſum in cõuẽtu publico iudicaſſe narras, ex eo, quod cauerint in poſterum, ne cuiquam eorum qui coierunt, conſenſerunt, pecuniam, operáve contulerunt, ea res fraudi eſſet. Quod enim re geſta rectè atque ordine factum iudicarunt, non eſt dubium quin ad exemplum in poſterum proponi voluerint, Et qui facinus perpetratum ſunt publico decreto impunitate proſecuti, de eo ſi quando poſterius acciderit, legem ſtatuiſſe videntur. Nihil enim ad ſummam intereſt, de eo quod factum eſt, iudices, an de futuro*

ſtatuas. Vtroque enim modò de facinoris genere, & auctoris pœna, vel præmio iudicatur. Itane verò quod publicæ pacis & concordiæ cauſa ſceleri condonatur, ſceleris pręmio tribuitur? Quod vindictæ publicæ detrahitur, in parricidii laudem vertitur? Occiſi regis filius, non dum pubes, nec compos ſui, ſed coniuratorum cuſtodiæ mancipatus, in comitiis ordinum regni ſaluti, vitęque ſuę potius, quam iuſto dolori conſultum cupiens, obliuione ſempiterna parricidii memoriam aboleri iuſſit: parricidium igitur probauit? Carolus nonus recente memoria tempori ſemet accommodans, ſemel, iterum, tertiò noxæ perduelles exemit, eorū idcirco fauit impietati? Iniquiſſimis interdum conditionibus pacem ciuibus ſuis & otium mercatus eſt, eóne gratas habuit quarum poſt vltionem exegit? Thraſybulus Athenienſium tyrannide profligata legem tulit ἀμνιστίας, cóne tyrannidi conſenſit eorum, quos non eſt vltus? Nihil minus opinor, ſed ratione temporis habita pepercit improbis ciuibus, quò bonorum tranquilitati conſuleret. Pacis enim & concórdiæ publicæ cauſa multa fieri videmus, quæ iuri, quæ legibus aduerſantur. Princeps enim ſingulorum ciuium in bello quæſitas actiones abrogat, quò pacem cociliet vniuerſis.[1]

Lex erat 12. tab. Sanatibus idē quod fortibus ius iuſto.

1. L. Antiochenſiū. D. de priuil. credit. L. venditor. parag. conſtat. D. cōm. præd. noſtra. iniur. & dam.

Ac Romanus pontifex iustissimam pacis causam esse putauit, cur episcoporum abdicatio, præter animi sui sententiam, & nullo iure facta, toleretur.[2] Sed tu qui perduellium & nefariorum ciuium impunitatem eorum laudi, regis & bonorum opprobrio vertis, parum meminisse videris satyrici carminis, quod tibi notius esse scio quam mihi.

2. Can. Dudum. & Can. hoc quippe. 3. quæst. 6.

Ille crucem pretium sceleris tulit, hic diadema.

Quæ turbata republ. fiunt, trahenda non sunt in exemplum temerè, nec tam ex rerum ipsarum euentu, quam ex hominum consilio metienda.

careat successibus opto

Quisquis ab euentu facta notanda putat.

Ne nunc igitur tu nobis iure cæsum obtrudito, quem meliora meritum sinistra sors infœlice casu perculit: nec impiorum ciuium impunitati suffragare, quos fortuna iudiciorum pœnis eripuit, eos vt post fata grauioribus reseruaret: nec iudicio populi damnatum augurare, cui aduersus exiguam tyrannorũ manum quadraginta ciuium milia seruiebant. Quorsum nunc euasit exemplum, quod tu posteritati pro coërcendi regis lege positum inculcas? quod astruendi popularis imperii vnicum attulisti? Nam quæ de Culenis, Euenis, Ferchardis silentio te preterire simulas, nihi-

lo magis quàm iſtud inſtitutæ diſputationi reſpondent. Nam nec hi vllo iure perierunt, priuatorum hominum ſcelere mactati.

Cap. 22.

RESTANT ALIA rerum exempla,quę iuri patrocinentur, quod tu regni Scotici proprium eſſe contendis? Nulla. Cum igitur nec iſta quæ prolata ſunt quidquam ad rem faciant,nec alia ſupetant aſſerendo iuri teſtimonia,quod tu Scotis receptum cupis,verſuram facere cogeris,qui externas imploras opes,quibus facta domi nomina expediantur. Quanquam autem domeſticorum hîc teſtimoniorum fides vrgetur, nec quidquam hac in re cum externis commercii nobis eſſe poteſt,tamen ne tibi cum duro creditore & difficili negotium eſſe conquerare,an illa ſoluẽdo ſint externa videamus.*Iudæorum reges à ciuibus minimè fuiſſe punitos ais, quòd ab initio creati non fuerint à ciuibus,ſed illis à deo dati. Itaque optimo iure qui honoris erat auctor,idem & pœnarum fuit exactor.*Quaſi verò aliarum gentiũ reges à deo non dentur, cùm Paulus diſertè poteſtatẽ omnẽ ab eo manare teſtetur. Vide ne deſtructum tibi ſit hac vna ratione, quã incogitanti veritas extorſit, quidquid tota

diſputatione tot argutiis firmandum curas. Sed his ſuus erit locus, nunc quod inſtat agamus. *Id te contēdere dicis, populum à quo reges noſtri habent, quidquid iuris ſibi vindicant, regibus eſſe potentiorem, ac omnia aliarum gentium, quæ ſub legitimis regibus degunt, iura tecum facere: hoc omnes communiter ſentire, quidquid iuris alicui populus dederit, idem eum iuſtis de cauſis poſſe repetere.* Itaque *Lentulum, quòd cum Catilina de euertenda rebub. coniuraſſet, ſe pratura coactum abdicare. Decemuiros legum Romanarum conditores, cum in ſummo magiſtratu eſſent, in ordinem redactos: Sed ne dictaturam quidē (quod tyrannidis erat genus) extra populi poteſtatem fuiſſe. Et Venetorum duces aliquot in monaſteriis priuatorū habitu conſenuiſſe.* Quorſum iſta? Quid enim vnquā Romani prętores habuêre, decemuiri, dictatores, aut Venetorum duces regum noſtrorum imperio ſimile? Tu verò ſemper inſcitè populare cum regio commiſces imperium, quaſi nihil interſit, rex, populus, an pauci pręſint. populares magiſtratus & ariſtocratici aliena poteſtate nitūtur: reges ſua & propria. Horū ſumma & infinita poteſtas eſt, illorum cauſa, tempore, modo atque ratione tēperata. Sed illos tu legitimos reges appellas, quod ſuperiori poteſtati ſint obnoxii: cęteros ſummo præditos imperio tyrannorum appellatione definis.

Eóque dictaturam non omnino tyrãnidem, ſed tyrannidis genus fuiſſe putas, quia ſummo proximum erat imperio. Pudet ineptiæ. Quid enim Athenis, quid Romæ populus? Non ea poteſtate fuit, qua noſtri ſunt reges? qua Venetiis agunt pauci proceres? Nũquid Atheniensiũ, nunquid Romanorum minus legitimum erat imperiũ? Venetorum procerũ tyrannicã poteſtatem eſſe dixeris? minimè verò ſi tibi conſentias. Et tamen illi regia poteſtate regnant: eóque tantùm à noſtris differũt regibus, quòd multorũ, quòd paucorũ ſit imperiũ, quod noſtri (quia diuidi nec poſſit, nec debeat) vnius eſſe voluerunt. Et quẽadmodum apud nos magiſtratus omnes regi diſcedunt, cuius perſonam gerunt in regni partibus adminiſtrandis: ita Venetorũ duces optimatium agnoſcunt dominationẽ: ita Romanorum & Athenienſium prætores, conſules, tribuni, decẽuiri, dictatores, archõtes, cæteríque magiſtratus ex populi nutu pendebant: & quẽadmodum ſingulis ciuibus imperabant, ita ſine prouocatione parebãt vniuerſis. Nobis populi loco rex eſt, & vice patriæ colendus. Athenienſibus & Romanis regis vicem populus obtinebat. Ex quibus apparet imperitè populi magiſtratus cum regibus noſtris contendi, aut legitimos reges appel-

lari,cum id nominis in ipſum populum quadret regio imperio & poteſtate præſtantem. Sed vt ſingula ponderemus,nec lege,nec plebiſcito prætura Lentulo fuit abrogata. Quæ res conſuli magnam conflauit inuidiam, qui cùm non ignoraret, niſi centuriatis comitiis de capite ciuis agi non potuiſſe, tamen iniuſſu populi, ac ſola ſenatus auctoritate fretus, nefarium ciuem, ac patriȩ proditorem in carcere ſtrangulauit. Quod de decemuiris,quod de dictatoribus attuliſti,nihilo magis ad rem facit. Nam quod ſuperius à nobis inculcatum eſt,hi nihil habebant proprium, ſed populi vices obibant, apud quem ſummum reſidebat imperium. Itáque iure optimo populus honoris eis auctor, pœnarum eſſe debuit exactor. Idem de Venetorum ducibus iudiciũ eſto. Regum alia ratio eſt,qui populo nihil acceptum ferunt:qui non ſubſunt populo, ſed præſunt:qui non mandato, nec alieno funguntur imperio,ſed ſuo. Sed & regum nos teſtimoniis vrges. *Chilpericus enim rex Francorũ depoſitis imperii inſignibus,priuatus in monaſterio conſenuit. Et non adeo pridẽ Chriſtiernus Cimbrorum rex poſt viceſimum ferè annum quam exutus eſt regno, in cuſtodia vitam finiuit.* Quod de Chilperico narras,vbi tandem accepiſti? Gallicarum rerũ cõmentarii Chilpericum nõ ex

rege monachum, sed ex monacho regē factū esse prodiderunt. Verùm hoc quidquid erroris est, id vnius inuersione literę factum arbitror, librario potius ascribendū, quā tibi, huiusmodi rerū haud ignaro. Childericū enim intelligis, opinor, cuius & antè mētionē aliquam iniecisti, sed eodem errore typographi. Huic enim in monasterium detruso subrogatus est Pipinus. Quid inde? Si tibi constare velis, istud exempli nihil quidquam adfert ad popularis imperii vim in reges arguēdam. Nā antè populum hoc crimine liberasti, causat' in persona Romani pontificis tātæ mutationis originē cōstitisse. Nō est animus hoc loco disputationē ordiri, populíne Galli cani, an pōtificis auctoritate regnū Childerico fuerit in Pipini gratiam abrogatum, quæ nostris, & maiorum nostrorum tēporibus satis supérque doctissimorum hominum ingenia fatigauit. Verū tamen vt vno verbo summam rei cōplectar, & id breuissimè definiam quod est huius instituti, nec Papæ, nec populo tribuendum id arbitror, sed vtrique: nec tam vtrique, quam temporū necessitati, quæ præsentem ferre non poterat Gallici regni conditionē citra Christianę religionis interitum. Pipino per legatos regnum ambienti, & iustissimas obtendenti precibus causas,

Pag. 37.

annuit Christianorum ille parens, non tam quid iuris esset Childerico, vel quid Pipino deberetur animo proponẽs suo, quàm quid Christianorum omnium rebus in extremo periculo constitutis expediret. Clothario, Chilperico, Theodorico, Cala, Childerico, cæterísque Frãcorũ regibus tot annis inertia & socordia torpentibus, luxu, ac nequitia perditis, Gallia tota nõ modò ciuilibus, sed & externis bellis in maximo discrimine versabatur. Hispaniam vi tenebant Saraceni, nec ea contenti Gallias quoque populabãtur. Italia tot tyrannis erat exposita, vt nulla salutis ei spes arrideret, nisi Pontifex Romanus ad Pipini virtutem cõfugret. Imminebant Europę Longobardi, Gothi, Vandali. In oriẽte pessum ibat Romanũ imperiũ, hæresiarcho Leone, & Constantino eius filio satis sinistrè summã rerum gerentibus, Barbaræ nationes omnia complebãt: nulla pars Europæ seditione vacabat, imo nulla pars orbis Christiani cladium éxpers erat, quas profani homines, cædibus & sanguine gaudentes, odio religionis inuexerunt. Pontifex igitur quãquam exemplo perniciosum esse non ignorabat, populo fræna laxare, qui sceptra mutaret, qui alienæ gentis hominem cum legitimi principis iniuria sibi præficeret, tamẽ quo grauioribus ma-

lis occurreret, quorum incendio res Christiana conflagrasset, vnius hominis iniuriam effœminati, mollis, incesti, omnium saluti post habuit. Vni' igitur cõsensit iniuriæ, quò Christianam pietatem & bonorum omnium iura tueretur. Galli regum suorum pertæsi, quos reipubl. negligentes obscœnæ voluptatum illecebræ in belluarum naturam transformauerãt, cùm Pipini gesta suspicerent quem vnum ingenio, virtute, industria finem præsentibus incommodis allaturum intelligebant, eum pontificis auctoritate freti aptum regno, eũ reipubl. cura dignum esse iudicarunt. Igitur quod sponte sua tentare, quod aggredi per se nunquã ausi fuissent, id vbi põtificis maximi suffragio probari cognouerũt, suo calculo rẽ differri, & occasionem manibus elabi non tulerunt.[1] Non iubente, sed permittente pontifice, populus regem abdicauit, in quem alioqui nihil habebat imperii nisi per eum fidei sacramento dirísque solutus fuisset, quibus regiæ ditioni se deuouerat. Quod si minus ista tibi satisfaciunt, ac populum modò mutati regis auctorẽ agnoscis, iure mutatũ esse nego. Nego factum hoc, quod vnicũ est, legis vicẽ obtinere.[2] ac rursus obiecero tibi legibus esse non exemplis iudicandum,[3] nec tam spectandum quid factum sit, quam quid fieri

1. Ado viẽ. ætat. 6. sub. an. 727. Otho. frising. lib. 5. chrõ cap. 21. 22. 23. Emoinus mon. lib. 4. cap. 91. can. alius. 15. quæst. 6.

2. l. iura. cũ seq q. D. de lib.

3. l nemo in dex. C. de sent. & interloc. l. singuli de accus. L. sed licet. d. de offic præsid.

debuerit. Eadem ista ratio Christierno Cimbrorum regi patrocinatur, quem non populi comitia, sed procerum coniurati per fas ne fas regno spoliarunt. Atque ex eo porrò tempore legibus ita reges suos obligarunt, vt non arbitratu suo, sed ex optimatium libidine regnent, quorum iniussu neque pacis, neque belli negotia curare queant. Ac inter cætera legibus illis additum accepimus, ne de vita cuiusquam ex nobilium ordinibus rex sibi deinceps statuendi facultatem arrogaret. Hoc non est regem in ordinem cogere, sed regno exuere, ac imperium nobilitati summum vindicare. Quin & aduersus reges suos, quod maiestatis inexpiabile crimen est, ✝ cum Polonis, cum Lubecensibus tuendæ libertatis fœdus inierunt. Ex quibus apparet mutatam esse regni faciem, in paucorum tyrannidē vnius imperio degenerante, vt jam nec regnū, nec respub, dici debeat, sed regni deprauatio, corruptela reipub. vt loquitur Herodotus. Si verò Cimbricā illam Chersonesum animo percurramus, ea rerum mutatione factū reperiemus, vt ex eo tēpore, quo regi vim attulerūt, ad paucos tyrannos translata rerum summa, nihil vnquā o ii, nihil quidquam securæ pacis habuerit. Quæ cū ita sint, ne tu pro regni Scotici iure nobis obtrudito.

4. L. quis quis. C. ad leg. Iul. maiest.

quod in vnius externi regis iniuriam admissum, quod in regni perniciem paucorum scelere designatum, quod in exemplo posteris execrabili confectum esse cognosti. Quoniã autem tua te deficiunt exempla, nec quidquã institutæ disputationi ponderis adferũt, equidem inopiæ tuæ consulam, & ea tibi sub ministrabo, quæ etiamsi fidem facere non debeãt, tamen veritate nituntur, & magis ad rẽ faciunt, quam tua. Apud Ægyptios mortuo regi populus iusta funeris denegabat, si quid in vita perperam egisset, quod regalis fortunæ splendorem obscuraret. Quin & obuio cuique defunctum accusare licebat, Quod Ægyptii reges vsque adeo reformidabãt, vt vel ea duntaxat causa pietatem viuis & iustitiã colendã sibi persuaderent. [5] Sed his Taprobani seueriores abutentem imperio regẽ morte multabant. Verùm hi regem sibi suffragio constituebant, & perinde ac illi legibus habebant obnoxium, quarum vinculis soluti sunt nostri, quibus iure suo, non precario quæsitum est imperium. Neque tamen ea seueritate peccantem excipiebant, qua tu tuũ tractari iubes. Nulla siquidem damnato regi vis adferebatur, non attrectabatur cuiusquam manu: sed consensu publico rerum omnium interdicebatur ei facultas, & colloquii

5. Diodor. Sicul. rerum lib. 2. cap. 3.

potestas punito negabatur. 6 Ista boni consule quæ lege, quæ more apud veteres Ægyptios & Taprobanos fieri consueuêre: quæ vero tu de Cimbris, quæ de Gallis attulisti, non tam iure quam temporum necessitate semel admissa, propositi negotii fidem destituunt.

6. Solin. polybist. cap. 56.

Cap. 23.

IAM VERGIS ad triarios, exemplorũ acie retusa, quibus ita magnificè triumphabas. Restant Colophonii milites, quibus profligata restitues agmina, quibus animo redintegrato, resumptísque viribus, solito nobis pertinacius insultabis. *Romani pontifices*, inquis *longe regum omnium conditione superiores, legum pœnis haud eximuntur. Nam & eos quanquam sacrosanctos Christianis omnibus semper habitos, synodus Basiliensis communi ordinum consensu senatui sacerdotum obnoxios esse pronunciauit. Id indicant expetita de quibusdam supplicia, cum eorũ alii viui magistratum eierare coacti sint, alij etiam post fata sepulchris eruti, & in Tiberim proiecti.* Quin gesta sint ista Romæ neutiquam inficias iuero, verùm aio non factorum hic, sed iuris exempla desiderari. Cùm enim de regnorum iure disputationem institueris, quorsum attinet ea recensere, quæ insolentia populari,

pag. 75. & 91.

quæ vi, quæ furore perpetrata, non ad imitationem exemplo proponenda veniunt, sed iusto legum supplicio vindicanda? Nos igitur hac in re non quid facti sit, sed quid iure fieri possit examinemus. Pontificem Romanum, aliorum mortaliũ instar, humanæ fragilitatis incommodis vrgeri, nemini cótrouersum esse puto. Quin & id omnib[9] persuasum arbitror, supremæ dignitatis excellentia fieri,[1] vt quæ ab aliis hominibus admissa leuiter expiari possunt, ea pontifici notam inurant, quæ deleri non queat, vt vix pacem vllam veniámque mereantur. Eum tamen ecclesiasticarum legum auctores ita sacrosanctum esse volunt, vt nec regum, nec imperatorum, nec populi, nec sacri concilij iudiciis obnoxium esse patiátur.[2] Voluit enim deus beati Petri successores cælo tantùm debere innocentiam, eorúmque facinora non ab hominibus, sed à deo diiudicari. Hoc, opinor, ob reuerentiam eius personæ quam agunt in terris, vel quoniam ab iis contempta religio satis deum vltoré est habitura. Quo fit, vt accusari non possint ab hominibus, nedum iudicio condemnari. Si tamen opinionibus imbuti prauis in animum induxerint sú'que deque [C]hristianam agere rapere rémpub. si commissum Christi gregem hostibus

1 L. omne. delictum D. de re milit. can. præcipuè. 11. qu. 3. can. nulli fas. 25. qu. 1. can. homo. 40. dist. L. presbyteri. C. de. Episc. & cler.

2 can. nemo cã. aliorũ can. facta. 9. qu. 3.

auitæ pietatis atque fidei prodiderint, si minus rectè de patrũ religione senserint, si per dedecus ac turpitudinem vitam egerint magno cœtus euangelici probro, nec admoniti resipuerint, tum demum sacerdotum senatui fas est Christianorum gregi prouidere, [3] lupúmque pastoris persona latentem abigere, ne scilicet quod est apud satyricum,

grex totus in agris
Vnius scabie cadat & porrigine porci.

Quod enim per Moysem ait in Leuitico dominus, si peccauerit vnctus populum in errorem trahet. [4] Hęresim igitur vnicam nostri causam esse volunt, ob quam Papa non occidi, non mactari, non effodi sepulcro, nõ in Tyberim proiici, sed ordine moueri queat. Nam à cruoris effusione, quem sitiũt tantopere vestri ministelli, regum pręsertim atque summorum magistratuum, illi semper abstinendum esse præcipiunt. At hæreseos vocabulũ latissimè diffusum aiunt. [5] Si quis enim semel, iterum, tertiò flagitij vel sceleris admonitus, ad frugem non redierit, sed magno Christianę reipubl. dãno, errori pertinacius adhæserit, eum hæretici definitione contineri dicimus, [6] eámque iustissimam nobis causam videri, cur è petra deturbetur, in qua Christus dominus ecclesiam suam sanctam

3 can. si papa. 40. dist. can. nos si. §. Item. cum Balaam. 2. qu. 7. Archid. in cap. in fidei fauorẽ de hæreti. lib. 6.

4 cap. magnæ. devot.

5 24. qu. 3. passim.

6 gloss. in cã. si papa 40. dist. cã. nullus. 38. dist. & can. si qui presbyteri 81. dist. panor. in cap proposuit. de concess. præb. & in cap. cum venissent. de iudic.

multis antè sæculis ædificaturum se recepit. Cum igitur hi tanto regibus omnibus interuallo superiores, quanto illi reliquos mortales antecedunt, legum pœnis obligentur, ecquid tantæ maiestatis est in regibus, vt iudiciorum securi, soluti legibus, à pœnis liberi viuant? Vrgeri nos ista ratione sentis, cuius tamen vis eneruari facilè potest, si quis rem penitius inspexerit. Videamus enim quibus legibus, quorum iudicio, quibus pœnis Romani pontifices obnoxij teneantur. Vnica lex est hæreseos, qua solui non possunt, quia religioni Christianæ, quia fidei tuendæ præficiuntur. Tu reges omnium legum vinculis implicas, nedū iis quibus status reipub. quibus regni salus continetur. Illi sacri concilij sententia condemnātur, à quo quidquid potestatis habent acceperunt. Tu reges populi iudicio subesse iubes, cui nihil acceptum ferre tenētur. Illi causa cognita, ordine tantùm mouentur. Tu reges non in ordinē cogi, sed indicta causa trucidari iubes, & leonum instar aut vrsorum, nō modò totius populi iudicio, sed & singulorum exponis iniuriæ, paricidísque nefariis audaciæ, furoris, perfidiæ præmia decernis. Nos verò pōtificum atque regum magnā dissimilitudinē esse dicimus, cur hi populi iudicio minimè teneātur, quē-

admodum illi Christianorum cœtui, id est, ecclesię subiiciuntur. Pontifex enim Romanus quamquam ecclesiæ caput est, tamē humanæ conditionis lege viuit, & eadem qua cæteri mortales naturæ fragilitate laborat. Ecclesiam autem, sponsam suam, Christus enthousiasmo regit, ne labatur, erret, decipiatur. Consentaneum igitur esse puto, cum non aliò tendāt ecclesiæ studia, quam vt hominum vita rectis opinionibus agatur, vt is qui non errare modò, verumetiam alios in errorem pertrahere potest, eorum iudicio sit obnoxius, quos spiritus sancti cura opinione falli nōn sinit. Ex quo fit, vt non sit ea populi potestas in regem, quæ in pontificem est ecclesiæ. Maximus enim erroris magister est populus, vt ait ille, [7] & dignitatis iniquissim' iudex, semper inuidet aut fauet: nec tam in comitiis iudicat, quam mouetur gratia, cedit precibus, studet iis à quibus est maximè ambitus. Denique si iudicat, non delectu aliquo aut sapiētia ducitur ad iudicandum, sed impetu & temeritate. Non est enim consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia: sempérque sapientes ea quæ populus fecisset, ferenda, nō laudanda duxerūt. Eius oculos & aures malos testes sanctus ille Socrates appellabat: cum deníque vasti cuiusdā

7 Cicer. 3. tusc. 2. de finib. & in orat. pro Planc.

animalis bruti ſimilem eſſe dicebat,[8] qui nec 8 Plato in
per ſe, nec alio docente veras opiniones aſ- Alcibiad.
ſequatur: ac tantum abeſt, vt quidquam ſa- 1. in Cri-
piat, vt non ipſe modo, ſed & ij qui gratiam ton. & lib.
eius inire volunt, amantes veritatis & ſapiē- 6. de repu.
tiæ dedignentur & vituperent. Plato multi-
tudinem quia docere nihil poteſt, nec iuſti
ac iniuſti differentiam compræhendere, nec
iudicare poſſe pronūciat.[9] Eam ſtoicus peſ- 9 In Alcib. 1.
ſimam veritatis interpretem vocat.[10] Pho- 10
cion Athenienſium prudentiſſimus idem & De vit.
optimus, cum die quadam ſententiam dixiſ- beat.
ſet populi ſuffragio laudatam, conuerſus ad
amicos,[11] ecquid, inquit, incogitanti exci- 11
dit improbi conſilij? Notum eſt illud, Plutarch. in Phociō.

non ſi quid turbida Roma
Eleuet accedas, examén've improbum in illa
Caſtiges trutina.

Xenocrates, ſeu mauis, magiſter eius Plato, 12 lib. 6. de
multitudinis incōſtantis & imperitæ mores repub. &
variis deſcribit epithetis, nūc, θηρίον πολυκέφα- in Axio-
λον appellans,[12] nunc ἀχάριστον, ἀψίκορον, ὠμὸν, cho.
βάσκανον, ἀπαίδευτον. Demoſthenes[13] & Cice- 13 de falſ.
ro[14] modò ventis eam, modò mari, Seneca legat.
pecorum gregi comparat.[15] Cum enim in 14 In orat.
comitiis de vita fortuniſque ciuium, de ſalu- pro Mu-
te reipub. ſtatuendum eſt, more magis quam ræn.
iudicio alius alium quaſi prudentiorem ſe- 15 lib. de vit. beat.

16 quitur,[16] non aliter ac pecudes antecedētiū gregē, pergēs, inquit Seneca, nō quò eundū est, sed quo itur. Eóq; nostri monēt [17] docēdum esse populum nō sequendū. Egregium erat illud pontificis cuiusdam Rom. eruditi hominis ac pij, [18] qui rogatus ecquid esset à veritate remotissimum, populi sententiam respondit. Sed ne prolixiores in re perspicua simus, argumento sit vnus Iudæorum populus, ad cuius clamorem prouinciæ præses inuitus, & præter animi sententiam Christum dominum crucis infami supplicio tradidit. Ille nullam sibi in eum horrēdi carminis legem esse profitebatur: populus insanus & vociferans sibi legem esse dicebat, qua famoso latroni parceretur, cæterum innocētissimus ille dei filius ageretur in crucē. Si verò exēplis domesticis contenti Scotię reges animo recenseamus, plures bonos, quam male de regno meritos, popularium libidine mactatos inueniemus. Quibus ex rebus quid inter ecclesiæ populíque iudicium discriminis sit, intelligi potest: quòd illa numinis afflatu, hic erroris genio regatur, eóque receptum esse, vt quanquam pontifices sacerdotum senatui subiiciantur, non subsint tamen populi iudicio reges.

Ex fragment. salust. in orat. ad Cęsar. de repub. ordi.

17 Can. docēdus 24. Dist. can. miramur. 61. Dist.

18 supplem. chron.

CAPVT 24.

HAnc rationem vt eludas, non vniuersi populi iudicio rem permittendam ais, cuius perſpectam habes probè temeritatem & incõſtantiam,ſed ordinum comitiis, quibus ex vniuerſo populo ſelecti ſapientiſſimi quique ad regem in cõſilium coëunt. Deinde vbi apud eos προβούλευμα factũ ſit,id rurſus ad totius populi iudicium reuocandum. pag. 31. & 81.

„ *Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?*

Nunc vniuerſum populum, nunc paucos ſelectos,rurſus vniuerſum,nunc maiorem populi partem ad iudicandum inuitas. Equidem quid tibi velis haud planè ſcio,ſed quid nobis maioribúſque noſtris hac in re iuris fuerit ſatis intelligo. Nihil enim vnquam in regem nec vniuerſo populo,nec paucis, nec maiori parti poteſtatis fuit. Quid enim maior pars, quid pauci ſelecti iuris habere poſſunt, quod non habent vniuerſi? Omnes enim libertate ſunt pares:nec copia, nec inopia, nec virtuti debítus honos, nec infamia turpitudini,ſuffragij ferẽdi poteſtatẽ vel auget,vel minuit. Ac ſæpe fit,vt peſſimi numero vincant,ſæpe numero victi,plus factionibus & vi poſſint. Quod his annis viginti rerum Scoticarũ naufragio ſæpius experti ſumus. Nam pauculi prædones Anglorũ ope, conſilio,reliquam multitudinem infinitam,

viribus,numero,virtute,genere ſuperiorem, arte circumuenit, dolo cepit, armis oppreſſit. At equidem ſentio quorſum euadas,cùm regis coërcendi facultatem paucis defers. Spurij nimirum tyrannidi patrocinaris, qui paucorum coniuratorum opera,qui exterorum hoſtium copiis adiutus, domina debellata,& in exilium acta, quam vt interficeret capere non potuit, nō tutelā infantuli principis, non regni procurationem, quam vulgo perſuaſerat, ſed iam vſurpato regni iure, quod ſuppoſitis matrimonij tabulis ſuum aſſerebat,totam animo Scotiam inuaſerat. Verùm aduerſus hæc inſurges, multatam trium ordinum iudicio principem,populi comitiis regali diademate priuatā, demandatam ſpurio regni curam. Dic,ſodes,habita trium ordinum comitia,quibus vix alij quam tres latrones,tres patriæ proditores, tres impij parricidæ cum ſuis aſſeclis interfuerunt, monſtri triformis,id eſt,Chimeræ, quam ſimillimi, cuius flammis regnum illud miſerè conflagrauit. Nam ille crudelitate leonem, alter hircum ſalacitate, hic draconem morſu refert infernalem, cuius virulentia populus in rabiem verſus,à deo ſimul & à principe deſciuit. Sed numini gratia, principis legitimæ partu ſupereſt Bellerophō nobis,qui virtute

maxima præditus, vbi viſum ſuperis fuerit, ſeneſcentis belluæ reliquias conficiet. Quæ de trium ordinum iure diſputãtur, equidem fabuloſa nihilo minus eſſe reor, quam quæ de leonino monſtri capite vomẽtis ignẽ, de caprino ventre, de cauda draconem referẽte veteres poëtæ mẽtiuntur. Nam poſt cœptum Scotiæ regnum, multis ſæculis tertium ordinem deſiderauimus. Quin & hodie deſideramus, ex quo tempore ſpurius tyrannide potitus, ſacerdotum ordinem aboleuit. Si negas, in quorum perſona conſiſtat, peto. Miniſtelli veſtri vix numero decem, ſi cerdonum vulgus exceperis, ordini ſufficiunt? At ij poſt annos plus minus viginti ab inferis euocati, nulla patrum noſtrorum memoria fuêre. Sed eſto: iubente ſpurio ceſſerint ordinis eccleſiaſtici loco. Nullo igitur ante ſpurij tyrannidem loco erant. Nam legitimum principem nũquam fautorem habuerunt, qui locum iis in comitiis ordinum aſſignaret. Si poſt ſpurij tyrannidem introducti ſunt, duorum dũtaxat ordinum iudicio ſpurius regni procurationem adeptus eſt, tertij ſuffragio caruit, veſtris miniſteriis nondum in ordinem cooptatis, ſacerdotum collegio tyrannidem illius indigniſſimam execrante. Quin & ſacerdotum ordini lectiſſima no-

bilitas adhæsit: plebis maxima pars & innocentissima dominæ studuit, quam pauculi perduelles cum hostibus regni Scotici perpetuis coniurati, quia saluo imperio securi esse non poterant populi vocibus & conscientia sua rerum capitalium atque perfidiæ toties damnati, in furtiuis illis sui similium comitiis exuendam regno decreuerunt. Quoniam verò controuersiam istam totam, pręsertim vbi spurii vestri mentio est, molestam vobis & odiosam esse intelligo, redeo lubens ad thesin. Primũ igitur popularium comitiorũ hanc rationem esse videmus, vt sacerdotũ, nobilium plebis selectissimi quiq; ex singulis prouinciis atque ciuitatibus non nisi regio diplomate vocati coeant, apud regẽ, si quid est quod sua intersit, ea submissione sui, ea omniũ reuerẽtia expositurі publicè, quam alioqui singuli præstare solent, vbi priuatarum rerum libelli porriguntur: Hęc comitia nostrates & Angli Gallico vocabulo parlamentũ vocant, quod satis supérq; argumento esse potest, comitiorum illũ morem, quo vtimur, à Gallis ad nos peruenisse, eodemq; iure agi quo apud illos. Id autem vocabuli Gallis colloquium significat, quod à populo sibi subdito reges interpellari se patiantur, & eò maiestatem imperii demittant, vt cũ hominibus sibi obnoxiis in

colloquium descẽdant. In eo colloquio nullam esse populi potestatẽ arguunt diplomata, quibus ordines ad comitia vocantur. Nam iniussu principis citra maiestatis læsæ notam cõuentus agi non possunt.[1] Deinde vbi ventum est in comitiũ eminentem & cõspicuum in sublimi solio regem adorant, apud quem suppliciis & precib⁹ agitur, non imperio. Quę proponuntur ab ordinibus ita demum rata sunt, si regi videatur: nec, vt in iudiciis, numerantur suffragia,[2] sed ponderantur. Quin & ordinũ supplicationes, cõsilia, sententiæ loci nihil habent, nisi principis opinione laudentur. Quod enim regi minus probatur, id ne in acta quidẽ refertur. Quin & si quid ordinum consilio decretum est, id rex, si minus è re sua videatur, haud expectatis populi suffragiis abolere solet. Quid, quod comitiorũ auctoritas nõ ab ordinibus populi, sed à rege dependet? Quid, quod comitiorũ acta regis, non populi, præ se ferunt nomẽ? Quid, quod ii qui populi nomine delegati comitiis intersunt, vocem nullã edunt obsequii, reuerẽtię, seruitii, quod regi spondent, expertem? Si quid rex ordinum suffragio statuit, si quid populi precibus annuit, id non ordinum iuri, sed humanitati principis acceptum ferre debemus. Quin & hoc principis humanitati tribuen-

1. L. 2. d. de colleg. & corp. illic.

2. L. Pomponius, & seqq. D. de re iudic. L. Item si. de recept. arbit.

dum est, quod audiẽdis populi querimoniis ordinum concilium indixerit. In quo patitur abs se impetrari plurima, quibus alioqui minimè subscriberet, nisi populi precibus & iusto dolore vinceretur, quem præter animi sui sententiam potentiorum iniuria premi suspicatur. Cùm enim singulorum negotiis superesse non queat, & alienis oculis plæraque omnia videat, alienis auribꝰ audiat, multa legibus aduersa fiunt, multa clam principe committuntur, multa etiam legibus omittuntur saluti publicæ necessaria, quibus nulla ratione melius, quã ordinum expostulatione, prouideri potest. Quę res maiestatẽ principis illustriorem facit, cum ipsius benignitate plebi commendatur multa de iure suo concedentis, cum ab vniuerso populo suspicitur, supplicationibus agnoscitur, obsequij, reuerentiæ, fidei sponsione censetur. Ex quibus apparet nullam ordinum in iis comitiis esse maiestatem, quæ iniussu principis nec agi, nec solui queunt. Non ita dudum coniurati decreuerant ordines Angliæ de re nulla prius in comitiis agere, quàm Elisabetha regina sibi successorem nominasset imperij. Quod illa cum accepisset, nihil ordinũ morata petitionem, iussit pro imperio comitia peragi, supplicationis insolẽtia, & temeritate

Mens. Octob. 1566.

popularium vnico verbo refutata, quos ante fati diem principi suæ sepulcrum fodere dicebat. At ne silentio neglectum esse videatur, quod nostratibus in more positum olim pueri notauimus, quid sibi volunt solemnes illę comitiorum ceremonię, quibus sceptrũ, corona, gladius auro gemmisque scintillans, supremi imperij & maiestatis insignia, nec populo, nec ordinibus, qui populi personam in conuentu publico sustinent, sed principi, vel absentis principis legato præferuntur? His accedit, quod reges, vbi lubuerit, iura per vniuersas imperij sui prouincias recepta, multis sæculis obseruata, non expectatis ordinum suffragiis abolere solent. Quod profecto facere non possent, si ordinibus essent inferiores, si populi potestatem sua superiorem agnoscerent. Olim vniuersæ Galliæ lex erat, ne litis impendia, reliquias & accessiones præstaret is qui causa cecidisset. Eam Philippus cognomento pulcer inconsultis ordinibus abrogauit, Romanũ ius edicto sanciens, cuius æquitatem peruersę consuetudini pręferebat.[1] Olim populi Gallici moribus in rerum priuatarum iudiciis à testimonio arcebantur fœminæ. Carolus eo nomine sextus iniquo mori tollendo comitia non indixit, sed pro imperio & potestate vetuit, ne porrò

[1] L. cũ quẽ. D. de iudic. L. non ignorat. C. de fruc. & lit. exp. L. properandũ. §. finautẽ. C. de iudic.

iudiciorum valuæ fœminis occluderentur. Quot externorum, quot nostrorum regum edicta sunt, quot leges, quas partim haud interpellato, partim inuito populo promulgarunt? Quod cùm ipse non ignores, ecquod certius argumentum attuleris summæ potestatis & imperii? Quisquis enim arbitratu suo condere leges, mutare mores, populi cõsuetudines antiquare potest, eum cæterarũ omnium rerum cõpotem esse quis vnquam dubitauerit? Quod si summa potestatis & imperii in regum persona cõsistit, eius nihil in ordinibus populi residebit. quia diuidi certè non potest. Populus igitur omnino priuatus agit, quod antè docuimus, ac paulo pòst latius ostendemus, vbi de iurisdictione disputatio nobis instituetur. Nunc satis fuerit exempla rerum gestarũ excussisse, quibus exauctorati reges opinione tua, populi subeunt iudicium, vinculis, verberibus, gladio subiiciendi, si quid aliter ac ipsi videatur, in rerum administratione successerit.

Cap. 25.

QVoniam verò nihil exemplis actum est tibi, rationũ momẽta ponderemus, quibus id astructum arbitraris. Occurrit primo loco *perpetuus ille mos à primis vsque temporibus*
pag. 66. *continuatus. Reges nostri cùm publicè inaugu-*

rantur, populo vniuerso sanctè promittunt, se leges, & maiorum ritus, veteráque instituta seruaturos, eóq; iure quod à maioribus acceperũt vsuros. Ostẽdit totus ille ceremoniarũ ordo, primíque regum aduentus in singula oppida: è quibus omnibus facilè intelligi potest, qualem à maioribus acceperint potestatem. Non aliam videlicet quam qui suffragiis electi in leges iurant. Iusiurandum certè reuerentiã, cultum, & honorem præ se fert eius cui præstatur. Quo fit, vt non clienti dominus, sed domino cliens (quanquam inter vtrumque officiorum mutua quædam obligatio est) sacramenti religione fidem & obsequium adstringat. [1] Quod si rex populo iurat in leges & maiorum instituta, populum certè superiorem, imo dominum agnoscit, cui non facienda fugiendáq; præscribat, sed à quo vitę legem accipiat. Iusiurandum enim auctoramentum est obsequij, quod ab homine tenuioris fortunę superiori debetur. Regis fortuna populi conditione deterior est? Ecquo rex officio populum superiorẽ agnoscit? nullo, sed regalia iura, de quibus suo loco, testimonio sunt, vitã fortunásq; ciuium ex principis liberalitate pẽdere. Quibus si rex inferior esset, iã non regia, sed populari dominatione teneremur. Quod igitur de perpetuo more fabularis, quẽ à primis vsq; tẽporibus

1. De form. fidel. lib. 2. feud.

continuatum ais, nullam veri similitudinem
An. 879. habet. Nam antè Gregorij tempora Scotiæ reges sacramento non erant obnoxij. Sed is pietate motus, qua nemini concedebat, vbi fasces accepit imperij, soléni spõsione Christianæ religionis, libertatis ecclesiasticæ, sacerdotúmq; ac sacrorũm ministeriorũm defensionem iurauit, edictóq; sanxit, vt cæteri porrò reges eo sacramento semet obligarẽt. Non igitur à primis regnni temporibus, sed post mille ducentos annos imperij Scotici, aut eo paulo minus, hic Scotis regibus mos inoleuit. Neque tamen, vt tu quidem interpretaris, populo iurãt, cuius nullo beneficio capiũtur, qui non adest inaugurationi iusiurãdũ delatur⁹, sed deo, à quo sceptrũ, à quo sũmmã ditionẽ acceperũt. Quod ex eo licet augurari, quód in episcopi manu iurãt, à quo sacrantur, non, vt tibi quidẽ videtur, in politicas leges, sed in dei cultum & honorẽ, in libertatẽ ecclesiæ tuendãm, operam daturos, ne quid sacris magistratibus inferatur, iniuriæ, ne quid dñi Christiana capiat respub. ne quid de patrũ religione decedat. Si legib⁹, si morib⁹ sacramẽto semet addicerẽt, sine periurio legem ferre non possent vllam, nec cõsuetudinẽ abolere, quamuis patriæ pestiferã. Eos enim perpetuæ legũ, perpetuę morũ ob-

seruationi iusiurandum mancipauit. Cùm autem noua lex fertur, si nō vetus aliqua lex, certè cōsuetudo vetus abrogatur. Alio enim instituto ante legē, alio more viuebatur, alio post legem regi populariū vita iubetur. Rex igitur si iurauit in leges, si maiorū ritus, veteráque instituta seruaturum se recepit, exuit imperio sese, ac potestate legum iubendarum abdicauit. Peierat enim si legē tulerit. Quin & omnes à Gregorio reges periuri fuerūt, ac superis inuisi, qui maiorum institutis antiquā dis optimarum legum auctores sese prębuerunt, quib' vixit valuitque res Scotica, quoad vestrę coniurationes haud ita pridem malo genio suggerente, nouis in religione, nouis in politia legibus, omnia profanarunt. Iurāt igitur nostri reges, non ea quam tu præscribis formula, sed quā à maioribus traditam acceperunt. Quid verò, quod plærique ne iurant quidem? Quot enim pueri, quot infantuli regnum obtinerunt? Is qui nunc regnat, antequam sacramēti verba nūcupare posset, imo antequā linguæ cōpos esset, inauguratus est. Vix enim vnius anni puellus rex salutatus est ab iis qui patrem interfecerant, qui nondum natum suffocatum volebant, qui matris aluo latentem cum matre curauerant extinguendum. Verbo regem appellarunt, quem ferro

tollere decreuerant. Nam quod spurio, quod Mortonio superest, id saluti matris acceptum ferre debet. Quam si præhendere potuissent fuga dilapsam, vt erat illis in acie mãcipii cuiusdam nequissimi perfidia prodita, eam specie iuris oppressam mariti manibus immolassent, mox infantulum materni regni successorem, si nõ aperto scelere, si nõ manifesto parricidio, certè clandestino vel veneno, vel ferro in ipsis crepundiis patri matríque victimã dedissent. Hunc vos salutãdi regis morẽ euãgelii nimirum docuerunt oracula, quæ Pilatum prouinciæ præsidem, quæ Pilati milites Christo sic illusisse referunt. Nos verò qui scelerata vestra comitia detestamur, quibus pauculi prædones, nullo iure, nullo more, sed ioco ludóq; regẽ nominastis, vt à capitibus vestris paricidii suspicionẽ amoliremini, vt vitaretis toties debitã perfidię pœnã, vt maiestatis tandiu læsæ crimẽ aboleretis, eũ nõ ludibrio principem, nõ assentatione regem, non simulatione dominũ, sed obsequio, fide, reuerentia fatemur, & si nondum vlla vobis iurisiurãdi religione deuinctũ. Ex quo intelligi potest, etiã sine sacramẽto regnari. Quod vt præstetur in ipsorũ regũ manu situ est, quibus nihil confert sacramentũ, quod ipsis alioqui sanguinis iure non debeatur. Neque Gre-

gorius auctor huius instituti legē poterat vllā dictare posteris, qua tenerentur inuiti. Eadē enim omnium regū potestas est, par imperiū. Quod de primo regum in singulas vrbes aduentu narras, ac toto illo ceremoniarū ordine, quid sibi velit haud quaquā intelligo. Morē enim equidē nullū obseruari solitū video, quo rex ad sacramētum populo præstandum adigatur, nisi fortè quod semel à regina factū aiunt, id tu mori tribuis, id tu iure factū autumas. Nā illa post maritum in Gallia fato defunctum auito natalíque solio solóque reddita, cùm soléni pōpa Ethimpyrgum, regiā vrbē, ingrederetur (si vera sunt quę per id temporis ea de re multorum sermonibus in Gallia percrebrescebant) proposito vetere, nouóque Christi fœdere, vestris scholiis interpolato, corrupto sententiis, interpretationibus adulterato, nihil immutaturam se de præsente religionis, reíque publicæ statu iurauit. Quod tum primum contra vim & auctoritatem supremæ ditionis in illo regno toleratum esse didicimus. Sed quoniam id exēplo nouum erat, & Christianę religionis, atque maiestatis regię damno fiebat, quia tamen factionibus vestris impar erat, quia rebellioni resistere non poterat per impia vestra ministeria suscitatę, extortum vi, fraude iusiu-

randum religione maxima cautum habuit, vt quieti ciuiũ & otio cõsuleret. Hoc principiũ regiæ maiestatis oppugnandę secuta sunt ea, quæ non ita diu post, quæ nunc eã vrgent incõmoda. Hæc enim totius fundi calamitas, hæc malorũ causa fuit, quibus iusiurandum in Christianę pietatis, in maiestatis regię fraudem iniquissimè datũ, cœleste numẽ vlciscitur. Sed vt facescat religio, cuius cognitio nõ est hui⁹ fori, cùm iisdẽ institutis agamus, quibus Angli, quib⁹ Galli, quibus vicini populi, nec illi singularũ vrbiũ triumphis adeũti primùm regi decernẽdis, eũ hoc genus sacramẽto cõstringãt, quo iure nos principẽ nostrum ad fidẽ iureiurando firmandã cogemus? Nõ Mosaïco, quanquã eo ministerio vestrã Scotiam regi voluerunt. Non Romano, cuius definitione Scotiæ regnũ contineri putas. Nec enim Iudaici reges, quanquã sanctissimorum vatũ manibus consecrati: nec Romani imperatores, quanquã populi beneficio cõstituti, populo iurabant. Nisi fortè nobis Traianum obiicias, qui cùm imperio consulatum adiiceret, non aliorũ imperatorum, sed aliorum consulũ more iurauit. Nõ erat ille primus imperatorũ consul, sed primus illud in consulatu modestiæ specimen exhibuit, submisso legibus imperio. Vltrò se voti reum fecit, ad

quod inuitus adigi non potuisset. Hinc nimirum illa encomia, hinc panegyricæ voces, hinc augustæ laudes.[1] *Peracta erant solĕnia comitiorum, si principĕ cogitares, iámque se omnis turba commouerat, cùm tu mirantibus cunctis accedis ad cōsulis sellam, adigendū te præbes in verba principibus ignota, nisi cum iurare cogerent alios. Stupeo Patres Conscripti, necdum satis aut oculis meis aut auribus credo, atque identidem me an audierim an viderim interrogo. Imperator & Cæsar, & Augustus, pontifex maximus stetit ante gremium consulis, seditque consul principe ante se stāte, & sedit interturbatus, interritus, & tanquam ita fieri solēret, quinetiam sedens præbuit iusiurandum, & ille iurauit: expreßit, explanauítque verba, quibus caput suum, domum suam, si scienter fefellißet, deorum iræ cōsecraret. Ingēs Cæsar, & par gloria tua, siue fecerint istud posteà principes, siue non fecerint. Vllane satis prædicatio digna est, idem tertiò consulem fecisse quod primò? idem principem quod priuatum? idem imperatorem quod sub imperatore?* Nō ex his liquet satis insolēs hoc & inauditū fuisse iusiurandum, quod admiratione tanta, quod tot laudibus exceptū sit? Posthūc Theodoricus, vt *S.P.Q.R.* gratiam iniret, id sacramenti renouauit, quo facto se mirificè præbuit celebrandū. Ecce, inquit ille,[2] Traiani nostri clarū sæculis reparam' exēplum, iurat

1. Plin. in panegyr. ad Traiā.

2. Cassiodor.

vobis per quem iuratis. Hoc Gregorius noster, hoc alii pòst reges, hoc summi principes imitati sunt, quò se populo redderent cariores demissione sui, exẽplo humanitatis & modestiæ, temperamento supremę dominationis & imperii. Iurarunt in leges, quas eò populo sanctiores fore sciebant. Nã si principes soluti legibus earũ obseruationi sese deuinciũt, quanta cautione veniunt popularibus obseruandæ? Hoc igitur agunt reges cùm iurant, si minus populares videri volunt, si moderationis, si modestiæ non captãt laudẽ, exemplo certè populares ad imperii reuerentiã, ad custodiam legũ inuitãt. Neque tamen populo iusiurandũ, sed numini præstant, cuius vnius imperio & maiestati decedunt. Nam & Traianus Cæsar huius auctor exempli populo iurare non poterat, cuius iam auctoritas, cuius potestas omnis imperatori lege regia cesserat. Plinius id in laudatione panegyrica demõstrat. *Iurat, inquit, lege attendentibus diis. Nã cui magis quam Cæsari attendãt? Iurat obseruantibus iis quibus iurandum est, non ignarus alioqui nemini religiosius quod iurauerit custodiendum, quã cuius maximè interest non peierare.* Non absurdum esset cum populo iurare, per cuius salutẽ populus iurat?[2] Magnum enim & religiosum est hoc sacramenti genus,[3] ne putes id paga-

2. L. si quis maior. C. de trãsact. L. 2. C. de reb. cred. L. si duo. parag vlt. D. de iure iur. Nouell. Leõ. de tabular

3. Tertull. in apologet. cap. 32. Veget. de re militar. lib. 2. cap. 5.

norum hominum duntaxat, ac non Christianorum vel consuetudine, vel lege receptum. Quin & Hibernis tuis solemnis est sacramēti formula, quæ per phylarchi manum vel pedem concipitur. Iurabit igitur populo is, per quem populus iurat? Romano iure libertis à patrono iusiurandū exigere non licebat,[4] cuius persona sancta iis & honesta videri debebat.[5] Ac eo iure quo vtimur domino cliens, nō clienti dominus ad fidei sacramentū obligatur.[6] Nam in iis quæ reuerentię sunt, honoris, aut dignitatis patrono libertum, domino clientē æquari nefas. Eóque si dominū cliēs ostenderit, perfidi ac proditoris appellatione traducitur: si dominus clienti vim aut iniuriā fecerit, quamuis iurisdictione, quāuis omni iure, quod in eum prius obtinuit, exuatur, per fidiæ tamen, proditionis, aut periurii notatione neutiquā sugillabitur.[7] Olim maximi natu Scotorū regū liberi propter Northūbriæ, Vuestmariæ, Cūbriæ, & Hondintoniæ prouincias Anglicę ditionis, quas regis Angli beneficio tenebamus, solēni iureiurando fidem ei & obsequium clientelari lege spōdebant. At iis pòst Anglię regno cōsolidatis, vt nostrorū vtar verbo, neminē Scotiæ reges, eorūve liberi, vllo iure superiorem agnouerunt: nulli nec populo, nec regi sacramenti religione

4. L. iusiurādum & ad pec. D. de iureiur. L. de die. §. iuuetur. qui satisd. cog. L. qui bona. §. pen. D. de dam. inf.

5. L. liberto & filio. D. de obseq.

6. Tit. de form. fidel. lib. 2. feud. Andr. Isern. ad cap. Imperialē §. illud quoque. in fin. de prohib. feud. alien.

7. Iohan. Andr. in cap. 1. de feud.

vixerunt obstricti. Facessant igitur aniles fabulæ, de iureiurando regum vbi primum singulas vrbes inuisunt. Nam & illæ quas non inuisunt, nihilo minus iniuratis regibus obnoxiæ sunt. quàm cæteræ iuratis. Cùm igitur sacramẽto nihil ditioni regum accedat, cum parem ciuitates omnes præstent regibus iuratis, iniuratis obedientiam, cùm eodem teneantur imperio, quid illæ quas ais regibus conferunt ceremoniæ? quorsum diræ? quorsum religionis obligatio?

Cap. 26.

HAc ratione, quam tu firmissimam fore iudicabas, viribus & neruis destituta, stylum ad sacra vertamus, quorum maligna interpretatione Christianis hominibus fucum facere conaris. In regum historia dicis non regnorum iura describi, sed ea vitia carpi, quę in tyrannorum vita dominus execratur, idque nescio quibus coniecturis argui. *Primùm stultè regem expetitum à populo, cùm Samuelem legitimum regem haberet, eoque non regem sed tyrannum expetitum*. Quot ex eò etiam coniici putas, *quod regem petierint qualem vicinæ gentes habebant, qui domi iudex, foris imperator esset. Erant autem reuera tyranni. Nam Asiæ populi seruili*

pag. 69.

seruili animo sunt, eóque facile tyrannorũ parebãt imperiis. Neque vsquam ab historicis mẽtio fit legitimi regis in Asia. Deinde formulam ais in deuteronomio [1] antè pręscriptã, longè diuersam ab ea quã ex regũ historia [2] repetũt, qui in tyrãnicæ dominationis assertionẽ sacrorũ librorũ oraculis abutuntur. Nõ possum satis mirari te, Buchanane mi, hominem ętate grauem, vsu peritũ, eruditione præstantẽ, ita leuiter coniecturis agere, fingere mysteria, quorũ certa sit, Christianorũ omniũ iudicio, sententia. Nã hac in re nobis etiã Caluiniani, cæteríque assentiuntur hæretici, Samuelem, Sãsonẽ, Iephten, Gedeonẽ, Iudã, cæterósque post Moysen fato functũ Hębręorũ iudices, nõ popularium suffragiis electos, non sorte vel nascendi conditione oblatos, sed arcano & inusitato more extra ordinem à numine vocatos, qui domi consilio populum & auctoritate regerẽt, foris, vbi res posceret, imperatorũ partes obirent. Verùm vbi populus aliquandiu sine iudice, sine duce, [3] licẽtia turbas atq; seditiones prouocante, in magnis rerum angustiis egisset, ac pòst restitutis iudicibus, eorũm liberi parum religiosè rem vel diuinam facerent, vel profanam, tædio pristinæ moderationis, aliarum gentium instituto regem petiuit [4] certum & ordinarium, vt loquũtur,

1. cap. 17.
2. cap. 8. lib. 1. Reg.
3. Iudic. 17. 18. 20. 21.
4. 1. reg. cap. 2.

qui quoties offerretur occaſio,& togę nego-
tiis,& belli ſupereſſet. Quoniam autem non
contenti Samuele rempub.gerente,regem à
numine poſtularunt, qualem vicinæ gentes
habebant,tyrannum expetitum ais, non re-
5. gem:nec in regum hiſtoria regni iura,ſed ty-
1.reg.8. & 10. rannidē deſcrībi.Quod profectò mihi nun-
quam in animum induxeris, niſi lapſum eius
6. Thom. auctorem hiſtoriæ probaueris, qui quam tu
Aquinas tyrannidem vocas, nunc ius regis, nunc
lib. 3. de regim. regni legem appellat. 5 Nec tamen id iuris
princ. Iohan. paſſim ac ſine diſcrimine regibus vſurpandū
Gerſon. in eſſe cenſeo, ſed vſu duntaxat rerū exigente,
remed cōtr. difficillimis reipub. temporibus. 6 Neque
adult. 4. enim ea quæ eo loci proponūtur ſacroſancti
part.oper. vox oraculi regibus facienda præcipit, ſed
7. Senec. pro poteſtate & imperio facere poſſe ſignifi-
libro. de benef. cat:ac ſi fecerint,non eſſe populi ab iis ratio-
cap.4. nem exigere, quorum ditioni ſe ſuáque vo-
8. luntate iudicióq; ſuo mancipauerit. Regum
L. bene a zenone n. enim omnia ſunt dominio, ſingulorum vſu.
ſancimus. Regum ſunt omnia proprietate,ſingulorum
C. de quad.pre- poſſeſſione. 7. Hæc enim ſapientiſſimi viri
ſcr. L. de- mens eſt,qui ſic omnia ſapiētis eſſe diſputat,
precatio quemadmodum iure ciuili ſunt regis. 8 Ex
D. ad leg. Rhod.de quibus intelligi par eſt, à ſacro vate non ty-
iact. can. rannidem,ſed regni legem proponi,nec huic
dic. c. 23. formulæ deuteronomii legē aduerſari. Nam
quæſt. 5.

ſi perperam ac temerè, ſi ſuperbè, ſi nullo modo neque fine rex per ciuium bona graſſatur, ſi humanitatis oblitus & modeſtiæ.

cuncta per oppida curuis
Vnguibus ire parat nummos raptura Celæno,

nihil eum illa regni lex excuſat, quæ nulla ratione tyrannidi patrocinatur. Verùm vbi res ita tulerit, vbi maiores ſumptus publica neceſſitas exegerit, quam quos fiſcus, quos regium patrimonium ſuppeditare queat, iure ſuo, ac regni lege priuatorum facultatibus vtetur vt ſuis: [9] non quas populariũ ſudore partas aulæ ganeonibus effundat: non quas munduli quidam ac venuſtuli nebulones, nõ quas luxu & nequitia perditi iuuenes abſumant, non quas aulici fœneratores improbo conſilio emolumenti publici ſpecie cum populi diris imprecationibus incauto principi, ac nimium fidenti, in ſuum commodum extorqueant: ſed quas reipub, negotiis neceſſario tempore fideliter impendat. Id enim tyrannidis extremum eſſet, cui nullam à ſanctiſſimo vate propoſita regni lex defenſionẽ adferre poteſt. Quod ſi tyrannidem eo loci deſcribit, ſi tyrannũ populus expetiuit, tyrannica fuit Saulis regis inſtitutio: tyranni fuêre Dauid, Salomõ, Ioſias, Ezechias, cæteríque Iudæorum principes, quorũ in populares of-

9 l. Item ſi verb. D. de rei. vind. & ibi Angel. felin. cap. quæ in eccleſiarum. de conſtitut. Boer. conſ. 24. nu. 23.

ficia diuinorum testimoniorum oraculo, fortitudinis, sapientiæ, religionis, iustitiæ, humanitatis & modestiæ laude prædicantur. Tyrãnidis auctor fautórque fuit ipse deus, qui tyrãnum stultè poscenti populo cõsensit. Sed nullam ea res veri similitudinem habet. Regem enim à deo populus, non tyrannũ postulauit. Nec enim ille tyrannum postulanti annuisset: nec si Samuel legitimus rex erat, in eius contumeliã alium iniquè petenti populo cõcessisset. Regem porrò non fuisse Samuelem vel ex eo licet augurari, quòd sacrorum librorum auctores iudicum regúmque nomina distinguant. Iudam, Gedeonem, Sãsonẽ, Iephten, atq; id genus cæteros extra ordinem ad reipub. curam vocatos, iudicum nominibus appellarunt: Saulem, Dauidem, Solomonem cæterósque vel sorte, vel nascendi lege datos regum titulis extulerũt. Quin & multis antè sæculis quàm in Israële regnatũ esset, Moyses aliorum populorum instituto regnatũ iri prædixit, eóque nõ tyrannum, sed regẽ instituit, cui hoc vnum edicit, [10] quod omnia regalis vitæ præcepta còntinet, *ne populum in Ægyptũ reducat*, id est, ne flagitiorum ac scelerum exemplo ad peccandum inuitet. Quin & sacrosancta vaticinia Messiam, seruatorem ad dominum ex Iudæorum regum, non ex tyran-

10. Deuter. 17.

norum ſobole miſſum iri pronunciarunt. Tyrannum igitur à populo petitum, quod vicinarum gentium exemplo regẽ voluerit, haud vnquam facilè mihi perſuaſeris. Neque enim vicinæ gentes tyrannide regebantur. Nã id nuſquã tibi ſacra prodidit hiſtoria, nec alio niteris in eius rei fidẽ argumento, quàm quod *Aſiæ populi ſeruili ſunt ingenio, eoque factum, vt facilè tyrannorum paterent iniuriis: nec vſquam legeris apud hiſtoriæ ſcriptores in Aſia legitimè regnatum.* Legiſſe certò ſcio, ſed ſcribenti non occurriſſe, lapſúmque memoria ſenem. Quin Ægyptum, Arabiam, Syriam, Phœnicia, Perſas, Medos, Armenios, Parthos, Indos, animo percurriſti, cum iſtud meditarere? Nullum in iis, nullum in aliis infinitis, quos nominare non vocat, Aſiæ populis legitimum regem inueneris? Quid Iudæorum reges, Dauid, Salomon, cæteríque? Legitimi non fuerũt? Si tuo legitimos reges iudicio metiamur, certè pauciores in Europa & Africa, quam in Aſia reperiemus. Quod autem de ſeruilibus Aſiaticorũ populorum animis attuliſti, doctiſſimorum hominũ teſtimonio refellitur. M. enim Tullius eos ex omni genere hominum humaniſſimos appellat,[11] in quibus ipſa nõ modo ſit, ſed etiam à quibus ad alios perueniſſe putetur humanitas. Solinus Aſiatica ingenia

11. Epiſt. 1. ad Quint. frat. lib. 1.

12. per gentes inclyta fuisse cõmemorat.[12] Nõ igitur humilia, non demissa, non abiecta, nec ad seruiendum nata, sed ad honorem & gloriam erecta fuêre, cuius in præclarissimis animis maximas contentiones existere[13] non ignoras. Verùm esto, nunquam nisi tyrannicè regnatum sit in Asia: tyrannum, non legitimum regem, expetiuerint Israëlitæ: in regũ historia tyrannorum mores, non regnorum iura, describantur, quid inde consequentur? Excutienda regum iuga? populũ ad pilca vocandum? tyrãnidem rebellione vindicandã? subeundum populi iudicium? Leonis instar aut vrsi regem à popularibus excipiendum? Nihil minus. Nã quę disputantur eo loci, toleranda regum imperia sig[illegible]cant, quamuis in tyrannos degenerent, & benignitate numinis, à quo potestatem acceperunt, abutantur.

cap. 43. polyhist.

13. Cicer. lib. 1. offic.

Cap. 27.

ID EVINCVNT & illa Pauli, quę tu nihilo fidelius interpretaris, qui non modò pro regibus orandum esse monet,[1] verumetiam iis obediendum per omnia, resistendum autem nulla ratione, nisi damnationem ipsi nobis acquirere velimus. Neque enim homini, sed deo resisti, regiæ ditionis, atque adeo potê-

1. 1. Timoth. 2. ad Coloss. 3. ad Rom. 1. 3

ſtatis omnis auctori. Tu de bonis tantùm regibus eam Pauli præceptionẽ intelligi iubes: malis enim, ſanctiſſimi viri iudicio, reſiſti oportere. Cuius rei ſi vel leuiſſimam coniecturam adferres, cauſa tibi prodita è proſcenio curię diſcederem. Sed cùm ille poteſtatẽ omnem acceptã numini referat, & exemplo vitæ malorum etiam principum & impiorum obedientiã confirmauerit, quid eſt quod de præcepti ſententia dubitemus? Eius collega Petrus honore principes & obſequio coli iubet, ac pareri dominis ὀυ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. [2] Chriſtus dominus Pilato Iudææ præſidi, quamuis iniquo & prauo, delatã cælitus poteſtatem agnoſcit. [3] Idem Petro comminatur, quod in impia magiſtratuum miniſteria gladiũ diſtringueret. [4] Hæc conſulere debuiſti nũcii cæleſtis oracula, priuſquam de Pauli mẽte iudiciũ tuum interponeres. Nã quæ de Chryſoſtomo detorta ſunt, nihil inſtitutę diſputationi reſpondẽt. Quod enim ille Pauli verba non de tyranno putat intelligi, ſed de legiti mo magiſtratu, ac vero dei miniſtro, cui traditus ſit ab eo gladi' quo tueatur bonos, malos coërceat, id magnopere nobiſcũ facit. Tyrãnũ enim dei miniſtrum eſſe negamus: negamus ei cõceſſam à numine gladii poteſtatẽ, ſed irato potius &

2 1. Petr. 2.
3 Iohan. 19.
4 Matth. 26.

refutas: pòst etiam odiosa comparatione regum & carnificum eludis. Quibus vt ordine respondeam, equidem nõ ex dialecticorum modò, verumetiam ex iurisconsultorum lectione didici, nihil singulari facto cõcludi. [6] τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς παραβαίνουσιν οἱ νομοθέται, δὲ τὰ παραλόγου. Legum enim materiam præbent eæ res, quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον accidunt, vt ait Theophrastus. Hæc profecto ciuilium legum est natura, quæ plærumq; concedunt vni, quod cęteris inhibetur. Sed diuinarum legum alia ratio est, quæ priuilegia non patiuntur irrogari. [7] quæ personarum discrimen & exceptionem ignorant: quæ qũod vni præcipiũt, omnibus imperatum intelligunt: quod vni denegant omnibus interdictum esse volunt. Quod igitur ais, non iussisse prophetam, vt omnibus tyrannis parerent Iudæi, sed vni *Assyriorũ* regi, quid ad rem? Quorsum enim omnibus parêre iussisset, cùm vni tantum essent obnoxii? Sed tu qui dialecticarum nobis legum inscitiam exprobras, vide quàm in ipsis artis elementis turpiter impingas, qui auctoritate vatis in vim argumenti negantis abuteris. An enim quia propheta non iussit, vt populus iniquis etiam regibus & malis obsequeretur, eò denegandum iis est obsequium? eò resistendum est imperiis? eò sa-

6. L. iura. & seqq. D. de legib.

7. 2. paralip. 19. Act. 10.

crosancta potestas, & voluntate numinis iudicióque stabilita, rebellione venit & armis oppugnanda? Hoc dialectici negant esse consequens: & tamen hac tu ratiocinandi forma in regũ auctoritatẽ inuadis. Sed vt facescant ista, quid si negem istud exempli, quod à sanctissimo vate legis loco proponitur, esse singulare? quid si multis aliis cumulatum ostendero? quid si nuncii cœlestis oraculo confirmatum? quid si pro lege cautum? Perlege sacrorũ voluminum historias, infinita prę stitæ flagitiosis & impiis regibus obedientię testimonia reperies. Quæ quoniã à nobis posteriore libro de coniunctione religionis & imperii ad nauseam vsq; recitata sunt, hic ea rursus inculcare, ac veluti cramben repetere, superflui laboris esse reor. Vnũ porrò Dauidis, quod omniũ instar esse debet, haud quaquã silẽtio prętereundũ esse censeo. Is enim quãquam Saülis imperio solutus, quẽ caput suũ appetentem, diuina omnia & humana profanantem, semel atque iterum opprimere potuisset, si vel suas, vel publicas vlcisci voluisset iniurias, tamen religioni habuit in eum manus injicere, quem Deus in regem vnxerat, sacrosanctum popularibus habendum, & honore, officio, dignitate reuerendum.

De Christianorum in impios reges obsequio vide Eusebium Cæsar. histor. eccl. lib. 3. cap. 27. Niceph. li. 3. ca. 17. & Tertius, in apol. cap. 2.

8\.

1\. Regum. 16. 24. & 26.

Hac religione ductus non ipse modò à rege iniuriam abstinuit, sed etiam vt alios officij moneret in reliquos porrò principes, vt ne verbo quidem sacrosanctam illam potestatem violarent, Amaliciten extremo supplicio multauit, quis regis occisi mendacio se iactauerat.[9] Huic exemplo Danielē adijcio, 9. 2.reg. 1.
qui Nabuchodonosoro primùm, deinde etiā Dario Cyrióq; fidelem operā in illo Iudæorum exilio nauauit.[10] Quin & Sedechiæ de- 10. Daniel 3.
fectionē ab impio rege diris execrationibus 4. 5. &
insectatur Ezechiel.[11] His tu, quod vnicū in deinceps. 11.
regum historia reperiri fateris, Achabi exē- Ezech.17.
plum opponis, cuius filium Ioramum, cum matre, cum septuaginta fratribus, cum patruis quadraginta, cùm tota stirpe regia, cum dæmoniorum sacrificulis, Iehu tyrannicè regnantem interfecit. Interfecit certè non iam regem, sed oraculi iussu priuatum imperio. Nam vt id facinoris auderet, prius inaugurato speciatim ei & diserte mandatum erat.[12] Quod si nos ad noui fœderis exempla conuertamus, quotquot instituto 12. 4. Reg. 9
Christi vixerunt, nunquam ne tyrannorum & 10.
quidem refugerunt imperia, ne dum iis armata vi restiterunt: in eo principem secuti suum, qui quanquam multis angelorum

legionibus populi, pontificum, & Pilati præsidis obstare potuisset iniuriis, se ipse neci obtulit, vt morte firmaret quod in vita docuerat, patientia leniter & placidè ferendam, nō vi repellendam iniuriam. Sic enim erga gen⁹ hominū vniuersum affectos esse iussit, vt de iis etiam bene mereamur, à quibus damno vel contumelia prouocati sumus. Quales igitur in principem esse voluit, quem in rerum humanarum fastigio locauit suspiciendum nobis, & omni honoris, obsequij, reuerentiæ genere colendum? Paulus simulátque Christianæ militię nomen dedit, seditioso ac sanguinario spiritu in pacis & quietis studium mutato, Agrippā, fœlicem, & Lisbium procoss. Romanos, quanquam impios & Christo rebelles, officij ratione veneratus est, vt doctrinam suam exemplo vitæ sanciret.

Caput. 28.

HÆc tu non tantùm indigna ciue, sed & pag. 76. execrabili similitudine refutas. *Quemadmodum, ais, malum hominem magistratus eligit, qui sit carnifex in pœnis noxiorum repetendis, nec tamē ei protinus scelerum omnium impunitatē tribuit, nec superiorem esse vult, quā vt legibus interrogari possit: ita nec deus, qui malo, quod aiunt, nodo malum*

cuneum adhibet, qui malis puniendis malum regem praeficit, ei flagitiorum omnium ac ſcelerum licentiã indulget, ſed inſtar aliorum mortalium legibus intra gyrũ rationis & doctrinae contineri iubet. Cùm enim diſertè praeceptum ſit de ſcelere, de ſceleratis è medio tollẽdis, ſine vlla exceptione gradus aut ordinis, qua tandem ratione magis cautum eſt regibus, quam caeteris? Eleganter iſta, vt cætera. Neq; enim nos impune regibus ſua flagitia eſſe volumus, verùm ab eo vindicanda dicimus, penes quem eius rei ius eſt: cæterum populo nihil eſſe iuris, quem mancipio nexúque ditioni ſuæ deuinctum & obligatum habeãt. Nec enim fas eſſe ducimus magiſtratum à priuato coërceri, & principem ſubditorum patêre ludibrio: eum tamen haud aliter numinis imperio teneri, quam carnificẽ magiſtratus, à quo præfectus eſt executioni legum & iuris. Sed illũ à deo, hunc à ciuili magiſtratu longè diuerſa ratione conſtitutum eſſe non attendiſti, qui poteſtatem diuinitus ordinatam adeo flagitioſa comparatione traducis. Illum cum imperio Deus inſtituit: huic non modò iuriſdictionem, ſed ne notionem quidem cõfert magiſtratus. Ille non modò ſupplicia malis, ſed & bonis præmia decernit: hunc inuiſum & deteſtabilem refugiunt omnes, eius commercium, occurſum, conſpectum abhorrẽt, pag.73.

qui non præmia modò, sed ne supplicia quidem decernere pôtest, sed tãtùm exequi decreta. Ille numinis personã agit in terris, hic infernalis furiæ. Ille solo deo minor est: hic omnibus hominibus ac etiã belluis inferior. Ille propter dignitatis excellentiam ciuitatis partem nõ facit: hic propter vilitatem, & indignam homine vitæ cõditionem.[1] Ecquanam igitur similitudine conueniunt, vt inter se tam odiosè cõferrentur. *An quia pœna sceleratorum ad regium munus pertinet?* pertinet quidẽ, sed non executio pœnæ. *An quia regij muneris pars est carnificis functio?* falsum hoc & absurdum. Eodẽ enim argumẽto cõsequerere, cacodæmonum functionẽ in torquẽdis iis, quos numinis sententia relegauit ad inferos, cælestis partem esse iurisdictionis & imperij. Quod nemo sanæ mẽtis vnquam affirmarit. Regis munus, vt & legis, in imperando, vetãdo, permittẽdo positũ est: Carnificis in exequendo, quod nihil habet imperij, nec meri, nec mixti. Nullũ enim imperium sine iurisdictione cõsistere potest.[2] Si verò (quod nũnulli suspicãtur) gladij potestate, id est, imperio mero præditus esset, non modò condẽnãdi rei, verùm & absoluẽdi quoq; facultate valeret. Neutra valet. Sed ne latrunculator

[1] Aristot. lib. 3. polit. cap. 9.

pag. 74.

[2] L. 3. D. de iurisd. om. iud. gloss. ad L. 1. D. de offic. eius cui mand. est iurisd.

quidē (qui de vita iudicare poteſt, de re pe- 3
cuniaria non poteſt[3])imperium merum ob- L. ſolemus D.de iudic.
tinet. Neque enim iure imperij quod habet,
ſed mandato, iuſſúq; principis de latrocinio
ſtatuit. At ille ne ſtatuit quidē, ſed exequitur
dūtaxat. Aliud eſt enim exequi, aliud impe-
rare, decernere, iubere. Nam exequimur im-
perata, decreta, iuſſa, ſententias, nō cum im-
peramus, non cum iubemus, ſed cùm facim⁹
quod pronūciatum eſt, cum rem iudicatam
obimus. Quin & vulgaris loquendi cōſuetu-
do executionem vocat carnificis miniſteriū,
qui mactato reo ſententiam opere cōpleuit. 4
Eſt enim executio verbum nudi miniſterij, L. executorem. C. de execu. rei iud.
quod in facto conſiſtit, [4] Cùm igitur pœna
ſceleratorum ſpectet ad regem, non itē exe-
cutio pœnæ, perperam ac temerè, ne dicam
ineptè, carnificis functionem regij muneris
partem eſſe dixiſti. Sed profecto diſſimulare
non potuiſti, quāto regū odio laborares, qui
ſacroſanctā poteſtatem, & volūtate iudicio-
que numinis inſtitutam, tot calumnijs impe- pag.73.
tiſti. Sed à calumniis redeamus ad argutias.
Quod ſi mali principes ordinantur à deo, eū
inquis, neceſſe eſt humanæ malitiæ auctorē
eſſe fateamur. sed nec iſtud. Neque enim ma
litiæ, ſed imperii (quæ bona res eſt) deū aucto
rem agnoſcimus. Nā id vel ex Ariſtotele iu-

uenis audisti, omnem potestatem in bonis rebus numerari.[5]

5 In topic. NIHILO solidius est illud argumenti quod sequitur.

Praefectis vrbium aut castrorum, praetoribus, consulibus, atque adeo caeteris inferiorum ordinum magistratibus, nedum regibus, Paulus subditos esse iubet, qui cum legum poenis haud eximantur, frustra Pauli sententia nituntur, qui reges solutos legibus, & poenarum metu liberos esse debere pronunciant. Nescis verò magistratuum quosdã esse gradus? Pudet me tuae proteruiae, quẽ nec aetas, nec eruditio, nec vsus vitę communis ignorare, sinit ea, quae te scire dissimulas. Omnes homines sublimioribus potestatibus vir ille sanctissimus subesse iubet, non autem inferiore gradu constitutis. Nam vt caetera lumina discedunt soli: sic vbi superior magistratus adest, inferioris potestas euanescit. Vult igitur ille militem centurioni, centurionem tribuno, tribunum legato, legatum proconsuli, non proconsulem legato, non legatum tribuno, non centurioni tribunum, nõ centurionem militi parêre. Hos enim obedientiae gradus intelligit, quos rerum natura patitur, vt maiori minor, nõ minori maior assurgat.[6] Cùm

6 can. qui resistit. 11. qu. 3. igitur populo pręsint magistratus, qui si cum rege contendantur, priuatorum, imo seruorum,

rum, habeantur loco, populum regi, regem soli deo morē gerere necesse est. Ex quo fit, vt nec magistratui popul⁹, nec regi magistratus sine sacrilegio resistere queat. Hoc enim Christus, hoc apostoli, hoc apostolorum discipuli docuerunt, qui non solum diuinis, sed & humanis legibus cautum aiunt, ne maiores à minoribus vel accusari, vel iudicari queant.[7] Quanto minus armis oppugnari?

[7] Clem. Rom. epist. 1. ad Iacob. frat. dom. Can. Petrus. & passim. 21. qu. 7.

Caput. 29.

NE vero Chrysostomum nobis obtrudas, tyranni duplicem acceptionem esse dicimus, vnam cum quis vel natura, vel suffragio, vel quauis alia legitima conditione rex, oblitus sui degenerat in belluam, & cum incurabili morum ac naturæ malignitate dominatur: qui, vt verbis vtar tuis, stabilimentum auctoritatis suæ in ciuium infirmitate collocat: qui regnum non procurationem à deo creditam, sed prædam sibi oblatam putat: qui potestatem cælitus acceptam ad bonorum exitium, legum euersionē, patriæ ruinā cōuertit, & quod dicitur nauē perforat in qua ipse nauiget: qui diuini humanique iuris ludibrio suspēsas tenet omniū vitæ rationes,

Nec curare deum credis mortalia quemquam.

Hanc tyrãni ſignificationem ab origine ſua deflexam & mutatam eſſe dicimus : alteram autem germanam & propriam, cum quis in libera ciuitate vel priuatus, vel abuſus imperio, quod populi ſuffragiis adept⁹ eſt, inuitis legibus ſummam rerum ad ſe trahit, & cùm cæteris cõditionem par eſſe debeat, ex ciue per vim dominus euadit: Vel cum quis obnoxius regiæ dominationi, legitimis hęredibus vel oppreſſis, vel regali ſolio deturbatis, ambitione & auaritia furens, reclamante regni iure, proculcatis patriæ moribus, maiorum inſtitutis aduerſantibus ad ſummũ graſſatur in ciues imperium. Illum quanquã modis omnibus nefarium & impium, tamẽ quia dei iudicio conſtitutum, Paulus hominibus ſacroſanctum eſſe iubet, ac ſub eo viuendum ea lege, cuius ipſe meminiſti, vt qui honoris ei auctor fuit, eum pœnarum exactorem eſſe patiamur. Hoc autẽ alterum genus hominũ Chryſoſtomus ab apoſtolo negat poteſtatis nomine deſignari. Hos enim verè tyrannos eſſe dicimus, quorum ambitioni non ab vniuerſis modò, verumetiam à ſingulis, qui pari poteſtate ſunt, & imperio, reſiſti queat. Hi ſunt, quos Græcorum Romanorúmq; leges occidi iure pronunciarunt. Hi ſunt, quorum percuſſoribus veteres ingẽtia præmia decre-

uerunt. [1] Nec enim diuinæ voluntatis ordinatione, nec iureiurando, nec fide, nec obſequio his obſtricti ſumus, quorum exitio patriæ ſaluti conſulere debemus. Et tamen his tu qui tam ſtoica frõte regibus inſultas, calculo tuo ſuffragaris, vbi dicis quaſdã eſſe tyrannidas populi liberis ſuffragiis comprobatas, quas ob adminiſtrationis moderationẽ regiis nominibus dignaris. Equidem liberis ſuffragiis comprobatas eſſe nego, quas meliore populi parte reluctãte, furioſi homines vi & armis adipiſcũtur. Semper enim potior eſt ratio prohibentis, [2] in iis pręſertim rebus, quarũ ciues omnes communione cẽſeri debent. Sed tu neminẽ eorum, qui per vim vel fraudem dominatum ſibi pepererũt, violari iubes, ſi modò ciuilis animi temperamẽtum in gubernando adhibuerint. Quod cũ iubes, parum meminiſſe videris eorum, quæ paulo prius attuleras, id genus hominũ perinde facere ac latrones, qui male parta cõmodè diuidendo, ex iniuria iuſtitię, & è rapina liberalitatis laudẽ quærunt. Quin & illud hiſtorici laudaueras, *Vt patriam regere quãquam & poſsis, & delicta corrigas, tamẽ importunum eſt.* Nam & ij qui per vim, vel fraudẽ, oppreſſa libertate, ad imperia cõtendũt, ſibi, nõ populo, ſtudẽt. Neq; enim eò aſpirant, vt peſſum eunti rei- Pag. 53.

[1] Plutarc. in Arat. & Timleone. pag. 100.

[2] L. Sabinus com. diuid. L. ſi tuam. de ſeruit. vrb. pred. L. in re communi. de reg. iu.

pub. parta dominatione proſpiciant, ſed vt
pag. 190. ſecurius voluptatibus ſuis fruantur. *Et tamen hoc tyrannorum genus tolerandum eſſe dicis ſi abſq; publica pernicie tolli non poßit, velut quoſdam corporis morbos perferimus potius quam vitam in ancipitem dubiæ curationis aleam coniiciamus.* His addantur ea quæ pòſt extremo penè dialogi veſtibulo diſputantur, & quorſum euadas nemo non intelliget.

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι
κάλλιστον ἀδικεῖν· τἄλλα δ᾽ εὐσεβεῖν χρεών.

Obſcurè laudas iſtud Euripidis, vt ſpurij tui tyrannidem excuſes, qui ſi quemadmodum regnandi gratia ius violauit, ita pietatem in cæteris & iuſtitiam coluiſſet, ſtarent meliore loco res Scotiæ, quarũ nũc ſummã poteſtatẽ hoſtes obtinent: viuerẽt, valerent illuſtriſſimi principes, quorũ alios ille poſſeſſionibus euertit, alios perpetuo carcere detinuit, alios exilio, alios morte multauit. Mãſiſſent in officio proceres, quos ad defectionẽ ille, quos ad parricidium adegit. Egregiam patriæ nauarent operam heroës fortiſſimi, quibus ille primùm fidei prodẽdæ, deinde necis auctor fuit. Teſtes Hamiltones, teſtes Hontlæi, ac Gordonum gẽs vniuerſa, teſtes alij permulti, quorum exitio tyrannidem ille ſuam ſtabiliuit. Qui ſi tyranno ſuperſtites fuiſſent, nõ

ita nobis insultarent externi prædones, nec impune res nostras terra marique diriperēt: nec huiusmodi latrociniorū populares exuuiis nostrorum mercatorum inflati in Angliæ sanctiore consilio triumpharent: nec iure gentium sua repetentibus insolenter & tyrannicè ius & æquum denegarent. Quid verò quod arces regni munitissimas æquauit solo, ne quoties vellet irrumpētibus in suæ tyrannidis auxilium hostibus aditus intercluderetur? Hunc tu tyrannorum eximis collegio, & legitimam principem tyrannidis insimulas? At fortè tyrannum fuisse non negas, cæterum ob imperij moderationem, & ciuilis animi temperamentum in gubernando, in ordinem cogi nō debuisse. Cur igitur tam crebris conuitiis in Iulij Cæsaris manes inueheris? Cur in familiari cum discipulo contētione, vt audio, iure mactatū asseris? Quod cum facis, non aliis quam nostris rationibus vti potes, qui regnum in inferiores, tyrannidem in pares obtineri: regi quantumuis malo parendum esse, tyranno quantumuis bono resisti posse contendimus. Hanc enim Chrysostomi sententiam esse, qua sola niteris ad oppugnandam regum auctoritatem euincunt Augustini verba contra Manichęos,

[3] Can. quid culpatur. 23. qu. 1.

non eſt poteſtas niſi à deo ſiue iubente, ſiue ſinente. Ergo vir iuſtus ſi fortè ſub rege etiã ſacrilego militet, rectè poteſt illo iubẽte bellare. Quemadmodum enim reũ facit regẽ iniquitas imperandi: ita innocentẽ militẽ oſtẽdit ordo ſeruiendi. Nam & Iuliano, quãquã impio & idololatræ, Chriſtiani milites ſeruiebãt,[4] quod ei poteſtatẽ à deo traditam agnoſcerent, eóq; veteres Chriſtiani nõ tantum æqua, ſed & iniqua regũ imperia ferẽda eſſe docuerũt.[5] quod certè ſibi nunquã in animũ induxiſſent, niſi diuinitatis quidpiã in ſũma illa poteſtate reſidere iudicaſſent. Nec tãtùm Chriſtianorũ illa, ſed & philoſophorũ & iuriſconſultorum erat opinio, qui maiorũ precepta iuſta, vel iniuſta, negant eſſe contẽnenda.[6] Regnũ enim diuina res eſt, vt aiebat Ecphantes Pythagoricus: & reges diuinos, Ioue genitos, à Ioue nutritos Homer⁹ & Heſiodus appellarunt. Cùm autẽ in Chriſtianorum libris nihil tã crebris ſermonibus vſurpetur, quã id documẽti quo malorũ patiẽtia præcipitur, aduerſus principes rebellio qua tãdẽ ratione ſuſtineri poteſt? Initio naſcẽtis eccleſiæ variis paganorũ hominũ calumniis agitabãtur Chriſtiani, quod parũ audientes magiſtratuũ imperio, quod refractarij, quod contumaces, quod in ipſos etiam imperatores hoſtiliter eſſent animati. Quib⁹ reſpõdit

4 Can. Iulianus. & can. imperatores. 11. qu. 3.

5 Can. contra morẽ 100. diſt.

6 l. 1. de op. nou. nunc.

Tertullianus,[7] *Christianum nullius hostem esse, nedum imperatoris: quem sciens a deo suo constitui, necesse est vt ipsum diligat, & reueatur, & honoret, & saluum velit cum toto imperio. Colimus ergo, inquit, imperatorem sic quomodo & nobis licet, & ipsi expedit, vt hominem à deo secundum, & quidquid est à deo consecutum. Et quoniam Romanæ diuturnitati fauemus, per salutem Cæsarum deieramus. Nos enim iudicium dei suspicimus in imperatoribus, qui gentibus illos præfecit: id in eis scimus esse quod deus voluit, & pro magno adiuramento habemus.* Quæro nunc an cùm hæc ille scriberet, Christiani regnarēt? si pios tantùm principes hac oratione complectatur? si non per ethnicorum, ne dicā tyrannorū, salutē iurare, magnæ religionis erat? Erat sanè. Nam vel ex mali regis interitu magnum reipub. vulnus infligitur. Cū principibus enim concutitur imperium, concussis cæteris eius mēbris, vt ait ille.[8] Nec iniuria dixit Seneca, de principis amissione, *hic casus Romanæ pacis exitium erit: hic tanti fortunam populi in ruinas aget. Tandiu aberit ab isto periculo hic populus, quandiu sciet ferre frænos quos si quando abruperit, vel aliquo casu discussos reponi sibi passus nō erit, hæc vnitas, & hic maximi imperii contextus in partes multas dissiliet, idémque huic vrbi dominandi finis erit, qui parendi fuerit.* Harum rerum do-

7. Ad Scapul. & in apolog.

8. Tertull. in apolog.

9. lib. 1. de clem.

cumento sunt illa Tissaphernis apud Xenophontem [10] & barbarorum consilia de tollēdis Græcorum prætoribus, quod ea re cæteram multitudinem facili negotio profligatū iri iudicarent. Nec enim defuturos quibus imperaretur, quādiu essent qui imperarent. Sed magis vrget illud Persarum quinque dierum iustitium, quod rege mortuo dabatur, vt ex insolentia populari discerent homines quantę curæ mortalibus regum salus esse debeat. Quod enim de apibus scripsit Virgilius Maro, [11] id in ciuili societate multo euidentius apparet,

10. lib. 2. & 3. ἀναβασ.

11. lib. 4. georg.

Rege incolumi mens omnibus vna,
Amisso rupêre fidem, constructáque mella
Diripuere ipsæ , & crates soluere fauorum.

Non igitur absque ratione maxima principum salutē ita caram habuêre veteres Christiani, vt per eam religiosissima iurisiurandi formula conciperetur. Cuius rei præter Tertullianum, & Christianorum imperatorum sanctiones, Vegetium etiam testē habemus, [12] qui militiæ sacramenta *per maiestatem imperatoris concipi dicit, quæ secundum deum generi humano diligenda est, & colenda. Nam imperatori, cum augusti nomen accepit, tanquam præsenti & corporali deo fidelis est præstanda deuotio, & impendendus peruigil famulatus, deo enim vel*

12. lib. 2. de re milit. cap. 5.

priuatus, vel militans seruit, cùm fideliter eum diligit qui deo regnat auctore.

Cap. 30.

TV verò vt maligna tot testimoniorum interpretatione malis principibus istud officii deneges, & obfirmato animo multitudini rebellionis auctor existas, à Christianis ad Gnosticos deficis, qui non omnino perfectéque traditam à Christo & apostolis veritatē, sed personarum & temporum conditioni accommodatam asseruerunt.[1] Primùm enim, vt Pauli sententiam enerues, qui potestatibus obediendum ait à deo datis, *fingis contentionē ei fuisse cum hominibus omne magistratuum imperium detrectantibus, qui libertatem Christianam absurdè interpretantes, affirmabant indignum esse, vt qui a dei filio essent emancipati, à dei spiritu regerentur, sub vnius hominis potestate essent, quorum vt refelleret errorem, ostendisse magistratum rem esse non modò bonam, sed etiam sacram. Cæterùm illa scripsisse in ipsa nascentis ecclesiæ infantia cùm Christiani nec numero, nec opibus, nec auctoritate valerent: ac proinde eorum duntaxat ad quos tum scribebat, non autem vniuersorum ciuium rationem habuisse.* Quibus tandem ista coniecturis assecutus es? Equidem Pauli tēporibus

1. Irene. lib. 3. cap. 4.

pag. 72.

pag. 76. & deinceps.

haud ignoro Iudęos, & Christianorum etiã nonnullos in ea hæresi fuisse, vt externæ gentis aut religionis omnino recusanda putarent imperia, quòd disertè cautum à propheta legissent, [a] ne alterius gentis hominem regno præficerent, sed numero fratrum suorum regem eligerent. Eò Paulus an respexerit nescio, qui parendum omnibus æque magistratibus, qui omnem potestatem numinis ordinationem esse dicit: sed profectò maiorẽ veri similitudinem habet, quam quod tu pro noto carmine nobis obtrudis. Nusquã enim legeris, opinor, ea Christianorum aliquẽ vixisse lege, vt omnium æquè magistratuũ imperia refugeret. Quod verò de tempore cõminisceris, quo Paulus hunc Christianis legẽ edidit, absurdum est, & ineptum, ne dicam ea persona dignum, quam tu tot annis in euangelio restituẽdo tibi vindicasti. Ais enim eo tempore Christianis, quia pauperculi, quia nõ ciues, sed inquilini, ac ij magna parte libertinę conditionis, opifices, aut serui magno labore tenuem victum quærebant, sub principum & magistratuum, & si malorum, obediẽtia, & sub imperij qualiscumque vmbra fuisse delitescendum. Eóque monuisse Paulum vt tempori seruirent, memores suæ conditionis: ne prodirẽt è latebris, nedum guber-

Contrariũ vide apud Cyprianũ epist. 8. ad successum episcopũ descripto Valerium. Apud Tertul. ad Scapul. cap. 4 & contra Iudæos. cap. 7.

nacula rerum tenentibus negotium facesce-
rent. Hodie verò Paulus viuere cùm non
modò populus,sed principes etiam Christia
num nomen profiteantur,cùm Christiani vi
ribus, auctoritate, numero tyrannorum po-
tentia pares euaserint, iuberet promiscuam
plebis turbam,ac vulgi fæcem,de reip. statu,
de magistratuum officiis,de imperii maiesta
te in regum necem inquirere. Nec enim iam
ad dei gloriam propagandam,ad comparan
da vitę necessaria (quamquam hoc quoque
sæculo tenuis victus magno labore quęritur)
opus esse pace publica, cuius custodes ma-
los etiam principes agnoscis. Egregium pro-
fecto commentum, si quem alium quam Bu
chananum auctorem inuenisset. Quid vero?
Ecquem regum omnium ministeria vestra
cùm rem vexare Christianam, cùm princi-
pum omnium rationes turbare cœperunt, ea
euangelii sui fautorem habuerunt? Non erant
ea multitudine, non auctoritate, non opi-
bus, vt omnibus Europę principibus insul-
tare possent. Igitur fateare necesse est, stultos
& insanos fuisse, qui Pauli sententiam initio
propugnādæ libertatis suæ neglexerint. Nūc
verò sapere,qui cùm procerū nonnullos, ac
magnorum magistratuum nefariis sacris ex-
cãtarint,procliuem ad latrocinia turbã con-

ſtate temporum obſoleſcerent: non quæ huic, aut illi perſonæ, non quæ huic aut illi populo conſentaneæ forent: non quæ nunc tyrannis audientem eſſe populum, poſt excuſſo iugo inſultare iuberent: non quę parietum, vel ſtillicidiorum iura complecterentur, ſed quæ ex naturæ fontibus hauſtæ perpetuò genus hominum vniuerſum obligarent. Ex quibus nec abrogari quidquam, nec derogari poteſt: iis autem abrogari, aut imperio ſolui nefas. Sed hac re tecum redeamus in gratiam: huic, illi populo, his illis temporibus accommodatas eſſe fateamur, quid tum poſtea? Paulus vtendum foro præcepit? Laruatam hypocriſin ſub perſona religionis latêre voluit? poteſtatibus obediendum edixit, quia reſiſti non poſſet? Chriſtianos viribus auctos

Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitat, imperiúmque frangit?

Tibi quidem ita videtur. Hanc enim Talmudicæ nugæ, hanc Alcorani deliria probant legem, quæ Chriſtum virtute miraculorum, Mahumedem vi armorum valuiſſe commemorant. Chriſtianorum arma ſunt lachrymę, 4 qui patientia non ferro vincere: qui puris manibus & innoxiis perire potius, quàm gladio ferire iubētur. Nihil hic attinet

4 Can. conuenior. 23. qu. 8. can. porro. 16. qu. 3.

oracula citare, quæ fidem huic sermoni faciant. Sunt enim vobis etiam vulgaria, si sequi velletis. Sed hac de re Tertullianum Christi sæculo proximum, ne dicam apostolorum æqualem, aduersus paganorum calumnias differentem audiamus. [5] *Si malum malo dispungi penes nos liceret, vel vna nox pauculis faculis largitatem vltionis posset operari. Sed absit, vt aut igne humano vindicetur diuina secta, aut doleat pati in quo probatur. Sin autem hostes extraneos, non tantùm vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum & copiarum? Externi sumus, & vestra omnia impleuimus, vrbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatiũ, senatum, forum. Sola vobis relinquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur? Si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quam occidere, potuimus & inermes, nec rebelles, sed tantum modo discordes, solius diuortij inuidia aduersus vos dimicasse. Si enim tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum abrupissemus à vobis, suffudisset vtique dominationem vestram tot qualiũmcumque amissio ciuium, imo etiam & ipsa destitutione puniisset. Proculdubio expauissetis ad solitudinem vestram, ad silentiũ rerum & stuporem quendam: quasi mortuæ vrbis reliquias quæsissetis, quibus in ea imperaretis.* Non

[5] In apolog. cap. 37.

ex his aliquando ſenties quam Chriſtianis calumniam ſtruas? quos initio naſcentis eccleſię vim continuiſſe fabularis, quod ſolitudine, quod inopia, quod fortunæ malignitate parêre cogerentur iis, quorum potentiæ nō potuiſſent eſſe pares, ſi rebellione religionem, ſi pietatem armis aſſerere voluiſſent. Vides enim ea multitudine ſeptos, vt quiduis in impios principes non audêre modò, verumetiā patrare poſſent, cruciatuū genus omne modeſtia, lenitate, patientia, non defectione, non iniuria, non vindictæ cupiditate ſuperare. Quòd ſi quem iſta ſcrupulum in animo relinquunt, audi Clementem Petri diſcipulum, qui in rixa per Caïpham pontificem, eiúſq; ſatellites hieroſolymæ cōcitata, Chriſtianos & ſi numero plures, virtute potiores, propter numinis reuerentiam occidi malluiſſe refert, quam occidere. Atque ita profectò res habet. Quiſquis enim ex animo Chriſtum profitetur, is vt ait ille, [7] 6 lib. 1. recogn. ad Iacob. frat. dom. 7 Iuuenal. ſat. 3.

Pulſatus rogat, & pugnis conciſus adorat:

non rebellionis & diſcordiæ, ſed pacis genio ducitur: non infert, nec vi propulſat, ſed abiectione ſui patitur iniuriam: maleficium beneficio reponit: nec amicos modò, verùm & hoſtes amore beneuolentiáque demeretur. Quæ certè propria Chriſtianorum laus eſt.

Amicos enim, vt ait ille, diligere omnium
8 est, inimicos, Christianorum duntaxat. 8
Tertull. in apolog. Christianus igitur nullius hostis est, nedum
principis: quem cum religio legesque nostræ
9 verbo violari non sinant,[9] quanto minus ar-
Exod. 22. act. 23. Can. apost. 84. L. vn. c. si quis imp. maled. mis oppugnari patientur? Rectéq; Seneca,
rex, inquit,[10] si nocentem punit, cedendum
est iustitiæ: si innocentem, cedendum est
fortunæ.

10 lib. 2. de ira. cap. 30. pag. 76.

Cap. 31.

QVod sequitur argumenti iam antè nobis refutatum esse puto. Diligenter animaduerti iubes, quantũ Paulus tribuerit episcopis, quorum defectionem miris & veris laudibus afficit, vt qui quodammodo regibus compositi, ex aduerso respondeant. Neque tamen eos dignitas ordinis & amplitudo scelerum pœnis eximit. *Nam nec ipse Papa, qui episcoporum episcopus habetur: qui ita super regum omnium fastigium assurgit, vt Deus quispiam inter homines haberi velit, à suis canonistis, genere hominum ei addictissimo, legum pœnis eripitur.* His quanquam abundè satisfactum est superiore disputatione, tamen quid desideres, aio nec episcopos, nec Romanum pontificẽ, cuius odiosè potestatem exaggeras, inferiorum iudicia subire. Hoc enim receptum esse diuinis humanisque legibus axioma, ne maiores

maiores à minoribus accusentur.[1] Nam & antiquo Romanorum instituto maius imperium à minore rogari ius non erat. Eóque néque consules aut prætores censoribus, neque censores consulibus aut prętoribus, turbabant, aut retinebant auspicia. Maiores magistratus à minoribus & comitatũ poterant, & concionem auocare: minores à maioribus non poterant, vt ex M. Messalæ & C. Tuditani commentariis ab Aulo Gellio proditum accepimus.[2] Quanto magis Roma Christo conciliata prouidendum fuit, ne parentem liberi, patronum liberti, dominum serui, magistratum populares, alii alios, quos virtute, officio, dignitate reuereri debent, in capitis aut famæ iudiciũ vocent? Quod cum faciunt, eos Chamo diris damnato sacra comparat historia,[3] qui patris verenda nòn operuit, sed irridenda monstrauit. Valens, Gratianus, & Valentianus auggg. vbi tale quid inciderit, vetant iudiciorum euentum expectari, nihil quæri, nihil discuti, sed cum ipsis delationum libellis, cum omni scripturarum & meditati criminis apparatu, nefariarum accusationum auctores cremari iubent.[4] Arcadius & Honorius etiam familiarium delatores vltore gladio feriri voluerunt.[5] Cui fas non est crimen intendere, qua

1 Can. clericus. & can. maiorum, 2. qu. 7.

2 lib. 13. cap. 13. & 14.

3 Can. sententia, 2. qu. 7.

4 L. 12. & pass. Cod. Theodos. ne præt. crim. maiest. ser. dom. vel patr. &c.

5 L. si quis. C. de his qui accus. non poss.

ratione criminis damnare poterit? Nec me fugiunt exempla, quę hoc genus testimoniis opposuisses, si tibi fortè venissent in mētem. Asina Balaamo non aduersatur modo, verumetiam tyrannidis eum accusat.[6] Per Asi-
6 Nume. 22. 23. & 24. nam populares intelligūtur, magistratus Balaami persona significantur. Dauidem obnoxius imperio vates flagitia scelere cumulantē graui iudicio non arguit modò, verumetiam
7 2. Reg. 12. damnauit.[7] Rectè quidem ista, nisi nobiscum facerent. Asinam progredi vetabat angelus, qui ad peccādum eunti districto gladio imminebat. Pergere iubebat herus, pergenti minabatur angelus. Egregium hercle ciuilis vitæ symbolum. Monemur enim exemplo singulari, vbi ciuiliū magistratuum imperia cœlestibus obluctantur, superiori magistratui parendū, id est, deo, à quo potestas omnis & imperium. Magis enim deo quam hominib[us] obediēdum, cui qui seruiunt, regnant. Ægy-
8 Exod. 1. ptii regis eludunt imperiū obstetrices, à nu-
9 mine mercedem ferunt.[8] Isabelis impiæ mā-
1. Reg. 18. datū aspernatur Abdias, laudatur.[9] Daniel Assyrii regis edicto reclamat, numini grata
10 Daniel. 3. religio est.[10] Si profana miscere fas est, omnium gentium prædicatione laudatur Papinianus iurisconsultus, qui Caracallæ Cæsaris immanitati patrocinium denegauit. Viuet

omnium sæculorum memoria Iohannis Fischeri Roffensis episcopi, & Thomæ Mori Angli virtus atque constantia, qui extrema pati, quam flagitio principis assentiri maluerunt. Licuit igitur Asinæ in humanã vocem erumpenti cum domino suo expostulare, quid feci? quid cõmerui? prius displicui, quã ad malum cogerer? Non vides qui cœptum iter moretur? Offenderis si tuo meóq; domino de via discedo? si morem illi potius quam tibi gero? Neque tamen ministeriorum vestrorum more, hero Asina hostiliter insultat, sed impium modò deprecatur imperiũ quod superioris domini iurisdictione cohibetur. Sed aliud est in iis quę vel diuino, vel naturæ iure prohibentur, abstinere à maleficio & scelere, & principis iussa defugere: aliud armata rebellione vitam principis & fortunas appetere. Illud Asinæ simbolo permissum, hoc popularibus interdictũ esse videm⁹. Est enim princeps communis omniũ parens, ac patriæ vice colendus. Ecquod verò tantum scelus est, quod parricidio sit vindicandum? Equidem ex ethnicorũ lectione didici,[11] ne malo quidem patrisatis vnquam magnam gratiã referri posse. Sed ad rem. Proximum exemplum erat Dauidis, quod nihilo magis instituto, quam illud Balaami respondet.

11 Fab. Quintil. in declã

Dauidem monuit vates, vt pœnitudine crimen expiaret:non tulit capitalem in eum vel cædis, vel adulterij sententiam. Ea re suas obiuit ille partes,qua rege superior erat : qua inferior, regium sibi munus haud arrogauit.
12 Nam quod ait ille,[12] *regum est corporalem irrogare pœnam:sacerdotum spiritualem inferre vindictam.* Hac auctoritate fret⁹ Ambrosius Theodosium, Arcadiũ Innocentius ingressu templi prohibuit. Neuter condemnationis sententiam pronunciauit:neuter, quod iure suo facere potuisset, orco principẽ adiudicauit. Hac enim parte regibus superiores sunt episcopi,vt eos errorũ admonere, quorũ supremi sunt iudices, vt arguere & possint, & debeant,ac si res ita postulat,etiam sacris interdicere. Pluſculum exhibet negotij Daniel qui priuatus iudices falsi testimonij dãnauit. Huius si meminisses, nihil triũpho defuisset. Vrgent ista nos, pungunt, stimulant,ratione vix satis expediri queunt. Vestræ nihil nos mouent argutię:nihil moramur frigidiuscula sophismata. Sed vt ex hac difficultate nosmet explicemus,Daniel Christi domini typ⁹ erat:supremi iudicis personam referebat,qui Susannam adulterii ream iudicio peruersorum hominum eriperet, id est, ecclesiam à scribis, Pharisæis, & id genus profanæ do-

Leo quartus. Can. nos si. 2. q. 7.

ctrinæ ſycophantis, falſa criminatione circumuentam & oppreſſam in priſtinũ ſplendorẽ, decus & auctoritatem vindicaret. Nos Danielem imitari certè nec poſſumus, nec debemus. Quam enim multa deſignãtur in antiquo fœdere nobis in exemplum humanarũ actionũ minimè trahenda?[13] Samuel obeſum regem, & adipe tumentẽ in fruſta conſcidit. [14] Phinees cum Madianitide coëuntem in oculis omniũ interemit.[15] Illis hæc laudi, hęc iuſtitiæ fuerunt imputata, quæ noſtris hodie ſacerdotibus in perniciem & dedecus officij ſui verterentur. Non licet enim iis iudicium ſanguinis agitare, quibus tractanda ſunt domini ſacramẽtà,[16] quanto minus occidere? Nihil, inquies, huiuſmodi in nouo fœdere, nihil in Chriſti ſectatorib⁹ horum ſimile reperies. Non & ipſe nequiſſimi ſerui iudicio ſe ſubmiſit? Si male locut⁹ ſum, inquit,[17] teſtimonium perhibe de malo. Et Petrus cum ad Corneliũ diuertiſſet, à Chriſtianis in Iudęa, quanquam inferioris ordinis, obiurgari non dedignat⁹ eſt.[18] His ſatisfecit põtifex.[19] *Aliud eſſe quod de rigore cogimur ſeruare diſciplinæ, aliud quod admittitur ex perfectionis cõſideratione. Chriſtus Iudæos ad ſe arguendum admiſit perfectione humilitatis, non ſeueritate iuris.* Potuiſſet & Petrus inferiorum querelas auerſari, ſi ius offi-

13 Can. ſi quis per vetus. 22. qu. 2. can. cum in lege, 23. qu. 4. can. ſi audieris. can. de occidẽdis, 23 qu. 5.
14 1. Reg. 15.
15 Num. 25.
16 Can. his a quibus 13. qu. 8.
17 Iohan. 18.
18 Act. 11.
19 Can. teſtes, 1. qu. 7.

cij, si personæ quam sustinebat intueare dignitatem: sed maluit sanctissimus antistes aliquid de iure suo concedere, & humiliter animóq; demisso facti rationem reddere, id se, quod arguebant, diuinæ virtutis auctoritate fecisse, qua pagani, non secus ac Iudæi, diuini spiritus gratiam acceperant. Humanæ leges vno ad hæc verbo respõdissent, volenti nullam aut consentienti fraudem aut iniuriam fieri.[20] *Receptum est enim, eóq; iure vtimur, vt si quis maior, vel æqualis subiiciat se iurisdictioni alterius, possit ei, & aduersus eũ ius dici.*[21] Qua vel sola ratione quidquid argumenti superest, euertitur. De prædiolo enim, de luminibus, de stillicidiis aduersus regem ipsius nutu ac sponte iudiciũ datur, quod certè dari non posset inuito. Parricidij, veneficij, perduellionis etiam in volentem à popularibus sententia ferri non potest. Quod tibi non absurdum modò, sed etiam iniquum esse videtur, *in minoribus rebus seueritatem iuris obseruari, in maximis flagitiis summã licentiam & impunitatem permitti: eóque leges aranearum telis esse persimiles, quæ muscas detineant, animalia maiora trãsmittant.* At verò si rem æquius æstimare velles, quid hac in re vel absurdi, vel iniqui repereris? Regis humanitati tribuendũ est, quòd in pecuniariis causis cõtra se ius dici patiatur

20 L. cum donationes, c. de transact. L. 1. ver. filii. di de iniur.

21 L. est recep. D. de iuris. om. iud. L. si quis, in conscr C. de pact.

pag. 90.

imo velit,iubeat,non passurus si libêret: iniquũ igitur videri debet, quod in capitali negotio salutem famamque suã imperitæ multitudinis arbitratu periclitari nõ sinat? quod coniuratorum ludibrio maiestatem imperij nõ exponat? quod pessimorum libidine sibi non afferat manus, aut laqueo gulam strangulet? Siquidem perinde res habet, regẽ sui parricidam esse, & sponte sua capitis causam dicere, sponte sua condemnari. Se enim ipse condemnat, se morti adiudicat, cùm instituti abs se iudicis imperium subit. Quod enim iudex pronunciat, id volente, id iubente rege pronũciat, à quo iudicandi potestatem accepit. Nec tam iudex regi, quã rex sibi ius dicit, etiam cum causa cadit. Quod enim vetant iura,[22] ne quis in propria causa cognoscat, ne quis sibi ius dicat, hîc certè locum nõ habet. Regem enim necessario suę causæ disceptatorẽ esse oportet. Quod vel ex eo potest intelligi, quod earum curiarum placitis, quibus in iure dicundo rex suas partes delegauit, regis, nõ curiæ nomẽ anteponitur: idque nõ in priuatorum modò causis, verumetiam in regiis. Rex enim hîc & iudicis & rei personã agit. Eius de re agitur, eius auctoritate decernitur. Quid verò, quod sæpissimè, cũ lubet, ipse nõ interposito, nõ subrogato iudi

22 L. qui iurisdictioni D. de iurisd. om. iud. L. 1. C. ne quis in sua caus. ius dic.

ce,non mutata,nõ depoſita perſona de re ſua pronunciat? Nec id nouum videri debet. Nã & Antoninus imperatorum optimus ſibi ius reddidit, [23] & antè Tiberius de ſerui ſui inſtitutione cognouit. Sed & in legũ libris infinita ſunt harum rerum exẽpla. Laudant hiſtoriæ M. Antoninum, cuius modo meminimus, qui in rebus compendij iudicans fiſco nunquam fauit. Laudant & Pertinacem, qui nullius hæreditatẽ ſibi adeundam eſſe iudicauit, quæ lite perplexa eſſet delata. [24] Sed quid hîc miraculi? In feudo ligio (liceat ſcholę verbis vti) quia principis loco domin⁹ habetur, eius vnius iuriſdictionẽ eſſe cõſtat, [25] ſolus iuris dicundi facultate præditus eſt, cũ in cæteris, quæ diuerſo iure ſunt, beneficiis, iudicia per pares curiæ, quos vocãt, exerceãtur. [26] Quãto magis id regi concedendũ eſt? Si ius ſibi dicit homologus, id eſt, beneficij ligij dominus, quẽ corrupto vocabulo hominem ligium interpretes appellant (quod primus animaduertit perſpicaciſſimè Cuiacius, [27] maximum huius ętatis, & antiqui iuris ornamẽtum) ſi, inquam, patronus homologus ſibi ius dicit, [28] quia nemini, præterquã ſoli principi, fidem clientelæ iure deuinxit, quia

23 L proximè. D. de his quę in teſta. del. L. & hoc tiberius. D. de hæred. inſtit. Bartol. in. L. ſi quis alius. §. belliſſime d. quod vi aut clam. Angel. ad L 1. C. ne quis in ſu. cauſ. &c. Panor. & felin. in. cap cum veniſſent. de iudic.

24 Iul. Capitol. in Anton. & pertinace.

25 cap. cæterum. de iudic. & ibi Bald. 5. col.

26 Tit. decõtro feud. per. par. cur. teim, lib. 2. feu. 27 tit. 93. lib. 4. feud. 28 Tit. de. feud. li. 4. Feud. & conſtit frider. de feud. non alien. Clemẽt. paſtoralis. § rurſus. de ſent. & re iud gloſſ. in verb homo quoque ligius.

ſoli ſe ſuáq; ſacraméto deuouit, quia, vt vulgus interpretũ ait, ſolus inſtituere, ſolus deſtituere poteſt, quanto magis principem ſuæ cauſæ cognitorem admittemus? qui nemini, præterquam deo ſoli, ſe ſuáque ſacrauit, qui ſolus inſtituere magiſtratus in ſuo regno, ſolus exauctorare poteſt. Duces enim, marchiones, comites, vrbium arciúmq; præfecti ab eo quidquid habẽt iuris acceperũt. Cùm enim initio penes vnum regẽ eſſent omnia, cùm vnus togæ rebus militiæque præeſſet, quia ſe nõ poſſe negotiorum multitudini ſupereſſe cognoſcebat, alios exercituũ duces, alios finium regundorum, alios prouinciarũ iudices inſtituit, vt animum tot curis imparem exoneraret. Ac ij quidẽ non modò belli, ſed & pacis etiã negotia procurabant, nec tãtùm hoſtium vim & externos impetus armorum legibus arcebant, ſed & ciuilibus inſtitutis domeſtica diſſidia, lites & iurgia dirimebãt. Id indicat comitis vocabulum, quod olim ordinarium iudicem ſignificabat, vt in Ripuariorũ legibus, [29] & feudorũ libris apparet. [30] Eũ antiquo verbo Germani grauiouem, vel graphionem appellãt, quo nomine iudicem denotari teſtis eſt Paulus Diaconus [31] in Lõgobardorum hiſtoria. Hinc etiã hodie trita Germanis Lãtzgrauiorum & Burg-

[29] Cap. 55. & 90.

[30] lib. 1. feud. tit. 26. & conſtit. frider. de pac. ten.

[31] Lib. 5.

grauiorum vocabula, & alia plæraque hisſi-
32 Eginhar. Iornand. Annon. milia Germanicarum rerum ſcriptoribus 32
vſitata. Quoniã igitur ex comitatu ſuo virũ
aliquem rex iuſtitiæ opinione & animi ma-
gnitudine præſtantem alicui prouinciæ re-
gendæ à latere ſuo ablegabat, conſuetudine
loquẽdi factum eſt, vt illius prouinciæ iudex
appellatione comitis efferretur. Nec tãtùm
prouinciis adminiſtrandis, ſed & aulæ fami-
liæque regiæ moderandæ nobiliſſimi quiq;
& optimi præficiebantur magiſtratus atque
iudices. Hinc enim ſtabuli comitum appel-
latio, quos equorum regiorũ magiſtros de-
prauatione vocabuli poſterior ætas conne-
ſtabulos appellauit. Sed cum hi magiſtratus
initio temporarij eſſent, ac principum nutu
reuocarentur, progreſſu temporis effectũ eſt
vt diuturni, ſtabiles ac perpetui euaderent, &
ea conditione familijs hærerent, vt quę opti
mo iure in cuiuſque bonis atque patrimonio
cenſerentur. Nam id tandem aliquando ſiue
patientia regũ, ſiue benignitate perfecerunt,
quorum vt parte aliqua beneficium agnoſ-
cant hæredibus in demortuorũ iura ſubeun-
tibus iuratur in fidẽ & obſequium principis:
cenſus, ἀνακαμψεως, εἰσδεκτικῶν aut προτιμή-
σεως nomine, neſcio quid, fiſco perſoluitur.
Atq; illo quidẽ iure ſub Carolo magno, ſub

Galliæ regibus, & imperatoribus occidentis actum esse historiarũ monimenta legenti facillimum fuerit animaduertere. Nec ab his institutis abhorruere nostrates, quibus nihil possessionum, nihil agrorum est, quod cẽsui, quod tributo non sit obnoxium, quod regiæ ditionis sit immune. Plebei dominis feudalibus, quos barones & Lordios vocant, certo iure fidéque tenẽtur obligati: Barones & Lordij principis sũt homologi. Nam id ostẽdũt ea iura, quas releuias, quas Vvardias Scoti proceres appellant, tibi quam mihi notiora. Quæ certissimo sunt argumento prædiorum omnium dominium directũ ad reges pertinere. Si quod certi⁹ inueniri potest, illud fore censeo, quod cùm vtile dominium inferioris prædij vel ex delicti causa fisco adiudicatur, vel pecunia redimitur, & patrimonio principis accrescit, superioris prædij domino fidẽ & obsequiũ clientelari iure nõ obstringit, [33] nec illius vllum ea in re beneficiũ agnoscit. Redit enim eò res vnde manauerat redditur auctori beneficium, & facillimo negotio (quod cęteris alioqui rebus vsu euenit) prædij ius omne naturæ pristinæ restituitur. Omnes enim clientelæ, omnia prædiorũ beneficia regno inhęrẽt àquo profecta sũt. Rex patronorũ omnium supremus est patronus:

33 Specul. in tit. de feu. parag. quoniam. de homa. & fidel. qu. 24. facit. can. quæris. de consecrat. dist. 41.

34. eóque clientis regii cliens regius etiam cliẽs
constit.fri est:[34] vt non iniuria post Vegetium Baldus
der. §. illud quoque de prohib. feud. alien. doctissimus Romani iuris interpres, regem in suo regno corporalem deum appellarit,[35] quod eius nutu moueantur omnia, eius nutu quiescant: quod eius omnia sint mãcipio,[36]
35. In. D. §. illud quoque. singulorum vsu: quod eius omnium sit proprietas, singulorum fructus. Sed ne ex hoc te laqueo expedias, ne tergiuersis, obsignatis te
36. panor. in cap. veniens. ext. de accus. cum tabulis agam. Quid enim ad eam regni legem respondeas[37] ? *Nemo prædium, fundum, agrum, magistratum alia quam regia auctoritate possideto.* At ne conquerare fraudem hac lege
37. Hect. Boeth. lib. 12. vel procerum ordini, vel populo fieri, sic habeto.
38. Hect. Boeth. lib. 1. 7. 10. 11. Io han. Lesleus in hist. Scot. & dauid. chambre és singularitez d'Escosse. Quidquid est in Scotia terrarum, quidquid agrorum, id initio belli iure quæsitum regibus, ipsorũ vsu mãcipióque tenebatur,[38] sed vt egregiam suorum virtutem liberaliter agnoscerent, quorum armis vitæque periculo ex regni difficultatibus emersissent hostium acie profligata, non modò bello captas, sed & hereditatis auitæ, patrimoniíque sui prouincias, iis eorúmque liberis in perpetuum tempus vtẽdas fruendas, erogarunt: ipsorúmque magna parte nominibus signatas æternũ posteritati laudis monumentum extare voluerunt. Atholiæ nomen Fergusius primus indidit ab Atholo, quem Hispanum origine ex

Hibernia in Scotiam parti copiarum præfe-ctum adduxerat. Quod nominis etiam hodie regioni manet. Silures à Silurtho nominauit à Lelgotho Lelgonas, quos hodie Lēnoxios, Ptolomæus Elgonas appellat. Brigantum gē ti ferocissimæ Brigantiam assignauit, quā in Galdi regis honorem, & triplicis victoriæ de Cneo Trebellio, C. Sisinnio, Tito Cœlio, Domitiani Augusti legatis partæ memoriam, posteri Galdiam, ac mox epēthesi Gallouidiam nuncuparunt. Post hunc Corbredus ob egregiam aduersus Romanos operam Morauis Germaniæ populis ipsorum nomine Morauiam attribuit. Deinde Fergusius secundus Cornanæ regione Cathum præfecit, quæ cō posito vocabulo posteris sæculis Cathenesiæ nomen est sortita. Sub hoc Rossii milittes aduersus Romanos ex Hibernia in auxilium acciti suo nomine Lugiam prouinciam beneficio regis occuparunt. Kennethus Pictis occidione deletis, eorum agros copiarū suarū ducibus pro cuiusque virtute partitus est. Angusio ac Mernano fratribus Horestiam in duas prouincias diuisit, eorum nominibus etiam hodie celeberrimas. Bari fortissimo viro Pictorum arcem adiudicauit longè munitissimam, quam ipsius posteri longa maiorū serie tenuerunt, vnicum aduersus Anglorum

incursiones in ea regione propugnaculũ. In quorum gratiam, & ne quid suis coniuratorúmque consiliis quod obesse posset, reliqui maneret, spurius haud ita pridem id munimẽ ti magno Scotorum malo diruendum curauit. Otholinia Fiso Duffo, heroï præstantissimo, donata, in Fisæ nomen concessit. Sed horum magnificentiam Macolmus immensa largitione superauit. Is enim vltima Danorum expeditione rebus tandem ex animi sententia compositis, agros vniuersos, regiámque gazã baronibus, id est, equitibus suis elargitus est, regno sic in frusta, sic in exiguas particulas, quas baronias vocãt, diuiso, vt nec sibi quidquam, nec alendæ familiæ reliqui faceret. Marmoream illam cathedram, cuius ante meminimus, in qua Scotorum regũ fatũ inesse putabatur, in qua tum fortè sedebat cũ ditionis suæ vim eneruaret, cathedram inquam, in exiguo tumulo positam solummodo retinuit, imperii ac maiestatis regiæ symbolum. Retinuit etiam ea quæ diximus iura, quibus illi se quasi precario possidere: regem potestate, imperio, iurisdictione monarchá, atque, vt nostri loquuntur, directum omniũ dominum agnoscerent. Quidquid potuit equitib' suis erogauit, omnia municipia, tecta, fundos, agros, latifundia, prouincias, quas

Vardias & veleuias.

hæreditario iure tenebat. Imperio ſeſe, dominio directo, maieſtate regia non potuit abdicare, quæ non hæreditate, ſed etiam lege poſſidentur. Sed illi mox elati rerum copia, regũ inopiam contemptui habere cæperunt. Quapropter non ita dudũ pòſt latę leges ad coërcendam procerum inſolentiam, qui liberalitate principis abutentes, ea quæ regiæ iuriſdictionis erant arroganter vſurpabant, ac nõ tantùm villicos ſuos, & eos quibus prædii particulam vtẽdam certo iure dediſſent, ſed & promiſcuum vulgus in verba ſua iureiurando adigebant, obnixam eorum fidem & obſequium clientelari lege ſtipulati. Quæ fraus niſi quamprimum ſalutari legum remedio prouiſa fuiſſet, actum erat de regia maieſtate, actũ de imperio. Hinc igitur illa ſanctio quã modò retulimus, hinc aliæ permultæ in eandem ſententiam promulgatæ. *Regis ſolius nomine ius omne redditor, conuentus indicuntor, concilia conuocantor.* Id verò caput legis quod in noſtris annalibus expreſſum eſt his verbis, *Capitale eſto ſi quiſpiã in alterius, quam in regis verba iurauerit, ſeu iuramento cum altero ſocietatem inierit, alterius ſe nullius ſocietatem aut miniſterium initurum, & aduerſus quemlibet cũ ipſo iturũ profeſſus*, hũc ſenſum habet, quẽ auctor hiſtoriæ, vir doctus in primis, & Philoſophiæ

theologiæque ſtudiis excellens, ſed parum ar-
tis politicæ gnarus, aſſequi non potuit, aut ſi
aſſecutus eſt, certè non potuit exprimere. *Si
quis iureiurando fidem obnixam, aut* (quod no-
ſtri dicũt) *nullo excepto, alii quam regi ſpopon-
derit, capite luito.* Vetat enim ne quis alterius
ſit, quam regis, homologus. Ex quibus appa-
ret nõ tantùm hæreditario iure, verumetiã le-
ge, Scotiæ regnum obtineri, regúmque iuriſ-
dictionem ita perpetua conſuetudine, velut
trabali clauo, eorũ adhærere maieſtati, vt ab
ea non magis auelli poſſit, quàm rationis &
intelligentiæ vis ab homine, quam maximè
propriam eius differentiam appellant logici,
qua mutis animantibus antecellat. Eſt enim
ea maieſtatis regię natura, & vt hominis iuriſ-
39. consultiſſimi [39] verbis vtar, forma ipſa & eſ-
Carol. Molin. in ſentialis ſubſtantia, coronæ ſceptróque inſita
cõſuetud. quam rex poſteris, non dicam adimere, ſed
Par. §. 2. imminutam, & vel contrahendo, vel delin-
gloſ. 4. nu 16. & 17. quendo deteriorem, quàm accepit, tradere
40 non poteſt. Quò fit, vt popularium ſuorũ ac
Plin. in paneg. ad regnicolarum, vt vocant, neminem ſibi poſ-
Traian. ſit ęquare, [40] etiamſi obnixè vellet, neminem
emancipare, neminem manumittere citra
maieſtatis interitum. Id Iuetotii cuiuſdam
exemplo perſpectum & exploratum habe-
mus, quem cũ Clotharius primus, auguſtus
ille

ille rex, non vſitato iudiciorum more,ſed animi furens impetu violenter occidiſſet,facti pœnitudine ductus, iniuriæ ſarciendæ poſteros eius hominis Gallorum regum imperio liberauit, eorúmque ſummæ ditioni in regni formam redegit eam Neuſtriæ particulã, quam ipſorum maiores acceptam regio beneficio ferre conſueuerant. Ex eo tempore nepotes Iuetotii non minore poteſtate regnarunt,& in ſuos populares imperio,quam Valeſiorum gens in Gallos. Iuetotium ille non potuiſſet Galliæ legibus & imperio ſoluere, niſi regno donaſſet:nec regno donare (quanquam eius rei fundus factus eſt pontifex Romanus) niſi poſteris Galliæ regibus ita libuiſſet,rem ratam habẽtibus, quod ad Iuetotios attinet,etiam regiæ maieſtatis interitu. Vltrò pius ille princeps deſcendit in has leges, ſpõtè ditionem abdicauit,ſponte ſubiuit conditionem,quã nec põtificis auctoritas illi, nec patriarum legũ vis imponere potuiſſet. Nec enim vt inferioris Domini prædium ſuperiori propter rebellionem atque perfidiam,quã feloniam dicimus, in commiſſum cadit,[41] ita quantumuis graui crimine ſuperioris domini prædium in inferiorem,commiſſi ratione tranſcribi debet.[42] Nec quemadmodum facinoris atrocitas patrono,quã in clientem

41 tit. ex quib. cauſ feud. amit

42 §. quicunque aduocat. cõſtit. frideric. de pac. tenend. & ibi Bald. & DD.

adeptus erat beneficii lege, iuris dicundi facultatem adimit, [43] ita sceleris immanitate summa ditio, potestas, & imperium regis abrogatur.[44] Hoc enim discrimine iurisconsulti summam ditionem extulerunt, hoc obnoxia potiorem esse, hoc prȩstare voluerunt. Ex quibus intelligi potest, quod antè retulimus, de luminibus, de stillicidiis regi ius dici: de veneficio, de perduellione dici non posse. Nam si popularium aliquem quantumuis immani crudelitatis exemplo ditione sua soluere non potest, prӕterquam in maiestatis regiӕ necem, quanto minus fasces ei submittet? quanto minus vitӕ nominísque periculo ditionem eius & imperium prorogabit? Liceat enim scholӕ verbis vti quanquam abhorrentibus à puritate latini sermonis & elegantia, tamen ad id quod volumus significandum aptissimis, specifica forma, & essentialis virtus regis est, iurisdictio, qua se nequit abdicare, quandiu rex est: neque vis illa summӕ ditionis atque potestatis à regia dignitate, citra perniciem eius & interitum, separari distrahíque potest. Quod cùm omnium regnorum perpetua lege, more, consuetudine receptum esse videamus, modò non optione populi suffragióque nitantur, tum in Scotiӕ regno omnium ma-

43 § Domino. tit. si de feud. def. cōt. sit int. dom. & agnat. Molin. in con suet. paris §. 2. glos. 4 nu. 13. & deinceps.

44 Bald. cap. ex facto. qualit. dō. propriet. feud priu. vers. pone quod prӕlatus. Luc. pen. ad l. cum in sacris. 3. col. vers. pen C. de prox sacr. scrin. Math. Afflict. decis. 295. 3. fallent. nu 43.

ximè valere debet, quod hęreditario iure, quod ſanguinis lege cautum dominis, firmum, ſanctúmque durauit. Maynus enim Scotiæ rex trecentis, aut eo paulo minus, ante Chriſtum annis, primus iuris adminiſtrãdi prouinciam mandare cæpit, attributa municipiis quibuſdam & vrbibus leuioris momenti cognitione, cùm crimina, ſuperioríſque fori negotia ſemel anno vertente ſibi diſceptanda reſeruaret. Poſt hunc Euenus in ſingulis prouinciis iudices, & præter hos latrunculatorem inſtituit, quem noſtrates cronarium appellant: vel vt aliis videtur, quæſitorem, quem Romani veteres lictorem aut viatorem, Galli ſeruientem, & inflexa voce ſergentem, vocant. Hunc ſæculis aliquot ſecutus Ethodius, Argadum Argatheliæ principem, ſuas partes obire iuſſit in iis cauſis, quibus inſtituto Mayni regum præſentia requirebatur. Hunc hodie magnum iuſtitiarium appellamus: qui magiſtratus tot annorum lapſu in ea gente manet, in qua cœpit. Poſt alios alii varia iudicum & magiſtratuũ genera ſanxêre, quoad Iacobus eo nomine quartus ſupremam cauſarum ciuilium curiam inſtituit, ea iudicandi poteſtate quã ſenatui Pariſienſi didicerat à Galliæ regibus indulgeri. Crimina ſuos habẽt iudices à

quibus prouocari non licet. Quædam verò quæ maioris exempli sunt, regis cognitionem desiderant: quæ Scotorum iurisperitorũ vulgus puncta vocat, siue capita coronę reseruata. Cuiusmodi sunt maiestatis, raptus, incendii, & id genus aliorum. Quod instituto Seruij Tullij factum videri potest, qui vt antè retulimus, lęsæ maiestatis disceptationem sibi retinuit, aliorum criminum cognitione delegata. Quę certè satis argumenti præbent, iudicia Scotorum regum esse propria, nec vllum esse magistratum, qui non ipsorum nutu geratur, nec vlla de re statui posse, quę non auctoritate regia disceptetur: fisci negotia causásque sacri patrimonij per senatum, aut prouinciarum iudices, eorum voluntate definiri, à quibus iudicandi munus acceperunt. Cæterum personas regum augustas & sacrosanctas esse debere: de quibus statuendi facultatem arrogare, diuinæ maiestatis & humanæ crimini vertatur. Nam si grauioris notæ priuatorum scelera per magistratus nequeunt expiari, qua fronte de fortunis, de fama, de capite principum suorum cognituri prodibunt? quanto sacrilegio, scelere, parricidio fetalem principi sententiam ferent? cuius nisi munere beneficióque commendatã, nullam sententiæ dicendæ, ne in ciuilibus

quidem causis, nullam iuris & iudiciorum potestatem habent. Tribunal regum sedes est; In eo iudex non suam, sed regis personam sustinet. Se capite minuit, cùm in regem pronunciat. In pecuniariis causis diuersa ratio est, quia volente, quia iubente rege pronunciat, non aduersus regem, sed regi: nec iudicii nomen id quod agitur, sed consilii potius, vel admonitionis sortiri debet. Iudicia siquidem feruntur in inuitum: regi ius dici non potest inuito. Nam id quod dicitur, ipsius consensu, mandato, & imperio dicitur: ipse suum sententiæ nomen accommodat, cuius auctoritate sustineatur, alioqui nullum effectum & executionem habitura. Non igitur de plebe nescio quis homuncio, non de procerum turba Cornelius aut Sempronius, sed ipse rex suę causæ cognitor est, disceptator, & iudex. Aliud enim in regum, aliud in priuatorum negotio iuris obseruatur. Rex enim quia iurisdictionis omnis auctor est, quia superiorem se non habet, à quo iudicetur, & iudicis & rei partes obit.[45] Priuati verò quamquam summi secundum regem viri, quamquā rebus gestis, genere, diuitiis si fieri posset, etiam regi pares, quā quā ingenio, virtute, sapientia longissimo regem interuallo relinquunt, nulla tamē ratio-

45 Panorm. in cap. cū venissent & cap. nouit de iudic.

ne, lege, more, conditione iudicium ſibi dictare queunt. Cæterùm quod ais iudices non adeo multum ſupra vulgus eminentes, & qui tanto interuallo ſint infra nobiles reos quanto rei ſunt infra reges, de ſummorum virorum fortunis ſtatuere, falſum hoc & ineptum eſt. Optimates enim illi tui & primarii viri quôs vocas, regum ſeruos & mancipia ſe profitentur: quos adorant proſtrati, quos ad uoluti gentibus interpellant, nulla cum iis ſimilitudine comparandi. Quid cum iis dico? imo ne cum iudicibus quidem quamuis infimę conditionis hominibus, quibuſcum ſi contendatur, nullo numero, neque loco veniũnt æſtimandi, quòd hi priuati ſint, illi regum auctoritate nitantur. Illos rex ob virtutem & ſapientiam dignos honore iudicauit: hos criminis infamia, vel, vt noſtri loquuntur, reatus omni dignitate ſecludit ac ſpoliat.

pag. 9.

46 [46] Sed vt regum illi perſonam apud noſtrates agant in lite nummaria, de capite nobilium reorum, de famá, iudicio certare non audent. Nam antiqua patriæ lex tredecẽuiris eiuſdem cum reo conditionis, extra ordinem capitalium rerum diſceptationem attribuit. Hanc te legem ſcire diſſimulas, qui principé capitis arceſſere non erubeſcis. Nos enim tredecim habemus in Scotia reges?

L. 1. C. vbi ſenat. vel clar.

Tredecemuiros in Scotia reperias eiuſdem cum rege conditionis & fortunę, qui capitalem ei ſententiam dictent? *Sed nemo qui ad iudicē venit, ad inferiorē venit, præſertim cum tantus honos à deo ipſo iudicū ordini habeatur, vt eos nō reges modò ſed etiā deos vocet, ſuámq;, quoad fieri poteſt, dignitatē cum eis cōmunicet.* Sed & regibus communicat, quos iudicum iudices eſſe voluit. Quid hæc ad rē? Quidquid enim magiſtratuū eſt, quidquid iudicum, regibus obnoxiū eſt. Quidquid poteſtatis ditionis, imperij nacti ſunt, id acceptū benignitati regū præſtare tenentur, in quorū præſentia non ſecus euaneſcit, quam in meridiano ſole ſtellarum fulgor, quæ coruſcāt in tenebris, & lucidiſſimis radiis mirū in modū ſcintillantes apparent. Quemadmodū enim illę pręſenti quidquid habent luminis ſoli fœnerātur: ita magiſtratuū poteſtas omnis, vis, & imperiū vbi præſto rex eſt, ad eum redit à quo profectum eſt. Quemadmodū flumina cùm ad maris oſtia peruentū eſt à quo profluxerunt, & cuius aquis inundētur, nomē amittunt ſuū ſic aduentante rege magiſtratuū obſcura iuriſdictio & ſuſpēta manet, in eum redūdans à quo manauit. Nam vt corpora quamlibet ardua & excelſa procerioribus admota decreſcūt: ſic altiſſimæ ciuium dignitates collatione

regalis faſtigij quaſi deprimuntur, quantóq; propius ad magnitudinem regij ſplendoris aſcenderint, tanto longius à ſuo deſcendiſſe
pag. 90. videntur. Quocirca parum conſultè reſpondiſſe videris, qui negas quidquam intereſſe, rex, an regius cognitor fiſcive procurator ad ſit iudicio, quoties fiſci regíſq; periculo litigatur. Quanquam enim Traianus, vt iam diximus, in ſenâtu nõnihil de imperij maieſtate remittebat; quanquã Claudius Auguſtus, vt iudicum ingenia periclitaretur, eorum cognitionibus, priuati hominis perſona & habitu, vt vnus è cõſiliariis intereſſe ſolebat,[47]
47 Sueton. in Claud. noſtris regibus id non eſt in more poſitum, quibus aliquãto plus eſt auctoritatis in ſuos, quam in populũ Rom. Traiano, quam Claudio, quam Tiberio, quam Auguſto fuit. Cùm enim ſibi ius ipſi dicere nõ vetẽtur, quorum arbitrio res omnes rationéſq; populariũ ita permiſit Deus, vt ad nutum eas libidinémq; ſuam, etiam ſine iudicio, regere, moderari, componere queant, tamẽ honeſti potiorem quam iuſti, quàm liciti rationem habentes, non tantùm abſtinent ſententiæ dictione, verumetiam foro, procuratorum ſuorum patrocinio cõtenti, ne regiæ dignitatis ſplen
48 Virgil. 12. Æneid. dore iudicium oculi perſtringantur. Nam quod ait ille,[48] vehementer admodum

Vrget præsentia Turni.

Non igitur abs re tribunalia creatis à se magistratibus relinquunt, idque solemne reges habent, vt nunquam in orchestra cõspiciantur, nisi quid momenti grauioris inciderit, quod ipsorum auctoritate, & absoluta summáq; ditione, potestate, numine decidatur. Quod si tanta principum reuerentia est, vt in causa pecuniaria iudices eorum aspectum ferre non queant, quantæ fuerit impudentiæ capitis iudicium iis, aut famæ dictare, quod interuentu procuratoris, quod in absentem reum ferri non potest? 49 Sed qua tandem ratione iudicium constituetur? quo tandem modo nominis aut vitæ reus agetur, qui maximorum scelerum manifestos auctoritate sua liberat? qui sententiã passos vitæ famæq; restituit? 50 qui crimina non remittit modò, verumetiam abolet? 51 Qui alios iudicium sententia damnatos fato eripit, suam salutem tueri non potest? Qui sententiam rescindit in alios latam, ne de suo capite feratur, nec vetare, nec intercedere valebit?

49 L. absentem, C. de accus.

50 L. 1. §. an autem, D. de postul. L. 1. C. de sentent. pass. L. omnes iudices C. de decurion.

51 Andr. Isern. de vsib. feud. tit. quæ sit prim. caus §. præterea.

Cap. 32.

TV verò quãquam ista sic habere nõ ignoras, nouercali tamen in reges odio redis ad argutias, & quod haustis è ciuili disciplina rationibus impetere non potes, sophisticis

pag. 86. nugis & captionibus, velut cuniculis oppugnas. Quorsum enim illud inductionis, quod ex dissimillimarum rerũ enumeratione contexitur, nisi vt in laqueos incidant incauti, & veris concessis, eorũ similitudine falsa concludantur? Est enim ea natura cauillationis, quam σωρίτην appellant Græci, vt ab euidenter veris per breuissimas mutationes, disputatio ad ea quæ euidenter falsa sunt perducatur. [1] Sic enim colligis, *Victoriam equis, equos ephippiis, phaleris, calcaribus, frœnis præstare, quod hæc equorũ equi victoriæ causa cõparati sint: eodem planè modo præstantiorem esse populũ rege, quòd is salutis publicæ causa sit institutus à deo, ac si nullus populi cœtus esset, regibus nõ foret opus. Si verò populus rege præstantior est, ergo & maior. Rex igitur cum ad populi iudiciũ vocatur, minor ad maiorem in ius vocatur.* Olim in sancti seruatoris & Leonardi collegiis hoc genus argumẽta vapulabant: tibi per me licêre volo, qui quanquã in aulæ regiæ mancipia strenuè debaccharis, scholasticam in Leonardi collegio vitam aulicæ posthabuisti. Sed ad rem. Si quod affers argumẽti consequens esset, efficeretur ouiũ vel porcorum gregem homine præstantiorẽ esse, quamuis ratione & intelligẽtia prædito. Ouibus enim quæsitus pastor est, non oues pastori. Nam si nulli ouium greges essent, pa-

1 L. est enim D. de regul. iur.

ſtore non foret opus. Pupillus tutore melior eſt? curatore furioſus? æger medico? Et tamen nõ tutori pupillus, ſed tutor pupillo: non curatori furioſus, ſed furioſo curator: nõ æger medico, ſed ægro medicus adhibetur. Non eſt diſcipulus magiſtro ſuperior, quanquam non magiſtro diſcipulus, ſed diſcipulo quæſitus eſt magiſter. His oratio tua refellitur, qui tanta cõtentione probatum cupis, ea quæ alterius inſtituta ſunt causa, minoris eſſe illis, quorũ cauſa quæſita ſunt. Sed addes argumẽto id, quod iam antè negauim[2], regem à populo creari. Quid inde? Nam & Lacedæmone creabãtur à regibus ephori, neq; tamẽ regibus aſſurgebant,[2] quos, quanquã auctores ſuæ dignitatis, ſibi habebant obnoxios. Sed his omnibus auctoritatem adiecero doctiſſimi Fabri, qui populo regem ſuperiorem eſſe contendit,[3] ad quem neceſſario recurrendum ſit, qui ſolus reipub. perſonam agat, ſolus iudiciorum potiatur, ſolus imperare, ſolus imperium mandare queat. Atque vt iuriſconſultó theologum addamus, Auguſtinus, lib. quæſt. de vtr. mixt. cap. 101. Imperator, inquit, vt imperator appareat, ordinatur obſequio militari, non tamen melior, imo nec par eſt exercitus imperatori. Negat Hieronymus,[4] principem vlla

2 Plutar. in apophr. Lacon.

3 §. populus num. 3. §. ſed & plebs, & §. ex non ſcripto. num. 8. inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil.

4 In pſalm. 51. verſ. tibi ſoli peccaui, & Ambroſ. in apolo. Dauid. ibidem.

cogi posse lege, cùm nõ habeat superiorem. Si verò multitudo principe superior esset, si iure frãgere posset impositum à principe iugum, cùm natura sit nouarum rerum appetẽtissima, inconstans, leuis, impotens: cùm discordiis atque seditionibus alatur, contrariis studiis & opinionibus agitetur, breui momẽto in alienam perniciẽ suámq; pariter exultaret. Nunc verò cum totam mentis aciem rationibus intendo, quibus populo merum astruas imperiũ nullam penitus inuenio, cur id vel factum sit, vel fieri expediat, in animũ inducere queam. Factũ esse negant fasti, negant vetustatis monumenta, quorum nisi fide sustineare, frustra confugeris ad argutias. Fieri verò non potuisse vt summa rerum in cõfusa populi multitudine subsisteret, ex iis quæ disputata sunt apparet. Populus enim omni sæculorum memoria parendi necessitate cõstrictus, sub magistratuum, magistratus sub regum, reges nullius imperio vixêre. Vixissent, si commodo suo fore iudicassent.

Caput. 33.

SEd tu parum constans & propositi tenax, modò populi, modò magistratuum legib⁹ & imperiis regem alligas, quasi vel fuerint,

vel esse potuerint inter hos ordines imperādi mutuæ parendique vices: quasi iudicio, quod nos cōmuni diuidundo vocamus, partem quisque suam summi sortiatur imperij. Quæ res cum ipsa rerum natura pugnat, quæ vetat eodem momento vnum aliquem patiendi munus & agendi subire. Quod necessario vsuueniret, si imperij vicissitudo illa & obsequij, vel etiam partitio toleratur. Summum enim imperium omnes & philosophi & iurisconsulti ponunt in eo rerum genere quæ diuidi non possunt.[1] Nec enim temerè, nec perperam excidit illud vati,[2]

Omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

Tiberius Cæsar initio principatus non tam animi proposito, quam simulatione, petebat à senatu collegas, quibus summæ ditionis cō municata portione facilius reipub. cura defungeretur.[3] Asinus Gallus primæ classis & ordinis senator in pristinæ libertatis amore studioque vehementer affectabat: sed non ignarus quo animo loqueretur, ioco iocum eludens, optionem ei detulit, eligeret partē quam vellet imperij: mox seriò subiecit, non pati rerum naturam, vt principatus, vt imperij summa diuideretur, aut vt Dionis verbis vtar, ἀδύνατον τὴν ἀρχὴν διαιρεθῆναι. Nam vt

1 Lactan. lib. 1. cap. 3. & DD. ad parag. prætereà ducatus. de prohib. feud. alien. per Frider.

2 Lucan.

3 Dio Nica. in Tiber.

liceat mihi hic ad cataſtrophē diſputationis enixè feſtinanti, cum Neoptolemo Enniano paucis philoſophari, quod ſummum eſt, vnū eſt. Si duo ſumma eſſent, alterum alteri vel ſubeſſet, vel omnino par eſſet. Si ſubeſt alterum alteri, certè ſummum eſſe non poteſt, quia nihil ſummo ſuperius inuenitur. Sin verò vtrúmq; par eſt & æquale, vel inter ſe diſcrepant omnino, vel ſibi mutuò conſentiūt: vel partim diſcrepant, partim conſentiūt. Si diſcreparent omnino, nulla rerum eſſet harmonia, nullus cōſenſus, nulla concordia: iādudum mundus ſenio defeciſſet: nō eſſet ea facies vniuerſi quam videmus: omnia iam olim mutuis diſſenſionibus peſſum iſſent, natura in priſtinum chaos reuoluta. Atqui profectò neceſſe eſt in eo ſaltē conſpirent, quod vtraque rerum principia dicantur, vtraque ſint, agantq;. Non igitur omnino diſſentiūt. Nec etiam omnino cōſpirant, tum enim nō eſſent duo, ſed vnum, quo nihil optamus vlterius in quo acquieſcam⁹. Sin autem, quod tertio loco propoſitum eſt, partim differūt, partim inter ſe conueniunt, quoniam vna eſſe non poteſt concordiæ diſcordiæque cauſa, neceſſe eſt ineſſe communem quandā vtriſque naturam, cuius vinculo cōſocientur: ac præterea ſingulis etiam oportet ineſſe di-

uersum quēdam naturæ genium, cuius odio dissiliant, ac sibi mutuo reluctentur. Qua ratione fit, vt neutrum summum dici queat, quia neutrum simplex est, sed ex multiplici naturæ diuersitate conflatum. Neutrum primum est, quoniam ex eo vinculo quod diuersos naturæ genios conciliauit, vtrumque dependet. Neutrum per se subsistere potest, quia totum partibus, partium altera alterius eget auxilio, & quod ait ille,[4] 4 Horat. in art.

Alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amicè.

Non igitur summa dicentur, sed id potius summum erit, quod illis inter se luctantibus, longéque diuersis naturam dedit communem, cuius beneficio coalescerent. Nam cōmunis ista vtriusque natura, quæ in duabus illis diuersis naturæ proprietatibus iacet, earum angustiis circumscripta, ab vnitate manat, quæ in se ipsa consistens, nullo neq; modo neque fine coërceri concludique potest. Communis igitur ista natura, cuius vinculo duo illa, quæ summa diximus, cohærent, aliunde profecta principium dici non potest, si non principium, ergo nec primum: si non primum, ergo nec summum. Quin & differētes illæ duæ proprietates aliunde proueniūt. Neque enim à natura communi gignuntur.

Nam ita foret, vt breui coïrent, & mutuo cõcordiæ, pacis, & amicitiæ fœdere conſpirarẽt. Ex quibus efficitur, illa duo quæ dicim⁹, cum ſua vi non ſubſiſtant, ſed naturæ partibus conſtent foris aduenientibus, à ſuperiore ſcilicet principio atque cauſa; non rectè ſumma nominari, ac in quolibet rerum genere quod ſummum eſt, vnicum eſſe duntaxat, non multa. Sed exẽplis rem illuſtremus. In ſole ſummam lucem ineſſe ſtatuem⁹: duo certè ſoles ſumma luce prædití non poterũt exiſtere. Nam eo ipſo, quod ſumma luce præditi ſunt, inter ſe conueniunt, & ex duobus vnus ſol efficitur. Quod ſi duo ſunt, nõ ſumma luce, ſed alia quadam natura differunt. Si verò diuerſam à luce naturam adepti ſunt, eius contagione lux obſcurabitur quodammodo, ac proinde non erit ſumma. Sic igni ſummum calorem ineſſe dicemus, cui nihil eſt admixtum frigidí cuius conſortio tepeſcat. Calor enim ignis, alterius alicuius rei quàm ignis adiectione, reſtinguitur ac impeditur, qui purgatus & ſimplex feruẽtior exiſteret. Eodémque modo ſummam poteſtatem, vnam, ſimplicem & abſolutam eſſe dicimus. Nam ſi duę ſummę poteſtates eſſe dicantur, earum vna habet quidquid habet altera, aut nõ habet, ſi habet, vna iam poteſtas

eſt,

eſt,non duæ:ſi non habet,neutra ſumma eſt. Alteri ſiquidē poteſtatis aliquid ineſt, quod in altera deſideratur. Ex his,opinor,philoſophorum antiquiſſimi deum vnum eſſe collegerunt,eúmque ſummum,potentiſſimū,optimum,qui & condiderit omnia,& eadē qua condidit virtute moderetur. Nam ſi diuina vis ac poteſtas diſtribuatur in plures, diminui eam ac interire neceſſe eſt, quo quid eſſe poteſt abſurdius? Deum enim æternum,perfectum, immutabilem eſſe voluerunt. Cum autem virtutis perfecta natura eſſe nō poſſit, niſi in eo in quo tota ſit, deus certè ſi perfectus eſt,vnus eſt,vt in eo ſint omnia. Quod ſi plures eſſent dij,tantùm poteſtatis vni decederet,quātum cæteris accreſceret: ac eo debiliores forēt,quo plures. Virtus enim vt augetur vnione, ſic diſperſione minuitur. Ex quo fieri videm⁹,vt vis tum caloris, tum frigoris intenſior ſit ſudo cęlo, quam humido, quam nubiloſo,quod ſiccitas vniat, diſſipet humiditas. Græciæ ſapiētes vnitatem rerum omniū cauſam eſſe cenſuerunt,[5] ex qua orirentur,in quam redirent:ex qua cætera multitudo procrearetur,cui pareret. Plato ex vno producit omnia,[6] omnia vno metitur,[7] ad vnum omnia reducit.[8] Quid multa? qui plures deos,ac eos quidē officia inter ſe par-

[5] Diogen. Laert. lib. 1. & 8. & Plutar. de placit. philoſ. Macrob. in ſom. Scip.

[6] In Timæo

[7] In phileb.

[8] In epinomide.

titos introduxerunt,exacti ſapientum collegio,nulla poſteritatis laude commendantur. Nunc verò quemadmodum, vt Cyprianus ait,[9] ad diuinum imperium de terris mutuamur exemplum:ſic cæleſtis imperij ſimilitudine terrena metiamur. Principes enim cũcta moderãtis ſimulacra ſunt Dei: terrena politia cæleſtis eſt imago.[10] Nam niſi diuinis ac cæleſtibus inferiora iſta reſpondeant, nullũ genus reipub. firmum,ſtabile,diuturnum aſſequemur. Cum igitur illic ſumma rerum in vno reſideat, ecquanã ratione fieri poteſt in terris, vt inter regem & populum diuidatur, cùm ea nec augeri,nec minui poſſit,nec mãdari,nec cedi, nec alienari? ſtabilem enim & perpetuam eſſe oportet. Si quis particula demandata fruitur,ea nihilo minus in delegãte remanet. Hũc enim vel legati,vel procuratoris, vel vicarij vocabulo nominare ſolemus, qui poteſtate ſua&imperio nihil agat,ſed mãdantis poteſtatẽ& imperium exerceat. Quid ſi ſummã rerum vnã eſſe,ſed regem & populum inter ſe partitos officia cõcedamus? Eodẽ certè reuoluimur. Neuter enim ſummus erit, quoniã alterutrius officiorũ acceſſione creſceret alterius imperiũ. ſummo nihil accedere,nihil decedere poteſt. Ac iam principi recurrẽdũ eſſet ad populi, populo ad princi-

9 In lib. de Idol. vani.

10 Plutar. in lib. ad princ. indoct. Plat. in regn. Franc. Geòrg. venet. harm. mund. cant. 1. ton. 3. cap. 15.

pis auxiliũ,nec ſine mutuis officiis tantę moliis gubernacula tenere poſſent. Quid enim ſi diuerſa ſentiant? quid ſi alter alteri petẽti deneget operam? Quid ſi neceſſario reipub. tẽpore princeps à populo male ſano iuſti deſiderij repulſam tulerit? Cùm vterq; deſcriptos habeat officiorum fines, neutrius poteſtas lõgius euagari ac progredi valebit, alterius poteſtate occurrente ac vetante: aut ſi progreſſa fuerit, alteram ſuis finibus eiiciat. Hinc ſeditiones, hinc bella, hinc inteſtinæ clades vtriuſque vitam, fortunáſque percellent, quoad alter profligatus, & in ſeruitutem redactus, ſumma rerum omnium victori deceſſerit, Nã fieri certè nõ poteſt, vt princeps, populúſque ſemper idẽ velint. Si quis igitur hac opinione ducitur, & ſummæ poteſtatis partem regi, partẽ populo permittat, hũc eadẽ ratione cenſeo pellẽdum regno, qua voluit Homerũ exulare Plato, qui diſcordes inter ſe deos & bellantes introduxit, cum alij Troiam capi vellent, alij repugnarent.[11] [11] Ouid.

Iuppiter in Troiam, pro Troia ſtabat Apollo:
Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.

Quod enim maiorum gentiũ deos inferiorũ ſuffragia ſollicitè mẽdicantes, ac ipſum Iouẽ precario regnantem, & vxoris, filiæ, familiariúmque rebellione petitum finxit ille, id

Plato in hominũ vita negat eſſe tolerãdum,
qui quidquid in multitudine virtutis, impe-
rij, maieſtatis eſſe poteſt, id totum in vnum
12 In lib. de repub. & in polit. regem conferendum eſſe iudicauit. [12] Niſi
enim ſingularum partium poteſtas ad vnam
prouidentiam referatur, ſumma poteſtas cõ-
ſtare non poterit, vnoquoque nihil amplius
curante, quam quod ad eum propriè perti-
nebit. *Siquidem naturale vitium eſt, negligi quod
communiter poßidetur, vtque ſe nihil habere putet,
qui totum nõ habeat, ſuam denique partem corrum-*
13 L. 2. C. quand. & quib. quart. pars. *pi patiatur, dum inuidet alienæ.* [13] Sed rectius idẽ
Homerus hominum quam deorum inſtituit
politiam, cum alio loco multitudinis fugiẽ-
da monet imperia, & vnum omnium regem,
14 Lib. 2. il- liad. vnum dominum ex naturæ lege probat.[14]

Ουκ ἀγαθὸν πλυκοιρανίη, εἷς κοίρανως ἴςω,
Εἷς βασιλεὺς.

15 Lib 12. metaph. Quam ſententiã magnificè laudat Ariſtote-
les, vbi diſputat, [15] πρὸς ἓν ἅπαντα συντετάχθαν.
16 Diogen. Laert. lib. 1. de plac. phil. Eam Ante Homerum extulit Muſęus Athe-
nienſis Eumolpi filius: [16] eam poſt Homerũ
cæteri poëtæ, theologi, philoſophi, iuriſcon-
ſulti, docti omnes vehementer exoſculati
17 Luc. 11. ſunt. Chriſtus regnum in ſolitudinem reda-
18 Matth. 6. ctum iri comminatur in ſe diuiſum. [17] Idem
Cyprian. lib. de Idol. negat poſſe quemquam duobus dominis in-
ſeruire. [18] Quando enim imperij ſocietas aut

cũ fide cœpit, aut sine cruore desiit? [19] Exẽplo fuerint Etheocles & Polynices, Numitor, & Amulius, Romulus & Remus, Antoninus & Geta, aliique infiniti, quorum tragœdiis plenæ sunt historiæ. Quarum scriptores non ratione modò, verumetiam exemplorum frequentia moti, regnum insociabile quiddam appellarunt. [20] Quin & id prudentissimis hominibus, & in administratione rerum exercitatissimis, obseruatum est, communionem rerum vberrimum esse litium, rixarum atque seditionum seminarium: [21] eóque nullam in æternum societatis coïtionem esse posse dixerunt. [22] Alexander magnus Dario multis auri talẽtis efflagitãti, vt Asiæ regnum æquis secum portionibus diuideret, abnuit, quia neque terra duos soles, neque duos Asia reges ferre posset. Idẽ antea Lydi Cræso responderant, cum fratrẽ in imperij cõsortium adsciscere vellet. Nam verè poëta, [23]

summo dulcius vnum
Stare loco: sociisque comes discordia regnis.

His accedit, quod si summã potestatis & imperij inter regem & populũ diuisam esse patiamur, continuò redeundum nobis erit ad ἀναρχίαν, ex qua potestas illa coaluit. Quod enim diuiditur, ex iis conflatum esse necesse

20 Corn. Tacit. lib. 2. Quint. Curt. de reg. gest. Alexand. lib 9. Herodian. lib. 8.

21 Aristot. lib. 2. poli. cap. 3. Papinian. in L. cum pater. § dulciss. de legat. 2.

22 L. nulla. d. pro soc.

23 Stat. Papin. lib. 1. Thebaid.

24 Aristot. lib. de ort. & inter.

25 est, in quæ postea dissoluitur. [24] Nã hæc qui-
Lib.3. de repub. dem naturę lex est, vt quidquid diuiditur intereat. Nullus autem, vt ait M. Tullius, [25] interitus est reipub. naturalis. Violẽtam igitur esse oportet, & inimicam naturæ diuisionem illam regij, quam tu laudare videris, & popularis imperij: nisi fortè neges eã tibi probari,
pag.88. *cum dis tãtum esse populo potestatis in reges, quantũ regibus est in populum: idque non tantum vniuerso populo, aut maiori eius parti, verumetiam iis in quos populus, aut maior populi pars eam potestatem transmiserit.* Sed esto: tibi non probetur: vtrius ergo summam ditionem esse iubes? Regísne? minimè verò, sed populi. Quid igitur rex? Nihil ditionis habet? Nihil, nisi quod à populo mandatum est. Nũquam igitur imperabit inuito? nunquam. Non igitur rex est, quia populum non regit, sed regitur à populo: non regnat, sed seruit: nõ est monarcha, sed vnus multorum paret imperio. Quæ cum absurdè
Pag.18. colligis, parũ meministi propositę similitudinis inter regem & medicum. *Quemadmodum enim ille vel consentientem ægrum, vel inuitum sæpe sanat: sic rex nouam legem, & tamen vtilem, ciuibus aut persuasis, aut etiã inuitis imponere potest.* Pugnantia nõ vides? Regem populo subesse iubes, quem populo vis inuito legem imponere. Populo summam rerum attribuis, quẽ

reluctantem & inuitum regis imperio subiicis. Sed quî fieri potest, vt idem patiatur & agat? idem dominetur ac seruiat? Verùm pœnitentia ductus ad calcem operis id reuocas, quod initio concessisti. Nã id potestatis quo regem extulisti, excidisse videtur incogitanti. Sed vt te pœnitentię tuæ pœniteat, redeamus ad rerum naturam, quæ quod summum est pluribus inesse non finit. Natura enim, vt ait ille,[26] commenta est regem. Rex vnus est in apibus, dux vnus in gregibus, & grues vnã sequuntur ordine literato.[27] Atque in hoc, vt Cyprianus ait,[28] omnis natura consentit. Vni corpori varia membrorũ ministeria deseruiunt: varii corporis sensus ab vna mente reguntur: multiplices animorum affectiones vna ratio moderatur. Quod si quis tot mentes esse putet quot sensus, quot affectus, ne ipsam quidem, quæ vna est, habere videbitur. Hanc similitudinem ars imitata, vnum in familia dominum, vnum in exercitu ducẽ, vnũ in naui gubernatorem, vnum in populo regẽ esse iubet. Si enim ad plures in quouis hominum cœtu totius summæ cura referatur, paulo momento cuncta soluentur & corruent. Quotquot de repub. scripserunt, regnum vnius dominationem, eóque præstantissimam reipub. formam esse tradiderunt.

26 Senec. lib. 1. de clem.

27 Can. in apibus. 7. qu. 1.

28 de vanit. idolor.

Vnus,enim vt ait Ariſtoteles,[29] facilius efficit quæ vult, facilius mouet, quam multi. Quod & iuriſconſultos minimè fefellit, qui naturæ legem animo complexi, per vnum res facilius expediri pronunciarunt.[30] Populus certè corpori ſimilis eſt,rex animo. Corpus autem natura ſua nihil agit,niſi ab animo ad agendum impellatur. Cõſtat enim,vt Platonici voluerunt, ex materia & quantitate, quæ nihil aliud eſt, quam extenſio materiæ. Extenſionem porrò affectionem, ſiue paſſionem vocant,quæ diuiſioni ſemper obnoxia ſit infinitæ. Quo fit,vt corpus ſua ſponte nihil agat, cum pati cogatur, & efficiatur ſemper extenſione materiæ, quæ flueret in infinitum,niſi ab animo tanquam forma ſiſteretur inérſque & inefficax mouere ſeſe ipſa non poſſet,niſi ab illo motus principium & actionis mutuaretur.Quo fit,vt parêre multitudinis ſit, quæ corporis ſimilitudinem refert: principis imperare, qui quoniam vnius animi ſimilitudine per vniuerſum corpus diffuſi,vnus eſt,in multa diſtrahi non poteſt: quinimo multitudinem cohibet in infinitas alioqui factiones abituram, ac tanquam in alia ſemper corpora diſtrahẽdam. Sed elegãtius hanc ſimilitudinem expreſſit Seneca,[31] qui regem vocat mentem imperii, ſpiritum vita-

29 Problem. ſect. 11.

30 L. 2. §. nouiſſimè. de orig. iur. L. 3. §. apparet. de adminiſt. tut.

31 lib. 1. de clem. cap. 3. 19.

lem quem tot hominum millia trahũt, & vinculum per quod respub. cohæret. Sic igitur ille. *Quemadmodum totum corpus animo deseruit, & manus, pedes, oculi negotium illi gerunt: illum hæc cutis tegit, illius iussu iacemus, aut inquieti discurrimus: cum ille imperauit, siue auarus dominus est, mare lucri causa scrutamur: siue ambitiosus, iamdudum dexteram flammis obiecimus, aut voluntariè subsiluimus: Sic immensa populi multitudo, vnius animæ circumdata, illius spiritu regitur, illius ratione flectitur, pressura se ac fractura viribus suis nisi consilio sustineretur.* Nam ita profecto rerum naturam temperauit deus, vt quemadmodum corpus ab animo, cupiditates à ratione, à capite membra legem accipiunt: ita multitudini rex vnus, non multitudo regi dictet viuendi regulam: vnus imperet, multi pareant. Id enim legibus, id moribus, id rerum naturæ consentaneũ est. Quod si recurrẽdum est ad exempla, fœliciora semper, & diuturniora manserunt imperia, quæ paucorũ, quam quæ multitudinis, quæ vnius, quam quæ paucorum arbitratu vixerunt. Nam vbi pauci rerum summæ præsunt, mutuis odiis, inuidia, simultate vel deseritur rei pub. cura, vel ambitiosè de primo loco certatur: quem quia plures obtinere non possunt, difficilimum est multis eò simul anhelanti-

bus ſanctam ſeruare ſocietatem. Vbi verò multi ſumma rerum omnium poteſtate valent, iuris & æqui nundinatione diu valere non poſſunt, ſed omnia corruptiſſimis populi ſuffragiis breui momento peſſum ire neceſſe eſt. Nam id reipub. genus, in quo populi multitudo plurimum poteſt, ſapientiſſimi quique non politiam, ſed forũ potius in quo væneant omnia dici voluerunt. [32] Id expertus Iugurtha, qui ſcelerum conſcientia victus cùm Roma diſcederet, fertur eò ſæpe

32 Plutar. in Dion. ex Platon.

tacitus reſpexiſſe, ac poſtremo dixiſſe vrbem vænalem & maturè perituram ſi emptorem inuenerit. [33] Conſiderunt Athenienſium, Lacedæmoniorum & Romanorum

33 Salluſt. in bell. Iugurth.

reſpubl. pòſt paulò quàm in populi ditionem conceſſerunt. [34] Ab vno cœperunt illæ quidem cùm antea non eſſent, ab vno

34 Claud. Seſellius. lib 1. de repub. Gall.

cœptas & conſtitutas pauci retinere non potuerunt, multi perdiderunt. Afflictæ, iacentes, & perditæ non multorum, ſed vnius ſemper induſtria, virtute, ſapientia erectæ, recreatæ, reſtitutæ priſtina fœlicitate claruerunt. Sed vt hæc alias aliter ceſſerint, & nihil aliorum regnorum exempla rem propoſitam adiuuent, hoc certè nos, hoc maiores noſtri vixerunt inſtituto, paruerunt vni, cuius imperio nemo bonus vnquam reclama-

uit. Plebis ignauiam, vulgi temeritatem, insolentiam indomitæ multitudinis & effrænem tyrannidem, non secus ac pestem, perniciem, & interitum vindicta numinis in flagitia grassantem horruerunt. Nec multos principes imperio mero, sed vnum esse voluerunt, qui vitas omnium popularium fortunásque semper haberet obnoxias. Quibus rationibus effectum est vt quamquam multa passim regna reperias, & opibus & copiis nostro potentiora (quod maiores nostri paruo contenti, sua tueri magis, quàm alienis inuidere satagebant) nullum tamen vsquam gentium ostẽderis, quod de temporis longinquitate cũ eo in certamen venire queat. Ecquod enim aliud vsquam terrarum inueneris, quod ante mille nongentos annos in ea gente cœperit, in qua etiamnum hodie perseueret? Ex his, opinor, intelligi potest, non modò cum natura pugnare, verumetiam reipub. perniciosum esse populi, quod tu sanciendũ curas, imperium nec imperium modo, sed nec vllam imperii particulam illi multorum capitum belluæ sine salutis publicæ naufragio mandari.

Cap. 34.

QVID igitur inquies, immensam regum potestatem esse iubes, nulli nec populo,

nec legibus obnoxiam? ſanè quidem. Eſt enim princeps animata lex in terris,[1] quęque agit omnia, numinis inſtar agere cenſetur.[2] Quemadmodum igitur in cęlis nullo neque modo neque fine concluſum numinis imperium eſt, idque cœleſtes animæ ſine tergiuerſatione, ſine mora capeſſunt: ſic in terris regum ſubeunda ſunt imperia, quæ ſine ſacrilegio detrectari non poſſunt, nec popularium ſuorum iudicio, voluntate, lege definiri. Quoniam autem cœlo tellus inferior eſt, eiuſq; munere fundit ea, quibus regum æquè ac aliorum mortalium vita ſuſtinetur, æquè cœleſtibus imperiis reges ac cęteri mortales obligantur, ac eò magis obligantur, quo præ cæteris mortalibus eminent, eorum conditione ſuperiores. Nam ſingulari numinis beneficentia diuinam in terris poteſtatem obtinent, numinis perſonam in terris agunt, cui negotiorum geſtorum rationē ſunt reddituri. Videant igitur vt bona fide gerant. Quanquam enim in terris nulla legis actione poſſunt interpellari, numini tamen, cuius procuratione ſalutem popularium tueri debent, non tantùm de dolo, verumetiam de negligentia, de leuiſſima culpa tenentur, atque vt Publius Mimus ait, in eos graue præiudicium eſt, quod in tertis iudicem non

[1] Authent. de conſul. in fin. Decius in conſil.

[2] Bald. cap. 1. §. vlt., de nou. form fid. in vſib. feud. Zaſ. ad *L*. 2. §. eadē tempore de orig. iur.

habent. Cum enim ad hominum commoditates & vsus tantam rerum vbertatem largitus sit Deus, vt ea quæ gignuntur donata consultò nobis, non fortuito nata videantur: [3] nec solum ea quæ frugibus atque baccis terræ fœtu profunduntur, sed etiam pecudes, quas perspicuum est partim ad vsum hominum, partim ad fructum, partim ad vescendum esse procreatas, principes quasi ministros atque procuratores suos instituit, qui tot bona diuinitus humano generi cōcessa, partim inter homines distribuant, partim asseruent, alioqui nullius emolumenti futura. Nam vt ab ethnico philosopho non minus eleganter quam verè disputatū est, [4] τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων ἃ θεοὶ χαρίζονται δώρων καὶ ἀγαθῶν οὐκ ἔστιν ἀπόλαυσις οὐδὲ χρῆσις ὀρθὴ δίχα νόμου δίκης, καὶ ἄρχοντος. Quibus verbis mox subiicit: Est igitur legis iustitia finis, lex munus principis, princeps cuncta moderantis, rectéq; & ordine cōstituentis simulacrū Dei. At paulo pòst quærit, τίς οὖν ἄρξει τοῦ ἄρχοντος, id est, Ecquis principi princeps erit? Lex, inquit, omnium regina mortalium & immortalium, vt ait Pyndarus. Quo respexerunt impp. optimi Theodosius & Valentianianus, quorum verba, vt ipse prædicas, omnium sæculorum memoria dignissima passim famosis libellis

[3] Cicer. lib. 1. de legib.

[4] Plutar. in libro ad princip. indoct.

inſeruntur, quaſi patrocinium ea rebellioni veſtræ perfidiæq; ſpõderent. Digna vox eſt, inquiunt, [5] maieſtate regnantis, legibus alligatum ſe profiteri. Quis negat? Sed de ciuilibus iſta legibus intelligi putas? At nolunt illę principem vlla lege teneri, [6] ſin verò ſponte ſua ſe ciuilibus inſtitutis ſubmiſerint, rem, facient & publicè vtilem, & perſona ſua digniſſimã. Nam maius quiddam eſt imperio, vt aiunt illi, ſubmittere legibus principatũ. Hinc nimirum illæ Traiani laudes. [7] *In roſtris quoque ſimili religione ipſe te legibus ſubieciſti: legib⁹, Cæſar, quas nemo principi ſcripſit. Sed tu nihil amplius vis tibi licere, quam nobis: ſic fit vt nos tibi plus velimus. Quod ego nũc primum audio, nunc primum diſco, non eſt princeps, ſunt leges: ſed leges ſupra principem. Idem Cæſari conſuli, quod cœteris, non licet.* Sed quî poſſunt ita ciuilibus ſe legibus addicere, vt ab iis recedere non queant? Eas enim ex Ariſtotele menſurarum ſimiles eſſe docuimus, quæ temporum & locorum conditione neceſſariò mutentur, alioqui ſtatus publici ruinam allaturæ, ſi perpetua ſtabilitate fixæ manerent. Principem igitur adiuuandi, ſupplendi, corrigendi, mutandi, atque etiam, ſi res ita tulerit, abolendi iuris ciuilis gratia rebus humanis præpoſitum, legibus ciuilibus ſolutum & liberum eſſe

5 L. 4. C. de legib.

6 L. princeps, de conſtit. prin. DD. ad L. vlt. C. de legib.

7 Plin. in panegyr.

oportet, quibus ne omnino teneatur;

mores sensúsque repugnant,

Atque ipsa vtilitas iusti propè mater & æqui.

Non igitur iniuria Plutarchus, vbi principẽ cœlestis beneficẽtiæ distributorem, & velut œconomum inter homines esse docuit, sine quo nullus earum rerum quæ nascuntur in terris vsus rectus & cõmodus esse queat, statim legis cum imperio subiecit, quã ex Pindari sentẽtia definit, πάντων βασιλέα θνητῶν τε καὶ ἀθανάτων. Quibus verbis nõ ciuilem legẽ vllam, non hominũ instituta (quibus mortaliũ res omnes & immortaliũ subiici nec possunt, nec debent) sed rationẽ intus animatã intelligit semper cõuersantem principi, quæ semper eum obseruet, semper sequatur, & colat, nec patiatur animum eius agere tutela sui destitũ. Negat igitur hanc legẽ, cuius imperio princeps adstringatur, vel in libris scriptã, reperiri, vel æneis, vel ligneis tabulis incisam, fortunæ varietate, aut cõditione temporũ exolescere, quod Romanis legib⁹ vsuuenit, quib⁹ plebs in vrbem reuocata, iterum atq; tertio secessit: sed eã legem regi præscriptã esse significat, quam M. Tullius[a] rationẽ summam definiuit, insitam in natura quæ iubet ea quę facienda sunt prohibétq; contraria. Quam legem idem Tullius sapientiam

[a] lib. 1. de legib.

appellat, adultam, perfectam, & confirmatam in sapientis animo rationem, cuius communione cum diis, fit vt homines eorum gente & agnatione teneantur, eiusdem cum illis ciuitatis habeantur, & vniuersus hic mundus vna ciuitas communis deorum atque hominum existimetur. Neque verò Ciceronem aut Plutarchum huius auctorem sententiæ laudo, sed Platonem vtriusque magistrum, cuius illi perquam eleganter & eruditè interpretati sunt ænigmata. Quid enim aliud sibi volunt illa? nullam esse hominū coniunctionem sine lege: legem autem ad retinendos hominum cœtus efficacem & idoneam à Prometheo dari non potuisse, eóque Iouem ipsum communem omnium parentem cum lege ad homines cœlo demisisse Mercurium, diuinæ voluntatis interpretem. Ne nunc igitur nobis tritam iurisconsultorum vulgo cantilenam ingerito, *Digna vox est maiestate regnantis legibus alligatum se principem profiteri.* Neque enim vox illa principem in ciuilium legum obsequium cogit. Theodosius enim & Valentinianus, quanquam augusta dominatione præditi, nec posteris tamen imperij successoribus, ac multo minus externis regibus legem dicere poterant, nec id animo præsumpserant, [9] sed id iis indicatum volebant

9 Gloss. in verb. indicamus. ad D. L. digna vox C. de legib.

bant, quod sibi licere non patiebantur. Nec eò spectabant, vt cuiquam principi iugum legum imponerent, sed vt posteros admonerent officij, virtutis, & modestiæ, & altissimis radicibus illam, quam diximus, perfectæ rationis legem in animo defigerẽt, quæ vult, Cæsari cum omnia liceant, propter hoc minus eidicere, vt est apud Senecam. Rectius illi mehercule quam Caligula, qui monenti auiæ tanquam parum esset non obedire, memento ait, omnia mihi, & in omnes licere.[10] Sed ipse meminisse debuit mandatam à deo se iurisdictionem exercere, non propriam: cui nisi probabilem administratæ prouinciæ rationem redderet, iis legibus obnoxiũ esse, quæ non momentaneo, sed æterno væcordiam atque tyrannidem supplicio vindicarent: eo naturæ voci, eò diuinæ legis imperio submissiorem esse debere, quo minus hominum legibus addictus, in summa libertate vitam haberet, rebus omnibus ad voluntatẽ affluentibus: eò se legibus hominũ solutum esse, quod ipse sibi cæterisque lex esse deberet; nec tantùm ea præstare, quibus cæteri mortales vel regia, vel populari, vel magnatum aliqua lege viuunt obligati, verùm & ea, & alia multo maiora, quæ quia scripta lege sanciri non possunt, principem legibus supe-

[10] Sueton. in Caligul.

riorem esse iusserunt. Quam enim angusta innocētia est, inquit stoicus, ille[11] ad legē bonum esse? quanto latius patet officiorum, quam iuris regula? quam multa pietas, humanitas, liberalitas, iustitia, fides exigunt, quæ publicis tabulis consignata non sunt? Principem naturæ lex arctius habet quam cæteros mortales obligatum, quæ non tantùm illicitis abstinere iubet, verū & iis quæ leges humanæ licēre volunt.[12] Licere volunt omnia, quæ diserte non sunt inhibita. Leges enim honesta plærúmq; suadent, quæ fieri tamen non imperant, nec renuentibus supplicia decernūt.[13] Princeps naturæ vocem audit grauissimè comminantem, si quid præter fas & æquum, quamuis legē permittente, designarit. Hæc enim numinis optimi maximi lex est, quę domat animorū affectus extra metas rectæ rationis latius euagantes: quæ cupiditatibus frænum inijcit, temeritatem & audaciam coërcet, tyrannidem & insolentiam compescit, inanes sollicitudines depellit, honoris, imperij, pecuniæ contentiones sedat, quarum rerum moderatio in principe firmissimum est publicæ vinculum incolumitatis. Hæc lex omnib' hominibus vbiq; & eadem voce loquitur, non marmori, non aheneis tabulis insculpta, sed in ipsorum animis pro-

11 lib. 2. de ira. cap. 27.

12 L. quidam iberus. de serui. vrb. præd. L. 1. de his quę pœn. caus. rel. L. semper in cōiunct. de ric. nupt.

13 L. nec nō. cum gloss. ex quib. caus. maior. L. 1. de testic. L. 1. de peric. & com. rei vend. §. si vxor. instit. de nupt.

fundiſſimè depacta, populum principi conciliat, principem deo. Siquidem

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipſos imperium eſt Iouis.

Nam ad imperij diuturnitatem maximi momenti res eſt, vulgo perſuaderi charum eſſe deo principem, & pietatis ac iuſtitię nomine commendatū.[14] Alioqui ſi quid regnō calamitatis ingruit, id regis tribuunt impietati, etiamſi vel in ipſo populo, vel in quouis alio culpa reſideat. Eóq; minus ſe dicto præbent audientes, nec niſi coacti ſubeunt imperia. Nam nec in gregibus, vt videmus, multę beſtiæ ducūtur ab vna, niſi paſtorem illa ſequatur: nec cœtus hominū vni libenter obſequitur, qui nō ducētis dei veſtigijs inſiſtat. Hæc igitur lex hominū animis inſita, vinculū eſt humanæ ſocietatis, quo ſoluto, ciues libertatem in libidinem, principes dignitatē in ſuperbiā vertit, ex qua re publici ſtatus euerſio naſcitur, numine ſui contēptum vlciſcente. Quod eo magis horrendum eſt principi, quē cœleſtis imperij ſimilitudine rebus humanis præeſſe voluit deus, quod cùm ſuis decretis obnoxiam habeat infinitam populi multitudinem, ipſe non alia, quam iſta lege teneatur. Secum igitur ita loquatur, & excellentia dignitatis ſuæ triumphet.[15] Ego numinis in

14 Claud. Seſſelius lib. 1. de repub. gal.

15 Senec. lib. 1. de clem.

terra vice fungor, ego vitæ necisq; gentibus arbiter sum, qualem quisque sortem statumque habeat in mea manu positum est: quid cuique mortaliũ fortuna datum velit, id ore meo pronunciat: ex nostro responso luctus aut lætitię causas vrbes, prouincię, populi cõcipiunt: nulla pars vsquã nisi me volente propitióq; floret: hæc tot millia gladiorum quæ pax mea cõprimit, ad nutum meũ stringentur: quas nationes funditus exscindi, quas transportari, quibus libertatem dari, quibus eripi, quæ ruant vrbes, quæ oriantur, mea iurisdictio est: vna mihi summæ magnitudinis seruitus est, nõ posse fieri minorem: sed cum diis communis ista necessitas est. Ecquid in terris hac tanta rerum facultate magnificentius, ecquid diuinius excogitari potest? Quoties igitur animum subit ista cogitatio, ac numen in terris tuũ intueris, non trades temet, tanquam pecudem, libidinibus constringendum: non profanabis indigna voluptate diuinum in terris imperium: non affliges humi cælestis particulam auræ: sed ipse te tuæ diuinitatis eriges intuitu: talem te ciuibus exhibebis, qualem tibi velis esse deum, & ea quæ magna videntur cęteris hominibus, dignitate tua semper inferiora putabis: sic terrena moderaberis, vt Deus cælestia, qui beneficus

in omnes,nihil à quoquam nisi mutuũ amorem,beneuolẽtiam,fidem,& obsequiũ petit: nocere,lædere,male de quoquam mereri nõ potest,nisi quis de se ipse male mereatur. Salutarem eius potentiam agnoscimus ac reueremur, cui⁹ & te participem esse voluit, vt popularium tuorũ reuerentia & amore colare. Neque verò tibi magis,quàm illi pestiferam vim esse credimus, vt ad nocendum valeas. Omnium tibi potestatẽ esse non dubitamus, voluptatem eorũ duntaxat quæ rationis lege definita sunt. *Nam vt fœlicitatis est tuæ, posse quantũ velis: sic magnitudinis, velle quãtum possis.*

[16] Qua ex re fit, vt cùm nihil à te crudeliter, inhumanè,barbarè, nihil auarè, sordidè, nihil turpiter ac flagitiosè designari posse credamus,& ea imbuamur opinione, velle nihil principem nisi quod iustũ est,quod æquum, quod naturæ,quod legibus cõsentaneum, [17] vbi rescripta vulgantur tuo nomine signata, vbi diplomata & edicta,quibus speciosa præfatione popularibus iniuria fiat, quib⁹ aulici mercatores iuris ac legum nundinatione in necem paupérculæ plebis abutantur, fucum tibi factũ esse cõqueramur: nec tamen in maiestatem tuã & numen à quo illa per fraudẽ extorquentur, sed in impuras aulæ harpyias, iniquæ legis auctores, omni maledicentiæ

16 Plin. in panegyr.

17 L. ex facto. de vulg. & pup. subst. L. 2. & vlt. C. si cont. ius vel vtil. pub. &c. L. vn. C. de petit. bon. subl. L. si quando. C. de in off. testam.

genere debacchamur. Magiſtratus verò municipales ac palatini, quib' id genus reſcriptorum executio mandatur, etiam de veritate precum inquirunt,[18] & ſi quid perperam, aut auarè decretum eſt, obreptũ eſſe regi pronũciant. Quod cùm faciunt, nulla illis controuerſia eſt, poſſit[19] nec ne huiuſmodi quidpiã imperare: de volũtate quærunt.[20] Quoniam enim animo præſumptam habent principis erga ſuos ciues humanitatẽ atq; beneuolentiam, eo inuito ac nolente, contra publicam vtilitatem id imperatũ eſſe iudicãt. Quod eò dictum eſſe volo, ne quis putet magiſtratus auctoritati principis obſiſtere, cum reſcripta contra ius fas elicita refutant.[21] Quot enim & quantæ principũ religioni tenduntur inſidiæ? quot libelli mendaciſſimis referti precibus offerũtur? quam multa neſciis & inuitis in priuatorum iniuriam extorquentur? Nunquã enim vacat aula curculionibus, qui præclara ſpecie fiſcalis emolumenti, & regum & popularium corrodunt patrimonia, neq; ſacris vllis, neque profanis abſtinentes. Mentiuntur ſe principũ inferre ſcriniis, quæ ipſi principibus populóq; peritura in priuatos vſus ſubtiliſſimè conuertunt, & in charybdin illam congerunt, quæ, niſi deglutitis principum populíque reliquiis, expleri non poteſt.

18 L. & ſi non. C. ſi contr. ius vel vtil. pub.

19 L. ſacrilegij C. de diuerſ. reſt. L. 2. C. de crim ſacril & ibi DD.

20 Bald. ad L. 1. D. de conſtit. princ. & Zaſ. ead.

21 L. reſcripta. C. de precib. imp. off. L. iubemus. C. de ſacroſanct. eccle.

Charybdin aio? quæ cùm plena sorbuit nauigia, tamē reiectare fertur naufragia, & cōtortas fundo rates Taurominitanis littorib' exponere. Sed illi nouis quotidie technis, machinationibus & imposturis ad se pauperum attrahunt bona, quasi fisco necessaria, quasi regno consulturi, quorum nulla fragmenta, nullas reliquias vel sero victa fastidio communis illa vorago vnquam reuomuit. Vt enim potu sitis ægrorum accenditur, vt arentibus nō obruitur ignis, sed augetur, ita coactæ publica egestate diuitiæ, ieiunæ mētis acuunt auiditatem, & parta parandi rabiē irritant. At verò dum in regno depopulādo sic impij prædones occupantur, optimorum principum fama sinistris omnium sermonibus indignissimè laborat, aliis ipsorum rapacitatem execrātibus, aliis magistratuum criminantibus inertiam & nequitiam, aliis clā, aliis palam tyrannidi pestem & exitium interminantibus. Nam &

spoliatis arma supersunt,

quāuis nefaria & detestāda, si regum sanguine tingantur. Quænam igitur in hisce rerum difficultatibus regiorum magistratuū partes erunt? Prędonum explere libidinē, & auctoritatē curię furtiuis diplomatis interpònere? an potius lenire populi furorem, odiis obuiā

ire, & periculum à capite principis amoliri? Hoc certè probi magistratus officium esse reor; omni ratione famā salutémq; principis tueri, nec maiorem aulæ prædonibus fidem adhibere, quam pseudo prophetis, & malorũ geniorum oraculis, quę quamquam auctoritate numinis adumbrantur, de cuius infinita potestate dubitare fas non est, capi tamen se non patitur, nec à Deo missos credit, sed cacodęmonas in angelos lucis transformatos. Hac specie multi simul in omnes prouincias ab aula dimittuntur impostores: hac specie sex septem eodem momento, eadem in vrbe prædones apparēt cum rescriptis, præ se nomen & auctoritatem regum ferentibus, de quorũ ditione, potestate, numine neutiquā boni disputant ciues: quorum imperia, quāuis iniqua (modo superiori non derogēt imperio) reuerentur, & quanta possunt demissione sui maxima, honore, obsequio, fide excipiunt. Sed cùm euidentem rescriptorũ iniuriam, manifestam fraudem, splendidissima libellorum supplicum mēdacia, & perspicuā precum falsitatem intuentur, non possunt facilè sibi persuadere, quidquam id genus auctoritate regũ & imperio cōtineri. Nec magis improbos hujusmodi quadruplatores in reipub. necē à principe missos credunt, quā

pseudoprophetas in animarum exitiũ à deo. Ac tantùm abest, vt ea repulsa maiestatẽ offendi, vt nulla re magis gratiam principum iniri putẽt: qui quidquid imperant, saluti publicæ (quæ suprema lex est) atq; religioni suæ cautum volunt. Eóque boni principes quoniam aulicorum importunitati plærumque resisti non posse videbant, ne quid tamẽ edicerent, ne quid diplomate mandarent, quod vel sibi, vel populo fraudi esse posset, perpetua lege iudicibus earum rerum cognitionẽ attribuerunt,[22] vt si quid præter ius & æquũ erogatum esset supplicanti, non modò petitionis iniquæ vetarent effectum, verumetiã iusto supplicio fucum eroganti factum vlciscerentur. Quod ab Ægyptiorum regum instituto manasse videtur, qui solemniter à iudicibus stipulari solebant,[23] eósq; conceptis verbis habere deuotos, ne dicto audiẽtes essent, ne suis morẽ vllum gererent imperiis, si quid aduersum æquitati, religioni, legibus, moribꝰ, aut populariũ vtilitati iuberẽt. Eius instituti Lodoicum Galliarum monarcham, quẽ populi parentẽ appellamus, exactissimũ obseruatorẽ fuisse didicimus, qui disertè vetuit, ne sibi crederetur imperãti quod in augusto regni cõsilio prius non esset agitatum: nẽve regiorũ oraculorũ antistites & nomo-

22 Tot. tit. C. si cõtr. ius vel vtil. pub. & cõstitutionibus Philippi pulcri. Caroli 7. & Lodoici. 12.

23 Plutarc. in apopht.

phylax,quē cancellarium vocāt, diplomatis aliquid signaret, etiā sibi quātumuis obnixè petenti,quod aliter quā de consilij sententia dictatum esse videretur. Sciebat ille tutam non esse rerum innocentiā inter tot aulicas hirūdines, omni cura studióque pauperculæ plebis tergoribus imminētes. Neq; tantùm ille,verū & superiores Galliæ reges, ne quid auarè,ne superbè, ne quid tyrannicè cōmitterent, si quid grauioris momenti edicto indigeret,eius auctorem ac fundum fieri Parisiensem senatum voluerunt: neque satis esse duxerūt aulicorum procerum suffragio rem probari,nisi in augusto illo tribunali promulgaretur. Cui non modo supplendæ legis aut corrigendæ,sed & reiiciendę potestatē contulerūt,si quid alicuiꝰ iniuria, si quid reipub. damno sancitum esse videretur.Quare maiestatem suam augustiorē fore temperamento supremæ ditionis,nedum ex ea quidquā derogatum iri iudicabant. Huius instituti sectatores Angliæ Scotiæque reges,quamquā imperio mero, quamquam legibus soluta liberâque potestate rerum summa fruuntur, nihil nisi consilio decernunt, eóq; demittūt imperij maiestatē, vt si maioris negotij quid offeratur,id non tantùm in senatu,aut in aulicorum procerum cōclaui,sed in quadrage-

ſimum diem indictis populi comitiis(quod, vt diximus,verbo Gallico parlamentum vocant)definiatur.Qua ratione fit,vt ſuo patrimonio contenti,nihil cuiquam eripiant: nõ ſibi,ſed patriæ regnent:populo non ad quæſtum, ſed ad cuſtodiam præſint: regum non oblatam ſibi prædam, ſed procurationem à numine mandatam credant:nullus magiſtratus, nullum officium, nullum ſacerdotium, nulla pars regij muneris, nulla pars publici miniſterij vænalis habeatur.Iudicibus,eorũque miniſteriis ex regio gazophylacio penduntur honoraria:nihil ob rem iudicatam ſalarij nomine à quoquam exigitur. Noua vectigalia,nouę præſtationes,noua tributa,popularium bonorum ſectiones quouis monſtro rariores ſub legitimis principibus apparuerunt. Nam & Maria Scotiæ regina,quam vos flagitioſè & perfidè, ne dicã ſceleratè ac impiè,tyrãnidis accuſatis,nihil vnquã ciuib⁹ eripuit,nec vlla re damnari poteſt, niſi quod ſpurij conſilio atq; ſuaſu, vt ab ea populi ſtudiũ atq; beneuolentiã alienaret, regiũ patrimoniũ immẽſis largitionibus exhauſis,& dũ profuſa in omnes benignitate fortunam vincere, ac bene merẽdo cæleſtia imitari conatur,male merẽtiũ interceſſit inopiæ,& ſua egeſtate ditauit eos,qui beneficia ſcelere pẽſa

runt,nec satis esse duxerunt beneficiorũ memoriam extinguere,nisi bene meritæ vitam eriperent,famam perderent,honorem oblinerent,fortunas affligerent,dignitatem prostituerent,nomen ex hominum memoria delerent.Illi verò simulátque per vim atque tyrannidem rerũ potiti sunt, plus vno anno pecuniarum ciuibus expresserunt,quam trecentis antè legitimi principes imperauerant. Vidimus enim pauculis annis, aut verius mensibus, vt redactas in numerum dignitates, & principum cædes, exilia,paricidia missa faciamus,spoliatum ærarium,regiam gazam direptam,vniuersam principis supellectilem deprædatam,summorum virorum bona publicata,capita diminuta,vitam ære taxatam:spolia prouinciarum, exuuias exulum, bona peremptorum in priuatas vnius homuncionis ædes comportari,vt eæ cuiuis intuenti, non magistratus,non summi ducis, non magni viri domicilium,sed crudelis ac barbari latronis receptaculum esse viderentur. Toleranda prædonis auaritia fuisset, si male partis in alicuius vsum abuteretur:(si quæ male consultorum principum vltima defensio est)donandi gratia prædatus fuisset,si rapinarum inuidiam magnitudine munerum deprecari posset.Sed ille summam fœlicitatem non vtẽdi,

ſed habendi ac nocendi fine diſcernens, non tam vt quam plurimum quæreret, ſed vt nihil cuiquam reliqui faceret, in omnes vrbes, oppida, prouincias inſatiabili cupiditate graſſatus, neminem gratia, beneficio, munere, neminem prędæ portione ſibi deuinxit. Toleranda eſt habendi cupiditas, quæ ſuffoſſa tellure metallis inhiat: quæ latentia naturæ commoda in vſum arceſſit: quę parit innoxias nullo pauperiore diuitias. Sed illi ſordebat aurũ de montium venis, aut fluminum glareis erutum: purius illud erat, quod inuitis extuſum, quam quod induſtria quæſitum: quod dolentibus ereptum, quàm quod ingenio repertũ: quod ciuium lacrimę, quam quod aquæ fluminum abluiſſent: gratius auido pectori lucebat, quod ex cæſorum iugulis effoſſum eſſet, quam quod arrugia naturę liberalitate fudiſſet. Sed cum auctoris exitus, cum collega vindicem tyrannidis & inſolentiæ Nemeſin expertus, admonere debuit, ne quid auderet, quod legitimis etiam dominis iure ſuo facientibus exitio fuit. Quamquam enim, vt antè diximus, perſonæ omnium fortunæque regibus addictæ, mancipio nexúque tenentur, quamquam cœleſtium imperiorum oracula vetant illis vim adferri, quamuis ſuperbè, crudeliter, auarè dominantibus, tamen vbi ſum-

mo iure cum popularibus agere, vbi durius imperia exequi cœperunt, vel omnium coniuratione, vel vnius manu priuatam iniuriam vlciscentis, dederunt Nemesi pœnas, & quamquam iniustè, quamquam irato ac vim deprecanti, iusta numini supplicia persoluerunt. Tragœdiarum exempla poëtæ suggesserunt illud, [24].

24 Iuuenal. satir. 10.

Ad generum Cereris sine cæde & vulnere pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni.

25 Claudian. de. 4. cōs. Honor.

Alium sui temporis docuit historia,

Indomitum nihil esse pio tutúmve nocenti.
Extruite immanes scopulos, attollite turres,
Cingite vos fluuiis, vastas opponite syluas,
Garganum Alpinis, Apenninúmque niualem.
Permixtis sociate iugis, & rupibus Hæmum
Addite caucaseis, inuoluite Pelion Ossæ,
Non dabitis murum sceleri, qui vindicat, ibit.
Omnia subsident meliori peruia causæ.

Non igitur iniuria Theodosius Honorium filium hortabatur, ne licentiæ capi se patiatur illecebris,

Nec tam quid liceat, quam quid fecisse decebit,

regnantis occurrat animo: comprimendos esse motus, coërcendum mentis impetum, vacandum animi perturbationibus: non fidēdum esse fortunæ, quæ vitri similitudine quo splēdidior est, eo fragilior esse solet: eam de-

nique tenendam in imperio moderationem, quam in suo cursu solem obseruare videmus, qui quo altius in zodiaco prouectus est, eo tardius incedit. Sic principes viri sapienter instituti, quo fortunatiores sunt, eo submissius se gerunt, memores rerum humanarum, quæ plærumque.

tolluntur in altum,
Vt lapsu grauiore ruant.

Nimia segetem sternit vbertas, nimia luxuries vitem enecat, surculi fructuum onere grauati rumpuntur, emoriuntur protinus arbores præter solitum fœcundæ, denique quod est apud poëtam,[26] 26 Lucan.

In se summa ruunt.

Hæc sunt naturæ documēta, quibus humanę fœlicitatis moderatio, quibus tēperamentū summæ potestatis & imperii suadetur: quib* principes non suis animis obsequi, sed prudētiorū consilio niti iubentur, alioqui non habituri in quos imperii vim exerceant, necessariam quidem reipub. sed tamen impetu suo perniciosam, & sese confecturam nisi prudētia leniatur. Quod enim solis duplicem motum, violentum & naturalem, illum dierum noctiúmque, hunc annorum auctorem esse cōmenti sunt astrologi, non paruā habet humanæ politiæ similitudinem. Regum enim

suprema iurisdictio diurni motus ac rapidi, prudentum consilium, aut senatus auctoritas naturalis & annui præ se fert speciem & imaginem. Nam nisi cursus hic solis naturæ consentaneus illius impetum sustineret, momento sese præcipitaret, ac non modo quatuor anni temporum noctiúmque ac ne horarum quidem discrimina cerneremus, continuóque deficerent omnia, tellure nihil in vsum animantium editura. Sic nisi maiestatis aciẽ senatus prudentia retunderet, nisi vim supremæ ditionis consilio moraretur, in maxima rerũ confusione vitam ageremus subito momento perituram. Sed quemadmodum sphęra solis inferior impetum primi cœli non impedit omnino, nec eius agitationi directò se se opponit, se vltra citraque lineam, quam eclipticam vocant, obliquè reuoluitur, vt discretis anni temporibus, & æstatis, brumæ, veris, autumni vicissitudinibus, terrę fœcũditatem, vitam animantibus impertiatur: sic senatus inferior principe, vt publici status incolumitatẽ cõseruet ac tueatur, nõ omnino, nõ aperta vi supremę ditioni renititur per se pręcipiti ac metuendæ, sed suauiter æquitatem æstuantis insinuat animo, rationúmque momentis efficit, vt ipsa se maiestas sustineat, in suam alioqui regnique perniciem ruitura.

Quod nisi Galliæ regibus in mentem venisset, se suáque legibus neutiquam addixissent nec id tot sæculorum interuallo valere iussissent, vt maiestatem imperii, legum potestatem, & regiæ dignitatis vim omnem senatus sui iudicio submitterent. Qua ratione factum est, vt nullus omnium odioso tyranni vocabulo per hominum ora reducatur. Sed & id in eo regno magis admirandum esse videtur, neminem sanctioris consilii, neminem augusti senatus maiorum nostrorum memoria repertum, qui regum cupiditatibus se se fautorem exhiberet, qui se iniquioris imperii ministrum ingereret, qui vel honoris, vel priuati compendii spe & opinione cæcus ambiret in aula prouinciam, qua in populi necem abuteretur. Quæ res hoc sæculo pestem rebus & interitum minatur. Nā quod olim pessimi quique refugiebant, ne quid in patriæ detrimentum, ne quid in popularium iniuriam moliri viderentur, id hodie non à regibus, sed ab aulicis hirundinibus ambitiosè petunt augustorum tribunalium viri, qui officii simulatione pauperculam plebem exhauriunt, possessionibus euertunt, & egéstate, inopia, desperatione rerum ad suspendium adigunt, ipsi suspendio dignissimi. Quę res multitudini classicum sonat ad rebellio-

probatũ vellet,quod rationi,quod iuri,quod æquitati contrarium,mentes omniũ religione,& curiæ conſcientiam obligaret.Ille quãquam neceſſario reipub.tẽpore videbatur æqua petere, vinci tamen ſe paſſus eſt ,eorum laudata fide,qui non vt togata mancipia ceſſiſſent irati m nis,ſed vt regni propugnatores ac fortiſſimi ſalutis regię publicæque vindices, iniquius imperanti reſtitiſſent: non vi, non tumultu publico,non armata ſeditione, ſed rectis & honeſtis admonitionibus, priuatam vitę conditionem publicæ præferentes, quam cum ordinis honore ac dignitate, quã conſcientia, quam religione ſalua tueri non poſſent. Quæ res illi Gallorum regum (verbo abſit inuidia) prudentiſſimo, tantæ voluptati fuit,vt in ipſorum conſpectu reſcindi iuſſerit edicta,quæ per fas,nefas publicata volebat: & eorum conſtantiã,integritatem,fidem admiratus,ſanctiſſimè receperit ex eo tempore nihil ſenatui mandaturum ſe nihil imperaturum,niſi quod legibus,quod moribus, quod rationi,quod æquitati reſponderet:quod laudatione curiæ,quod auctore ſenatu dignum eſſe videretur. Quid ſi in purpuratas harpyias incidiſſet, quę legem ferre volenti nihil auctoritatem curiæ morandam eſſe conſuluiſſent? quæ ſine ſenatuſconſulto ſeſe regis

libidini ſatisfacturas obtuliſſent? Nullum in hæc ſæcula de maieſtate regum, de ſenatus auctoritate, de populi ſtatu diſputandi locum reliquiſſent. Eodem fortè Galliæ regnum, quo Romanum fato corruiſſet, eadem Lodoïcum fortuna, quæ Tarquiniũ excepiſſet. Is enim quo tyrannidi liberius vacaret, & inceſtis cupiditatibus operaretur, ſenatum abolere decreuerat, [28] quem ſuperiores principes quaſi pædagogum reuereri conſueuerãt. Sed nihilo fœlicius Caligula, Nero, Domitianus, Commodus, Baſſianus, Maximinus, & id genus imperatorum monſtra regnarũt, qui ſacrum imperii conſilium deſpectui habuerunt: qui auguſtæ curiæ patrum alios ordine mouerunt, alios fortunis, alios exilio multarunt, alios gladio, alios veneno ſuſtulerunt, prout ſuſpectum cuiuſque tyrannidi fidem, grauitatem, & innocentiam habuerunt. Sed ecquis horum temeritatis & inſolentiæ pœnas euaſit? Xerces Græciæ bellum illaturus, in procerum concilio hunc in modum fertur eſſe concionatus: huc vos coactos volui, ne quid temerè, ne quid inconſulto viderer aggredi, non vt veſtris opinionibus atque ſentẽtiis acquieſcerem. Sed & hic arrogantiæ ſupplicium luit turpi fuga, tot amiſſis hominum millibus, quot telluris àm-

28 Tit. Liu. lib. 1.

bitu vix contineri posse videbantur. Nam ab isto, vt est apud poetam, [29]

creditur olim [29] Iuuenal. sat. 10.
Velificatus Athos, & quidquid Græcia mẽdax
Audet in historia, constratum classibus ijsdem
Suppositúmque rotis solidũ mare, creditur altos
Defecisse amnes, epotáque flumina Medo
Prandente, & madidis cãtat quæ Sostratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relicta?
Nempe vna naue, cruentis
Fluctibus, ac tarda per densa cadauera prora.

Sed vt horum imperia ipsis pestifera, reipub. fatalia fuere: sic Augusti, Vespasiani, Titi, Traiani, Adriani, Antoninorum, Theodosij dominationem, ipsis honori, ciuibus saluti fuisse didicimus, qui non modò publicas, sed ne priuatas quidem rationes inconsulto senatu definiebant. [30] In quo non quasi rerum monarchæ pro imperio & potestate quidquam ex aulicorum sententia statuebant, sed quasi consilii præsides curiæ suffragia numerabant, & quod pluribus placuisset, id lege cautum, id maiestate sua ratum, id fixum, stabile, sanctum fore pronunciabant. Hac regnandi fœlicitate, hac summorum principum gloria, quam nulla posteritas ex hominum animis euellet, permoti Galliæ reges eam supremi senatus au-

[30] Dio. Sueton. Xiphilin. Iul. Capitolin. Plin. in panegyr. Traian. Pacat. in paneg. Theodos.

ctoritatem esse voluerunt, quæ frænum cupiditatibus suis iniiceret, si quid temerè, si quid superbè, si quid auarè in animum inducerent. Qua ratione factum est, vt populum semper habuerint imperiis suis obsequentissimum, neminem contumacem ac refractarium, nisi quem immoderata benignitate supra communem hominum conditionem extulissent. Nam, vt est apud Stoicum: [31] Illius demum magnitudo stabilis fundatáque est, quem omnes tam pro se, quam supra se esse sciunt: cuius curam excubare pro salute singulorum atque vniuersorũ quotidie experiuntur: quo procedente, non tanquam malũ aliquod aut noxium animal è cubili prosiliret, diffugiunt, sed tanquam ad clarum ac beneficum sydus certatim aduolant, obiicere se pro illo mucronibus insidiantiũ paratissimi, & substernere corpora sua si per stragem illi humanam iter ad salutem struendum sit. Somnum eius nocturnis excubiis muniunt, latera obiecti circũfusique defendunt, incurrentibus periculis se opponũt. Suam enim incolumitatem amant, cum pro vno homine denas legiones in aciem deducunt, cum in prima fronte procurrunt, & aduersa vulneribus pectora ferunt, ne principis sui signa vertantur. Quid igitur? inquies.

[31] Lib. 1. de clement.

Tu Galliæ reges,tu Mariam Scotiæ reginam non modò tyrannide,verumetiam suspicione tyrannidis absoluis, quorum fortunas atque vitam populus omnibus machinationibus oppugnat? Non vides moliri quotidie Gallos,quod iampridem Scoti perfecerunt? Quin potius ipse non vides nihil hodie tentare Gallos nihil olim molitos esse Scotos, quod in læsæ maiestatis suspicionē incurrat: populū eius criminis immunem falsò damnari: falsò multitudini scelus obijci paucorū rebellione,perfidia,tyrānide conflatū, quos populi definitione contineri iuris & æqui ratio non sinit.Neq, enim,vt ait,M.Tullius,[32] omnis cætus multitudinis populi vocabulo designatur, sed is tantùm cœtus, quem iuris cōsensus,&vtilitatis cōmunio sociauit.Cum igitur pauculi prædones,qui nullo iuris consensu coëunt,nulla vtilitatum communione coalescūt,sed ad latrocinia,prędā,rapinas inuitati,à cœtera multitudine desciscūt,appellatione populi censetur,magna certè populo fit iniuria,in cuius opprobriū,dedecus, infamiam ac turpitudinem proditorū flagitia redundant. Rectè igitur idem Tullius sceleratā hanc perfidamq; multitudinē, hunc impiorum hominū cœtum,non populi, sed tyranni vocabulo definiri iubet. Quocirca cùm

32 lib. 3. de rep.

Gallorum,cùmScotorum vrbes omnes prouinciæq; ſemper in fide manſerint,ac etiamnum hodie,quidquid tyranni machinentur, in officio, amore, atque beneuolentia principum conquieſcant, nec populi maieſtatis, nec principes tyrannidis argui iure vllo poſſunt:in pauculos illos ſcelerum omniumvertatur infamia,qui prædæ, qui latrocinij ciuilis ſpe &opinione,inciuiliter à populo,inciuilius à rege defecerunt.Sed ne principum ſtudio vera diſſimulemus, graue dictu eſt, ſed dicēdum tamen, malorum omnium cauſam & originem in ipſorū perſona conſiſtere,qui quos ſemel ex animo complectūtur,eos non conſilio,non auctoritate ſenatus,ſed iudicio ſuo, & amoris ardore quodam incōſiderato ita ſibi demereri ſtudent, vt immenſis largitionibus nullum neque finem, neq; modum ſtatuant, neque priuato, neque publico parcant,quoad regali faſtigio penè pares effecerint. Ita populus quaſi multis regibus obnoxius,& cui potiſſimum ſeruiat ignarus, quoniam ad hos, quam ad illos facilior acceſſus patet emolumenti ſpe vinci ſe patitur, noua miratur, & quod Pompeium Syllæ reſpondiſſe legimus, Orientem potius ſolem quam Occidentem adorat.Illi verò vbi maiore ſupra vulgus hominum,quam infra principem

interuallo, fortunam suam eminere vident, vt est natura mortaliũ auida imperii, honorũ insolentiam, diuitiarum magnitudinem, obsequium populi, copias, opes, potentiam, fœlicitatémque suam ferre non possunt: sed eos sui pœnitet, quòd fortunã reuerẽter habere, quòd tantæ fœlicitatis auctorem agnoscere, quòd superiorẽ intueri cogantur. Vbi verò summa omnia consecuti sunt, vbi eò rerum euecti, vt altius nihil inueniri queat, tum demum multo magis indignãtur, inuidia rumpuntur, esse aliquẽ potentię suæ parem. Itaq; struuntur regibus insidiæ, vocantur ad pilea serui, ciuium bona vexantur, popul' principi deuotus omni genere crudelitatis exercetur, quoad illi vel soli regnent per tyrãnidem rerum summa potiti: vel in numerũ redacti, cũ coniurationum architectis & fautoribus vel morte, vel exilio iusta legibus supplicia luerint. Vtinam apud Turcas, aut Indos extarẽt istarum rerum documenta, quę nostræ calamitates, quæ quotidianæ Christianorum tragœdię posteris sæculis cum auctorum ignominia sunt proditurę. Sed vt externa silentio teneamus, Maria Scotię regina secura periculi regnare potuisset, ac fortunæ laqueum mandare, si nihil spurio nisi de consilij sententia donasset: si Andreapolitani cœnobij

repagulis tenuiſſet incluſum, nec cõmiſiſſet, vt vllã reipub. partẽ attingeret. Quod Iacobo regi ſemper animo propoſitũ, fixũ & conſtitutum fuerat, qui nothos ſuos, cum primũ per ætatem poſſent, ſacris ordinibus initiari voluit, vt deo ſacrati ac deuoti laïcorũ munerum functionibus arcerentur. Pręſagiebat animo, quod magna regni clade, quod reipub. ruina periclitati ſumus, fore, ſi ad profanorum iis magiſtratuum & honorum gradus via pateret, vt tandem aliquando cum legitimis liberis in regni contentionem venirent. Sed illa monaſterij clauſtra reſerauit apoſtatæ, cucullum ademit, funeſtis nuptiis auctoritatem ſuam interpoſuit, quas neq; diuino, neque humano iure vllo coïre potuiſſe non ignorabat. Interea religioſus homo ſcilicet ac pius relicto numine, poſſeſſiones tamen numini dicatas ſibi retinuit, quas cõtra pacti conuenti religionem deluſa virgine, corruptis tabulis, auctoritatibus & inſtrumẽtis, ac ſuo nomine repletis, Buchanani comitis hęreditate cumulauerat. Regina verò, ne fratris ad regni ſummam graſſantis libidini deeſſet, ne parum benefica, ne dicam prodiga, videretur, tranſcriptis in eum Marriæ Morauiæq; prouinciis, auxit ambitionẽ & inſolentiam: ac præter eas collatis in perfidum caput au-

gustissimis honoribus, eò tyrannũ dignitatis euexit, vt saluo imperio fortuna vlterius ire nõ potuerit. Quidquid ille decreuisset, id illa ratũ facere: quidquid ille rationibus suis addidisset, id illa sibi acceptum habere: quidquid erogasset expẽsum ferre: quidquid imperasset, quidquid vetuisset, suum illi nomen commodare: nihil denique vel publicè, vel priuatim agere, quod illo auctore non procederet. Soli permissum, quos vellet, magistratus creare: quos vellet, abrogare: quos vellet, in arcanum regni cõsilium admittere: quæuis deniq; ciuis reipub. munera conferre. Ita solus in regno triũphabat, & augustior eius quàm iustæ principis auctoritas habebatur. Quid inde? quò tandem euasit? Auito solio principem exturbauit, regno eiecit, imperij fasces arripuit. Si fratrem modò quanquam spurium & incerto patre natum, ac nõ etiam Douglasium Mortonium, ista facilitas complexa fuisset, excusationi locum ac veniæ relinqueret. Nam in hunc quoque reginæ profusa benignitas, sibi regnóque fraudi fuit. Illa perduellem, illa proditionis atque perfidiæ damnatum non modò bonis, famæ, pristinisque restituit honoribus, verùm & nouis auxit. Sed is inconsultæ principis humanitati meritam assiduo bello retulit

tiſſimus ille princeps animo negabat obſequium, nec ſuo iudicio fidere tutum eſſe putabat. Quam fœliciter ageret Scotię regina, ſi rebus olim ſecundis Auguſti principatum animo propoſuiſſet, liberalitatem ſuam conſilio moderata, nec ſic optimæ laudem affectaſſet, vt maximæ nomen amitteret? Sed eã fortuna voluit eſſe regibus exemplo, vt in ea rerum maieſtate locati, quam illis mortaliũ nemo iure poſſit inuidere, non tantùm diuinis imperiis ſe ſentiant obnoxios, ſed & frequẽtiſſima ſubeat animos fragilitatis humanæ recordatio, quæ nihil nec priuatim nec publicè niſi auctore ſenatu moliri, quæ nihil ingenio ſuo credere, quę bonorum ac ſapiẽtum omnibus in rebus conſilio frui iubeat. Eſt enim ea lex rectæ rationis, cui nihilo minus quam numinis imperio principes addicti ſunt: cui qui paruerunt, in ſumma vitam egerunt pacis & otij tranquillitate, nec ipſi cuiquam inferentes, nec à quoquam metuẽtes iniuriam.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM QVÆ IN HOC LIBRO continentur.

A

K.

L.

T.

Z

FINIS.